

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA AYTÜL AKAL'IN
ÇOCUK ROMANLARI

Yüksek Lisans Tezi

Ahmet YILMAZ

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP

Nevşehir
Mart 2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan
Ahmet YILMAZ

“Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanları” adlı Yüksek Lisans, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Ahmet YILMAZ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Filiz KILIÇ

Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP danışmanlığında Ahmet YILMAZ tarafından hazırlanan “Değerler Eğitimi Bağlamında Aytül Akal’ın Çocuk Romanları” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

02/03..2018

JÜRİ

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP

İMZA

Üye : Prof. Dr. Hikmet KORAS

Üye : Doç. Dr. Mesut GÜN

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 22 / 03 / 2018 tarih ve 2018.12.253 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

22 / 03 / 2018

Yrd. Doç. Dr. Vedat AKTEPE
Sosyal Bilimler Enstitüsü

DEĞERLER EĞİTİMİ BAĞLAMINDA AYTÜL AKAL'IN ÇOCUK ROMANLARI

Ahmet YILMAZ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans, Şubat 2018

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı Aytül Akal'ın romanlarını değerler eğitimi açısından incelemektir. Araştırmanın giriş bölümünde Aytül Akal'ın hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde problem durumu, alt problemler, varsayımlar, tezin önemi ve amacı belirtilmiş ve konu ile ilgili çalışmalara kısaca değinilmiştir. Daha sonra araştırmanın yöntemi, modeli, evren ve örnekleme, sınırlılıkları, veri kaynakları, verilerin toplanması ve analiz edilmesi aşamaları açıklanmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde değer kavramı, değerlerin önemi ve işlevi, özellikleri, sınıflandırılması, değerler eğitiminde genel süreçler, değerler eğitimi yaklaşımları, örtük program, değerler eğitiminde ailenin ve okulun rolü, Türk Millî Eğitiminde değerler, Türkçe dersinde değerler ve değerlerin çocuk edebiyatındaki yeri ile ilgili kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

Araştırmada betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini yazarın 2000-2016 yılları arasında yayımlanan 14 çocuk romanı oluşturmaktadır. Araştırma için Türk Millî Eğitim'in Genel Amaçları ve Türkçe Öğretim Programı'ndaki değerler ölçüt alınmış ve bu ölçütler ekseninde romanlar taranmıştır. Taramanın ardından elde edilen veriler fişleme yöntemiyle toplanmıştır. Her değer için romanlardan tespit edilen cümleler ilgili değer başlığı altında yorumlanmıştır.

Araştırma neticesinde çalışma kapsamında incelenen eserlerin 30 farklı değeri içerdiği görülmüştür. Değerler arasında en çok duyarlılık iletisine rastlanılmıştır. Duyarlılık değerini sırasıyla bilimsellik, dayanışma, sorumluluk, yardımseverlik, iyi niyet, çalışkanlık, sevgi ve saygı değeri izlemiştir. Eserde en az işlenen değerler sırasıyla adalet, temizlik ve kanaat değerleridir. Romanlarda millî duyguları harekete geçiren vatanseverlik gibi değerlere ise rastlanılmamıştır.

Araştırma sonucunda çalışma kapsamında incelenen eserlerin çocuklara değer aktarımı konusunda zengin örnekler içerdiği tespit edilmiştir. Bu sebeple değerler eğitiminde söz konusu çocuk romanlarından yararlanılmasının isabetli olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değerler Eğitimi, Aytül Akal, Çocuk Romanları

**AYTÜL AKAL'S CHILDREN'S NOVELS IN RESPECT OF VALUES
EDUCATION**

Ahmet YILMAZ

**Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Institute of Social Sciences
Department of Turkish Language and Literature, M.A. / February 2017
Supervisor: Asst. Prof. Hakan YALAP**

ABSTRACT

The basis aim of this research is to analyse Aytül Akal's novels in the context of values education. The informations about Akal's life, works and literary identity are given in the introductory section of the research. Problem status, subproblems, assumptions, the importance and aim of the research are defined and the works about the topic are also stated shortly in the first section of the research. Then; the model, method, population, paradigm, limits and data basis of the research; the process of collecting and analysing the data are described.

The theoretical framework about the value Notion, the function and importance of values, properties and categorization of values, general processes in value education, values education approaches, hidden curriculum, the roles of family and school in values education, The values in Turkish national education. Values in Turkish lesson and values in kids literature is formed in 2nd section of the research.

The descriptive survey model is used in the research. 14 kid novels of the writer published between 2000-2016 constitute the research population For the research, the general objectives of Turkish National Education and the values in the Turkish Curriculum were taken as criteria and the novels were scanned on the basis of these criteria.. Datas are analysed by profiling method. Sentences determined from the novels for each value are commented under related value.

At the end of the research it is seen that the works analysed in the research contain 30 different values. Sensibility takes mostly part among values. Sensibility is followed respectively by scientificness, solidarity, responsibility, helpfulness, goodwill, study, love and honour, justice, pureness and modesty take least part. Values which arouse national emotions such as patriotism are not stated in novels.

As a result of this research, it has been determined that these works which are examined within the context of this study include substantial examples of transferring value to children. Therefore, it is thought that benefiting from these children's novels would be appropriate in the point of values education.

Key words: Value, Values education, Aytül Akal, Children novels.

TEŐEKKÖR

Bu çalışmanın her aşamasında bana fedakârcâ yardımcı olan ve huzurlu bir çalışma ortamı sağlayan değerli eőime ve biricik oğluma, tezin her aşamasında engin fikirlerinden yararlandığım kıymetli danıőmanım Yrd. Doç. Dr. Hakan YALAP'a; her zaman desteklerini hissettiğim kıymetli hocalarım Doç. Dr. Mesut GÖN'e, meslektaőım Mehmet Fidan'a sonsuz őükranlarımı sunarım. Ayrıca talebesi olmaktan her zaman gurur duyduğum, gönöl dünyamı aydınlatan, akademik hayatımda beni sürekli destekleyen Prof. Dr. Erhan AYDIN'a minnettarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK	iv
ÖZET	vii
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

PROBLEM DURUMU

1.1. Problem Durumu	13
1.2. Problem Cümlesi	166
1.2.1. Alt Problemler	166
1.3. Varsayımlar	166
1.4. Konu	166
1.5. Tezin Amacı	166
1.6. Tezin Önemi	177
1.7. Konu ile İlgili Araştırmalar	188
1.8. Yöntem	22
1.9. Araştırmanın Modeli	23
1.10. Evren ve Örneklem.....	23
1.11. Sınırlılıklar.....	23
1.12. Araştırmanın Veri Kaynakları	23
1.13. Verilerin Toplanması ve Analizi	25

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer Kavramı	26
2.2. Değerlerin Önemi ve işlevi.....	30

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması	36
2.3.1. Spranger 'in Değer Sınıflandırması	36
2.3.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması.....	37
2.3.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması.....	38
2.4. Değerler Eğitimi	39
2.5. Değerler Nerede, Ne Zaman ve Kim Tarafından Kazandırılmalıdır?	43
2.6. Değerlerin Eğitiminde Temel Süreçler.....	43
2.7. Değer Eğitimi Yaklaşımları.....	44
2.7.1. Değerleri Telkin Etme Aşılama	45
2.7.2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama	46
2.7.3. Değer Analizi Yaklaşımı.....	48
2.7.4. Ahlâkî Muhakeme.....	51
2.7.5. Karakter Eğitimi.....	52
2.7.6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program	56
2.8. Ailenin Değer Eğitimindeki Yeri	57
2.9. Değer Eğitiminde Okulun Önemi.....	58
2.10. Türk Millî Eğitim Sisteminde Değerler Eğitimi.....	59
2.11. Türkçe Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi.....	62
2.12. Değerlerin ve Romanların Çocuk Edebiyatındaki Yeri.....	67

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Adalet	71
3.2. Aile Kurumuna ve Birliğine Önem Verme	73
3.3. Alçakgönüllülük	76
3.4. Arkadaşlık.....	78
3.5. Bilimsellik	82
3.6. Cesaret.....	97
3.7. Çalışkanlık.....	98
3.8. Dayanışma	105
3.9. Demokrasi Bilinci.....	114
3.10. Doğa Sevgisi.....	119

3.11. Doğal Çevreye Duyarlılık	122
3.12. Dürüstlük	125
3.13. Duyarlılık.....	131
3.14. Fedakârlık	146
3.15. Güvenirlilik.....	149
3.16. İyi Niyet.....	151
3.17. Kanaat.....	161
3.18. Merhamet.....	162
3.19. Misafirperverlik	164
3.20. Ölçülülük	168
3.21. Özgürlük	170
3.22. Paylaşımçı Olmak.....	173
3.23. Sağlıklı Olmaya Önem Verme	176
3.24. Saygı.....	180
3.25. Sevgi.....	186
3.26. Sorumluluk	193
3.27. Sözünde Durmak	203
3.28.Tarihsel Mirasa Duyarlılık	206
3.29. Temizlik.....	209
3.30. Yardımseverlik	22100
SONUÇ	222
KAYNAKÇA	238
ÖZ GEÇMİŞ	245

KISALTMALAR VE SİMGELER

ACC	: Abur Cubur Canavarı
BUD	: Biri Uzaylı mı Dedi
ÇUP	: Çılgın Uzay Planı
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
ED	: Esrarengiz Duman
KAH	: Kırmızı Arabanın Hayaleti
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
RD	: Renk Delisi
SD	: Ses Delisi
SG	: Süper Gazeteciler
TDK	: Türk Dil Kurumu
YU	: Yine mi Uzaylı
ZMR	: Zombili Mombili Roman

TABLÖLAR LİSTESİ

		Sayfa No.
Tablo 1	Schwartz Değer Listesi'ndeki Değerlerin Birey Düzeyi Güdusel Tipleri	38
Tablo 2	Değerlerin Akal'ın Romanlarına Göre İşlenme Sıklığı	224

GİRİŞ

1. Aytül Akal'ın Hayatı

Aytül Akal Şermin adlı bir annenin, Osman adlı bir babanın ikinci çocuğu olarak 1952'de İzmir'de dünyaya geldi. Ablasının ismi Betül, kardeşinin ismi ise Ayşen'dir. Babası İzmir'de Alsancak'ta bir tornacıda düğme kesme işiyle, annesi ise evde dikiş işleriyle uğraşarak geçimlerini sağlamışlardır. Aytül Akal'ın çocukluk yılları bir hayli hareketlidir. Evin ortanca çocuğu olması her ne kadar kendisine bir dezavantaj gibi görünse de Aytül Akal, yetenekleriyle bunun üstesinden gelir. Betül Ulukut 2007 yılında Kırmızıfare dergisinde "Kardeşim Aytül" başlıklı yazısında Akal'ın çocukluğuna dair yaşantılarını ve anılarını şu şekilde aktarır (Ulukut, 2007: 13-15):

"Biz üç kız kardeşiz. Ben en büyüktüm. Bir de küçük kardeşimiz vardı, Ayşen. Aytül ikimizin ortasında 'ortanca' idi. Söz büyüğün, su küçüğün, ortancalara bir şey yok, derdi büyüklerimiz. Aytül bu deyişe çok üzülür, alınırdı. Benim yaptığımı yapmak isterdi. Ancak o, abla ama sen daha küçüksün, der ona izin vermezlerdi. Çocukken bizim gece belirli bir saatten sonra ışık yakmamız yasaktı, istersek ders çalışıyor olalım, o belirli saatte ışıklar kapanırdı. Dersler gündüz çalışılıp bitmeliydi. Aytül de şiir yazmaya, günlük tutmaya çok meraklıydı. Işıklar zorunlu olarak kapanınca, pencereden sızan ay ışığının yardımıyla yazılarına devam ederdi. Bir de tuvalete kapanır, uzun süre çıkmazdı. Sonra elini kolunu sallaya sallaya çıktığında, kimse görmesin diye şiir defterini bel lastiğine sıkıştırdığını tahmin ederdim. Evde üç kardeş olunca haliyle kavgalar, kıskançlıklar, ispiyonculuklar olurdu. Annem özellikle Aytül'ü gözetim altında tutabilmek için bana sorumluluk vermişti. Ben bunun ispiyonculuk olduğunu bilmeden, anneme yardım ediyorum zannıyla Aytül'ün annemin görmediği zamanlardaki yaramazlıklarını durmadan anlatırdım. Ne de olsa aynı okuldaydık, yolda beraber gider gelirdik. Ama 11-13 yaşlarına gelince, anne

babamıza yaranalım derken birbirimize düşman olmak yerine işbirliği yapmamız gerektiğine karar verdik. Bunu kutlamak için de harçlıklarımızla bakkaldan gazoz alıp içtik. O günden sonra annem de bizden beklediği sıcağı sıcağına haberleri alamadı.”

1971’de İzmir Amerikan Kız Koleji’ni bitiren yazar, 1999’da uzaktan eğitimle Washington International University’den mezun oldu ve aynı üniversitede 'Eğitim' dalında yüksek lisansını yaptı. 1974’te Hayat Mecmuası ile başlayıp Elele Dergisi ile devam eden yazma serüvenine, 150’yi aşkın şiir, öykü, masal, tiyatro oyunu ve roman türlerinde eser sığdırdı. İlk eseri, 1982’de yayımlanan bir şiir kitabıydı. 1991’de yayımlanan ilk çocuk kitabı “Geceyi Sevmeyen Çocuk”tan sonra, yaşamını çocuk ve gençlik yazınına adadı. Çocuk ve gençler için nitelikli kitaplar yayımlamayı hedefleyerek 1995’te kurulan ve daha sonra Tudem yayımları arasına katılan Uçanbalık Yayınları’nın kurucu ortaklığını yaptı. Öyküleri, masalları, şiirleri dergi ve gazetelerde yayımlandı, ders kitaplarına alındı. Köşe yazıları yazdı, röportajlar yaptı. 1997’den itibaren Cumhuriyet Gazetesi Kitap Eki’nde çocuk ve gençler için kitap tanıtımları yapmaya başladı. Konferanslar vererek, sosyal projeler geliştirerek, kitaplarını imzalayarak, çocuklarda okuma kültürünün yerleşmesine yönelik çalışmalar yaptı. 2010 yılında, Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından Uluslararası Astrid Lindgren Memorial Award (Alma Ödülleri) için Türkiye adayı olarak gösterildi. 2012’de, Eskişehir Osmangazi Üniversitesinde V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum dizisinin konu yazarı olarak, 9-11 Mayıs tarihleri arasındaki üç gün boyunca “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal” eserleri incelendi. Eserleri çeşitli akademik çalışmaya konu oldu, hakkında kitaplar yayımlandı. 43 kitabı, Almanca, İngilizce, İspanyolca, Farsça, Bulgarca, Macarca ve Arapça gibi çeşitli dillere çevrilerek yurt dışında yayımlandı. 2015 yılı içinde yayımlanan 16 çeviri kitabıyla, Türkiye İhracatçılar Meclisi’nin 2015 TET (Turkish Electro Technology) İhracat Başarı Ödülü’ne layık görüldü (www.aytulakal.com, 2017).

1.2. Edebî Kişiliği

1967 yılında günlüğüne “Ben büyüyünce ünlü bir şair ya da yazar olacağım, ülkeme yararlı olacağım.” diyen yazar o zaman daha on beş yaşındadır. Kitaplığında saklı olan günlüğü ise o yılların bir nişanesidir. Yazarlığın yazarak rahatlamanın mutluluğu, tutkusu olduğunu, onsuz olamayacağını aktaran yazar, neden yazdığını şu şekilde açıklar: *“Yazıyorum, çünkü yazmak benim mutluluğumdur, tutkumdur. Onsuz olamayacağımı kabullenip baş eğdiğimdir. Yazıyorum çünkü gökyüzünün karanlıktan aydınlığa dönüşmesi, beklediğimdir. Bir ışığın peşindeyim ben. İnsanın iç dünyasının loş odalarında gizlenen hazineleri erken yaşlarda keşfetmelerini sağlayacak, geleceğin zenginliğini cebinde değil yüreğinde araması gerektiğini gösterecek bir ışığın peşinde. Sağda solda aradığımız sihrin aslında kendi içimizde olduğunu başka nasıl anlatabilirdim çocuklara? Bu sihri ne kadar erken keşfederlerse; hayatı ele alışlarının, yorumlayışlarının ve başkalarının hayatıyla ilgili yüreklendirici olabilme yetilerinin de o kadar erken gelişeceğini nasıl anlatabilirdim? Yaşam boyu peşinde oldukları gücün, aslında kendi içlerinde olduğunu fark ettirip de, keşiflere açılan kapıyı onlar için nasıl arayabilirdim?”* (www. aytulakal.com, 2017). Bu ilkelere yola çıkan Akal, geleceğin dünyasının ancak çocuklar vasıtasıyla gerçekleşeceğine inandığı için çocuklara yönelir.

Akal, romanlarında kimi zaman toplumsal konulara yer verir. Toplumda meydana gelen çarpıklığı çocukların gözüyle aktaran yazar, çocuklar vasıtasıyla istediklerini dile getirmeyi amaç edinmiştir. Olması gereken ve özlemini çektiği adil dünya düzeni romanlarında karşılığını bulur. Birçok romanında toplum düzenini engelleyen suçlular, yasalar önünde cezalandırılır. Örneğin Akal, “Süper Çocuklar” dizisinin ilk cildinde henüz okul çağında olan Mete, Asya ve Tuna’nın toplumsal duyarlılıklarını işler. Üç kahramanda kaybolan çantayı bulmak, kötü adamların planlarını bozmak ve kötü adamları adalete teslim etmek için mücadele eder. Yine Akal’ın bir başka romanı olan “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında da benzeri bir durum vardır. Romanda üç yakın arkadaş olan Kerem, Arda, Emre’nin bir şekilde fidye için kaçırılan Funda’nın hayatını kurtarmalarını konu alır. Bu kahramanlarla yazar, özlemini çektiği toplum düzeninde suçluların bir şekilde cezalandırılmasını işler.

Aytül Akal, internet oyunlarını seven genç insanlara artık Robinson Cruso gibi macera romanları yazamayacağına göre en doğru seçimi yaparak çağına ve kültürüne uygun, kent ortamındaki gençlerin yaşayabilecekleri gerçeğe yakın olaylar örgüsü kurgulamıştır. Akal, kimi polisiye romanlarında toplumun ve gençliğin sanatsal beklentisine katkı sunmaktadır. Yirmi birinci asrın dünyasında gençliğin aşına olduğu konular, mekân ve zamanlarla gerçekçi kılınarak ortaya konmuştur. Bu yöntemlerle yazar edebiyatın göndergesel işlevini kullanarak çocukları macera içinde yaşatarak eğitmek istemektedir. Bu yolla bu yüzyılda görülebilecek organ mafyasını, uyuşturucu çetesini, arsa mafyasını, siber hırsızlığı deşifre etmek istemektedir (Akbulut, 2012: 83-85).

Sözcüklerin anlamının gerçekleşmesi anadile bağlıdır. Kişi anadili vasıtasıyla birçok kavrama manalar yüklemektedir. Onunla düşünür, dünyayı onunla yorumlar. Bu noktada dil, kişilerin düşüncesini yansıtmaları bakımından önemlidir. Akal, kimi romanlarında Türkçenin verdiği kelime imkânlarını yerli yerinde kullanırken kimi romanlarında ise Türkçe sözcük kullanma noktasında duyarlı davranmadığı görülmüştür. Eserlerin isimleri incelendiğinde “Süper Gazeteciler”, “Süper Çocuklar”, “Zombili Mombili Roman” gibi dilimize yabancı dillerden giren kavramları kullanan Akal, “Fantastik Galaksi Serisi” romanlarında ise, ithal karakterler kullanmayı tercih etmiştir. Hex, Nen gibi yerli olmayan kahramanlar, Türk kültüründe yer alan değerler ekseninde değerlendirildiğinde kendi kültürümüzün özelliklerini yansıtmadığı sonucuna ulaşılabilir. Bu bağlamda Akal’ın edebi üslubunun oluşmasında Türkçe sözcüklerin yerine yabancı sözcük kullanımı olumsuz bir özellik olarak görülebilir.

İncelenen romanların birçok yerinde birbirinden farklı anlatım tekniklerini kullanan Akal, bu yolla olayları farklı tekniklerle çözümlene imkânı bulmuştur. “Süper Gazeteciler” romanları serisinde daha çok kullandığı üçüncü tekil şahıs anlatımla, kahramanların iç dünyasına yönelik çıkarımlara gitmiştir.

Bakış açıları öykülerde ve romanlarda durumları, nesnelere ve olayları algılamamızı sağlar. Anlatıcı, farklı bakış açıları kullanarak olaya yön verir. Akal’ın romanlarında sıklıkla geçen tanrısal bakış açısı kahramanları birçok yönden tanıtır.

“Tanrısal bakış açısı olayın ve öykünün tanrısıdır. O her şeyi görür, bilir. Kahramanların geçmişlerini ve geleceklerini bildiği gibi olayların akışından ve evveliyatından da haberdardır. Bilmediği hiçbir şey yoktur.” (Kolcu, 2006: 22). Tanrısal bakış açısı “Süper Gazeteciler” romanında Yener, Evren, Selin ekseninde anlatılır: Yener ile Evren, Altay Şen ile yapacakları röportaja Selin’i götürmek istemezler. Yener ile Evren Altay Şen ile sözleştiklerinde Selin devreye girer. Anlatıcı bu noktada devreye girerek Selin’in düşüncelerini bir kamera edasıyla yansıtır:

“Merak etmeyin efendim, üçümüz de tam saat üçte orada olacağız.”

- Bütün sınıf sesin sahibine doğru baktı. Selin’di bu. Strasında ayağa kalkmış, görünüşe göre kendinden emin bir hava içinde konuşmuştu. Oysa Yener ve Evren’in bu duruma ne diyeceklerini heyecan içinde beklerken içi içini yiyor, göz ucuyla iki arkadaşının hareketlerini izliyordu.” (SG1, 2015: 61).

Süper Çocuklar dizisinde de benzer bir bakış açısı vardır. Serinin geneli gözlemci bakış ekseninde, anlatıcı üçüncü kişi ağzını kullanırken kimi zaman da tanrısal bakış açısını kullanmaktadır.

“Sen cümle kurduğunda diyorum... Sözcükler renklerle dans ediyor sanki. Diğerlerinde bu kadar ton yok.

- Deli midir nedir diye geçirdim içimden. Yok, renkmiş, yok dansmış.” (RD, 2015: 8).

Alıntıda da görüldüğü üzere yazar, kahramanların iç dünyalarını ortaya koyarak romanlara heyecan getirmektedir. Anlatıcı, romanlarda kullandığı bu farklı bakış açılarıyla romanlarda heyecan ve merak ögesini zirvede tutar.

Akal, çocuklara yönelik yazdığı “Fantastik Galaksi Serisi” romanlarında eğitsel işlevleri yerli yerinde kullanır. Gizem, merak ve hayal ögesini fazlaca kullanan yazar, bu romanlar yoluyla insanların görmezden geldiği, farkına varamadığı, çevre sorunlarına dikkat çekmeyi amaçlamıştır. Ortaya koyduğu hayalî uzaylı kahramanlar

vasıtasıyla dünyalı insanlara duyarlılık örneği gösterir. Hex ve Nen insanlar arasında olması gereken dayanışma ve yardımlaşma değerini eksik bulurlar ve bu değerini nasıl olması gerektiğini örnek davranışlarla gösterirler.

Edebiyat malzemesini toplumdan alır ve toplumun güncel kavramları hiç kuşku yok ki edebî metinlerde kendine yer bulur. Akal da yaşanan döneme ait güncel kavramları ve terimleri romanlarına taşımıştır. Metinlerde bu dil izleri, internet, internet paketi, hacker simcity gibi terimlerle metinlere yansımıştır. Dilsel önerilerin dışında bir de mesajlaşmada kullanılan kısaltmalara yer verilmiştir. *Polisiyelerde jargon kullanılmaktadır. Ancak Akal, cep telefonundan çekilen kısa mesaj dili ve mesaj gibi internet yazışması dışında yazı dilini tercih etmektedir. Tüm bu yenilik gibi görülen öğeler zaman endekli her olguda olduğu gibi on yirmi yıl sonra eskimiş olacaktır (Akbulut, 2012).*

Akal, romanlarında anlatımı zenginleştirmek ve güzelleştirmek için eserlerinde tasvirlerle sıklıkla yer verir. Anlatıcının bu yolla hem okuyucu sıkmak istemediği hem de okuyucunun okuma algısına olumlu katkı yapmayı amaç edindiği söylenebilir. Sözelimi, “Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında yazar sıklıkla yer ve çevre tasvirlerine başvurur:

“Sokakta top oynayan çocukların arasından geçip köşkün bahçe kapısından girdi. Ağaçlar gölgelenen eğimli bahçe yolu onu, bütün görkemini koruyarak birkaç asırdır ayakta kalmış gibi görünen ahşap köşke ulaştırdı.” (KAH, 2012: 15).

Yine “Süper Gazeteciler” dizisinde de yer ve çevre tasvirleri sıklıkla karşımıza çıkmaktadır: *Kiralık uygun bir ev arayan Seher Hanım, giriş katındaki boş daireyi görür görmez beğenmişti. Evin yan duvarı henüz kıyıma uğramamış ağaçlıklı bir bahçeyle bitişikti. Bahçede ağaçların sık dalları arasından güçlkle görülebilen küçük bir ev vardı.” (SG1, 2011: 13).*

“Evren’in çocuklukta düzgün yüz hatları ve yuvarlak kafa yapısı, uzayan bir yüz ve hafifçe köşelenen bir kafayla yer değiştirmeye başlamıştı.” (SG1, 2011: 13). Cümleleriyle yazarın süslü tasvirlerden uzak durmayı amaçladığı söylenebilir.

Akal'ın romanları incelendiğinde, konu, yer, zaman, olay ve kişi yönleriyle roman türünün genel özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Kişi, yer ve zaman unsurlarının belirgin olması ve bunların bir olay ekseninde işlenmesi önemli özellikler arasındadır. Bu bakımdan Akal, roman türünde de başarılı eserler ortaya koyduğu söylenebilir. Akal, kendi dünya görüşünü hiç kuşku yok ki romanlarında karakterler üzerinden inşa etmiştir. Özellikle “Süper Gazeteciler” romanında ortaya koyduğu birbirinden farklı ekonomik düzeydeki karakterleri bir araya getirir. Akal, bir söyleşisinde bunu neden yaptığını şu şekilde ortaya koyar: *“İnsanların sosyal ve ekonomik açıdan farklılıkları olabilir, bu çok doğaldır ancak insanın önce kendisiyle başlayıp sonra ailesine ve topluma yansıttığı olumlu iletişim yöntemleri, karşılığı yalnızca sevgi olan duygusal bir alışveriştir ve birbirinden çok farklı yapıda insanları dostluk çatısı altında bir araya getirebilir. Romandaki dört kahramanın arkadaşlığı da bu düzeydedir.”* (www.aytulakal.com, 2017).

Toplumdaki birtakım eksiklikleri romanlarında ortaya koyan yazar eksikliğini hissettiği ideal toplum düzenini karakterler aracılığıyla yeni kuşaktan istemektedir. Kahramanlar, yaşadığımız dünyada yazarın eksikliğini gördüğü olaylar üzerine gider. Kadın ve erkek eşitliği romanlarda sağlanmaya çalışılır. Olması gereken ahlâkî ve erdemli davranışlar, eserlere eğitsel değerler açısından olumlu katkı sağlar.

Akal, Türkçenin temel cümle yapısını romanlarında sıklıkla kullanmıştır. Kurallı cümleleri çoğunlukla tercih eden yazar, romanlarının kimi yerlerinde ise devrik, bağlı ve sıralı cümleleri tercih eder. Yazarın üslubunun benimsenmesinde ve akıcı hale gelmesinde kullandığı bu farklı cümle yapıları etkili olmuştur. Akal'ın romanlarında kullandığı cümle yapıları değerlendirildiğinde, yazarın Türkçenin temel cümle yapısını genel olarak temel aldığı sonucuna ulaşılabilir. Romanlarda tespit edilen devrik, kurallı, sıralı ve bağlı cümlelerden bazıları şunlardır:

“Kapıyı açık bırakma anne.” (YU, 2014: 56).

“Bak, Elif dönünce ikimize de çok kızar sonra.” (YU, 2014: 57).

“Annesi karışmıyor görünüyordu ama her haliyle, her sözüyle gazete işine karşı olduğunu belli ediyordu.” (SG1, 2011: 30).

“Tarih kitaplarını kapatıp yorganını üzerine çekti.” (SG1, 2011: 34).

“Bize ne olduğunu anlatmadan bir yere kaçamazsın Tuna!” (RD, 2015: 46).

“Okulun önünden servisten inerken çantayı omzuma aldığımı hatırlıyorum.” (RD, 2015: 49).

“Sınıftan çıktılar. Onlar yürüdükçe duvarlar katlanıyor ve bahçe yolu genişliyordu.” (ÇUP, 2015: 38).

“Nen, arkadaşına yalan söylemek zorunda kaldığı için vicdan azabı duydu.” (ÇUP: 2015: 53).

“Asya eli kolu kitap dolu, girişte beni bekliyordu.” (SD, 2016: 13).

“Antikaları tek tek taşıyıp yemek masasına sıraladı.” (ZMR, 2016: 84).

“Sonra sesini iyice sertleştirip kadını suçladı.” (ZMR, 2016: 98).

“İşte o gün ilk kez geldi başıma.” (ED, 2014: 58).

“Merve'nin gözleri şaşkınlıktan kocaman kocaman açıldı.” (ED, 2014: 103).

Romanlarında ikilemeleri, deyimleri ve söz sanatlarını sıklıkla kullanan yazar, sosyal konuları büyük bir titizlikle işler. Kahramanlar çoğunlukla çocuk yaştadır. Bu nedenle yazar, özellikle okul dönemindeki çocukların gelişimsel özelliklerini iyi bildiğinden çocuklarla düşünür ve çocuklarla olayları çözümler. Çocukların söz varlığına deyim ve ikilemelerle katkı sağlamayı amaçlar. Kahramanlar kimi zaman okul gazetesi çıkarır, kimi zaman ise mektup yazar. Bu sayede yazar, okuyucuya

örnek olarak, okuyucunun hem okuma ve yazma alışkanlığına hem de söz varlığına katkı sağlar. Yazarın romanlarda kullandığı deyimler, ikilemeler ve yansıma sözcüklerden bazıları şunlardır:

*“Leke kalmayacağını anlatana kadar **akla kararı seçmişti.**” (SG1, 2011: 19).*

*“Artık, **kendini tutmasına** gerek kalmamıştı.” (SG1, 2011: 18).*

*“Cami açar gibi yaparken sahte kolu araya sıkıştırmış, sonra da canı yanmış gibi **avazı çıktığı kadar bağırma**ya başlamıştı.” (SG1, 2011: 18).*

*“Gazeteleri böyle **tek tek** hazırlayınca haliyle epey zaman alıyor.” (SG1, 2011: 24).*

*“Bu zavallı çocuklar bu iğrenç okulda, bir sürü işe yaramaz kitaplara, **ıvır zıvır** bilgilere nasıl dayanıyorlar acaba?” (SG1, 2011: 50).*

*“Bu ismi **duyar duymaz** Yener şaşkınlıktan neredeyse elindeki çatalı düşürecekti.” (SG1, 2011: 105).*

*“Yan bahçedeki ağaçların dallarında kuşlar **cıvıldıyor**, doğa güzel ve aydınlık bir güne hazırlanıyordu.” (SG1, 2011: 106).*

*“Selin ile Elif **göz göze gelip** gülümsedi.” (SG2, 2012: 45).*

*“Yener’in gözleri, şifresi tuşlanan cep telefonunun hat aramaya başlayan ekranı **fıldır fıldır** yanıp sönmeye başladı.” (SG2, 2012: 179).*

*“Kitap da durduk yere **gözüme çarpmamış** mıydı?” (SD, 2016: 41).*

*“Babam izin vermiyor, diye **fisıldadı.**” (SD, 2016: 43).*

*“Önceki gün yağan yağmurdan dolayı kaldırımlarda **yer yer** su birikintileri vardı.” (SD, 2016: 73).*

“Sabah kahvaltuya indiklerinde oturacakları rahat bir köşe bulmak için çevreye şöyle bir göz attular.” (SG4, 2016: 198).

*“Herkes bana iş verir, **ufak tefek işler.**” (SG4, 2016: 199).*

*“Sıraların arasından dağılıp **un ufak oldu.**” (Abur Cubur Canavarı, 2016: 15).*

1.3. Eserleri

1.3.1. Masal Kitapları

Geceyi Sevmeyen Çocuk (1991), Canı Sıkılan Çocuk (1993), Kardeş isteyen Çocuk (1994), Sabahı Boyayan Çocuk (1995), Geceyi Unutan Fil (1996), Büyük Yatakta Kim Yatacak (1996), Şımarık Fil (1996), Kızamık Olan Fil (1996), Dilek Ağacı (1996), Dünyanın En Güzel Ağacı (1996), Gezmeyi Seven Ağaç (1996), İki Kavgacı Ağaç, (1996), İp Bacaklı Uzaylı Çocuk (1997), Cadı Burunlu Fabrika (1997), Park Yiyen Robot (1997), Meraklı Uzay Çocuğu (1997), Canı Sıkılan Aydede (1997), Fasulye Motorlu Uçan Daire (1997), Arayan Çocuk (1997), Çikolata Çocuk (1997), Uzaylı Çocuğun Ödevi (1997), Üç Uçan Çocuk (1997), Denizin Altını Merak Eden Vapur (1997), Yaramaz Trafik Lambası (1997), Çöp Kafalı Çocuk (1997), Kimin Yatağı Uçuyor (1997), Reklamları Çizen Çocuk (1997), Işığını Yitiren Yıldız (1997), Bu Dünya Kimin (1997), Uyumak İstemeyen Zürafa (1998), Küçük Kertenkele (1998), Ben Büyüküm (1998), Suda Oynamayı Kim Sevmez (1998), Karanlıktan Korkan Çocuk (1998), Dağınık Çocuk (1998), Canı Sıkılan Çocuk, Işıkları Dolaşan Çocuk (1998), Küçük Anne (1998), Sinderella Olmak İsteyen Çocuk (1998), Kardeş İsteyen Çocuk (1998), Nerden Çıktı Bu Kardeş (1998), Ormandaki Apartman (1998), Yatağın Altındaki Harfler (1998), Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor (1998), Yaşlı Çocuk (1998), Sabahı Boyayan Çocuk (1998), Bütün Oyuncaklar Benim (1998), Bana Bir Rüya Ver (1998), Rengini Arayan Top (1997), Terlikleri Kim Giyecek (1998), Buruşuk Kâğıt Parçası (1997), Üç Sihirli Öpücük (1998), Soru Balonları (1998), Masalları Masalını Arayan Ejderha (1998), Üç Gözlü Çocuk (1998), Kitap Perisi (1998), Ormanın Renkleri Kimde (1998), Ormanın Yeni Komşuları (1998), Ben Ne Zaman Büyüyeceğim (1998), Ben Ne Olacağım (1998), Masal Masal (2012).

1.3.2. Resimli Kitaplar

Ben Minicik Bir Bebektim-1 (Mayıs1996), Sarayın Süslü Kedisi (Eylül 1996), Ben Minicik Bir Bebektim-2 (Eylül 1997), Şeker Canavarı (Ağustos 1998), Uyku Canavarı (Ağustos 1998), Kitap Canavarı (Ağustos 1998), Atatürk Olmak/Becoming Atatürk (Ağustos 1999), Yatağın Altında Kim Var (Ağustos 1999), Sanatçının Sihirli Odası (Nisan 2002), Kardeşimin Sihirli Okulu (Mayıs 2002), Küçük Prens'in Doğum Günü (Mayıs 2002), Öğretmenin Sihirli Şapkası (Ağustos 2002), Saray Horozu'nun Doğum Günü (Ağustos 2002), Dedemin Sihirli Dolabı (Eylül 2002), Mevsimler Kralı'nın Doğum Günü (Mart 2003), Kraliçe'nin Doğum Günü, (Nisan 2003), Kardeşimin Garip Arkadaşları (Ağustos 2004), Canım Annemin Doğum Günü (Eylül 2010), Canım Babamın Doğum Günü (Eylül 2010), Güzel Ablamın Doğum Günü (Eylül 2010), Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü (Eylül 2010), Tatlı Kardeşimin Doğum Günü (Ocak 2011), Tonton Dedemin Doğum Günü (Ocak 2011), Pamuk Büyükannemin Doğum Günü (Haziran 2011), Sıska Kedimin Doğum Günü (Haziran 2011), Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü (Ekim 2011), Can Arkadaşımın Doğum Günü (Ekim 2011), Açıl Kapı Açıl (Kasım 2011), Açıl Bahçe Açıl (Kasım 2011), Açıl Maske Açıl (Kasım 2012), Kediş'in Armağanı (Kasım 2013), Oyuncu Susam (Kasım 2013), Pufi Yumak Peşinde (Nisan 2014), Hastanede Şenlik Var (Ekim 2014), Sevimli Beyaz (Şubat 2015), Ne Oynayalım (Mayıs 2015), Ne Boyayalım (Mayıs 2015), Ne Anlatalım (Ağustos 2015), Ne Yiyelim (Ağustos 2015), Moko ile Dinozo 1 (Kasım 2015), Moko ile Dinozo 2 (Kasım 2015), Moko ile Dinozo 3 (Kasım 2015), Moko ile Dinozo 4 (Kasım 2015), Babaannemin Perili Odası (Kasım 2015), Dedemin Sihirli Mutfağı (Kasım 2015), Mıymıy Teyze-1 (Kasım 2015), Mıymıy Teyze-2 (Kasım 2015), Mıymıy Teyze-3 (Şubat 2016), Mıymıy Teyze-4 (Mayıs 2017).

1.3.3. Öykü Kitapları

Oğlum Ben Çocukken (Ağustos 1995), Kızım Ben Çocukken (Ağustos 1995), Kızım Nerdesin (Ekim 1999), Oğlum Nerdesin (Ekim 1999), Babam Duymasın (Mart 2002), Kırmızı Şemsiye (Mavisel Yener-Aytül Akal, Nisan 2007), Benim Babam Sihirbaz (Şubat 2009), Babamın Sihirli Küresi (Ocak 2011), Annem Neden Çıldırıldı (Ocak 2011), Öykü Yazmayı Seviyorum (Mart 2014), Gökyüzünde Balonlar (Nisan

2014), Tak Tak Tak Şans Geldi (2016), Çok Uslu Yaramazlar-1 (İkiz Arkadaşlar, 2017), Çok Uslu Yaramazlar-2 (Okumak mı, Yazmak mı? 2017).

1.3.4. Şiir Kitapları

Kent Duygusu (1981), Mavi Ay (Aytül Akal-Mavisel Yener Ocak 2004), Kar Sesi (Aytül Akal-Mavisel Yener, Nisan 2004), Kuş Uçtu Şiir Kaldı, (Aytül Akal-Mavisel Yener, Şubat 2004), Şiirimi Kedi Kaptı (Aytül Akal-Mavisel Yener, Mayıs 2004), Denizin Büyüsü (Aytül Akal-Mavisel Yener Nisan 2005), Ay Kaç Yaşında? (Aytül Akal-Mavisel Yener, Nisan 2006), Kaç Güneş Var (Aytül Akal-Mavisel Yener, Ekim 2008), Şaşkın Şiirler (Aytül Akal-Mavisel Yener, Nisan 2011), Balığım Şiir Yazdı (Aytül Akal-Mavisel Yener, Ağustos 2013), Uçan Şiirler (Aytül Akal-Mavisel Yener, Kasım 2013), Zıplayan Şiirler (Aytül Akal-Mavisel Yener, Kasım 2014), Reçelli Şiirler (Aytül Akal-Mavisel Yener, Kasım 2014), Bir Ayağı Yerde, Bir Ayağı Gökte, (2017), Uçan Şiirler (2017).

1.3.5. Romanlar

Süper Gazeteciler (Kasım 2000), Süper Gazeteciler/Parktaki Esrar (Kasım 2001), Süper Gazeteciler/Likörlü Çikolata (Kasım 2007), Süper Gazeteciler/Belalı Davetiye (Kasım 2009), Kayıp Kitaplıktaki İskelet (Mavisel Yener-Aytül Akal, Ocak 2011), Kırmızı Arabanın Hayaleti (Nisan 2012), Biri Uzaylı mı Dedi? (Fantastik Galaksi Serisi 1, Ekim 2013), Esrarengiz Duman (Ekim 2014), Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2 (Mavisel Yener-Aytül Akal, Kasım 2014), Gökten Uzaylı Düştü (2016), Yine mi Uzaylı? (Fantastik Galaksi Serisi 2, Mart 2014), Çılgın Uzay Planı 3 (Fantastik Galaksi Serisi 3, Eylül 2015), Zombili Mombili Roman (Nisan 2016), Kiralık Evde İki Gün Bir Gece (Nisan 2016), Renk Delisi (Süper Çocuklar, Nisan 2016), Ses Delisi (Süper Çocuklar, 2016), Abur Cubur Canavarı (Kasım 2016), Kayıp Kitaplıktaki İskelet 3 (Mavisel Yener-Aytül Akal, Mayıs 2017), Koku Delisi, (Süper Çocuklar, 2017).

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Problem Durumu

İnsanoğlu dünyaya geldiği andan itibaren kendi varlığını koruyabilmek, geliştirebilmek ve gelecek nesillere aktarabilmek için birtakım sosyal ve kültürel değerler oluşturmuş ve bu değerleri kendi millet olma vasıflarında önemli görmüştür. Her millet kendi kültür süzgecinde birtakım değerlere önem vermiş, bunu korumak için eğitim adı altında insanlara değerleri benimsetmenin önemi üzerinde durmuştur.

Toplumsal bir varlık olan insan hayatını idame ettirebilmek için çevresiyle başarılı ilişkiler kurmak zorundadır. Hayatın birçok alanını diğer insanlarla paylaşmakta zorunda olan insan, içinde yaşadığı toplumun değerlerini benimseyip buna uygun yaşamak zorundadır. Toplumun uzun bir süreç sonunda oluşturduğu bu değerlere uyum, özellikle çocukluk dönemlerinde başlanılarak sürdürülmelidir.

Her millet kendi kültürünü oluştururken kendi öz kaynaklarından fazlasıyla yararlanmıştır. Türk kültüründe önemli olan bu öz kaynaklar gelecek nesillerin inşasında da önemli rol oynamıştır. Toplum tarafından benimsenen, iyi olarak görülen çalışkanlık, yardımseverlik, dürüşlük, adalet duygusu, kalp kırmama, hoşgörü vb. gibi değerlerin bireylere gelişigüzel bir şekilde kazandırılması mümkün görünmemektedir.

Bu noktada değerler eğitiminden söz etmek gerekir. *Millî Eğitim Bakanlığı özellikle 2005 yılında ortaya koyduğu yeni öğretim programında değer eğitimine öğretim programlarında yer vermiştir. Eğitim kurumlarında öğrencilerin düzeylerine ve ilgilerine göre değerler eğitiminin programlanması, tartışılması; aklın süzgecinden geçirilmesi gerekir (Çağlayan, 2013: 95).*

Bilindiği üzere insanlar kendilerine doğrudan nasihatte bulunmasından hoşlanmaz ve çoğunlukla nasihat bir işe yaramaz. Oysa mesajını dolaylı yoldan aktaran, nelerin doğru olduğunu ve nasıl davranılması gerektiğini yine dolaylı olarak hissettiren kitaplar çocukları daha kolay etkileyebilir, iyi ve güzel olanı benimsemelerini sağlayabilir. Hikâye, masal, roman gibi türlerde yazılmış kitapların içerdiği değerler bakımından zengin olması değerler eğitimine çok yönlü ve güçlü bir boyut kazandırır (Kumbasar, 2011: 38).

Değerler eğitimi geçmişteki eğitim programlarında ahlâk eğitimi ve karakter eğitimi şeklinde karşımıza çıkan değer kazandırma işleminin günümüzdeki yaygın ismidir. Değerler eğitimi, çok basit ifade ile değerleri öğretmek için açık bir girişimdir. *Değerler deyince bir bütün olarak ahlâkî yargılardan bahsetmeyiz. Değerleri ahlâka ilişkin ve ahlâka ilişkin olmayan değerler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Ahlâka ilişkin değerler zorunluluk bildirir, bize ne yapmamız gerektiğini söyler. Ahlâka ilişkin olmayan değerlerin böyle bir emretme özelliği yoktur (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 25).* Ülkemizde de oldukça yeni olan değerler eğitimi ile ilgili ilk çalışmaları yapan Güngör (2000) ise değerleri bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak görür. Ülkemizde değerler eğitimi özellikle uluslararası konferans ve toplantılarda ele alınmaya, üzerinde makale ve kitaplar yazılmaya başlanmış bir alandır (Keskin, 2008).

Ülkemizdeki temel eğitimin asıl amacı, millî ve evrensel değerleri benimseyen ve yaşamının her aşamasında onları kendine rehber edinen bireyler yetiştirmektir. *Nitekim Millî Eğitim'in üç maddelik genel amaçlarına kısaca göz atıldığında amacın; Türk milletinin millî, ahlâkî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, ailesini, vatanını, milletini seven, Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen, ahlâk bakımından sağlıklı gelişmiş bir kişiliğe sahip, insan haklarına saygılı, hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı bireyler yetiştirmek olduğu görülür (Kumbasar, 2011).* Bu bakımdan değerlerin varlığı, nelerden oluşması gerektiği ve bireyden nelerin beklendiği genel amaçlar kısmında görmek mümkündür.

Eğitimin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor olmak üzere üç boyutu vardır. Araştırmamın konusu olan değerler, eğitimin duyuşsal boyutu içerisinde yer alır. Bean (1990'dan aktaran: Bacanlı, 2006: 10) “Duyuşsal eğitimin kişisel ve toplumsal gelişimle yakından ilgili olduğunu ifade ederek; değerler, ahlâk, etik, inançlar, sosyal eğilimler, takdir duyguları, beklentiler ve tutumları içeren tüm yaşantıların eğitim programlarının duyuşsal boyutunu oluşturduğunu” dile getirir. *Jarolimek'e (1990'dan aktaran: Bacanlı, 2006) göre duyuşsal eğitim “Bazı bilimleri, değer, inanç, tutum gibi psikolojik yapıların bazı yönlerini ve karakter gelişimini” içerir.*

İnsan davranışlarının tümünün bilişsel ya da psikomotor kaynaklı olduğu söylenemez. İnsanların duyuşsal özelliklerinin eksik olması ya da ihmal edilmesi bireyi duyuşsal bakımından yetersizliğe itecek ve bireyin kişilik gelişimini olumsuz etkileyecektir.

Bireyin karakterinin oluşumunda ve toplumsal kimliğinin belirginleşmesinde değerlerin önemi yadsınamaz. Bireyi ve doğal olarak toplumu, sıradanlığın dar çerçevesinden çıkarıp hayata kaliteli bakış sunma noktasında donatan değerlerin varlığı büyük önem arz etmektedir. Pozitif değerlerin yaşanması, yaşatılması ve aktarılması noktasında günümüzde değer eğitimi alanında hızlı bir gelişme kaydedilmektedir. En genel anlamı ile insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak açıklayabileceğimiz eğitim, bireyi bilgi yönüyle beslediği gibi değerler yönüyle de kuşatmayı amaç edinmiştir. Bir süreç olarak belirlediğimiz eğitimde değerlerin aktarımı kültür, inanç, tutum, norm ve etik kavramlarıyla da yakından alakalıdır. Bütün bu kavramlarla birlikte değer eğitiminde aile-okul-öğretmen birlikteliği ve ilişkisi sürecin sıhhati açısından önemli bir konumdadır (Güleri, 2015).

Değerler eğitiminin kazandırılmasında edebî metinlerden yararlanılmasının olumlu sonuçlar vereceği düşünülmektedir. Edebî metinler yoluyla çocuk kendi karakterini oluşturur. *Sınar'a (2006: 176) göre çocuk kendisine anlatılanları dinleyerek veya okuyarak hem kendisine hem de insan denilen meçhul varlığı tanıma fırsatı bulur. Korku, kıskançlık, öfke, nefret, hırs gibi duygularda ölçüsüzlüğün verdiği zararları fark eder, duyguları kontrol almak gerektiğini öğrenir.* Dolayısıyla çocuğun karşısına çıkacak olan edebî metinler onun hayatında önemli rol oynayacaktır.

Aytül Akal çocuk edebiyatı alanında önemli isimlerden biridir. Aytül Akal'ın çocuklara yönelik kaleme aldığı masalları, hikâyeleri ve romanları vardır. Ayrıca Akal'ın eserlerinin geniş bir okur yelpazesi tarafından okunması yazarın romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi gereğini ortaya koymuştur.

1.2. Problem Cümlesi

Aytül Akal'ın çocuk romanlarında yer verilen değerler nelerdir ve bu değerlerin değerler eğitiminde önemi nedir?

1.2.1. Alt Problemler

1. Aytül Akal'ın eserlerinde değerler eğitimi ne derece yer almıştır?
2. Aytül Akal'ın romanlarının değerler eğitimi açısından önemi nedir?
3. Aytül Akal'ın eserlerinde hangi değerler ön plana çıkmaktadır?
4. Aytül Akal'ın çocuk romanlarından değerler eğitimi bağlamında nasıl yararlanılabilir?

1.3. Varsayımlar

1. Öğretim Programlarında yer alan değerlerin romanlarda yer aldığı varsayılmıştır.
2. Değerlerin hedef kitleye edebî eserler yoluyla kazandırılacağı varsayılmaktadır.

1.4. Konu

Bu araştırmanın konusu Aytül Akal'ın çocuk romanlarının değerler eğitimi bağlamında ele alınıp değerlendirilmesidir.

1.5. Tezin Amacı

Bu araştırmanın amacı Aytül Akal'ın çocuk romanlarında yer alan değerleri tespit etmek ve eserlerin değerler eğitimi bakımından önemine dikkat çekmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlar belirlenip değerlendirilmesidir:

1. Aytül Akal'ın çocuk romanlarında hangi değerlerin öne çıktığını tespit etmek.
2. Aytül Akal'ın çocuk romanlarında yer alan değerleri tespit etmek.
3. Aytül Akal'ın çocuk romanlarında değerler eğitimi açısından görülen olumlu özellikleri belirleyip öneriler sunmak
4. Aytül Akal'ın çocuk romanlarından değerler eğitimi bağlamında nasıl yararlanabileceğini örneklerle ortaya koymak

1.6. Tezin Önemi

Her millet kendine ait değerleri sürdürmek, geliştirmek, gelecek nesillere taşımak ister. Bugün günlük hayatımızda değerlerimizin yok olduğundan, gençlerin değerleri bilmediğinden, yaşanan hızlı değişimlerle insanların kendi değerlerinden uzaklaşmasından ve değerlerin yok olup gittiğinden yakınılmaktadır. Mevcut durum da göz önünde bulundurulduğunda yeni kuşaklara değerleri, belli bir plan çerçevesinde iletmek zorunlu hale gelmektedir. Değerler eğitimi çok erken yaşlarda aile içinde başlatılmalı, örgün eğitim basamaklarının değişik süreçlerinde duyu oluşturma ve değer kazandırma etkinlikleriyle desteklenmelidir. Ailede, okulda, toplumda ve medyada 'sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, vakur, adalet, aileyi önemseme, bağımsızlık ve özgür düşünebilme, iyimserlik, diğergamlık, duyarlı olma, dürüstlük, vefa, temizlik, konukseverlik, vatanseverlik' gibi birçok değerlerin yapılacak etkinlikler ve uygulamalarla hayata geçirilmesi, davranışa dönüştürülmesi çok önemlidir.

Çocuklara hayatın her alanında, özellikle sosyal varlık olan insanın diğer insanlarla ilişkisinde gerekli olacak temel becerilerin kazandırılması, sadece okulda ders kitaplarından aldıklarıyla gerçekleştirmek mümkün olmayabilir. Çocuk edebiyatı da işte bu durumlarda eğitici özelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Böylece çocukların değerlerimize uygun birer kimlik kazanmasının okuma alışkanlıklarıyla ilgisi de ortaya çıkmaktadır (Selek, 2014).

Edebî eserlerde çocuk, kendi kültürüne kaynaklık eden, kendi kültürünü oluşturan öz kaynakları yakından tanıma fırsatı bulacaktır. Fakat günümüzde çocuklara uygun edebî eserlerin seçiminde gerek ailenin gerekse çocuğun yeterince bilgi sahibi olmadığı görülmüştür. Bu bağlamda Dilidüzgün (2014) ailelerin, çocuklara yönelik eserlerin önemini yeterince fark edemediği için çocukların gelişiminde karşılaşılan olumsuzlukların gün geçtikçe arttığını dile getirmiştir.

Değerler eğitiminin kazandırılması aşamasında aile, okul başta olmak üzere birçok kurum, kişiye ve eserlere görevler düşmektedir. Değerleri ailede almaya başlayan çocuk, okul vasıtası ile bu değerleri tamamlarken okuyacağı eserlerle de kazandığı değerleri içselleştirmeye başlar. Bu anlamda edebî eserlerin dolayısıyla değerleri Akal'ın eserlerinin değerleri aşılama önemli araçlar olduğu görülmektedir.

1.7. Konu ile İlgili Araştırmalar

Çocukların diğer insanlarla gerçekleştireceği ilişkilerde sadece aile, örgün eğitim kurumları yeterli gelmeyeceği, çocuklara değerlerin aşılmasında ve içselleştirilmesinde çocuk edebiyatı ürünlerinin önemli olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür. Değerler eğitimine hikâyeleri bir araç olarak ele alan araştırmada *Kasapoğlu (2013) öğrencilerin eğitici hikâyeler yoluyla hikâyeleştirilmiş olarak kendilerine sunulan aslında, gerçek yaşamla ilişkili olan kavram ve olayları, inceleme, analiz etme ve kendi düşünceleri ile açıklama fırsatı bulabildiğini tespit etmiştir.*

Emirhan (2016), Yavuz Bahadıroğlu'nun 15 çocuk romanında yer alan dinî ve sosyal değerleri tespit etmiş ve söz konusu eserlerin değerler eğitimi bağlamında önemine dikkat çekmiştir. İnceleme sonunda Allah inancı, din büyüklerini örnek alma, dua etme, dinî konularda duyarlı olma, iman etmek (kadere inanmak, kitaplara inanmak, ahiret gününe inanmak, meleklere inanmak), ölüm gerçeğinin farkında olma, merhametli olmak, iyi insan ve iyi Müslüman olma, şehitlik, şükür sahibi olma, tevazu (alçak gönüllük) olmak üzere 11 dinî değeri; adalet, aile birliği, affedicilik, arkadaşlık, barış ve huzurdan yana olma, cesaret, cömertlik, çalışkanlık, dayanışma, diğerkâmlık (özgecilik), dürüstlük, empati, görünüşe gösterişe önem vermeme, hüner sahibi olma, hoşgörü, ilim irfan sahibi olma, kanaatkârlık, minnet etmeme,

misafirperverlik, öğüt verme, özgürlük, sabır, saygı, sevgi, sır tutma, sorumluluk, tutumlu olma, vefâ, yardımseverlik olmak üzere de 29 sosyal değere ait bulgu ve yorumlara ulaşmıştır.

Güleri (2015), çalışmasını Schwartz'ın değer sınıflamasını esas alarak incelemiştir. Araştırmanın sonucunda sınıflandırmada geçen 10 değer tipinden 8'ini 56 değerden 19'unu eser içerisinde tespit etmiştir. Bu değerler insanlar tarafından benimsenme, başarılı olma, yetkin olma, cesur olma, yaratıcı olma, özgür olma, kendisine saygısı olma, yardımsever olma, dürüst olma, başışlayıcı olma, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, manevî bir hayat, alçakgönüllü olma, dindar olma, kibarlık, anne-baba ve yaşlılara değer verme, kendini denetleyebilme, temiz olma, saygılı olma, sabırlı olma, estetik, ağırbaşlı olma, ayıpların açığa çıkarılmaması, adil olma, yumuşak huylu olma, kıskanç olmama, cömert olma, misafirperver olma, tokgözlü/kanaatkâr olma değerleri olarak belirlemiştir. Eserde en çok geçen değer "başarılı olma" değeri olduğunu belirtmiştir.

Akbalık (2015), araştırmasını Hacı Bektaş-ı Veli'nin üç farklı eserinde belirlenen 20 değer bulunup bulunmaması bakımından incelemiş, inceleme sonunda yirmi değerden on dokuzunun eserde yer aldığını tespit etmiştir. "Eserlerde adil olma, aile birliğine önem verme, arkadaşlık, alçakgönüllü olma, barış, bilimsellik, cesur olma, çalışkanlık, dayanışma, dürüstlük, fedakârlık, hoşgörü, kanaatkârlık, misafirperverlik, sabırlı olma, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, yardımseverlik değerlerine göre incelemiş; misafirperver olma değeri dışında diğer değerlerin eserlerde bulunduğunu belirtmiştir."

Selek (2014), değerlerle ilgili 275 değer iletisine ulaşmıştır. Hikâyelerde belirlenen değerlere en fazla cesaret değerine; en az ise kanaatkârlık ve ölçülü olmak değerine ulaşıldığını belirtmiştir.

Bağcı (2013) araştırmasında toplam 44 kitap incelemiş ve araştırması sonucunda güdümlü olarak yazılmış hem çocuk eserlerinin hem de çocuk edebiyatçıların eserlerinin değerler eğitimi konusunda mükemmel, eksiksiz ve kusursuz olmadığı sonucuna varmıştır. Bu eserlerin birbirlerine üstün yanları olmakla birlikte, eksik

yanları da bulunmaktadır. Bağcı'ya göre bu açıdan bakıldığında incelenen eserlerin birbirlerini tamamladığı görülmektedir

Biçer (2013) çalışmasını Millî Eğitim Bakanlığının belirlemiş olduğu değerler eğitimi kriterleri çerçevesinde ele alan Biçer, araştırmasında Mehmet Akif Ersoy'un Safahat adlı eseri Türkçe öğretimi sürecinde değer eğitimi konusunda yararlanılacak kaynaklar arasında olması gerektiğini belirtmektedir.

Safahat adlı eseri Türkçe ve değerler eğitimi açısından inceleyen bir başka araştırmacı ise Moğul (2012)'dur. *“Safahat'ın Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen 100 temel eser arasında yer aldığını belirten Moğul, araştırma sonunda Safahat adlı eserde bilimselliğin ve çalışkanlığın sık olarak vurgulandığını belirtmektedir.”*

Kaynak (2012), “Sevinç Çokum'un hikâyelerindeki tespit ettiği değerleri ahlâk, toplum, din ve tasavvuf, eğitim ve kültür şeklinde temalara ayırarak analiz etmiştir. Araştırma sonucunda Çokum'un hikâyelerinde ahlâka ait unsurların geniş yer tuttuğunu dile getirmiştir. Ayrıca yardımseverlik temasının hemen hemen bütün hikâyelerde işlendiğini örnek metinler göstererek belirtmiştir.”

Aktürk (2012), “Üzeyir Gündüz'ün çocuklar için yazdığı eserler arasında yer alan hikâyeleri ve romanları incelemiştir. Bu eserlerde bulunan eğitsel iletilerin; ahlâkî, manevî ve karakter geliştirici oldukları tespit edilmiştir. Ürünlerin Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları ve temel ilkelerinin çoğunu barındırdığı; ancak bazılarının ise eksik kaldığı sonucuna varılmıştır.”

Türkyılmaz (2012), “gençlik romanlarının okunmasının okuma tutumuna, okuma stratejisi kullanımına, okuma hızına, okuduğunu anlamaya, değerlere verilen ağırlığın etkisini ve deneysel süreçte okuma malzemesi olarak kullanılan gençlik romanlarında aktarılan değerleri belirlemeye çalışmıştır. Okuma stratejilerinin kullanımına ilişkin sonuçlar sonuçlara bakıldığında bireylerin okuma stratejilerinin kullanımının farklılaştırdığı sonucuna ulaşmıştır.”

Kumbasar (2011), “Muzaffer İzgü’nün 1971-2003 yılları arasında yayımlanan 12 romanını araştırmıştır. Çalışma için Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Öğretim Programı’ndaki değerler ölçüsünde 25 değerden oluşan bir liste hazırlanmıştır. Araştırma sonunda romanlarda en çok sevgi değerine rastlanmıştır. Sevgi değerini sırasıyla saygı, yardımlaşma, çalışkanlık ve temizlik değerlerinin izlediğini tespit etmiştir.”

Aslan (2009), “ders kitaplarında rol model olarak yer alan 38 kahramanın bulunduğunu, bu kahramanların 28’i yerel, 10’u evrensel kahramanlar olduğunu belirtmiştir. Ders kitaplarında en çok yönetim alanında kahramanlara yer verildiğini, en çok başvurulan kahramanın Atatürk olduğunu tespit etmiştir. Araştırmanın bir diğer sonucunda ise Türk toplumu için önemli kahramanlar olan Hz. Muhammed, Hz. Ömer, Mimar Sinan ve Mevlana gibi isimlerin, ders kitaplarında herhangi bir değer için rol model olarak yer almadığını tespit etmiştir.”

Gökçe (2008), “Gülten Dayıoğlu’nun 12 hikâye kitabında yer alan 67 hikâyeyi değerler eğitimi açısından ele almıştır. Çalışma sonuçlarına göre yazar hikâyelerinde daha çok duyarlılık, dürüstlük, yardımseverlik, arkadaşlık ve paylaşma, çalışkanlık, doğa ve hayvan sevgisi, yaşama sevinci, aile sevgisi, özveri, komşuluk ve hoşgörü değerlerine yer vermiştir. Bunun yanı sıra yalancılık, bencillik, kıskançlık, büyük sözü dinlememe, ön yargı, batıl inançlar acelecilik ve telaş gibi olumsuzluklardan uzak durmayı amaçlamıştır.”

Belet ve Deveci (2008), “1-5. Sınıflar arası Türkçe ders kitaplarındaki mesajları değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Ulusal değerleri, sorumlulukları, öz denetimi, çalışkanlıkları, tutarlılık ve dürüstlük gibi değerleri on tema altında kategorize ederek analiz etmiştir. Araştırma sonucuna göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin 33’ünde ulusal değerler, 27’sinde sorumluluk, 20’sinde özdenetim, 18’inde çalışkanlık, 17’sinde hoşgörü, 15’inde merhamet, 13’ünde nezaket, 12’sinde onurlu olma, 9’unda tutarlılık, 6’sında dürüstlük ile ilgili değerlere yer vermiştir. 30 metinde ise değerlerle ilgili bulguya rastlamamıştır.”

İşcan (2007), “çalışmasında araştırmaya katılan öğrencilerin, değerler eğitimi programı uygulanması öncesi ve sonrasında elde ettikleri değerlere ilişkin puanları, ailelerinin sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.”

Dilmaç (1999), çalışmasından öğrencileri deney grubu, kontrol grubu şeklinde ikiye ayırmış ve şu sonuçlara ulaşmıştır. Deney grubundaki dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin (Ahlâkî Olgunluk Ölçeği) sontest puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuç bize ahlâkî eğitimin 10-11 yaşlarındaki öğrencilerde aynı düzeyde değişikliğe sebep olduğu şeklinde açıklanabilir.

Deney grubundaki kız ve erkek öğrencilerin Ahlâkî Olgunluk Ölçeği sonuçları arasında da anlamlı bir fark yoktur. Bu sonuç bize alınan ahlâk eğitiminin her iki cinsiyetteki öğrencilerde de önemli düzeyde değişikliğe yol açtığı, bu değişikliğin cinsiyete göre farklılaşmadığını tespit etmiştir.

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde İnsani Değerler Eğitimi Programının dördüncü ve beşinci sınıftan itibaren öğrencilere verildiğini tespit etmiştir. Kontrol grubunda yer alan öğrencilere ise İnsani Değerler Eğitimi Programı verilmemiştir. Kontrol grubu sabit tutularak kontrol grubundan yer alan öğrencilerin son testten almış oldukları puanlarda bir düşüş gözlemlendiği sonucuna varmışlardır. Bütün bu sonuçlardan hareketle 36 oturumlu İnsani Değerler Eğitimi Programının, çocukların ahlâkî olgunluk düzeyinde anlamlı değişimler sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

1.8. Yöntem

Bu çalışmada Aytül Akal’a ait olan 14 çocuk romanı Türk Millî Eğitimin Genel Amaçları ve Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan değerler bakımından incelenmiş, romanlarda hangi değerlerin nasıl işlendiği ve en çok hangi değerlerin yer aldığı araştırılmıştır.

Bu bölümde çalışmanın amacına ulaşabilmesi için kullanılan araştırma modeli, araştırma için seçilen evren ve örneklem ile verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması süreci hakkında bilgi verilmiştir.

1.9. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma sürecinde nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırma, çalışılan konu ile ilgili daha detaylı bilgilere ulaşabilme imkânı sağlamasından dolayı özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla tercih edilen yöntemlerden biridir.

Bu çalışmada betimsel nitelikte tarama modeli kullanılmıştır. Aytül Akal'ın çocuk romanlarında değerleri belirlemeye yönelik bir çalışma ortaya konmuştur.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve oradadır. Önemli olan, uygun bir biçimde “gözleyip” belirleyebilmektir (Karasar, 2014: 77).

1.10. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni çocuk romanları olup örneklemini Aytül Akal'ın 14 çocuk romanı oluşturmaktadır.

1.11. Sınırlılıklar

Bu araştırma Aytül Akal'ın 14 çocuk romanının değerler eğitimi bağlamında incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

1.12. Araştırmanın Veri Kaynakları

Bu araştırmanın veri kaynakları Aytül Akal'ın on dört çocuk romanıdır. Bu eserler şu şekilde sıralanmıştır:

Romanlar:

Süper Gazeteciler 1

Süper Gazeteciler 2 /Parktaki Esrar

Süper Gazeteciler 3 /Likörlü Çikolata

Süper Gazeteciler 4 /Belalı Davetiye

Kırmızı Arabanın Hayaleti

Biri Uzaylı Mı Dedi?(Fantastik Galaksi Serisi 1)

Yine Mi Uzaylı? (Fantastik Galaksi Serisi 2)

Çılgın Uzay Planı (Fantastik Galaksi Serisi 3)

Esrarengiz Duman

Zombili Mombili Roman

Kiralık Evde İki gün Bir Gece

Renk Delisi (Süper Çocuklar 1)

Ses Delisi (Süper Çocuklar 2)

Abur Cubur Canavarı

1.13. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada veri toplarken doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi, araştırmanın amacına yönelik kaynaklara ulaşmada ve elde edilecek verilerin tespit edilmesinde kullanılır (Çepni, 2007).

Doküman incelemesi, çalışılacak konular ile ilgili olarak yazılı ve basılı belgelerin analizini içerir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Verilerin analizi aşamasında nitel veri analizi yöntemlerinden olan betimsel analiz kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinde araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edilen betimsel analiz, elde edilen verilerin doğrudan alıntılarla desteklenerek, özetlenip, yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır.

Verilerin toplanması sürecinde fişleme yöntemi kullanılmıştır. Fişleme yöntemiyle eserlerin hem genel hem de biçimsel ve içerik yönünden analizi yapılmıştır. Analiz edilen veriler ilgili değerler başlığı altında toplanmıştır.

Elde edilen veriler çözümlenirken Türk Millî Eğitimin Genel Amaçları ve Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan değerler ölçüt alınarak romanlar çözümlenmiştir. Bu aşamada romanlardan ölçüt olarak alınan cümleler ilk olarak hangi değer bölümünde inceleneceği yönünde çözümlenme yapıldı. Daha sonra ölçüt cümleler yorumlanarak romanlardaki değerlerle ilgili genel önermelere ulaşıldı.

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer Kavramı

Millî, dinî ve toplumsal değerlerde yozlaşma, insanların birbirlerine duydukları saygının giderek azalması, her geçen gün artan şiddet olayları ülkemizde ve dünyada değerler eğitiminin yeterli olmadığını göstermektedir. Değerler eğitimi tam anlamıyla almayan veya alamayan nesillerin kendi kültürüne yabancılaşması, kendi değerlerini görmezden gelmesi muhtemeldir. Bu nedenle hem ülkemizde hem de dünyada değerler eğitimiyle ilgili çalışmalar yapılmaktadır.

“İnsanoğlu gerek kendi yaşamını kolaylaştırmak gerekse diğer insanlarla olan ilişkilerine yön vermek adına kendisine rehber olacak bazı kaidelere ihtiyaç duymuştur. Bu ihtiyacın sonucunda değer kavramı ortaya çıkmış, insanlar zaman içinde daha huzurlu bir dünya için bazı değerlerin varlığını zorunlu görmüştür. Sosyologlar, psikologlar, felsefeciler ve eğitimcilerin üzerinde ısrarla durdukları değer kavramı, özellikle son yıllarda sosyal bilimlerde yer alan birçok disiplin tarafından araştırma konusu olarak incelenmiştir. Sosyoloji, psikoloji, antropoloji, felsefe, din, ekonomi gibi değişik bilim dallarının içeriğine de girmiş olması bu kavramın tanımını güçleştirmiştir (Kumbasar: 2011).” Dolayısıyla değerlere dair tek bir tanıma yer vermektense farklı araştırmacıların değişik tanımlarına yer vermenin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Değer kavramı Türkçede “tegmek” sözcüğünden gelen “dokunmak” “değmek” anlamındaki “değer” sözcüğü anlam genişlemesiyle bir nesnenin dengi, karşılığı ederi demektir. (Eyüpoğlu, 1998).

Değer kavramını ilk kez 1918'de Znaniecki tarafından kullanılmış, değer kavramı Latince kıymetli olmak, güçlü olmak anlamlarına gelen valere kökünden türeyerek value şeklini almıştır (Aydın, 2011: 39).

TDK Türkçe Sözlük'te (TDK: 2015) değer sözcüğünün anlamları şöyle sıralanmıştır.

- 1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet*
- 2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör*
- 3. Üstün nitelikli meziyet, kıymet*
- 4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse*
- 5. Felsefe kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey*
- 6. Matematik bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı*
- 7. Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddî ve manevî öğelerin bütünü.*

Felsefe sözlüğünde ise değer şu şekilde tanımlanmaktadır:

- 1. Ahlâk ya da değer felsefesinde, olgu bilincinden sonra ortaya çıkan ve olguya, belli duyguları, arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve eylemleri olan özneye ilişkisi içinde belli nitelikler yüklemeye belirlenen tavır; öznenin olana, olguya yüklediği nitelik.*
- 2. Estetikte, güzel, hoş, nitelikli, muhteşem, vs. diye tanımlanan kültürel ürün ve etkinliklerin özelliği.*

3. Mantıkta, bir değişkenin belli bir yorum altında oluşan değer alanının herhangi bir unsuru.

4. Dilbilimde, dilsel bir öge ya da birimin dil sistemi içindeki farklı konumuna bağlı olarak ortaya çıkan anlamı.

5. İktisatta, mübadele edilebilir, satılabilir bir eşya ya da nesnenin karşılığı, özellikle de onun parasal veya maddî olarak belirlenen ederi. Bir mal, hizmet ya da işe izafe edilen görelî anlam ve önem (Cevizci, 2002: 248-249).

Değerler toplumun üyeleri tarafından paylaşılan, toplumun gereksinimlerinin karşılanması açısından yararlı görülen ve duygularla yakından ilişkili olan ölçülerdir (Çiftçi, 1999: 112).

Birlikteliği, düzeni, kolektif bilinci, yüksek ahlâkı öne çıkaran değerler, kargaşaya yol açabilecek durumlarda sosyal refleks oluşturabilecek kabullerdir (Kılınç ve Akyol, 2009: 5).

Güngör (2000) değeri, “bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak tanımlamıştır. Güngör (2000), “Fakat değerler acaba sadece bir inançtan, yani sübjektif bir yakıştırmadan mı ibarettir? Bizim inancımız dışında objektif bir gerçeği temsil etmez mi?” sorularını sormuş, ahlâk felsefesinin en çözülemez probleminin bu olduğunu, bu sorulara cevap verildiği takdirde ahlâkî, davranış ve düşünce konusundaki şüphelerin ortadan kalkacağını savunmuştur.

Doğan (2007), sosyoloji kitabında değeri “kişi ya da toplumun kabul ettiği var olma ve hareket etme tarzı” şeklinde değerlendirmiş; değerlerin, karşı karşıya kaldığı varlıkları ve davranış tarzlarını istenebilir ve saygın kıldığını belirtmiştir.

Bahar (2005) güç, zenginlik, adalet, eşitlik, çalışkanlık, misafirperverlik, dürüstlük gibi bir toplumun sahip olduğu ortak bakış açılarına değer adı verildiğini ifade ederek değerlerin toplumun yaşattığı, kültürel olarak tanımlanmış ortak amaçlar olduğunu belirtmiştir. Ayrıca iyilik, güzellik, doğru, yanlış gibi kavramların

toplumsal hayatta temel değerleri oluşturduğunu ve değerlerin iyilik ve inançlar hakkındaki soyut ölçüler olduğunu dile getirmiştir.

Bozkurt (2005) ise değerlerle ilgili şu kavramları dile getirmiştir. Değerler, amaçlarımızı ve davranışlarımızı belirlemede bize neyin doğru neyin yanlış olduğunu söyleyen standartlardır. Ya da toplumsal olarak arzu ettiğimiz şeyler hakkında paylaşılan soyut fikirlerdir. Sonuçta değerler bize iyi, kötü, güzel, çirkin, ahlâkî ve gayri ahlâkî şeyler hakkında ölçütler sunar.

Köknel'e (2001) göre ise değer: "Somut ya da soyut kavramların önemini belirtmeye yarayan soyut ölçü birimidir; canlı ve cansız varlıkların, olayların, olguların durumunu, önemini anlatan bir kelimedir."

Yaman (2012) ise değeri şöyle tanımlar: "Değer, bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır. İnsanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır."

Aydın ve Gürler (2012) değerlerle ilgili "Değerler, insanın en iyi tarafını ortaya çıkarmayı ve onun kişiliğini bütünüyle geliştirerek, insanî mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan değer, olgular ve nesnelere hakkında ihtiyaç ve ideallere göre verilen yargıyı ifade eder. Değerlerde inanç ön plandadır. İnsanlar hayatlarının her yerinde, her noktasında, çoğunlukla bilinçli olmasalar da zihinlerindeki çeşitli değerleri davranışa dönüştürürler. Bu nedenle değerler, tutumlar ve davranışlarla yakından ilişkilidir ve onlara yön verir" şeklinde değerlendirmede bulunurlar.

Bu tanımlar ve değerlendirmelerin birbirinden ayrılan yönleri olsa da tanımların genelinde değerlerin olumlu yönlerine dikkat çekilmiştir. Değerlerin oluşumunda bireylerin ve toplumun değer yargıları, beslendiği kültürel kaynaklar, inançlar, gelenek ve görenekler, formal eğitim yolları etkilidir. Özetle değer, bir şeyin para ile karşılığının yanında, insanların olaylarla ilgili arzu edilen tutum ve davranışı olarak tanımlanabilir. Değerler aynı zamanda karşılaştığımız durumlarda davranışlarımıza

yön veren ölçülerdir. Ayrıca insanı, toplumu ya da bir durumu bir başkasına karşı üstün kılan niteliklerdir (Kaynak, 2012).

2.2. Değerlerin Önemi ve işlevi

Dünyaya ayak bastığı andan itibaren insanoğlu, insanca ve erdemli bir şekilde yaşamanın yollarını araştırmış ve bunu kimi zaman dinî kitaplardan kimi zaman ise içinde yaşadığı toplumda kendi inşa ettiği ve adına kültür dediği birtakım yollardan öğrenmiştir. Ancak gelişen sanayi devrimi ve birtakım akımlarla insanoğlu kendi değerini korumakta ve aktarmakta güçlük çekmiştir. “Modern eğitimin dayandığı pozitivist epistemoloji anlayışı varlığı nicel/kemiyet bir bakış açısıyla değerlendirip sosyal ve insanî meselelerin nitel/keyfiyet yönlerinin objektif bilgiye ve dolayısıyla da eğitime konu olamayacağını öne sürüyordu. Dolayısıyla modern eğitim insanı tanıtırken ve tanımlarken bilişsel ve mekanik boyut önemsendi. Oysa insan vicdan, merhamet ve sağduyu gibi nitel bir boyuta da sahiptir. Sadece bilişsel ve mekanik yetenekler yönünden ele alınan insan karşısındaki insanları da sadece mekanik, duyu boyutu olmayan varlıklar olarak algıladığı için onlara kolayca zarar verecek duruma geldi (Kaymakcan ve Meydan, 2016).”

Günümüzde dünya üzerinde huzurun olmayışı, gençlerin kötüleşen eğilimleri, hırsızlıkların ve kopyanın giderek toplumda kendine daha çok yer edinmesi, şiddet ve saldırganlıkların hemen hemen her gün yaşanıyor olması, toplumsal rollerde değişme, alkol ve uyuşturucu gibi insanın kendine ve topluma zarar verici davranışlarındaki artışlar, toplumların yaşamlarını devam ettirebilmelerinde ve kültürel değerleri aktarımında yaşanan ciddi aşınmalar, kitle iletişim araçlarıyla kendine yabancılaşan nesillerin ortaya çıkması, küreselleşen dünyada insanların ortak bir şekilde yaşamaları için gerekli olan değerlerin ortaya çıkamaması gibi nedenlerle değerler eğitimine önem vermemiz ve değerler eğitiminin hayatın bir parçası haline getirmemiz gerektiği ortaya çıkmıştır.

Değerler sisteminin, bir toplumdaki ödül ve cezanın da temelini oluşturduğunu savunan Fichter’a (1999) göre değerleri olmayan bir toplum, en güçlü kontrol aracını da yitirmiştir. Çünkü bireylere neyin yasaklandığı, onlardan neyin istendiği, neyin ödüllendirilip neyin cezalandırılacağı değerlere göre belirlenir. Değerlerin olmadığı

bir toplumda davranışların değerlendirileceği ölçütler ortadan kalkar. Bunların yanı sıra Fichter, değerlerin işlevlerini altı maddede toplamıştır:

1. Değerler bireyin ve toplulukların sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır. Tabakalaşma sistemini mümkün kılar. Bireyin çevresindekilerin gözünde nerede durduğunu bilmesine yardım eder.

2. Değerler kişilerin dikkatini yararlı ve önemli olarak görülen maddî kültür nesnelere üzerinde odaklar. Bu değerli nesne, birey veya grup için her zaman en iyi olmayabilir. Fakat o nesnenin sosyal olarak değerli görülmesine ve onun için çaba gösterilmesine yol açar.

3. Her toplumda ideal düşünme ve davranma yollarına değerler tarafından işaret edilir. Değerler, sosyal olarak kabul edilebilir davranışın âdeta şemasını çizer. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini en iyi hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.

4. Değerler kişilerin sosyal rollerini seçmesine ve gerçekleştirilmesine rehberlik eder.

5. Değerler sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri törelere uymaya yöneltir, doğru şeyleri yapmaya yüreklendirir. Ayrıca değerler onaylanmayan davranışları engeller, yasaklanmış örüntülerin neler olduğuna işaret eder ve sosyal ihlallerden kaynaklanan utanma ve suçluluk duygularının kolayca anlaşılabilmesini sağlar.

6. Değerler dayanışmayı sağlayan başlıca unsurlardandır. İnsan kendisiyle aynı değeri taşıyan insanlara yaklaşır. Ortak değerler, sosyal dayanışmayı yaratan ve sürekli kılan en önemli faktörlerden biridir.

“Sosyal değerlerin işlevlerini göz önüne alarak “Değerler önemlidir çünkü toplumda yaşayan kişiler önemlidir.” gibi bir değerlendirmeye gitmek de konuyu basitleştirme olacaktır. Aslında sosyologlar için değerler, insanoğluyla bağlantılı olmasının dışında hiçbir anlama da sahip değildir (Özensel, 2014).”

Değerler birbirini tamamlar. Söz gelimi alçakgönüllü olmayan birinden cömertlik beklenemez, adil olmayan birine de güven duyulmaz. Özensel (2003), bu duruma şöyle açıklık getirir: “Toplumsal yapıyı oluşturan ekonomi, siyaset, aile, hukuk, eğitim, din gibi temel kurumların hepsi kendisine ait değerleri de içerir. Ancak nasıl bu kurumların işleyişini birbirinden bağımsız düşünemiyorsak değerleri de birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir.”

Rokeach (1973) (Akt.: Akbaş, 2004) ise değerlerin işlevlerini şu şekilde açıklamıştır:

1. Değerler davranış standartlarını belirler: Değerler bireyin toplum içindeki davranışlarını belirler. Bireyler toplumsal olayları değerlendirirken ve yargılarken değerlerini kullanır. Değerler sayesinde insanlar inanç, tutum ve eylemlerini akıl süzgecinden geçirir ve toplumsal alanda kabul edilmezlik sonucu oluşan benlik zedelenmesini engeller.

2. Değerler karar vermede ve çatışmaları çözümede kullanılır: Birey çatışma ve karar verme durumuyla karşılaştığında değerler danışmanlık görevini yerine getirir. Böyle bir durum karşısında değerlerin biri değil, birkaçı birden harekete geçer ve birey değerlerini kullanarak karar vererek çatışmaları çözer.

3. Değerler önem derecesine göre sıralanır: Değerler tek başına değil, birlikte var olurlar. Bir araya gelerek tutarlı ve sistemli organizasyonlar oluştururlar. Birey, aile, kişisel ilişkiler ya da iş yaşamı için ayrı değer sınıflaması yapabilir.

Toplumların birlikte hareket etmesine, bir amaç uğrunda bir araya gelmesine olanak sağlayan değerler, toplumların en önemli dinamikleri arasındadır. Kendi değerine sahip çıkan toplum, bu değerlere uygun yeni nesiller yetiştirmek içinde dolaylı yönden çalışmaktadır. Bu sayede değerlere sahip çıkarak birlikte hareket etme duygusu ve biz algısı gelişmektedir. Arslanoğlu (2005: 77), insanların yaşadıkları toplumun değerlerini bildiklerinde onu olumlu anlamda değiştirip güçlü, kalkınmış bir toplum hâline getirebileceklerini; aksi takdirde, toplumun olumsuz yönde değişip ahlâkî, hukukî ve ekonomik olarak çökerek başka toplumların kölesi haline

geleceğini savunur. Bu noktada değerlerin, toplumların bekasında ve var olmasında önemli işlevler üstlendiği söylenebilir.

Tezcan, (1974) değerlerin işlevlerini şöyle sıralamaktadır:

1. *Bireye amaç ve yön tayin eder.*
2. *Bireysel ve toplumsal faaliyetlerin genel yönünü verir.*
3. *Bireylerin davranışlarını yargılamaya yardımcı olur.*
4. *Bireyin başkalarından ne beklemesi gerektiğini ve kendisinden ne beklediğini bilmesini sağlar.*
5. *Bireyin doğru ve yanlış, haklı ve haksız, hoş giden ve gitmeyi, ahlâkî ve ahlâkî olmayı ayırt etmesini sağlar.*

Değerlerin işlevleri üzerinde bir sıralamaya giden kişi ise Gökçe'dir. Gökçe, (1994) değerlerin işlevlerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. *Sosyo-kültürel bir değer temelde seçici oryantasyonun standardıdır. Yani bu bağlamda değer(ler), bilinçli ve amaçlı davranışın somut amacı için seçim kriteridir. Bu bakımdan, değer, sosyal eylemde bulunan bir kişinin sosyal olarak kabullenilebilen arzu ve istekleri için temel atıf noktası görevini görmektedir.*
2. *Değer(ler) kültürel olarak şekillendirilmiş ve aynı zamanda kültür üzerinde de yönlendirici olarak etki etmektedirler. Belli bir kültürün gelişme sürecinde değer(ler) belli bir şekil almaktadır. Bu da genel olarak sembol, moral ve estetik normlar, davranış şekilleri olarak belirginleşir. Bu açıdan değer(ler) kültürün esasını oluşturmaktadırlar.*
3. *Değer(ler) insanlarla özdeşleşmiştir. Yani, sosyalleşme sürecinde değerler kişiler tarafından öğrenilmekte ve üstlenilmektedir. Kısacası, kişinin şahsiyet yapısına*

entegre olmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak değerler kişinin şahsiyetinin bir parçası olarak görülmektedir.

4. Değerler sözel bir boyuta sahiptirler. Yani değerler hem zihinsel (arzu ve eylem boyutunu belirten) hem de hissi-duygusal yönünü belirten ifadelerdir.

Gökçe'nin (2008) de bahsettiği üzere değerler, bir toplumun kültürünün en önemli göstergesidir. Kültürlerin ortaya çıkmasında gelecek zamana ve nesillere aktarılmasında değerler önemlidir. Değerler ortaya çıktığı toplumun kurallarından, inançlarından, gelenek ve göreneklerinden beslenir ve o toplumun bir parçası haline gelir. Bunun sonucunda da kişiler, bu değerlerin taşıyıcı ve savunucusu olur. Sonuç olarak değerler, bireyin yaşadığı topluma ayak uydurmasında, toplum tarafından kabullenilmesinde etkilidir. Böylelikle aynı değerleri savunan insanlar arasında çatışma olmamakta ve huzurlu bir toplumun temeli atılmaktadır.

İçinde yaşadığımız çağın toplumlar üzerinde birtakım kültürel erozyonlar getirdiği muhakkaktır. Özellikle bilişim ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte geleneksel değerlerde görülen çözülme, toplumsal anlamda meydana gelen çarpıklık ve kişiler arasında ortaya çıkan anlaşmazlık değerlerin önemini ve işlevini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Kendi değer sistemini oluşturan, kendi kültüründe yetişen bireyler, kendi kültüründen dolayısıyla kendi değerler sisteminden sorumludur. Kendi değerler sistemini inşa eden birey, muhakkak evrensel değerlere de yönelmelidir. Ancak bu sayede kendi değerler sistemini tam ve özgün bir şekilde koruyabilir.

Türk dünyasının ortak değeri ve eskimeyen hocası olarak yer alan Ahmet Yesevi, Divan-ı Hikmet isimli eserinde erdemli insan olma yolunun hikmetlerini anlatmıştır. İnsanı değerli kılmak amacıyla yazılan eser, Türk toplumunun değer sisteminin oluşmasında en temel yapı vazifesi görmüştür. Divan-ı Hikmet'te "*toplumsallaşma noktasında sosyal hayatı düzenlemeye yönelik düşünceler/doğrular/değerler iletilmiştir. Bireyi ve dolayısıyla toplumu yozlaştıran/değersizleştiren kavramlar üzerinde sıkça durulmuştur. Eserde haram, ikiyüzlülük, yalan, merhametsizlik, görünüşte Müslümanlık, dünyaya düşkünlük, şöhret merakı, hurs, kibir gibi kavramlar, eleştirilen değersiz davranış biçimleri olarak karşımıza çıkar. İyilik,*

doğruluk, temizlik, ahlak, bilgili olmak ve bilgiye değer vermek gibi erdemler ise hikmetler boyunca yinelenir. Böylelikle alıcıda/dinleyicide /okuyucuda bir değer eğitimi gerçekleştirilmeye çalışılır (Güven, 2017: 310).”

Değer bir toplumun en dinamik yapı taşlarıdır. Türk kültür sisteminin oluşmasında değerlerin varlığı inkâr edilemez. Nitekim İslamiyetin etkisiyle gelişen Türk edebiyatı, bir yandan yeni bir kültür inşa ederken bir yandan da insanları yeni kültür ekseninde değerlerine sıkı sıkıya bağlı kalmasını sağlamıştır. Bu dönemlerdeki eserlerin muhtevası incelendiğinde konunun “insan” olduğu görülebilecektir. *“Binaenaleyh ilk islami metinler olma özelliğini koruyan Kutadgu Bilig ve Atabetü'l Hakayık, insanlara doğru yolu gösterme, erdemli olma, hem bu dünyada hem de öbür dünyada mutlu olmak için bilinmeyenin izahı, bilinenin daha iyi açıklanması veya en iyi nasıl izah edilir sorusunun cevabıdır (Yalap, 2017: 104).”*

Kutadgu Bilig’de, insanın devlet hayatını ve toplum hayatını düzenleyebilmesi için bilgiler ve değerler işlenir. Bu değerlerin nasıl elde edileceği nasıl kullanılacağı konusunda bilgiler yer alır. İyi insan olmanın topluma faydalı birey olmanın dahası insanı ve cemiyeti mutluluğa götürecek olan değerler detaylıca anlatılır.

Türk kültüründe birlik ve beraberliği sağlanmasında, insanlar arasında birleştirici bir güç oluşmasında Hacı Bektaş Veli’nin, Mevlana’nın ve Yunus Emre’nin katkısı yadsınamaz. Mevlevî ve Bektaşî tarikatları bir yandan anadolunun en ücra köşesindeki insanlara ulaşarak onlara iyiyi ve erdemli olmayı öğütlemişlerdir. *“13. yüzyılda başlayan Mevlana ve Hacı Bektaş Veli’nin mühim rolü kendilerinden sonra da devam etmiş, Mevlevî ve Baktaşî tarikatları yüz binlerce takipçiye ulaşarak sadece Osmanlı Devletinin teşekkülü ve devlet sisteminin kurulmasında değil, devletin sonraki süreçte korunmasında ve ihtiyaç duyduğu insan kaynağının temininde en yetkin ve en önemli güç olmuşlardır. Dolayısıyla her zaman birlik ve beraberlik içinde bulunmayı öğütleyen Türk tasavvuf geleneğinin aynı kaynaktan gelen pınarları olan Mevlevîlik, Bektaşîlik vs. Türkiye topraklarının birleştirici ve bütünleştirici harcıdır (Yalap, 2017: 143).”*

Anadoluya sevgi tohumunu aşıl原因 Yunus Emre Türk topraklarının yetiştirdiği en önemli değerlerin başında gelmektedir. Yunus Emre, Anadolu insanına, iyiyi, güzeli, erdemli olmayı nasihat etmiştir. Maddî unsurları gaye edinmeden, insanî değerlerin neler olması gerektiği Yunus'un şiirlerinde ete kemiğe bürünmüştür. “Yunus Emre'nin idealize ettiği insan tipi, ‘İnsan-ı kâmil’dir. Bu insan yaratılış gayesi olan ilahî ahlaka ulaşmış, üstün vasıflarla donanmıştır. Yunus'a göre ahlak, insanî olmayan davranışları terk edip ilahi yaratılışa yönelmektir (Tatçı, 2008).

Türk kültüründe birleştirici güce sahip olan bu değerli şahsiyetler, yüzyıllar boyunca Türklerin aynı değerler etrafında yaşamasına olanak sağlamışlardır. İyi insanların yetişmesini arzulayan bu abidevî gönül elçileri sayesinde Türk kültürünün değerleri birleştirici rol üstlenmiştir.

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerlerin üzerinde araştırma yapan bilim insanları çalışmalarını kolay hale getirmek ve sağlam metotlar üzerine oturtmak için değerleri sınıflandırma yoluna gitmişlerdir. Bu sayede bireyler, hangi davranışların hangi değerler altında olduğunu görebilmekte ve kendi davranışını ait olduğu değere göre değerlendirebilmektedir. Bu araştırmada sınıflandırmalar arasında en çok kabul edilen sınıflandırmalara yer verilecektir. Bu sınıflandırmalar arasında en çok kabul görenler Spranger, Rokeach ve Schwartz'a ait olanlardır.

2.3.1. Spranger 'in Değer Sınıflandırması

Psikolojide değer testi ilk defa Spranger tarafından 1928 yılında kullanılmıştır. Spranger, deneklerinin her birinde hâkim olan değerlere göre onları kişilik tiplerine ayırmaya çalışmış ve herkesin altı temel kişilik tipinden birine gireceğini ifade etmiştir. Spranger ve ondan ilham alarak “Study of Values” adlı çalışma yapan Allport, Vernon ve Lindzey'den sonra değerleri altı grupta toplamak alışkanlık haline gelmiştir (Güngör, 2000). Bu değerler şu şekildedir:

1. Bilimsel Değer: Gerçeği önemsemeyi, bilgiyi, muhakemeyi, eleştirel düşünmeyi içerir. Bilimsel değeri olan insan, deneysel, akılcı ve entelektüeldir.

2. *Ekonomik Değer:* Yararlı ve pratik olana önem verilir. Ekonomik değerlerin hayatta önemszenmesi gerektiği ifade edilir.

3. *Estetik Değer:* Deneyim, tercih ve kabulleri kapsar. Birey, hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür ve sanatın toplum için zorunlu olduğunu düşünür.

4. *Sosyal Değer:* Toplumsal ve bireysel ilişkileri kapsar. Bencil olmama, başkalarını sevme ve onlara yardım etme esastır. En yüksek değer insan sevgisidir.

5. *Politik Değer:* Güç, yetkinlik, liderlik vb. değerleri kapsar. Kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir.

6. *Dinî Değer:* Dünya ve evren hakkındaki genel değerleri kapsar. Bu değere sahip olan insanlar evreni bir bütün olarak kavrar ve kendini onun bütünlüğüne bağlar.

Spranger'in yaptığı değer sınıflandırılmasında da görüldüğü üzere bireyler kendi hayatlarında önemli gördükleri, kıymet verdikleri değerlere karşı davranış geliştirirler.

2.3.2. Rokeach'ın Değer Sınıflandırması

Rokeach'ın sınıflandırmasında her iki değer grubunda 18'er tane değer bulunmaktadır (Rokeach, 1973'ten aktaran Ulusoy ve Dilmaç, 2014):

1. *Gaye Değerler:* Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dinî olgunluk, eşitlik, gerçekler dünyası, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, mutluluk, gerçek dostluk, özgürlük, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk.

2. *Vasıta Değerler:* Bağımsız olma, bağışlayıcılık, cesaret, dürüstlük, entelektüellik, geniş görüşlülük, hırslılık, itaatkârlık, kendini kontrol, kibarlık, kendine hâkim olma, mantıklılık, neşelilik, sevecenlik, sorumluluk sahibi olma, temizlik, yardımseverlik, yaratıcılık.

Rokeach, hem gaye değerlerinden hem de vasıta değerlerinden on sekiz tane değere yer vermiştir.

2.3.3. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması

Schwartz'ın (1992) kuramındaki temel varsayıma göre birey düzeyi değerleri birbirinden ayıran en önemli özellik, ifade ettikleri güdüsel amaç tipidir; dolayısıyla tüm kültürlerde rastlanma olasılığı en yüksek olan değerler insan doğasının evrensel gerekliliklerini (biyolojik gereksinimler, uyumlu bir toplumsal etkileşim için gerekli olan koşullar gibi) bilinçli amaçlar biçiminde simgeleyen değerler olmalıdır. Psikoloji yazınının yanı sıra konuyla ilgili felsefi ve dinsel yazından da yararlanan Schwartz, belirlediği 56 değeri güdüsel yönden farklı on temel tipe ayırmıştır.” (Kuşdil ve Kağatçıbaş, 2000).

Schwartz'ın değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Schwartz Değer Listesi'ndeki Değerlerin Birey Düzeyi Güdüsel Tipleri

Değer Alanı	Değerler
Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntüyü korumak, insanlar tarafından benimsenmek
Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Hazcılık: Bireysel zevk ve hazza yönelim	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak
Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak
Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak
Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü, tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum
Geleneksellik: Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın kendine verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat
Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kibarlık, itaatkârlık, anne, babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek
Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin huzur ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak

İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsesverlik, dürüstlük, affedici olma, sadık olmak, sorumluluk sahibi olma, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevî ve anlamlı bir hayat, alçakgönüllülük
---	--

Türkiye’de değerlerin sınıflandırılmasına yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır. Örneğin Evin ve Kafadar (2004) çalışmalarında değerlerden ulusal ve evrensel değerleri ele almışlardır. Bu değerleri şu şekildedir:

Ulusal simgeler ve değerler; millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler, kahramanlık, dil, gelenek ve görenekleri belirlemişlerdir. Evrensel değerler olarak; demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, uygarlık, barış, eşitlik, bilim ve bilimsel düşünme, sanat, çevre duyarlılığı, sevgiyi belirtmiştir. Dokuz tane ulusal ve dokuz tane evrensel değer ifadesine yer verilmiştir.

Her ne kadar yapılan çalışmalarda farklı farklı değer sınıflamasıyla da karşılaşılsa da değerler hitap ettiği toplumsal kitle ve işlevleri bakımından ortak özellikler gözetilerek sınıflandırma yapıldığı söylenebilir.

2.4. Değerler Eğitimi

Değer, insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün nitelikler ve sahip olduğu donanımlardır. Sahip olunan değerler bireyin gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireylerin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi, bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine değerler eğitimi denir (Yaman, 2014).

Toplumun refah ve huzuru için, bireylerin sağlıklı ve güvenli bir ortamda yaşamaları için toplumsal hayatı düzenleyen değerlere ihtiyaç vardır. Bu değerler bireylere şuurlu ve sistemli bir şekilde aktarılmalıdır. Günümüzde meydana gelen teknolojik gelişmeler dünya görüşlerimiz ve kültürümüz üzerinde birtakım değişikliklere yol açmaktadır. Bugün yetişen nesiller teknolojiyle birlikte büyümekte, teknolojiyle birlikte sosyal hayattan uzaklaşmaktadır. Sosyal hayattan uzaklaşan birey bir kısım insanî değerleri, maddî ve manevî değerleri kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya

kalmaktadır. Bütün bunlardan ötürü, bireyi karşı karşıya kaldığı birtakım olumsuzluklardan kurtarmak için değerler eğitimine ihtiyaç vardır.

Değerler, bireyin daha kaliteli ve mutlu bir şekilde yaşamını idame ettirebilmesinde önemlidir. İnsanın mutlu olması, hayata pozitif bakabilmesi sağlam bir değerler manzumesinin varlığıyla olur. Kendini tanıyan, ait olduğu toplumun değerini ve bilen ve buna uygun davranış örnekleri sergileyen birey, ait olduğu topluma da olumlu davranışlar sergiler.

Değerler, bir toplumun yapı taşları, gönül bağlarıdır. Değerler vasıtasıyla, bireyler ve toplumlar arasında sevgi ve saygı inşa edilebilir. Bu nedenle yalnızca maddî yönlerin değil, manevî yönlerin de kuvvetlenmesiyle toplumlar güçlü olur.

Değerler eğitiminde başarılı olabilmek için öncelikle küçük yaşlardan itibaren çocuklara değerler eğitimi verilmelidir. Bu noktada dünyaya gözlerini açan çocuk ailesiyle karşılaşmakta ve yakın çevresi de buna eklenerek dünya ile ilgili birtakım tecrübeler edinmektedir. Bu nedenle aile, çocuğun ilk ve en etkili eğitimcisidir. Aile vasıtasıyla hayatı tanıyan, sosyal normları öğrenen çocuk, aile vasıtasıyla da değerleri öğrenmektedir. Nitekim Adler'e göre (2005) karakterin oluşumunda etkisi en derin ve en kalıcı izlenimler hayatın ilk beş yılında yaşanan aile hayatının izlenimleridir. Çocuğun yaşam üslubu dört beş yaşına kadar belirlenir. Bu yıllarda ebeveynler sağlam bir karakter eğitimi için çocuklara sözlü uyarılardan çok davranışlarıyla örnek olmalıdırlar. Bu noktada değerler eğitimi süreci model olma yöntemiyle daha hızlı ve kendi seyrinde ilerleyecektir.

Çocukların ailelerinde öğrendiği kurallar okullarda devam etmelidir. Okul, toplumsal düzenin sağlanmasında ve ilerlemesinde en etkili kurumlardandır. Okul dönemine başlayan çocuk bir anda kendini geniş bir çevrede bulur. Bu geniş çevrenin düzeni korumaya ve birlikte olmaya yönelik değerlerini de okul vasıtasıyla alarak toplumsallaşmanın ilk adımını sağlar. Bütün bunlardan dolayı okullarda değerler eğitimi gelişigüzel yapılmamalıdır. Belirli bir plan ve program dâhilinde eğitimler verilmelidir. Nitekim Çağlayan (2013) konuya şöyle açıklık getirir: "Eğitim kurumlarında öğrencilerin düzeylerine ve ilgilerine göre değerler eğitiminin

programlanması, tartışılması aklın süzgecinden geçirilmesi önemlidir. Öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak akılcı bir yaklaşımla karakter ve ahlâkını olumlu yönde etkileyen ona kimliğini, sorumluluklarını hatırlatan bu rehberlik önemsenmelidir.”

Değerler, sınıflarda açıkça ve okulun ve toplumun etkinlikleri, ilişkileri aracılığıyla öğretilir. Okullarda temel değerler insanların nasıl iletişim kurduğunu, nasıl bir arada çalıştığını ve kararlar verdiğini etkiler. Bu temel değerler ise bölümün ve okulun politikalarında, prosedürlerinde yansıtılır. *Değerler, öğrenci refahına ve disiplinine rehberlik eder. Ayrıca okulun ebeveynlerle nasıl iletişim kurmasına ve karar verme sürecine yetkililerin, öğrencilerin ve ebeveynlerin katılmalarına yardım eder. Bunun yanında öğrencilere sağlanan öğrenme deneyimlerine ve bunların nasıl sağlandığına rehberlik eder. Değerler okul toplumunda bütün bireysel ve grupsal karar verme sürecine katkı sağlar (Ulusoy ve Dilmaç, 2014).*

Değerler soyuttur. Ancak somut davranışlarla kendini gösterir. Eğitim sürecinde değerler aktarılırken dikkat edilmesi gereken bazı ilkeler vardır. Berna Bridge (2003) bu ilkeleri şu şekilde belirtmiştir:

1. *Sevecenlik, dürüstlük, adalet gibi temel etik değerler kişilik eğitimin temelini oluşturmaktadır.*

2. *Etkili bir kişilik eğitimi programı; düşünsel, duygusal ve davranışsal ahlâkî yaşamı bütün yönleriyle birlikte kapsamalıdır. Çünkü iyi kişilik, değerleri anlamak, düşünmek ve bu yönde davranmakla gelişir.*

3. *Etik kişilik eğitimi bütünü kapsayan bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Evin ve okulun bütün imkânları kişilik eğitimi için kullanılmalıdır.*

4. *Okul ve aile, düşünceli ve sevecen bir topluluk modeli olmalıdır. Böyle bir ortam iyi insan olmaya istek duyulmasını sağlar. Okuldaki ve evdeki günlük yaşam, koridorlar, oyun alanları, okul otobüsleri gibi ortamlar sorumluluk, iyi kalplilik gibi temel değerleri iletebilir.*

5. Çocuklar etik kuralları uygulayabilecekleri olanaklara gereksinim duyar. Bu yüzden çocuklara adalet, sorumluluk gibi kavramları uygulayabilecekleri ortamlar sağlanmalıdır.

6. Oluşturulan akademik müfredatlar tüm öğrencileri önemseyecek ve hepsinin başarılı olmasına yardımcı olacak biçimde düzenlenmelidir.

7. Okul ve ailelerin temel değerlere bağlı bir iç disiplin anlayışı geliştirmeleri sağlanmalıdır. Ayrıca okul ve aileler, çocuklara baskı yapmaktan ve ceza vermekten kaçınmalıdır.

8. Aile ve öğretmenler, öğrencilerden beledikleri değerlere öncelikle kendileri sahip olmalıdır. Çünkü öğrenciden beklenen saygı, işbirliği, dürüstlük gibi değerlere yetişkinlerin de bağlı olması gerekir.

9. Buraya kadar sayılan ilkelerin yaşama geçirilebilmesi için liderlere ihtiyaç vardır. Değerleri kazanırken öğrencilere destek olacak, takım çalışmalarını sağlayacak liderler olmalıdır.

10. Etik kişilik eğitimi verilirken aile, okul ve toplum el ele çalışmalıdır.

11. Her çalışmada olduğu gibi etik kişilik eğitiminin de değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bu süreçte okulun ve ailenin değerleri iletmedeki başarısı, öğrencilerin değerleri ne kadar anladığı ve bu değerlere ne derece bağlı olduğu değerlendirilmelidir.

Sonuç olarak değerler toplumun bütünleşmesi, sağlıklı ve mutlu olması için çok önemlidir. Bu bakımdan değerler, insanların iyi yanlarını ortaya çıkararak birlikteliği ve beraberliği aşılacaktır. Eğer yaşanılabilir bir toplum ve dünya elde etmek isteniyorsa bireyler değerlere sıkı sıkı sarılmalıdır. Bütün dünyanın geleceği için bu değerler vazgeçilmez yapı taşlarıdır.

2.5. Değerler Nerede, Ne Zaman ve Kim Tarafından Kazandırılmalıdır?

Değerlerin ne zaman hangi yaşlarda verileceği ile ilgili kesin bir yanıt olmamakla birlikte kişiliğin temelini oluşturduğu ilk beş yaş olduğu söylenebilir. Bu yaşlarda çocukların büyük bir bölümü ailelerinin yanında yer almaktadır. Aile, çocuğun değer kazanmasında ve bu değeri içselleştirmesinde birinci derecede etkili olan bir kurumdur. Bu nedenle çocuklara yaşamın temel yıllarında değer kazandırmada aileye önemli görevler düşmektedir.

Değerler eğitiminin en önemli ve öncelikli uygulama alanı aileler olmalıdır. *Bilinmelidir ki dünyanın en harika eğitim kurumu mutlu ve huzurlu bir aile; en harika eğitimcileri ise örnek anne ve babalardır. Aile içi iletişimi düzene sokmadan, aile bireyleri arasında güveni oluşturmadan, sevgiyi ve saygıyı bina etmeden söylenecek her söz havada kalacaktır (Yaman, 2014).*

2.6. Değerlerin Eğitiminde Temel Süreçler

Değerler, toplumların uzun yılları neticesinde şekil almış kavramlarıdır. Soyut ve ancak davranışla görülebilen değerlerin öğrenilmesi aşamasında gelenekçi yöntemler etkili olmuştur. Herkesin toplum içinde yaşadığı, toplumun bir parçası olduğu düşünüldüğünde, topluma uygun olan roller vasıtasıyla davranışlar sergilediğimiz görülmektedir

Doğanay (2006), geleneksel ve otoriter kültürlerde değer eğitiminin daha çok söyleneni sorgulamadan kabul etme, kuralları ezberleme ve rol modelleri izleme biçiminde gerçekleştiğini ifade etmektedir. Fakat ona göre bu tutum demokratik toplumlarda bireylerin kendini özgürce ifade etmesi ve siyasal rejime katılabilmesi için yeterli değildir. Çünkü demokratik toplum, demokratik değerleri benimsemiş ve özgür kararlar alabilen yurttaşlara gereksinim duyar. Bailey'e (2000'den aktaran: Doğanay, 2006) göre demokratik bir toplumda değer eğitimi şu dört genel süreci kapsar:

1. Akıl Yürütme ve Mantiğı Teşvik Etme: Akıl yürütme, bilmek, içi sınamak, gözlemlemek, düşünmek, olaylardan genellemeler yapmak ve sonuçlar çıkarmak için tanımlanabilir (Hançerlioğlu, 1982). Değerler eğitimi yapılırken ve ahlâkî normlar

seçilirken bir başkasının zorlaması ya da telkini söz konusu olamaz. Birey kendi tercihlerine uygun olarak kendine sunulan değeri isterse alır ve analiz eder. Bu bakımdan değerler eğitiminde sürecin ve akıl yürütmenin büyük bir etkisi vardır. Akıl yürüten ve mantığını kullanan birey, kendi kişisel tercihlerine uygun olarak değerler hakkında kararlar verir.

2. *Empati Geliştirme:* Empati, yaşantılara kişinin kendi açısından değil, karşısındaki bireyin açısından bakabilme sürecidir. Empati, karşıdaki bireyin iç dünyasına yapılan yolculuktur. Bu yolculukta bireyin davranışlarının nedeni belirlenmeye çalışılır. Karşısındaki bireyin duygusuyla özdeşim kuran birey karşıdaki bireyin duygularını anlar. Bu sayede birey mensup olduğu toplum tarafından hoşgörülü bir şekilde karşılanır ve kabul edilir. Bu nedenle empatik düşünce değerler eğitiminde olması gereken öğedir.

3. *Özsaygı Geliştirme:* Bir kişinin kendini nasıl gördüğü ve algıladığı diğer insanlarla ilişkisini ve kararlarını etkiler. Kendine karşı öz saygısı düşük olanlar genellikle başkalarına da yardım etmezler. Bu nedenle kişinin öz saygısını geliştirme etkili değerler eğitiminin mutlaka bir parçası olmalıdır

Benlik saygısı düşük bireyler, topluma ve yaşama karşı olumsuz duygular geliştirir. Yaşadığı topluma ve yaşama yabancı olduğunu düşünür ve kendini hoşnutsuz hisseder. Bu bakımdan bireye duyulacak saygı ve kabul bireyin benlik algısını yükseltecektir.

4. *İşbirliği Geliştirme:* İş birliği içinde yetişen bireylerin, ben duygusundan çok biz duygusu gelişmesine katkı sağladığı için toplumsal değerlerin kazanımı da sağlar. Bunun için hem duyuşsal hem de akademik becerilerin kazanımında önemli etkileri kanıtlanmış iş birliğine dayalı öğrenme, değer eğitiminin de önemli bir parçası olmalıdır.

2.7. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Toplumsal hayatta değerleri özümseyen, değerlerine uygun davranan bireylerin yetişmesi rastgele olmaz. Değerler eğitiminin değerler eğitim süreciyle sistemli bir

şekilde ilerlemesi gerekmektedir. Değerler eğitimi sürecinde öğreticilere yol gösterecek bazı yaklaşımlar benimsenir. Değerler eğitimi yaklaşımlarını ana başlıklar halinde şöyle sıralamak mümkündür:

1. Değerleri Telkin Etme, Aşılama
2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama
3. Değer Analizi
4. Ahlâkî Muhakeme
5. Karakter Eğitimi
6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program

2.7.1. Değerleri Telkin Etme Aşılama

Bu yaklaşım sıklıkla kullanılan öğretmen merkezli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım anlatım, soru sorma, tekrar etme gibi teknikler içerir. Bu yaklaşım tümdengelimci bir mantığa sahip olduğu için önce kural veya genellemeler sunulur. Daha sonra verilen örneklerle bu kural ve genellemeler desteklenir (Taşpınar ve Atıcı, 2002).

Öğretmenler ve yetişkinler tarafından öğrencilere tekrar ettirme yoluyla neyi öğrenip neyi öğrenmeleri gerektiğini ifade eden öğrenme sürecidir (Akyüz, 1993). Değerlerin telkin edilmesi yaklaşımında değerler genel olarak bütün halinde verilir. Öğrencilere değerlerin kuralları öğretilir ve değerlerin örneklerle pekiştirilmesi yapılır. Yine bu yaklaşımda gözlem ön plandadır. Model alınan kişinin davranışları taklit edilerek öğrenci tarafından hayata geçirilmeye çalışılır.

Eyler'e (1989'dan aktaran: Tokdemir, 2007) göre yetişkinlerin çocuklara değerleri doğrudan öğretmesine dayalı olan bu yaklaşım özellikle ilköğretim aşamasında saygı, dikkat, uyum, adalet, doğruluk gibi temel değerlerin öğretilmesinde kullanılır. İlköğretim ders kitaplarındaki okuma parçaları, hikâyeler, örnek olaylar gibi

etkinliklerle gerçekleştirilebilecek olan bu yaklaşım, yetişkinlerde ise doğrudan değeri telkin yoluyla uygulanabilir.

Superka (1976'dan aktaran: Dilmaç, 2007), değerlerin öğretiminde telkin yaklaşımı için sistematik durumlarda kullanılan öğretim modeli geliştirmiştir. Bu modelin basamakları aşağıda verilmiştir:

1. *Telkin yaklaşımı olabilecek değerleri belirleme*
2. *Değer seviyelerini belirleme*
3. *Davranışsal amaçları belirleme*
4. *Uygun metotları seçme*
5. *Metotları uygulama*
6. *Sonuçları değerlendirme*

Telkin yaklaşımı 1920'ler ve sonrasında karakter eğitimi içerisinde temel metot olarak kullanılmıştır. Günümüzde daha çok ordu, izcilik ve dinî kurumlar tarafından kullanılmaktadır. Bu kurumlarda telkin yaklaşımı, yemin etme, ezberleme ve önemli insanların yaşamlarını incelenme şeklinde uygulanmaktadır (Leming, 1997'den aktaran: Akbaş, 2004).

2.7.2. Değerleri Belirginleştirme, Açıklama

Bu yaklaşımda birey, kendisi için hangi değerın neden önemli olduğunu, değeri nasıl belirlediğini ayrıntılı olarak açıklar. Bireye başkalarının değeri zorla dayatılmaz. Bireye seçim hakkı tanınarak, kendisi için önemli olan değerın seçimine olanak tanınır.

Kırschenbaum (1992'den aktaran: Tokdemir, 2007), değerleri açıklama yaklaşımının yaygınlaşmasının nedenini şu şekilde belirtir: İkinci dünya savaşından sonra gelişen

daha özgürlükçü nesil, 1960'lı yıllar sonrasında değer açıklamayı değer öğretiminde en çok kullanılan yaklaşım haline getirmiştir. Çünkü bu nesil mevcut değerlerin ötesinde kendi değerlerini oluşturmuştur. Bu durum kuşaklar arasında bir boşluk oluşturduğundan, gençlerin kendi değerlerini açıklamaları yöntemine başvurulmuştur.

Öğrenciler bu yaklaşımda, tercihleri doğrultusunda belirledikleri ahlâkî normları ya da değerleri belirleyerek açıklama yoluna giderler. Değerlerin üzerinde düşünmelerine olanak sağlayan bu yaklaşım değerler öğretiminin önemli yönünü oluşturur.

Rats'a, Harmin'e ve Simon'a (1978'dem aktaran: Dilmaç ve Ulusoy, 2015) göre değerlerin belirginleşmesi yaklaşımı, bu değerın kazanımının başarıya ulaşılabilmesi için üç farklı basamağın yer alması gerektiğini ileri sürmektedirler:

A. Seçme: Bu basamak üç aşamadan oluşur:

- 1. Çocukların özgürce seçimi için cesaretlendirme,*
- 2. Değerleri belirginleştirirken seçenekler oluştururken yardımcı olmak,*
- 3. Belirginleştirilen seçeneklerin her birinin değerlendirmelerinde yardımcı olmak.*

B. Ödüllendirme: Bu basamak önceki basamağın devamı niteliğindedir.

- 4. Yapmış olduğu seçimle ilgili olarak mutlu ve tatmin olma süreci,*
- 5. Seçmiş olduklarının başkaları tarafından onaylanması için fırsat verme,*

C. Davranış: Bu basamak da önceki basamağın devamı niteliğindedir.

- 6. Seçilen değerlerle yaşanan değer yargıları arasında tutarlı davranmayı özendirmek,*

7. Çocukların yaşamlarındaki bu davranışları sonradan tekrar göstermeleri için yardımcı olmak.

Akbaş'a (2004) göre değer açıklama yaklaşımında amaç, yukarıda verilen basamakları kullanarak öğrencilerin kendi yaşantıları yoluyla değerleri içselleştirmelerini sağlamaktır. Öğretmenler bu yaklaşımda öğrencilere rehberlik ederek öğrencilerin değerler hakkında düşünmelerine olanak sağlar. Her birey için hangi değerlerin neden önemli olduğu bireylerin tercihlerine bakılarak ortaya konur.

Welton ve Mallan (1999'dan aktaran: Akbaş, 2004), öğrencinin verdiği cevabı açıklamasına yardım etmek amacıyla bazı soru tipleri önermiştir. Bu sorular şu şekilde sıralanabilir:

- *Senin için bu önemli midir?*
- *Şu an mutlu musun?*
- *Diğer alternatifleri yapabileceğini düşündün mü?*
- *Gerçekten yapabilir ve konuşabilir misin?*
- *Aynı şeyleri tekrar yapabilir misin?*

Yukarıda da görüldüğü gibi öğrencilerin değerleri fark edilmesi sorular yoluyla gerçekleştirilir. Mevcut durum betimlenerek olası alternatif çözümler üzerinde düşünmeye tartışmaya sevk edilen öğrenci, kendi davranışlarının da farkına vararak kendi için en ideal olan değeri seçer.

2.7.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değerlerin analizinin mantık süzgecinden geçirilerek hayata taşınmasını öğütleyen bu yaklaşımda eleştirel düşünme yeteneği kullanılır. Eleştirel düşünebilmek, analiz yapmayı, mantıkî muhakemeyi gerektirir.

Bu yaklaşım Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulu tarafından geliştirilmiş bir değerler eğitimi yaklaşımıdır. Bu yaklaşımın amacı, öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Sarı, 2007).

Metcalf ve Coombs (1971'den aktaran: Dilmaç ve Ulusoy, 2015) değer analizi yaklaşımının hedeflerini şu şekilde ifade etmiştir:

- 1. Öğrencilere bir değer kavramını değerlendirmeyi öğretmek.*
- 2. Öğrencilerin söz konusu değer nesnesi hakkında en kalıcı yargıya ulaşmalarına yardımcı olmak.*
- 3. Öğrencilere, nasıl bazı değer kavramları hakkında genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek.*

Welton ve Mallan (1999'dan aktaran: Doğanay, 2006)'a göre değer analizi yaklaşımı, öğrencilerin bütün yeterlikleri kazanana kadar uygulanması gereken sekiz aşamada gerçekleşir. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir:

- 1. Değer sorununu belirleme,*
- 2. Karşılaşılan değer sorununu açıklığa kavuşturma,*
- 3. Sorun hakkında bilgi ve kanıt toplama,*
- 4. Bilgi ve kanıtların uygunluğunu ve doğruluğunu değerlendirme,*
- 5. Olası çözüm yollarını belirleme,*
- 6. Çözüm yollarının her birinin olası doğrularını belirleme ve değerlendirme,*

7. *Seçenekler arasından birini seçme,*
8. *Seçilen öneriler doğrultusunda davranışta bulunma,*

Değer analizi yaklaşımında hedeflere ulaşmak için karar verme süreçleri kullanılır.

Coombs ve Meux'a (1999'dan aktaran: Bacanlı, 2006) göre karar verme süreci altı basamaktan oluşur. Bu basamaklar sırasıyla şunlardır:

1. *Değer sorusunu belirleme ve açıklığa kavuşturma,*
2. *Olguları birleştirme,*
3. *Olguları değerlendirme,*
4. *Olguları açıklığa kavuşturma,*
5. *Geçici bir değer kararına erişme,*
6. *Kararda ima edilen değer kuralını test etme,*

Coombs ve Meux (1971'den aktaran: Dilmaç ve Ulusoy, 2015) değer analizi yaklaşımının başarılı olması için üç öneride bulunur. Bu öneriler sırasıyla şunlardır:

1. *Öğrencilere mantıklı kararlar alabilmeleri için yardımcı olunmalıdır.*
2. *Öğrencilerin yetenek ve eğilimlerini geliştirmek için mantıklı karar mekanizmaları oluşturmaları sağlanmalıdır.*
3. *Öğrencilere yaşadıkları değer çatışmalarını nasıl çözecekleri öğretilmelidir.*

Sonuç olarak bu yaklaşımda görülüyor ki öğrenciler değerleri öğrenirken, değerlere yorumda bulunurken kendilerine sunulan değerleri klasik manada almadan daha

ziyade kendi tercihlerini önem verdiği görülür. Öğrenilecek değerler; beraberinde bilimsel araştırma, akıl yürütme ve eleştirel düşünme becerilerini de gerektirir. Bu nedenle bu yaklaşım hem telkin yaklaşımından hem de değerleri belirginleştirme yaklaşımından daha üstündür.

2.7.4. Ahlâkî Muhakeme

Ahlâkî muhakeme yaklaşımı Piaget ve Kohlberg'in bilişsel muhakeme, bilişsel düşünme, değer ikilemleri ve karar verme süreçleri ile ilgili araştırmalarına dayanır (Fernandes, 1999'dan aktaran: Yazıcı, 2006).

Akbaş'a (2008) göre ahlâkî muhakeme yaklaşımında temel amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlâkî ilkeler geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu yaklaşımda öğrenci ileride karşılaşılabileceği durumlarla yüz yüze getirilir. Böylece öğrenci gelecekteki davranışının toplumun beklentilerini karşılayıp karşılamadığını öğrenir. Öğretmen sınıfta öğrencileri ahlâkî ikilemlerle yüzleştirerek olay ve ikilemler ortaya koyar. Öğrenciler bunun üzerine tek tek ya da gruplar halinde çalışarak olayın ahlâkî çözümünün ne olduğu ve neden böyle olması gerektiğini belirtirler.

Suparka ve Johnson'a (1975'den aktaran Keskin: 2008) göre ahlâkî muhakemenin sınıfta uygulanışında temel metot küçük gruplarla kısmen yapılandırılmış tartışmalardır. Ahlâkî ikilemler içeren hikâyelerin küçük gruplarla neden ve niçin sorularına dayanarak müzakere edilmesi istenir. Bu müzakere sürecinin sınıfta uygulanışı ile ilgili Savage ve Armstrong bir model önermişlerdir:

1. Öğrencilerin seviyelerine uygun ancak yetişkin olarak karşılaşmaları mümkün olan ilgi çekici bir ikilem sınıfta açık ve öz bir şekilde sözel, yazılı ya da görsel şekilde sunulur.

2. Her öğrenciden böyle bir ikilemle karşılaştığında ne yapacağını nedeni ile birlikte yazması istenir.

3. Öğrenciler gruplara ayrılarak kendi yazdıklarını grup içinde paylaşmaları ve özellikle nedenler üzerinde tartışmaları sağlanır.

4. Öğretmen bütün görüşleri kapsayan bir tartışma yaratır.

5. Tartışmanın ardından öğretmen her öğrenciden kendisinin desteklemediği bir görüşü destekleyecek olumlu nedenler yazmasını ister. Böylece her öğrenci kendi görüşü dışındaki alternatifler üzerine de düşünür.

6. En son olarak her öğrenciden kendi görüşünü destekleyen nedenleri tekrar yazması istenir.

Sonuç olarak bu yaklaşımda amaç bireyleri ilerde karşılarına çıkabilecek ahlâkî ikilemlerle daha küçük yaşlarda karşılaştırarak birey için önemli olan değerlerin tespitini sağlamaktır. Bireylerin ikilemlere verdiği cevaplar ile zihinsel dönem arasında bağ kurulur ve birey bu dönemlere göre değerlendirilir. Ahlâkî ikilemle karşılaşan öğrencinin muhakeme düzeyini iyi bir şekilde anlayan öğretmen, ahlâkî ikilemleri günlük hayattan seçerek öğrencilerin benzer durumlarda nasıl davranış göstereceklerine rehberlik etmelidir.

2.7.5. Karakter Eğitimi

Karakter eğitimi, örtük veya programlar aracılığıyla, yetişen yeni nesle temel insanî değerleri kazandırma, değerlere karşı duyarlılık oluşturma ve onları davranışa dönüştürme konusunda yardımcı olma gayretlerinin tamamı olarak tanımlanabilir (Meydan, 2012).

Bireylerin karakterli olması değerlerin varlığıyla mümkündür. Bu nedenle bireylere değerlerin aktarılması gerekmektedir. Temel insanî değerleri kazanan birey karakterli bir kişi olarak karşımıza çıkar. Toplumların geleceğinin sağlam inşa edilmesinde karakterli bireylerin varlığı bu açıdan önemlidir. Kendini, değerlerini, var olduğu toplumun özelliklerini bilen ve buna uygun hareket eden birey, içinde yetiştiği toplum tarafından benimsenir ve kabullenir.

Karakterli bireyleri ortaya çıkarmak birtakım yollarla yapılır. Öğrenim çağına gelen bireylerin ahlâkî özellikler sergilemesinde ve değerlere sahip olmasında okulların yeri tartışma götürmez bir gerçektir. Bu bakımdan öğrenim çağına giren bireylere değerlerin öğretilmesi gerekmektedir.

Başaran'a (1997) göre karakter eğitiminde üç yol izlenir. Bu yollardan birincisi öğrencilere ahlâk kuralları vermek ve bu kurallar için araştırmalar yaptırmaktır. İkinci yol ise öğrencilere ahlâk kurallarını anlatmak ve bu konuda yazılmış kitapları okutmaktır. En etkili olan üçüncü yol ise öğrencinin karşı karşıya kaldığı ahlâkî sorunların çözümünde onlara kılavuzluk etmektir.

Lıckona (1996'dan aktaran: Dilmaç ve Ulusoy, 2015) karakter eğitiminin temel prensiplerini şu şekilde açıklamıştır.

- *Karakter eğitimi iyi karakterin temeli olarak temel ahlâkî değerleri teşvik eder.*
- *Karakter düşünme, duygu ve davranışı içerecek kapsamda tanımlanmalıdır.*
- *Etkili karakter eğitimi okul yaşamının tüm basamaklarında temel değerleri teşvik eden maksatlı, inisiyatifli eline alan ve kapsamlı bir yaklaşımı gerektirir.*
- *Okul insancıl ve şefkatli bir topluluk olmalıdır.*
- *Karakter geliştirmek için öğrenciler ahlâkî aksiyon fırsatlarına ihtiyaç duyar.*
- *Etkili karakter eğitimi, öğrencileri merkeze alan ve başarılı olmalarına yardımcı olan anlamlı teşvik edici akademik müfredatı içerir.*
- *Karakter eğitimi öğrencilerde iç güdümlü bir motivasyon geliştirme çabası içinde olmalıdır.*
- *Tüm okul personeli karakter eğitimi için sorumlulukları paylaşan ve aynı temel değerlere bağlı bir öğrenme ve ahlâk topluluğu olmalıdır.*

- *Karakter eğitimi hem personelden hem de öğrencilerden ahlâkî liderlik gerektirir.*
- *Okul, karakter eğitimi çabalarında ebeveynleri ve çevresel imkânları tam bir ortak olarak görmelidir.*
- *Karakter eğitiminin değerlendirilmesi; okulun karakterini, karakter eğitimcisi olarak okul personelinin işlevselliğini ve öğrencilerin iyi karakter gösterme bağlamını içermelidir.*

Kişinin değerler eğitiminde öncelikleri arasında yer alan eğitimlerden bir tanesi de karakter eğitimidir. Karakter eğitimi noktasında okullara fazlasıyla görev düşmektedir. Bireyin ailesinden sonra davranışlarının şekillendirdiği kurum olan okullar bir plan dahilinde bu eğitimi vermelidir. Cronbach'a (1978'den aktaran: Başaran, 1997) göre okulun karakter eğitimindeki görevleri şunlar olmalıdır:

1. *Öğrencinin güven içinde olacağı bir çevre hazırlayarak onun duygusal olgunluğa ulaşmasına yardım etmelidir.*
2. *Öğrencinin ahlâklı olma arzusunu desteklemelidir.*
3. *Karşılaşılan ahlâkî çatışmaların akılcı yollarla çözülebileceği öğrencilere öğretilmelidir.*
4. *Öğrencileri belli yaşantıların içine sokarak ortaya çıkan ahlâkî çatışmaları çözmesi için fırsat sunmalıdır.*
5. *Öğrencinin kazandığı bu yaşantılarla, bilinçli olarak ahlâkî kavramlara ulaşmasına yardım etmelidir.*

Bireylere karakter kazandırma da okullara görevler düştüğü gibi öğretmenlere de önemli görevler düşmektedir. Bu hususta öğretmenler, karakterli bireyler yetiştirmek

için model olmalıdırlar. Model olan öğretmen, değerlerin önemi üzerinde durmalı, öğrencilere değer kazandırma da rahat ortam sunmalıdır.

Ryan (1999'dan aktaran: Akbaş, 2004), okullarda başarılı bir karakter eğitiminin gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin bazı ilkelere dikkat etmesi gerektiğini belirtmiş ve bu ilkeleri on maddede toplamıştır:

1. *Öğretmen karakteriyle model olmalı, karakterini kendi yapılandırılmalıdır.*
2. *Öğretmenler öğrencilerin ahlâkî karakterlerini geliştirmeli, meslekî sorumluluk ve kıdem oluşturmaktadır.*
3. *Öğretmenler hayatta neyin doğru neyin yanlış olduğu konusunda öğrencilerle konuşmalıdır.*
4. *Ahlâkî konuların dağılımında kendi pozisyonu hakkındaki düşüncelerini açıkça ifade edebilmelidir.*
5. *Öğretmenler öğrencilerin empati kurmasına yardımcı olmalıdır.*
6. *Öğretmenler sınıfta olumlu ahlâkî atmosfer oluşturmaktadır.*
7. *Öğretmenler okulda ve toplumda öğrencilerin ahlâkî davranışları uygulamalarını sağlayacak aktiviteler oluşturmaktadır.*
8. *Öğretmenler velilerle güçlü ilişkiler kurmalı, okulda işbirliğini sağlamaktadır.*
9. *Karakter eğitimi tek bir dersle sınırlı kalmamalı, okul yaşamının bütününe yayılmalıdır. Okul; sınıftan kantine, kantinden oyun alanına kadar iyi bir karakter biçimlendirme merkezi olmalıdır.*
10. *İnsan sanat, edebiyat, tarih ve biyografilerle var olmuştur. Bu yüzden öğretmen öğrencilerin karakter eğitiminde edebî metinleri kullanmalıdır.*

Değerler eğitimi, dolayısıyla karakter eğitimi, daha nitelikli bir eğitimin en önemli parçasıdır. Karakter eğitimi, eğitimin tüm paydaşlarını kapsayan, çok yönlü etkinlikleri kapsayan projeler vasıtasıyla geliştirilmelidir. Bu sayede birey, temel insanî değerlerle donatılmış, sorumluluk sahibi, duyarlı bir kişilik olarak karşımıza çıkacaktır.

2.7.6. Değerler Eğitiminde Gizil Güç: Örtük Program

Örtük kavramını ortaya koyan ve hareket eden bilim adamları belli teorik temellere dayanarak hareket etmişlerdir. Bu teorik temeller eğitim ve sosyolojiye dayanmaktadır. Örtük program terimi ilk kez 1968 yılında kullanılmakla birlikte örtük programın temelini oluşturan görüşler 20. yüzyılda ortaya konularak geliştirilmiştir (Dilmaç ve Ulusoy, 2015).

Örtük program yazılı olmayan, kasıtlı bir şekilde öğretilme gayesi güdülmeyen, okul ortamında kendini gösteren bir programdır. Resmî programların dışında kalan örtük program, öğrenme etkinliğinin dışında ortaya çıkan uygulamaları kapsar.

Alan yazını incelendiğinde örtük programlarla ilgili farklı tanımlara ulaşılmaktadır:

Örtük program; ders dışı etkinlikleri içine alan, kapsamı oldukça geniş olan program türüdür (Demirel, 2002). “Gizli müfredat” olarak adlandırılan örtük program, öğrencilerin günlük normal faaliyetleri çerçevesinde öğrendikleri anlam, inanç ve doğruları ifade eder (Taşpınar, 2009).

Resmî programda belirtilen amaç ve faaliyetlerin dışında öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya çıkan uygulamalar sonucu öğrencilerin ulaştıkları niteliklere örtük program denir (Yüksel, 2002).

Bacanlı (2006), örtük programın, formal programın aksine sadece sınıf içi etkinliklerle değil, tüm eğitim etkinlikleriyle ilgili olduğunu tahta, kürsü, tuvalet, koridor düzeni, bahçe, bahçedeki çiçekler, okuldaki hizmetliler, sınıf öğretmeni (ders işleyiş biçimi, sınıfta oluşturduğu ortam, giyim-kuşama, kullandığı kelimeler vb.),

diğer sınıf öğretmenleri gibi etkileşime geçtiği her şeyle ilgili olarak ortaya çıkabileceğini tutum, tavır, kendine güven, başkalarına saygı gibi daha ziyade duyuşsal tutumlar üzerindeki etkisiyle kendini göstereceğini ifade etmektedir.

Eğitimin uzak hedefi değerler sistemi gelişmiş çağdaş insan profiline ulaşmak ise örtük program değerlerin kazanılması sürecinde bir avantaj, teşvik ve yönlendirme aracı kabul edilerek, tıpkı resmî program gibi planlı etkinlikler halinde düzenlenebilir.

Örtük programın etkili olabilmesi için okuldaki tüm paydaşlara iş düşmektedir. Başta okul idarecileri ve öğretmenler olmak üzere örtük programın bilincinde olmaları gerekmektedir. Çünkü çocuk, doğası gereği, birçok değeri resmî program dışında da öğrenmektedir. Bu nedenle öğretmenler ve okul idaresi onlara her zaman örnek model olmalı, iyi davranışların desteklendiği bir ortam oluşturulmalıdır.

2.8. Ailenin Değer Eğitimindeki Yeri

Kişi, dünyaya ilk geldiği andan itibaren ailesiyle birlikte olur. Aile içinde varlığını sürdüren birey aileyle birlikte öğrenme sürecine girer. Çocuk aile bireylerini kendisine model alır ve davranışlarını tekrar eder. Dolayısıyla çocuğun hem ruh sağlığı hem de beden sağlığı için güvenli ve huzurlu aile bireylerine ihtiyaç vardır.

Aile içinde hayatına devam eden çocuğun ilk toplumsal çevresi de ailesidir. Aile çocuğun beslenmesini, gereksinimlerini karşıladığı gibi sevgi ve güven gibi duygusal yönleri de karşılar. Çocukların mutlu ve huzurlu bir şekilde hayatlarını devam etmesinde, çocuklara birtakım değerleri kazandırmada ailenin yeri inkâr edilemez.

Öncelikle aile çocuğun ilk ve en etkili ahlâk öğretmenidir. Çocuğun körpe yeteneklerini ilk keşfedecek ve işlemeye başlayacak olan ailedir. Öte yandan bireyin değer kazanımının en hızlı ve etkili olduğu, karakter teşekkülünün en hızlı cereyan ettiği çocukluk döneminin en uzun periyodu aile içinde geçmektedir (Kaymakcan ve Meydan, 2016). Bu nedenle informal eğitimin ilk basamağını oluşturan aile, birey için son derece kıymetlidir. Özellikle karakterin oluşmasında yaşamın ilk beş yılının

önemli olduğu da düşünülünce ailenin değer öğretimindeki yeri daha da önem kazanmaktadır.

Hökelekli'ye (2010) göre, aile bireyleri arasındaki yakın ve sıcak iletişim çocukların maddî ihtiyaçları kadar psikolojik ve manevî ihtiyaçlarının tatmini için de son derece önemlidir. Aile bireyleri çocuğun ilk rol modellerini oluşturur. Çocuğun vicdanı anne, baba ve diğer aile üyelerinin kuralları ile şekillenmeye başlar. Bu yüzden aile, iyinin ve güzelin fark edilmesi ve ortak bir yaşam süreci içerisinde öğrenilmesinde etkili bir kaynak olarak yerini korur. Çocuk kendi kararlarını verecek yaşa gelinceye kadar aile değerlerine bağlı olarak hayatını sürdürür.

Anne ve babalar çocuklarına güvenli ve huzurlu bir ortam yaratarak değerler eğitiminin alt yapısını hazırlamalıdır. Bunu yaparken de örnek bir model olmaya dikkat etmelidirler. Değerleri sağlam bir şekilde taşımayan anne ve babaların çocuklardan bu değerleri beklemesi çelişkili bir durumdur. Bu durumda ebeveynler kendi kişisel düşüncelerini, çocuklara aşılması son derece olumsuz bir durumdur. Yapılması gereken, ebeveynlerin de örnek davranışlar göstermesidir.

2.9. Değer Eğitiminde Okulun Önemi

Bireyin okula başlamasıyla birlikte çevresi genişler. Aileyle olan birlikteliklerine yeni arkadaşlar, bireyler katılır. Bunun yanında zamanının büyük bir kısmını da okulda geçiren birey için değerler önemlidir. Okul bireyi geleceğe hazırlayan en önemli kurumdur. Dolayısıyla içinde yaşadığı toplumun değerleri bireye okulda kazandırılır.

Aydın'a (2010) göre okullardaki değerler eğitiminin amaçlarından biri öğrencilerde sağlıklı ve dengeli bir kişilik oluşturmak diğer ise her öğrencinin iyi insan, iyi vatandaş olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri ve alışkanlıkları kazandırıp onları kendi ahlâk anlayışına uygun olarak yetiştirmektir.

Okul, bireylerin uygun tercihlerde bulunmasına, doğru kararlar vererek hayatını şekillendirmesine rehberlik etmelidir. Bireye, bazı değerleri dayatmak yerine o değerlerin birey için, toplum için neden önemli olduğunu açıklamalıdır. Böylelikle

okullar, bireylere değerler hakkında dūşünme fırsatı vererek uygun olan değerlerin birey tarafından içselleştirmesine olanak vermektedir.

Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş karakterli bireylerle gerçekleşeceği bir gerçektir. Okullarda iyi yetişmiş karakterli bireylere hizmet etmelidir. Bundan dolayıdır ki çağın getirdiği yeterliliklerle okullarımızın ve öğretmenlerimizin donatılması gerekmektedir.

2.10. Türk Millî Eğitim Sisteminde Değerler Eğitimi

21. yüzyılda meydana gelen değişim ve dönüşüm hareketleri etkisini her alanda ortaya çıkarmıştır. Yıkılması güç görünen sistemler yıkılmış yerini yeni sistemler almıştır. Bununla birlikte teknoloji ve bilimde meydana gelen değişmeler gelişmeler insanları birbirleriyle daha çok bir araya getirmiştir. Dünya adeta küçük bir kasabaya dönmüştür.

Hiç kuşku yok ki bu yüzyılda gelişen yenilikler ve gelişmeler insanlar üzerinde olumsuz etkiler bırakmıştır. Toplumda meydana gelen şiddet olaylarının artması, insanların giderek birbirinden, değerlerinden uzaklaşması, sosyal ve insanî alanda meydana çıkan ciddi aşınmalar ülkeleri, dolayısıyla eğitim sistemlerini yeni çareler aramaya itmiştir.

Bir toplumdaki bireylerin kişilik yapılarını, dünya görüşlerini, yaşama şekillerini ortaya çıkaran eğitim sistemleri bünyesine değerler eğitimini katmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan "Millî Eğitimin Genel Amaçları"nı değerlendirmek gerekir. 1973 tarihli Millî Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan genel amaçlar şu şekildedir:

Millî Eğitimin genel amacı bütün bireyleri;

1. Atatürk İnkılâp ve İlkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk Milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere

dayanan demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak.

Yukarıda da görüldüğü üzere Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında değerler eğitiminden bahsedilebilir. Bu amaçlar bireylerin nasıl yetiştirilmesi noktasında yol haritası görevini üstlenmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı, değerler eğitimi konusunun okullarda nasıl yürütüleceğine ilişkin olarak bir genelge yayımlayarak hem bu konuya verdiği değer ve önemi ortaya koymuş hem de eğitimcilere rehberlik görevini yerine getirmiştir. Bu genelge (2010/53) şu şekildedir (Yaman, 2014):

Günümüzde küreselleşme; siyasî, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda pek çok gelişmeye imkân sağlarken bir taraftan da toplumsal yaşamı tehdit eden risk ve sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bireyi, aileyi, yaşadığımız toplumu ve dünyayı tehdit eden risk ve sorunların çözümünde, toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan millî, manevî, sosyal, ahlâkî ve kültürel değerlerimizden olan yardımlaşma, dayanışma, hoşgörü, misafirperverlik, vatanseverlik, doğruluk, iyilik, temizlik, çalışkanlık, dürüstlük, sevgi, saygı, duyarlı olma, adil olma, paylaşımcı olma, gibi kazanımlarımız en önemli referans kaynağımızdır.

Eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insanî değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlâkî, insanî, sosyal, manevî değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımların öğrencilere aktarılması da değerler eğitimini oluşturmaktadır.

Bakanlığımız değerlerimizi geliştirmeyi temel alan kültürel birikimimizi, 2003 yılından itibaren geliştirilen öğretim programlarına yansıtılmıştır. Uygulamaya konulan programlarımızın temel öğeleri arasında değerlerimize de yer verilmiştir. Dolayısıyla öğrencilerimizin bir taraftan yüksek düzeydeki kazanımlarımız olan değerlerimizi yaşamalarını sağlayarak toplumsal dayanışma ve bütünleşmeye katkı sağlamak, diğer taraftan da bu kazanımlarımızın gelecek nesillere aktarılmasındaki önemli görevi yerine getirerek artan ve değişen risk ve tehditlerden bireysel ve toplumsal korunmayı sağlamak amaçlanmaktadır.

Her öğrencinin biricik ve tek olmasını, bu tek ve biriciklerin çoklar olabilmesini ve yine çoklar içinde özel olmayı sağlayan okulun bir yaşam merkezi olarak; her öğrencinin ayrı bir değer olduğunu kabul etmesi “Değerler Eğitiminde” bireyin değerler alanı oluşturmasını sağlayacaktır.

Değerler eğitimi toplumun tümünü ilgilendirdiğinden çok boyutlu ele alınması gerekmektedir. Bu açıdan eğitim sistemini oluşturan tüm unsurların bu konuda duyarlılık ve bilinç kazanmasına ihtiyaç vardır. Öğretmenlerimizin de öğretim programlarının uygulayıcı olmanın yanı sıra öğrencilerimize değerlerimizi kazandırmada öncü rol ve görevleri de bulunmaktadır.

Bu bağlamda; 2010-2011 eğitim öğretim yılının ilk haftasında Bakanlığımıza bağlı tüm resmî ve özel örgün eğitim kurumlarının bütün sınıf ve şubelerinde yukarıdaki esaslar doğrultusunda değerlerimizle ilgili olarak öğrencilerimizin yeterliliklerini artırmak ve bunların davranışlara yansımalarını sağlamak amacıyla etkinlikler yapılacaktır.

Yukarıdaki genelgede görüldüğü üzere, değerler eğimine neden ihtiyaç duyulduğu ayrıntılı olarak ele alınıp, değerler eğitimine dikkat çekildikten sonra okullarımızda değerler eğitimine yönelik etkinliklerin yapılacağı yer almaktadır.

Dünyada ve ülkemizde meydana gelen değişimlerden eğitim sistemimiz de görüldüğü gibi nasibini almıştır. Güncellenen eğitim programlarında değerler eğitimi müstakil bir başlık haline gelmiştir. Böylelikle bazı disiplinlerin öğretim programlarında değerler analizi yapılmış ve her değer kazanım açısından işlenmiştir.

2.11. Türkçe Dersinde Değerler ve Değerler Eğitimi

21. yüzyılda bireyden beklenen değerlerin başında millî ve manevî evrensel değerlere sahip olması akla gelmektedir. Bu bağlamda millî değerlerimizden olan Türkçe aynı zamanda ana dilimizdir ve en önemli değerlerimiz arasında yer almaktadır. Dilimize sahip çıkmak, korumak, güzel ve etkili kullanmak başlıca değerlerimiz arasındadır.

Türkçe derslerinde öğrencilere millî ve manevî değerlere sahip çıkmayı, Türkçeyi edebî eserler vasıtasıyla öğrenmeyi, güzel ve etkili kullanmayı öğretmek amaçlanmaktadır. Nitekim 1981 yılında yayımlanan İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda Türkçe dersinin amacı şu şekilde ifade edilmiştir (MEB, 1981):

Ulusal kültürümüzün yeni kuşaklara aktarılması, ortak bir kültür yoluyla kuşaklar arasında bağlılık kurulmasının sağlanması, millî eğitimimizin temel görevleri arasındadır. Okulda bu görevin yerine getirilmesinde en büyük ağırlık ve sorumluluk Türkçe derslerine düşmektedir. Çünkü ulusal kültürümüzün en canlı, en birleştirici, millî şuuru en iyi biçimde yaratıcı, ulusal ve yurt sevgisini besleyip güçlendirici örnekleri, Türkçe yazılmış sanat eserleridir ve çocuk, bu eserlerin ilk örnekleri ile Türkçe derslerinde karşılaşacaktır.

İlköğretim Türkçe Öğretim Programında değerlerin öğretilmesiyle ilgili olarak 2018 yılında yayımlanan öğretim programına kadar net bir bilgi bulunmamaktadır. 2005 ve 2015 programlarında değerler ve değerler eğitimi müstakil bir başlık olarak bulunmazken bir kısım değerlerin diğer başlıklar altında verildiği görülmektedir.

Nitekim 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşım felsefesiyle oluşturulan programın amacı şu şekildedir (MEB, 2005):

Dinledikleri, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık haline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, genel amaçların 9, 10 ve 11. maddelerinde değerlerle alakalı şu açıklamalar bulunmaktadır:

9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır.

“Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altında, metinlerin özellikleri belirtilirken metinlerde verilmesi gereken değerler genel olarak ifade edilmiştir. Bunlar:

- *Metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*
- *Metinlerde siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*
- *Metinlerde insan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır*

- *Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.*

“Dinlenecek/İzlenecek Materyallerin İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler” başlığı altında verilen maddeler arasında, değerlerle ilgili olan ifadeler şunlardır:

1. *Millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurlar yer almamalıdır.*

2. *Siyasî kutuplaşmalara ve ayrımcılığa yol açacak bölücü, yıkıcı ve ideolojik ifadeler yer almamalıdır.*

3. *Öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. öğeler yer almamalıdır.*

4. *İnsan hak ve özgürlüklerine, insanî değerlere aykırı öğeler yer almamalıdır.*

2005 ve 2015 Türkçe Öğretim Programı’nda değerlerin başlık olarak yer almadığı görülmüştür. Fakat programların içeriği incelendiğinde değerlerin az da olsa yer aldığı görülmektedir. Bu değerlerle öğrencilere millî ve evrensel değerlerin fark edilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Yine farklı öğrenme alanlarında, konuşma, dinleme, yazma ve okuma becerilerinde değerlerin varlığından söz edilebilir. Sonuç olarak bu programlarda değerler üstü kapalı bir şekilde yer almıştır. Değerlerin açıklanması, değerlerin kazanımları ve değerleri öğretirken öğretmene yol gösterecek herhangi bir açıklamaya yer verilmediği görülmüştür.

2018 yılında yayımlanan Türkçe Öğretim Programı, *öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı; dil becerilerinin ve yeterliliklerinin geliştirilmesini, diğer tüm alanlarda*

öğrenme, kişisel ve sosyal gelişme ile mesleki becerileri edinmenin ön şartı olarak kabul etmektedir (MEB, 2018).

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- *Dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,*
- *Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,*
- *Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,*
- *Okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,*
- *Duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,*
- *Bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,*
- *Basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,*
- *Okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması, millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,*

- *Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018)*

2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerlerin müstakil bir başlık olarak yer aldığı görülmektedir. Programda değerlerin öğretim programlarının perspektifini oluşturduğuna değinilerek, temel insanî özelliklerimizi oluşturan değerlerimizin hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağı olduğu dile getirilmiştir.

Değerlerin tüm öğretim programlarına yayıldığı güncellenen öğretim programlarının yenilikleri arasında olduğu görülmektedir. *Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018).*

Türkçe Öğretim Programı, tematik bir yaklaşım esas alınarak hazırlanmıştır. Her temada metinler yoluyla vurgulanmak ve kazandırılmak istenen değerler yer almıştır. “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunlu olduğu vurgulanmıştır. Zorunlu temalarda yer alan konu önerileri şu şekilde belirtilmiştir (MEB, 2018)

ERDEMLER: *ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.*

MİLLÎ KÜLTÜRÜMÜZ: *Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.*

MİLLÎ MÜCADELE VE ATATÜRK: 15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.

İlköğretim Türkçe Öğretim Programı vurgulandığı gibi “Temalara İlişkin Açıklamalar” başlığı altında yer alan maddelerin neredeyse tamamı, bir değerle ilişkilendirilebileceğinden Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın değerler eğitimi açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir. Her temanın başında yer alan değerler ve bu değerlerin metinler yoluyla kazandırılıyor olması bu programda yapılan yenilikler arasında olduğu söylenebilir.

Türkçe derslerinin önemli bir aracı olan metinler, değerlerin bireylere aktarılması noktasında önemlidir. Bireyler metinler yoluyla, yaşayarak, metinlerin içinde yer alarak değerleri kavramaktadır. Türkçe öğretimi ve değer eğitimi yapılırken öğrencilerin farklı metinlere yönelmeleri önemlidir. Bu metinler vasıtasıyla öğrenciler hem programlarda yer alan değerlere ulaşabilecekler hem de Türkçeyi doğru ve güzel bir şekilde estetik duyguyu taşıyarak öğrenebileceklerdir. Tam da bu noktada tezimizin konusunu teşkil eden Aytül Akal’ın romanları değerler eğitimi vasıtasıyla önem arz etmektedir.

2.12. Değerlerin ve Romanların Çocuk Edebiyatındaki Yeri

Ailesinden sonra okul ortamına giren çocuğun çevresi genişlemekte ve çocuk birtakım değerlerle karşı karşıya gelmektedir. Hem okulun hem de öğretmenlerin bu noktada çocuğa hem öğretim programlarında hem de örtük programlarda çocuğa değerleri aşılması gerekmektedir.

Toplumun değerlerini benimseyen ve içselleştiren çocuk, topluma uyum konusunda zorluk çekmeyecektir. Toplumsal kuralların insan yaşamını düzenleyen normlar olduğunu bilen ve buna uygun davranış örnekleri gösteren çocuk, ideal olan davranış düzeyine erişmiştir.

Çocuklara değer aktarmada edebî metinlerden de yararlanılabilir. Edebî metinler yoluyla çocuk kahramanla özdeşim kurarak, maceradan maceraya atılmaktadır. Macerandan maceraya koşan çocuğun dil yetileri bu sayede gelişmekte ve kültürel zenginliği artmaktadır. Bu bağlamda hem romanların hem de edebî eserlerin çocukların ilgilerine, seviyelerine ve değerlerine uygun olması gerekmektedir.

Çocuk romanlarının önemine değinen Yalçın ve Aytaş (2005, 144) çocuk romanlarının konusunu şu şekilde açıklamışlardır:

“Çocuk romanı demek konuları sadece çocuk ve çocukluk olan eserler demek değildir. Çocuklar kendi yaşlılarının serüvenlerini dinlemekten ya da okumaktan zevk alırlar. Ancak, konularını yetişkin kimselerin hayatından alan romanlar da çocukları ilgilendirmektedir. Toplumdan soyutlayamayacağımız çocuğun, etrafında görüp izlediği her konuya ilgi duyduğu gerçeğini göz önünde bulundurmakla birlikte, çocuklar için kaleme alınan romanlarda dikkat edilmesi gereken en önemli ayrıntı, onların gelişimlerine uygun olması, psikolojik dengelerin dikkate alınmasıdır.

Sınar (2012) ise çocuk romanlarına dair şu tespitlerde bulunur:

“Dış görünüşlerinden memnun olmayan çocuklar, çekingen, utangaç, sıkılğan çocuklar, ailelerinden sürekli yaramaz olduklarını işiten çocuklar, kardeş kıskançlığı yaşayan çocuklar benzer sorunlarla okudukları eserin kahramanlarının da karşı karşıya kaldığını görünce rahatlar ve değişik çözüm yollarını tanıma fırsatı bulurlar. Bunun yanında çocuğun sınırlı olan hayat tecrübelerine zenginlik katar. Yeni maceralar yaşatarak çocuğun ufkunu genişletir. Farklı insan tiplerini, farklı yaşayışları, başka ülkeleri ve kültürleri tanır. Çocuğun içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını anlamasına yardımcı ve topluma uyum göstermesini kolaylaştırır. Çocuğun mensup olduğu kültürü tanımasını sağladığı gibi milletinin mazisini de öğretir.”

Roman yazarları, çocuk kitaplarını oluştururken çocuğun gelişimsel dönemini ve çocuğun temel özelliklerini iyi tanımalıdır. Çocukların seveceği, hoşlanacağı konulardan yola çıkarak çocukların gizil güçlerini ortaya çıkarmaya çalışmalıdır.

Yazar, dilin anlatım imkânıyla ve çocuğa göreliği de düşünerek inşa edeceği eserlerde çocuğu düşünmelidir. Yazar, bir çocuk gibi düşünerek olaylar kurgulamalı ve değerleri de bu özellikleri dikkate alarak aktarmalıdır.

Çocuk kitabı yazarı, bir düşüncenin, bir inancın peşinde koşan, o düşüncenin ya da inancın doğruluğuna çocukları inandırmaya çalışan bir söylevci değildir. Yazarın öncelikli sorumluluğu, çocukları kendi deneyimleriyle bilgilendirme ve yetiştirme anlayışından çok, dilin anlatım olanaklarıyla kurgulanmış; çocuğun kendini, insanı ve yaşamı tanımasına olanak sağlayacak yaşam durumları yaratmak olmalıdır (Sever, 2010).

Çocuk edebiyatı ürünleri, birtakım özellikler taşıması gerekmektedir. Sever (2010), çocuk edebiyatı ürünlerini sorgulayan, tartışan, bilime sanata saygı duyan, duygu ve düşünce boyutlarıyla dengeli, okuma kültürü edinmiş duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinde etkili birer uyarıcı olması gerektiğini dile getirir. Bu nedenle de çocuk ve edebiyat ilişkisi bağlamında da kitapların bazı temel ilkelere dayandırılması gerektiğini şu şekilde açıklar:

- *Kitaplarda, çocuğun kendine özgü içtenliği ile anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır.*
- *Kitaplar, çocuklara anlamlandıramayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememelidir.*
- *Yazar, anlattığı ya da kurguladığı olaylarda çocuklarla arkadaşlık-dostluk kurabilmeyi başarmalıdır.*
- *Kitaplarda çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir.*
- *Kitaplardaki resimler, çocukların beğeni ve algılama düzeyine uygun olmalı, metnin iletisine görsel bir zenginlik katmalı; estetik nitelikleriyle de görsel algılarını geliştirici özellikler taşımalıdır.*

- *Kitaplar görsel ve dilsel özellikleriyle çocuğun hem sanat hem de düşünme eğitimi sürecini desteklemelidir.*
- *Kitaplar çocuğun yaşına, ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak insan ve yaşam gerçekliğini anlamasına katkı sağlamalı, her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır.*
- *Kitaplarda yazar tarafından kurgulanan gerçeklik çocuklar tarafından okuma eylemi sonrası kendi gerçekliklerine dönüştürebilmeli; başka bir söyleyişle yazarın paylaşmak istedikleri çocukların yaşam, anlam gerçeğinden kopuk olmamalıdır.*
- *Kitaplarda yaşamın bir gerçeği olduğu düşüncesiyle şiddet olgusuna da yer verilebilir. Ancak olay kurgusunda çocukların yaş ve gelişim özellikleri de göz önünde bulundurarak yer verilen şiddet öğeleri, çocuklara şiddete karşı neler yapılması gerektiği konusunda duyarlı kılmalı, onlarda şiddet ve kaba güce karşı bir anlayış oluşturabilmelidir. Özellikle çocuklara demokratik yaşamın önemi ile bireysel ve toplumsal ilişkilerdeki sorunların çözümünde en etkili yöntemin iletişim olduğu gerçeği sezdirilmelidir.*
- *Çocuk edebiyatının temel sorumluluğu çocuklara, dilin ve resmin olanaklarıyla kurgulanmış yeni yaşantılar sunmak olmalı, sunulan yaşantılardan çıkarsamalar yapma sorumluluğu ise çocuğa bırakılmalıdır.*

Sonuç olarak çocuk edebiyatında kitaplar, “çocuğa görelilik” ilkesinden hareket etmelidir. Çocuk edebiyatı ürünleri çocuğu, yaşama, doğaya, çevresine, demokratik kültüre, dostluğa, kısacası yaşamın tüm alanına hazırlamalıdır. Hayatın içinde yer alan, görgü kuralları, gelenekler, değerler çocuk edebiyatı ürünleri içerisinde yer almalıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE YORUMLAR

3.1. Adalet

Adalet, bütün insanlar için olmasa olmaz olan vazgeçilemez değerlerin başında gelmektedir. Çünkü adaletin olmadığı bir yerde haktan bahsedilemez. Hakkını istediği şekilde kullanamayan insan ise zulüm içerisindedir. Dolayısıyla adalet değeri nihai bir değerdir. İnsan ilişkilerini hak ve hukuka göre düzenleyen kurallar bütünüdür.

Adalet, bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı sahibine vermektir. Hüküm ve davranışlarında tarafsız ve ilkeli olmak, eşitliği gözetmektir. Menfaat, yakınlık, düşmanlık, ön yargı vb. nedenlerin etkisinden uzak dürüstçe iş yapmaktır (Hökeleli, 2013: 49). Adalet bir bakıma eşitlik gibi görülse de eşitlikle aynı anlama gelmemektedir. Adalet, hak eşitliğine dayanır ve işin liyakati ölçüsünde hak sahibine verilmesini ister. Bu durumda hak sahibi adaleti en uygun şekilde tesis etmelidir. Bunu kullanırken yasaların ve hakkın kendisine tanıdığı imkânlar ölçüsünde hareket etmelidir. Adalet, en kısa ifadesiyle hakkı teslim etmektir. Her şeyi yerli yerince koymak, yapılan işin hakkını vermek, eşit ve denk davranmak gibi daha birçok kavramı da kapsayan adalet, erdemlerin başıdır. Diğer bir söyleyişle adalet, “hak” kavramının tesisi; haksızlık ve zulmün def’idir (Yaman, 2014: 28). Bir toplumda adaletin sağlanması yalnızca hukuk kurallarıyla yeterli değildir.

Kişilerin adaleti ve adil olma duygusunu içselleştirmeleri gerekmektedir. Bu sayede herkes hakka ve hukuka riayet edecektir. Bunun sağlanması için ise henüz küçük yaşlarda gerek ailede gerekse eğitim kurumlarında adalet ile ilgili değerlerin verilmesi

ve bu sayede çocukların bu değeri içselleştirilmesi sağlanmalıdır. Atalarımız “Düz duvar uçmaz.” sözüyle toplumsal bir gerçekliğe dikkat çekmektedir. Adaletin güçlü olduğu toplumlar tıpkı düz duvar gibi asla yıkılmaz. Bu bakımdan toplumlar adalet duygusundan asla vazgeçmemelidir.

Türkçe Sözlük’te (TDK, 2005) adalet şu şekilde tanımlanmaktadır: “1. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk, türe 2. Bu işi uygulayan yerine getiren devlet kuruluşları 3. Herkese kendine uygunu düşeni, kendi hakkı olanı verme 4. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması.” Hökelekli, “Bir Değer: Adalet” (2008) başlıklı makalesinde adalet hakkında şu bilgileri verir: “Kısacası adalet, bütün insan ilişkilerinde karşılıklı saygı ve sevginin gözetilmesi, hak dağıtımında ve paylaşımında inşafı bir yolun izlenmesidir. Buna göre, devlet yöneticisinin vatandaşa, ana babanın çocuğuna, öğretmenin öğrencisine, eşlerin birbirlerine, bir kimsenin arkadaş, dost ve akrabasına gereken ilgiyi, sevgiyi, saygıyı göstermesi; patronun işçisine hak ettiği ücreti vermesi adalet olup, bunların yerine gelmemesi zulümdür. Böylece adalet, herkesin hakkına ve yeteneğine göre korunması, iyilik ve yardımın buna göre yapılmasıdır. Bütün bunlardan hareketle adalet değeri hem ulusal hem de evrensel en önemli değerlerin başında gelmektedir. Adalet hakkı ve doğruluğu içinde barındırmaktadır. Herkese kendi hakkına ve yeteneğine göre davranmayı gerektirmektedir.”

Aytül Akal’ın romanlarında adalet değeri örtük biçimde verilmektedir. Romanlarda bu değerler, kahramanların birbirilerine, hakka, hukuka ve yeteneklerine göre davranması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Hem “Süper Gazeteciler” hem de “Süper Çocuklar” serisinde adalet değeri, suçluların yasalar önünde cezalandırılması şeklinde neticelenir. Yine romanlarda açık biçimde verilen adalet değerleri ise şu şekildedir:

“Süper Çocuklar 1” serisinin ilk dizisi olan “Renk Delisi” romanında öğretmenlerinin doğum günü için defter alan ve bu deftere sırasıyla günlük yazmak isteyen öğrencilerin başından geçenleri konu olan bu romanda öğrenciler, deftere günlük yazmak için adalet değerine başvururlar. Deftere günlük yazmayı sıraya koyan öğrenciler, bu sıralamayı herkesin hoşuna gidecek şekilde ve kimseye ayrıcalık tanımadan yaparlar. Yine sınıf

arkadaşları birbirilerinin yazdıkları günlükleri okumamaya özen göstererek çareler ararlar. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“O günden beri defter kendi aramızda dolanıyor. Kimin sırasıysa, temiz bir sayfa açarak mektubunu yazıyor, sonra sayfayı zımbalayarak kapatıyordu. Gerçi sayfaların köşesi zımbayla delik deşik olmuştu ama... Belki öğretmenimiz buna aldırılmazdı. Bizden sonra sırası gelenlerin yazdıklarımızı okumalarını istemediğimiz için böyle bir yöntem düşünmüştük. Onları sadece öğretmenimiz okumalıydı. İşte o defter diin Tuna'daydı. Bugün de sıra Melis'teydi, Asya en son yazacaktı. Ne de olsa sınıfımıza en son katılan oydu.” (RD, 2015: 42-43).

“Zombili Mombili Roman”ın kahramanlarından olan Barış, Ali'nin durumuna çok üzülür. Çünkü Ali, okula gidememektedir ve birtakım haklardan yoksun yaşamaktadır. Barış, kendisi gibi diğer çocukların da eşit şartlar altında yaşamasını ve eğitim görmesini düşünmektedir. Kendi mutluluğunun ise ancak bu şekilde daha da artacağını düşünmektedir. Çünkü Barış, her çocuğun özel olduğunu ve haklarının olduğunu bilmektedir. Barış, adaletin eşitlik kavramıyla yakın ilişkili olduğunu örtük biçimde göstermektedir. Bu durum eserde şu şekilde geçmektedir:

“Dayı dedi. Onun gibi kim bilir kaç çocuk vardır, fakirlikten okula gidemeyen...”

- Öyle dedi Özgür. Ne kadar şanslı olduğunu bil işte.

- Kötü durumda olanları görerek mutlu olmayı kendime yakıştıramıyorum dayı. Onlar da benim şartlarımda olsun istiyorum. O zaman daha mutlu olacağım.” (ZMR, 2016: 161).

3.2. Aile Kurumuna ve Birliğine Önem Verme

Aile kavramı TDK Türkçe Sözlük'te şöyle tanımlanmıştır: *“1. Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik. 2. Aynı soydan gelen veya aralarında akrabalık ilişkileri bulunan kimselerin tümü. 3. Birlikte oturan hısım ve yakınların tümü (TDK, 2011).*

Toplumların oluşmasında gelişmesinde ve ilerlemesinde dahası ayakta kalabilmesinde ailenin önemli bir yeri vardır. Sağlıklı nesillerin ve toplumların inşasında aile kurumuna önemli görevler düşmektedir. Aile kurumlarının düzenli ve sağlam olması toplumların geleceğinin garanti altına alınması demektir. Bu bakımdan aile içi eğitim, sevgi, iletişim, saygı aileyi ayakta tutan temel mekanizmalardır. Kişi dünyaya geldiği andan itibaren bu değerleri ilk olarak ailesinden öğrenir. Dolayısıyla aile kurumu çocuğa bu değerleri aşıl原因 konumdadır.

Develioğlu, (2003). *Aileyi “akraba, ev halkı”* şeklinde tanımlamıştır. Ev halkının başarılı ve huzurlu bir birliktelik sürdürebilmesi aile içinde sevgi, saygı ve iletişime önem vermesinden geçmektedir. Nitekim bu kavramları sindirebilen ve kullanabilen aileler, mutlu ve huzurlu bir toplum oluşmasının temellerini atmaktadır.

Aile toplumun en küçük kurumudur. Toplumlarda aile ve aile birliği önemli değerler arasında yer almaktadır. Kişi, toplumu oluşturan önemli değerleri ailede öğrenir. Bireysel ve toplumsal değerler ilk olarak ailede işlenir. Gelenek ve göreneklerle ilk kez ailede karşılaşan çocuk, bu değerlerin ne kadar önemli olduğunu ailenin tutum ve davranışlarına bakarak anlar.

Ailenin bir başka boyutu da temel bir eğitim kurumu olmasıdır. Birçok insan yalnız örgün eğitim kurumlarının eğitim yaptığını düşünür. Oysa çocuklar ve aile bireyleri, farkında olmadan informal bir şekilde birbirlerini etkiler ve eğitir. Dede Korkut’tan Çankırı yarenlerine uzanan güzel bir sözü vardır:

“Kız anadan öğrenir sofrayı dızmeyi

Oğul babadan öğrenir, sohbet gezmeyi.” (Yaman, 2014).

Bu bakımdan aile kurumu, yeni nesillerin inşasında ve gelişmesinde önemli özellikleri içerisinde barındırmaktadır. Toplumun normlarını, örf, adet ve geleneklerini nesilden nesile aktararak kültürel devamlılığı sağlayan aile, milletlerin temel yapı taşıdır.

Aytül Akal'ın romanlarında aile, önem verilen bir kurumdur. Akal'ın romanlarında zorluklara göğüs geren, bireysel özellikleri destekleyen, birbirlerine yardım eden, anlayışlı ve gelişim özelliklerini dikkate alan, aile içinde sevgi bağları yüksek anlayışlı, kendini güvende hisseden aile fertleriyle karşılaşılır.

“Süper Gazeteciler 1” isimli eserde Yener, babasının işi nedeniyle babasıyla çok az görüşmektedir. Annesi ve babası arasında çıkan gerilimli havadan çok korkar ama annesiyle birlikte olmak ona huzuru verir. Hayata ve yaşama olumlu bakmasını sağlar. Ailenin çocuk üzerin güven telkin eden etkisi romanda şöyle belirtilir:

“Annesiyle birlikte yaşamaya devam edeceğini öğrendiğinde, rahatladı. İleride ne olacağını nerede yaşayacağını, öğrendiğine göre artık sorun kalmamıştı.” (SG1, 2011: 13).

Evren kendisini annesinin çağırmasıyla babasının olduğu yere gelir. Babalarıyla aralarında şakalaşma olur ve Evren babasına hemen arkasından da annesine sarılarak hem onlara sevgisini gösterir hem de onlarla birlikte olmanın mutluluğunu, tadını yaşar. Bu durum romana şu şekilde yansır:

“Babacığım senin yerine on robot da yapsalar senin yaptığın işi yapamazlar. Sen bir tanesin! Babasının boynuna sarılıp iki yanağından öptü. Sonra gidip annesini kucakladı.” (SG1, 2011: 90).

Yener “Süper Gazateciler 1” romanında bankacı olan annesine, Altay Şen’e bankadan para verip vermediğini sorar, annesi ise bankadaki mevzuat gereği işlerin yolunda gitmediğini söyler. Bu Yener’in istediği cevaptır. Çünkü Altay Şen kötü birisidir ve hileye başvurmuştur. Yener bu durumu şimdilik annesine söylemez ve annesinin sağduyusuna güvenir. Çünkü aile olmanın verdiği önem ve ailede oluşan sağduyu onları aynı hisle donatmıştır. Yener’in annesine gösterdiği sevgi ve aile birliğine verdiği önem şu şekilde geçmektedir:

“Sen harika bir bankacısın anneciğim.” diyerek annesinin yanaklarından öptü (SG1, 2011: 145).

Elif ile kardeşi serinin ikinci bölümünde sorumluluk duygusunu fazlasıyla taşırlar. Anneleri Sünbül Hanım ise onların bu haliyle mutlu olur ve ailesinin birlikte olduğuna çok sevinir. Çocukların aileleriyle vakit geçirmeleri, aile birliğinin en önemli özelliklerindedir. Bu değer Sünbül Hanım ekseninde örtük bir şekilde okuyucuya verilir:

“Sünbül Hanım birbirlerine sarılmış yürüyen iki kardeşin arkasından mutlulukla baktı. Çamaşırlar tekrar yikanırdı. Önemli değildi. O böyle şeylere aldırılmazdı. Çocuklarının büyüdüğünü, artık sorumluluk almaya başladıklarını düşündü. Elif’in yere düşürdüğü çorap tekini alıp pencerelerden kınayarak bakan kızgın gözlerin kuşatması altında çocuklarının peşi sıra yürüdü.” (SG2, 2012: 32).

3.3. Alçakgönüllülük

Tevazu sahibi bireyler, kibirden uzak duran kendini büyük görmeyen alçakgönüllü kişilerdir. Alçakgönüllülük kişiyi farklı düşüncelere saygılı olmaya iter. Farklı düşüncelere saygılı olan ve kibirden uzak olan bireyler toplum tarafından sevilir. Dolayısıyla alçakgönüllü olan toplumlar sağlam karakterlidir. Nitekim Yaman (2014) alçakgönüllülüğü, sağlam karakterli olmanın ilk şartı sayar. Bu özelliğe sahip bireyleri diğer bütün değerlere davetiye çıkarmış özellik olarak görür. Unutmayalım ki kırılmaktansa eğilmek yeğdir, saygıyla eğilebilenler, toprağa daha yakın olmakla fitrata dönüşmüş olurlar sözüyle alçakgönüllülüğün önemi üzerinde durmaktadır.

Alçakgönüllülük, kişiye kusurları görebilme ve anlayışla karşılama fırsatı verir. Kişi kendini kusursuz görmez ve kibre düşmez. Alçakgönüllülük, kişinin derin bir bakış açısı içerisinde kendini üstün görmemesi, ölçülü ve ılımlı bir benlik algısına sahip olmasıdır. Güç, zenginlik, makam, yetenek, şöhret, bedensel güç, güzellik ve başarı gibi gelip geçici şeylere gereğinden fazla önem vermemek, bunları kendinin ve başkalarının gelişmesi için hizmet ve yardım vasıtası olarak görmektir (Hökelekli, 2007).

Alçakgönüllü olmak kişinin başkalarına saygı duyduğunun, çevresindekilerin bilgilerinden yararlanmaya ve söyleyeceklerini dinlemeye hazır olduğunun göstergesidir. Alçakgönüllü insan gönlünü tüm insanlarla pay edebilen, ilişkilerinde ün, unvan ve servetin söz konusu olmadığı bir dünyası olan, kendisi bunları taşıyorsa onlarla kimseyi etkilemeyen gönül insanıdır (Demirel, 2006). Alçakgönüllü olan insan, tevazu sahibi ve başkalarını küçük görmeyen insandır. Kendi yeteneklerini kibir ve büyüklenme olarak ön plana çıkarmayan, başkalarıyla duygudaş olan ve başkalarını destekleyen bireylerdir.

Akal'ın romanlarında alçakgönüllülük değeri başkalarına saygı duyan, başkalarının fikirlerini küçümsemeyen, kibirten uzak mütevazı bireyler olarak karşımıza çıkar. Romanlarda bu değer şu şekilde geçmektedir:

Evren ve Yener "Süper Gazeteciler 1" isimli eserde röportaj konusu ararken birbirlerinin fikirlerine saygı duyarlar. Süper Gazete için fikir ürettiklerinde ne Evren ne de Yener birbirlerinin fikirlerini küçümsemezler ve alçakgönüllülük dersi verirler:

"Parlak fikirlerinin hayranıyım, dedi. Bunca yaratıcı fikri nereden bulup çıkartıyorsun, bilmiyorum.

- Sen de hiç fena değilsin, dedi Yener. Ben fikir üretmede iyiyim ama uygulamada sen harikasın. Sen olmasan benim fikirlerim beş para etmez. İki arkadaş gülümseyerek birbirlerine baktılar. İkisinin de neşesi, yerine gelmişti." (SG1, 2011: 41).

Evren ile Yener, öğretmenleri Osman Bey'in ünlü bir akrabasının olduğunu fark ederler. Öğretmenlerinin mütevazı davranarak akrabasından bahsetmemesi hoşlarına gider. Öğretmen Osman Bey aracılığıyla kişilerin büyüklenmemeleri gerektiği şöyle anlatılır:

"Yani bizim tarihçi, ünlü Altay Şen'in amcasıymış da haberimiz yokmuş! Osman Bey'in bugüne kadar bu konuda bize hiçbir şey söylememiş olması çok garip. Benim akrabam olsaydınız duymayan kalmazdı. Ben her fırsatta herkese söyledim. Hayran olduğum sanatçılardan birisiniz..." (SG1, 2011: 44).

Evren'in davranışları tam bir mütevazı davranış örneğiydi. “*Servis zaten tıka basa doluydu. Evren kibar bir davranış sergileyerek Selin'e yerini teklif etti.*” (SG1, 2011: 13).

3.4. Arkadaşlık

İnsan, dugu ve düşüncelerini paylaşan ve doğası gereği başkasına muhtaç olan bir yapıda dünyaya gelir. Yalnız yapamadığı gibi, tek başına da hayatını idame ettiremez. Hep bir başkasına ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç ilk zamanlar aile iken yerini zamanla arkadaş kavramına bırakır. Arkadaş vasıtasıyla hayata daha da tutunan insan, arkadaşlığın getirdiği birtakım özellikleri bünyesinde barındırır. Arkadaşlık, bağlılığı ve sadakati gerektirir. Bu sayede samimi arkadaşlıklar kurulabilir. Arkadaşlık, dayanışmayı ve birlikte hareket etmeyi de gerektirir. Bu duyguyla arkadaşlar arasında duygudaşlık gelişir. İnsan duygularını, düşüncelerini acılarını, sevinçlerini, mutluluklarını ailesiyle birlikte önemli gördüğü arkadaşıyla paylaşır. Bu paylaşma insanı güven duygusuna ve rahatlamaya yöneltir.

Demirel (Demirel, 2006) ‘İnsani Terimler Sözlüğü’ adlı eserinde arkadaşı “İnsan ilişkilerinde birbirine güvenen, bir arada oldukları zaman mutlu olan, o var diye düşünüldüğü an sevinç duyulan kişi” olarak tanımlar. Bu bakımdan arkadaş, kişilerin hayatlarında önemli yere sahiptir.

Akal’ın romanlarında arkadaşlık değerleri şu şekilde geçmektedir:

Seher Hanım Evren ile Yener’in birbirlerine sıcak ve samimi davranmalarına şaşırmişti. İki arkadaşın birbirlerine yaptıkları şakalar arkadaşlığın ve samimiyetin göstergesiydi:

“İki çocuk hiç de birbirine tanımıyor gibi davranmıyorlardı. Aksine sanki uzun süredir tanışan iki arkadaş gibiydiler.” (SG1, 2011: 18).

Arkadaşlık, arkadaşlar arasında fedakârlığı ve özveriyi gerektirir. Evren, Yener, Selin ve Elif birbirlerine karşı fedakârca davranmakta, arkadaşlığın ne olduğunu birbirlerine olan davranışlarıyla anlatmaktadır:

“Arkadaşlarının neredeyse ağlamak üzere olduğunu fark edince Yener kendinden emin bir ses tonuyla arkadaşlarını teselli etti. Ama aslında görüldüğü kadar emin değildi. Evren’i kurtarmak bir yana, izini nasıl bulacaklarını bile bilmiyordu. Bıraksalar o da hüngür hüngür ağlayabilirdi.” (SG1, 2011: 164).

Aytül Akal “Süper Gazeteciler” serisindeki tipleri farklı sosyo ekonomik aile yapılarından seçmiştir. Kahramanların hiçbiri bu durumu birbirlerini ötekileştirecek şekilde kullanmamış, tam tersine birbirine dostça, samimice davranmışlardır. “Süper Gazeteciler 2”de Selin’in babası çok zengindir. Elif ise fakir bir ailenin kızıdır. Fakat bu farklılık romanda üstünlük olarak verilmez. Aytül Akal bu kurmaca metinlerle kimsenin sosyo-ekonomik yapıdan dolayı kendini küçük görmemesini, zenginlik ile fakirliğin insan ilişkilerinde sınıf farkı yaratmadığını tasarladığı kahramanlar üzerinden verir:

“Telefonu kapatırken sevincinden içi içine sığamıyor gibiydi. Selin zengin bir ailenin çocuğuydu ama hiç de kendini beğenmiş değildi. Elif’i küçümser bir tavır takınmamış ona çok dostça davranmıştı.” (SG2, 2012: 34).

Dayanışma ve dostluk içerisinde çalışan “Süper Gazeteciler” serinin üçüncü cildinde de arkadaşlık örneği gösterirler. Dostluklar, arkadaşlıklar zor günlerde belli olur. Bu sözün doğruluğunu Evren, Elif’e gösterir. Elif zor durumdadır ve acilen hastaneye gitmesi gerekir. Evren arkadaşlarının yardımına koşarak onları babasının hastanesine ulaştırır ve oradan da evlerine bırakır:

“Evren, Elif ile kardeşini evlerine bıraktı.

- İyi olduğunuzdan emin misiniz?

- Elif de Arif de başını salladılar. Babam tahlil sonuçlarını bana iletcek. Sizi hemen ararım.

- Elif sessizce uzandı, Evren’in koluna dokundu. Teşekkür ederim Evren. Çok iyi bir arkadaşsın.” (SG3, 2015: 131).

Aynı romanın ilerleyen bölümlerinde Doktor Mustafa Bey, arkadaşlık ve dostluğun nasıl olması gerektiğini Evren ve Yener'e anlatır. Arkadaşlığın sınırlarını çizer ve arkadaşlıkta fedakârlığın, birbirini sevmenin, birbirini düşünmenin önemli bir değer olduğunu şu ifadelerle iletir:

“Yalnız kendiniz için değil, arkadaşlarınız için dikkatli olmalısınız çocuklar. Gerçek arkadaş, diğerinin yaşam kalitesini düzeltmek isteyen, düşürmek ya da yok etmek isteyen değil... Bir kezden bir şey olmaz diyenler arkadaş değil, en sinsi düşmandır.” (SG3, 2015: 167).

Maceradan maceraya koşan Süper Gazetecileri son dizide esrarengiz olaylar beklemektedir. Babasının düğün davetiyesini alan Yener, istemeden de olsa babasının düğününe katılır ve burada hırsızlık ve uyuşturucu çetesini arkadaşlarıyla birlikte çökertir. Bu dizide Azmi ismindeki kahraman da Süper Gazetecilere yardım eder. Azmi kısa sürede arkadaşlığı ve dostluğu ile Süper Gazeteciler tarafından benimsenir. Bu dostluk ilişkisi metinde şu şekilde geçer:

“Kısa zamanda iyi bir arkadaş olduğunu kanıtladın. Seni hepimiz çok sevdi. Selin, Evren, Elif ve Furkan başlarını sallayarak onayladılar.” (SG4, 2016: 272).

Nilsu, dayısı Özgür'e dönerek arkadaşların birbirlerine kötülük yapmadığını, yapamayacağını belirtir. Aslında Nilsu, arkadaşların nasıl olması gerektiğini de bir bakıma örtük bir şekilde gösterir. Dayısının kendisine hediye ettiği tavşanın, dostu olduğunu, dostların da birbirlerine asla kötü davranmayacağını tavşan örneğiyle gösterir. “Zombili Mombili Roman”da geçen bu olay şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Bak Nilsucuğum, tavşanı bana geri ver. Merak etme, her şeyi çabucak düzeltirim. Nilsu, dayısından önce davranıp telaşla tavşanunu kucakladı. Bağına bastı.

- Geri mi, hayır! O benim.

- Evet, ama sana ve bütün ailene kötülük yapabilir.

- *Aman dayı, çok komiksin. Niye kötülük yapsın ki, o benim arkadaşım.*” (ZMR, 2016: 60).

“Abur Cubur Canavarı” romanında Bora’nın babaannesi Boraya dönerek, *“Yine de insanın gözüyle görmediği bir şeye inanmasını bekleyemezsin. İnanmasa bile sana güvenip destek oluyor mu, sen ona bak. Gerçek arkadaşlık budur.”* (ACC, 2016: 137). Cümleleriyle gerçek arkadaşlığın nasıl olması gerektiğini hatırlatmaktadır.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Bora başına gelen olayları arkadaşı Erol’a anlatmaktadır. Erol ise ona bir türlü inanmamaktadır. Çünkü Bora’nın anlattıkları Erol’a efsane gelmektedir. Baykuş bedenine dönüşen Bora, Erol’a dönüşümünü ispatlamak için Erol’un evine gider. Ağzında taşıdığı not ile baykuşun kendisi olduğunu söylemek ister. Fakat olaylar tam da Bora’nın planladığı gibi gitmez. Olayın sonunda Bora, gerçek arkadaşlığın ne olduğunu şu sözlerle açıklar:

“Erol güldü. Tamam, eve gidince balkona bakacağım, dedi. Notun oradaysa, her şeyi uydurduğunu düşündüğüm için senden özür bile dileyeceğim.

- *Özür dilemeni beklemiyorum, dedim. İnanıp inanmaman da önemli değil. Ben kendime güveniyorum ve ne dediğimi biliyorum. Ben buyum işte, anlattığım gibi... Gerçek arkadaşlar birbirlerini yargılamadan olduğu gibi kabullenir.”* (ACC, 2016: 151).

Erol ise yaptığı hatayı anlar. Bora’ya anlattıklarının bir öneminin olmadığını önemli olanın arkadaşlık olduğunu belirtir:

“O sırada Erol sıraların üzerinden atlayarak yanımıza geldi.

- *Ben de dinleyebilir miyim, dedi. Anlattıkların ister düş olsun ister gerçek, önemi yok. Sen benim en yakın arkadaşımsın...”* (ACC, 2016: 152).

3.5. Bilimsellik

İnsanoğlu dñnyaya ayak bastığından itibaren içinde bulunduğu evreni bilme, anlama ve araştırma çabası içindedir. İlk insandan itibaren başlayan bu yolculuk kimi zaman insanların gereksinimlerini giderme şeklinde ortaya çıkarken kimi zaman ise dñnyayı akıl ve mantık ekseninde anlama çabası etrafında kendini gösterir.

Bilimselliğin tanımı TDK Türkçe Sözlük'te şöyle yapılmıştır: “Bilimsel olma durumu, ilmîlik.” (TDK, 2011). Bu bakımdan bilimsellik, bünyesinde ilmi de barındırır.

Bilim, evreni tanımak ve gerçeği bulmaktır. Evreni, toplumu ve insanı araştırma konusu yapan gözleme, deneye ve akla dayanarak sistematik yollarla elde edilen bilgileri tanımlar. Kısacası bilim, olgular hakkında bilimsel yöntemlerle elde edilmiş bilgilerdir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014). Bilimsellik, bu bakımdan bilimsel yöntemleri kullanmayı gerektirmektedir.

Arslan (1996), bilimi herhangi bir biçimde düzenlenmiş doğru bilgiler bütünü olarak tanımlamakla birlikte bilim kavramına iki farklı açıdan yaklaşarak açıklık getirmektedir. Bu yaklaşımlardan ilkinde bilim, dñnyayı anlama ve doğru bilgiye ulaşmada başvuru olan bir yaşama biçimi, diğer bir deyişle bir araştırma yöntemi olarak düşünölmektedir. İkincisinde ise bilim, kullanılan yöntemle bağlı olarak ortaya çıkan bir sonuç veya ürün olarak ele alınmaktadır.

Göröldüğu gibi bilimin değişmez bir tanımı üzerinde anlaşmaya çalışmak yerine, onu geçerliliği kabul edilmiş sistemli bilgiler bütünü olarak tanımlamak ile yetinilebilir (Karasar, 2008).

Bilimsellik değerli olayları ve olguları akıl ve mantık süzgecinden geçirmeyi gerekli kıldığı gibi neden-sonuç ilişkisini de içerisinde barındırır. Bu bakımdan bilimsel bilgi, hem nesnel hem olgusal hem de ilerleyicidir.

Toplumlara her açıdan refah kapısını açan bilimin, bir ölkede ilerleyebilmesi için geleceğin bilim adamı olacak çocuklara bilimsel düşünme gücü kazandırılmalıdır.

Onlara eleştirel düşünme, araştırma yapma, problem çözme, bilimsel metotları kullanma becerileri aşılanmalı; bilimin gereği ve önemi kavratılmalıdır (Kumbasar, 2011).

Akal'ın romanlarında bilimsellik değerleri şu şekilde geçmektedir:

“Süper Gazateciler 1” romanında Yener, gazete için konu araştırmaktadır. Araştırmasını yapabilmek için bilimsel yolları kullanmak ve araştırmak ister. Bilimsel düşünmenin ilk basamağı olan problemin keşfi Yener'in zihninde canlanır. Bu problemin çözümü için annesi ve ansiklopediler en büyük yardımcısıdır. Araştırma ve bilimsellik değeri romanda şu şekilde geçmektedir:

“Yener kahvaltı boyunca annesinin bu sözlerini düşünmüştü. Belki de yalnız kendi değil, bu sokakta, bu mahallede, bu kentte, hatta bu ülkede yaşayan herkes bunu düşünmeliydi. Acaba kaç kuşun sesini duyabiliyoruz, kaç kuşu tanıyoruz?”

- Konusu giderek şekillenmişti kafasında. Bu harika bir haber konusu olabilirdi. Annesi kuşların birçoğunu tanıyordu. Ona sorabilirdi. Ayrıca ansiklopedileri karıştırıp çevrelerinde yaşayan kuşlarla ilgili bilgiler edinir, resimlerini tarayıcı aracılığıyla ilk sayfaya koyabilirlerdi. Evet, evet bu ancak ilk sayfa haberi olabilirdi. Düşündürücü, bir o kadar da uyarıcıydı.” (SG1, 2011: 22).

Aynı romanda Evren ve Yener günlük hayatla ilgili pratik ve bilimsel bilgileri kullanarak yaşadığı olayları bilimsel bir şekilde düşünmekte, işine yarayan bilgileri mantık süzgecinden geçirerek günlük hayatına uygulamaktadır. Bilimselliğin önemli basamağı olan neden-sonuç ilişkisi içerisinde düşünme kahramanların en önemli özelliği olmaktadır:

“Bence güzel oldu. Önceki sayıda bozacıyı koymuştuk. Havalar ısınınca bizim bozacı ortadan kaybolur, kış bitene kadar bir daha ortaya çıkmazdı. Doğrusu nedenini hiç düşünmemiştim. Meğer sıcak havada boza çabucak ekşirmiş, bu yüzden bahar gelince bozacılığı bırakır, bu kez sahilde oturup denizi seyredenlere seyyar buzluğundan içecek satışı yaparak geçinirmiş.” (SG1, 2011: 26).

Romanın kahramanları içinden çıkamadıkları bir konuyla karşılaştıklarında dergi ve ansiklopediler karıştırmakta, konuya çözüm öneriler bulmaktadırlar.

“...bir de fotoğraf makinesi edinmişti. Son sayılarda gazete fotoğraflarını kendileri çekmeye başlamışlar, ansiklopedi ve dergi karıştırarak uygun resim aramaktan kurtulmuşlardı. Fotoğrafların banyosu zaman alıyordu. Daha sonra fotoğrafları tarayıcıdan geçirip sayfalara yerleştiriyorlardı.” (SG1, 2011: 33).

Süper Gazeteciler gazetelerindeki haberleri inandırıcı kılmak için bilimsel haberleri tercih etmekte bu sayede bilimselliğin dikkat çekeceği özelliklere vurgu yapmaktadır.

“...botanikçiler suni dölllenmeyle yeni tip bir bitki üretmişler. Bahçeye bu bitkilerden ekince sivrisinek felan yaklaşamıyormuş. Şu işe bak, insanoğlu neler neler icat ediyor! Bakalım başka neler çıkacak...” (SG1, 2011: 90).

Sonuçlara güvenilir bir şekilde ulaşmak için araştırma yapmak bilimselliğin en önemli özelliğidir. Süper Gazeteciler başlarına gelen problemi çözebilmek için araştırma yaparlar ve bunun için teknolojiyi kullanırlar:

“Ne oldu sana böyle? Bu akşam bütün kanallardaki haberleri seyrettin. Hani şiddete yer veriyorlar diye haberleri televizyondan seyretmemeye karar vermiştin de gazetelerden okuyordun? Süper Gazete için yeni bir konu araştırması yapıyorum, o yüzden seyrettim.” (SG1, 2011: 91).

Bilimsel düşünce olay ve olgular arasında neden sonuç ilişkileri kurmayı gerektirir. Elif “Süper Gazeteciler 2” romanında aynanın karşısında saçını incelemektedir. Elif’in saçı hızlı bir şekilde dökülmektedir. Eliyle saç diplerini yokladığında saçında küçük küçük sivilceler görür ve bununla ilgili hipotezler üretir. Elif buna neden olarak kullandığı şampuanı hipotez olarak öne sürer ve biraz daha ileri giderek şampuan üretilen fabrikaya mektup gönderir:

“Aynanın karşısına geçmiş Selin ile olan arkadaşlığını kafasında değerlendirirken, bir yandan değişik saç modelleri deneyerek hangisinin yüzüne daha çok yakıştığını bulmaya çalışıyordu. Son zamanlarda saçları için çok endişeleniyordu. Her fırçaladığında fırçaya dolanan saç tellerini toplasa kim bilir kaç kadına peruk olurdu! Eliyle saç diplerini yoklarken küçük küçük sivilceler fark etti. Acaba saç dökülmesine bu sivilceler neden olabilir miydi? Yedikleriyle mi ilgiliydi, yoksa kullandığı şampuanla mı?” (SG2, 2012: 35).

Araştırma, bilimselliğin önemli aşamalarındandır. Araştırma ile nesnel verilere ulaşılabilir ve soru işaretleri giderilebilir. Selin serinin ikinci cildinde not defterinden bir sayfa kopararak not yazar: *“Başkan, Elif’i ziyaret etti mi, etmedi mi? Bir haberin doğru olup olmadığı nasıl anlaşılır? Kahkahalarla gülerek mi, yoksa araştırarak mı? İmza: Bir Gazeteci Dost.”(SG2, 2012: 79).*

Araştırmanın bilimsel olmasının niteliklerinden birisi de kaynaklı çalışmaktır. Tarihçi Osman Öğretmen, kendi yaptığı araştırmasının bilimsel olduğunu kanıtlamak için Süper Gazetecilere yararlandığı kaynakları gösterir. Böylelikle bilimsel bilginin kaynaklardan da yararlanarak birikimli olarak ilerlediği gösterilmek istenmiştir:

“Osman Bey başladığı kitabın ilk sayfalarını yüksek sesle okudu. Sonra konu ile ilgili topladığı kaynak kitapları gösterdi.” (SG2, 2012: 127).

Bilimsel bilgi, ispatı mümkün olan ve inandırıcılığı olan bilgidir. Labaratuvar koşullarında deneylerle desteklenen bilgidir. Amatör ruhlu Süper Gazeteciler serinin üçüncü cildinde karşılaştıkları probleme çözüm yolu bulmak için bilimsellikten yararlanırlar. Selin yıllar sonra aldığı haberle yıkılır. Babasının söylemediği bir kız kardeşi olduğunu anlar. Olaya şüpheyile bakar. Çünkü Meltem, Selin’e samimi gelmemiştir. Yıllar sonra ortaya ben senin kız kardeşinin diyerek çıkması Selin’i şüphelendirmektedir. Selin, şüphesini gidermek için gizlice DNA testi yapmak ister. Ancak bu yolla gerçekleri kabul edebilecektir:

“Elif, konuyu daha yeni öğrendiğinden, şaşkınlığını bir türlü atamıyordu üzerinden. Haberi tam olarak anlayamamış, kabullenememişti. Nasıl olur... Durduk yere bir kardeş çıkar mıydı ortaya? DNA testi diye bir şey vardı canım, bunu yapmışlar mıydı? Daha geçen gün ünlü dizi oyuncularından birinin oğlu çıkmıştı ortaya da DNA testinde çuvallamıştı .” (SG3, 2015: 41).

Yine romanın ilerleyen bölümlerinde bilimseliğin inandırıcı ve kabul edilebilir bilgi olduğuna atıf yapılmıştır:

“Baban öteki kadınla evlenirken aklı neredeymiş? Hem sonra nasılsa boşanmamışlar mı, peki ya o kız nasıl onun çocuğu oluyormuş? DNA testinden geçmiş mi? (SG3, 2015: 44).

“Bir dakika acele etme ya. Hatıra diye almadım herhalde. DNA testi yapacağız.

- Nasıl yani aramızda doktor var da ben mi bilmiyorum? Beni dinlerken bir yandan sandviçini ye istersen, belki aklın yerine gelir. Ne doktoru? Bir laboratuvara götüreceğiz herhalde.” (SG3, 2015: 54).

Aynı romanın ilerleyen bölümlerinde de bilimsel iletilere yer verilmiştir. Romanda bir yandan olaylar sürükleyici bir şekilde devam ederken bir yandan da bilimsellik ile ilgili bilgiler duyarlı bir şekilde aktarılmıştır:

“Yazık çocuğa. Çocuk felci midir, nedir?

- Onun aşısı var. Küçükken yapıyor. Bunlar aşığı yaptırmamışlar mı ki?” (SG3, 2015: 166).

Bilimsel düşünme, analiz yapmayı, olayları ve olguları neden sonuç içerisinde düşünmeyi amaçlar. Bilimsel bilgi sayesinde olaylar olgular ispatlanır ve kabul edilebilir hale gelir. Süper Gazeteciler romanının üçüncü cildinde Elif kardeşinin

zehirlenmesini araştırır ve kabul edilebilir bilgilere ulaşır. Çünkü başvurduğu bilgi bilimseldir ve neseldir. Bu durum romanda şu şekilde iletilir:

“Elif şaşkınlıkla sordu:

- Nasıl yani? Basit bir zehirlenmeydi hani... Çikolatadan... Evet, zehirlenmiş ama birkaç şey birden karıştığı için... Kanındaki alkol, ilaçla karışınca, bedeni tepki vermiş, bu zehirlenmeyi açıklıyor. Öteki etkin madde de baygınlığının nedeniymiş.” (SG3, 2015: 182).

Bilimsel bilginin sonuçları kesin ve inandırıcıdır. Pozitif bilimler laboratuvar ortamlarında sınanır ve doğruluğu tespit edilir. Süper Gazeteciler Arif'i etkileyen şeyin ne olduğunu araştırır: *“...belki Arif'i etkileyen şey tamamen farklı bir etkidir ama kirli bardakları tahlil ettirmeden bundan emin olamayız.” (SG3, 2015: 185).* Cümlesiyle bilimsel bilgilerin laboratuvar ortamlarında kesin sonuçlara ulaştığı ve bilimsel bilginin değerli olduğu vurgusu yapılır.

Süper Gazeteciler olaylara istemeden, tesadüf eseri karışmaktadır. Karşılaştıkları olayları yine kendileri çözmektedir ve kendilerini çözüme götüren olayları mantık akışı içerisinde analiz etmektedirler. Serinin son cildinde ise bir kaçakçılık çetesini çökertmek isteyen Yener ve ekibi, ilmin verilerinden yararlanırlar. Bilgisayar gibi, IP gibi terimleri çok iyi analiz ederler ve vakaların çözümlerinde bu durumlardan yararlanırlar. Bilimsel bilginin kesin ve kabul edilebilir olduğunu bilen Yener, annesinin bilgisini referans alır. Bu durum metinde şu şekilde örülür:

“Yener, Evren'in sorusunu annesine aktardı. Yanıtını başını sallayarak dinledi, sonra dönüp arkadaşlarına açıkladı:

- Evet, her açıta IP numarası değiştirilebilirmiş ama her bilgisayarın kendine özgün bir IP sistemi varmış.

- *Seher Hanım telefonda bir şeyler söyledi yine, Yener dinledi ardından arkadaşlarına açıklamayı sürdürdü.*

- *Annem diyor ki her bilgisayarın özgün, başka hiçbir bilgisayarla eşleşmeyecek bir algoritması vardır; IP bu algoritma çerçevesinde üretilir. Yani her açılış ve kapanışta değişse bile yeni üretilen IP numaraları yalnızca bilgisayarın algoritmasına uygundur. Bu durumda IP izleyerek bilgisayara ulaşmak çok da zor değil.” (SG4, 2016: 139).*

Bilimsel düşünce olayların mantık içinde analizini sağlar. Bilimsel düşünce ile olayların ve olguların kabul edilebilirliği artar. Selin, arkadaşı Furkan’ın babasının otelde nasıl yakalandığını ve yerinin nasıl tespit edildiğini babasına sorar ve babası da GPS sistemi sayesinde bu durumların gerçekleştiğini söyler:

“Peki, ama polis burada olduklarını nasıl öğrenmiş?”

- *GPS sayesinde izlenebiliyor nerede oldukları. Polis sabah bir ara izlerini kaybetmişti. Meğer o sırada uçtayımlar. Cep telefonları kapalıymış.” (SG4, 2016: 224).*

Yine romanın ilerleyen aşamalarında süper kahramanlar otelde hırsızlık yapan çeteyi çökertmek istemektedirler ve bir bilgisayar uzmanından yardım alırlar. Bilgisayar programcısı, sistemin nasıl çalıştığını ve neler yapabileceğini bilimsel bir şekilde anlatır. Bu sistem üzerinde bilimsel düşünceden yararlanan Süper Gazeteciler olayları çözerler. Süper Gazetecilerin olayları çözmesinde etkili olan bilimsel düşünce metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Ne tür programlardı, bundan söz edecektiniz...”

- *Birçok alanda yararlanılabilecek özgün keylogger programları. Bilgisayarda yapılanları fotoğraflayan, internete bağlandığımızda karşı tarafa dosyaları aktarabilen programlar vardı zaten. Ama benim yazılımım çok daha gelişmişti. Kapalı da olsa bilgisayara girip çıkabilirdiniz. Dilediğiniz bilgisayardan komutla, kamera görüntüsünü 360 derece çevirebilme özelliği de vardı... Bir süre sonra kendi kendini yok etme*

komutu verilebiliyordu. Yani takibi ve bulunması zor olan bir casus program.” (SG4, 2016: 229).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin ilk kitabı olan “Biri Uzaylı mı Dedi” romanında olayların anlaşılabilmesi için bilimselliğe ihtiyaç vardır. Romanda anlatılanlar hayal ürünü de olsa romanın gerçeği yakalayabilmesi ve inandırıcı olabilmesi için bilimsellik değerinden yararlanır. Hex’in babası Ozezi uzay gezegeninden Dünya gezegenine gittiğinde yakalanır. Ozezi’nin yakalanması uzaylıların varlığının bilinmesi anlamına gelir ki bu durum uzaylıların varlığını ve gezegenini tehlike atar. Bunun için Bay Ozezi insan formuna dönüşür. O da tıpkı diğer insanlar gibi tek kalpli ve ölümlüdür. Ölümün de organların çalışmadığı zaman gerçekleşeceği bilgisi de vardır. Bunun için Bay Ozezi, yakalanmamalı hatta hastaneye düşmemelidir. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Farklı bir formdayken incelemek için bir tek organını yerinden ayırırlarsa gerçek ölüm gerçekleşir. Yani bizim için döndürülemez ölüm. Yaşamak için hızla Hexonyalı bedenine dönmesi gerekirdi ki o zaman da insanlar uzaylılara ne yapacaklarsa...” (BUD, 2013: 28).

Yine romanın ilerleyen bölümlerinde uzaylılar Dünya’ya şimşegin çıkardığı ışık vasıtasıyla ulaşırlar. Romana inandırıcılık katabilmek için şimşegin nasıl gerçekleştiğini Hex açıklar. Bilimsel bilgi sayesinde durumlar ve olgular kabul edilebilir hale gelir:

“Şimşegin nasıl oluştuğunu biliyorum, diye açıkladı. Bulutlar çarpışınca oluşan elektrik akımı, yer çekiminin etkisiyle Dünya’nın toprağına doğru hareket ediyor. Yani şimşegin yerden uzaya doğru hareket etmesi olası değil.” (BUD, 2013: 49).

Dünyalıların hep uzaylılara haksız davranmaları, onları hor görmeleri dahası oynanan bilgisayar oyunlarında bile dünyalıları kahraman, uzaylıları ise kötü göstermeleri Hexonya gezegeni başkanını bu duruma bir çare aramaya itmiştir. Dünyalılara, uzaylıların kötü insanlar olmadıklarını göstermeleri gerekmektedir. Bu durumda bir dünyalıya yardım edip kendilerini laboratuvar ortamlarında inceleterek uzaylı oldukları

konusunda herkesi inandırmak istemektedirler. “Biri Uzaylı mı Dedi” romanında meydana gelen bu durumda bilimsellik değerinden faydalanılır. Çünkü fen bilimleri gibi pozitif bilimler laboratuvar ortamlarına ihtiyaç duyar. Laboratuvar koşullarında elde edilen her bilgi güvenilir ve geçerli bir bilgidir. Akal, laboratuvar terimini romanına getirerek romana inandırıcılık katmıştır. Okuyucu ise bilimsel bilgi ile laboratuvar terimini eşleştirerek bilimsel bilginin oluşum aşaması hakkında bilgi sahibi olacaktır. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Ya uzaylı olduğumuza inanmazsa?”

- Başkan ters ters baktı Hex’e

- Kendi kılığımıza dönüşüp ona kim olduğumuzu gösterecektik herhalde. O zaman bizi yakalayıp laboratuvarlarında incelemeye alırlar diyordunuz...

- E, ama başkanım, Hex haklı diye arkadaşını savundu Nen. Gerçek bedenimizi incelemeden buradaki canlılardan farklı olduğumuza kimse inanmazdı. Bunun için de en azından birimizi laboratuvar ortamlarında didik didik etmeleri gerekecekti.” (BUD, 2013: 53).

Bilimsel bilgi akıl ve mantığa dayanır. Olaylar ve olgular arasında neden-sonuç ilişkisi vardır. Herkes tarafından kabul edilir ve fayda sağlayıcıdır. Bilimsel bilginin yararlı olma özelliği kullanılabilirliğini artırır. “Biri Uzaylı mı Dedi” romanında Evren kar altında kalan arkadaşını hemen bulur. GPS sistemine atıf yapılarak GPS’in de insan yararına olduğu dolaylı yoldan dile getirilir:

“Nen dayanayıp Evren’i savundu.

- Evet, ama çocuk arkadaşının nerede gömülmüş olduğunu aklında tutmuş, hemen gösterdi de hepimizi buldular.

- *Elbette aklında tutar dedi başkan, ters bir tavırla. Çevrede öyle sık bir çalılık daha yoktu ki. Hemen onun biraz yukarısında gömülüydük. GPS'ten adrese bakar gibi şıp diye buldu tabii.*” (BUD, 2013: 83).

“Bilimsel bilgi sıkı bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkar. Araştırmalardan alınan sonuçların doğruluğu kabul edilir. “Fantastik Galaksi Serisi'nin ikinci dizisinde Ezi, Dünya'dan getirilen hayvanların hakkında araştırma yapmaktadır. Araştırmasına bilim adamlarının çalışmalarını da ekleyerek çalışmasına bilimsel değer katmıştır. Bilimsel bilgi, deneylerle kanıtlanan, ispat edilen bilgidir.

“Ezi, Dünya'dan getirilen hayvanlar hakkında epey araştırma yapmıştı. Oki'nin tezini hemen çürüttü. : Evet, ama bilim adamlarımızın çalışmalarına bakılacak olursa Hexonya'da yüz elli yıl yaşayabileceklermiş.

- *Oki şaşırarak gerçekten mi diye sordu.*

- *Henüz kesin değil ama bu konuda araştırmalar yapılıyor. Dünya'dan yavru köpekler getirilmişti. Buradaki büyüme hızları ve yaşam süreçleri ayrıntılı incelendi. Şimdiye kadar alınan sonuçlar burada ömürlerinin çok daha uzun olacağını gösteriyor.”* (YU, 2014: 18).

Bilimsellik merak edilen soruların cevabını deneylerle verir. Hex'in babasının Dünya'dan getirdiği hayvanların ne kadar yaşayacağını deneyle öğrenilebileceğini dile getiren Ezi, bilimselliğin önemine dikkat çeker.

“Evet, ama bu oradan dönen Hexonyalılar için geçerli. Dünya'dan buraya getirilen bir canlının nasıl tepki vereceği tam olarak bilinmiyor. Bu nedenle farklı türlerde hayvanlar üzerinde deneyler yapılıyor. Hex'in babası tekrar Dünya'ya gönderildi diye duydum. Bu kez ne tür bir hayvan getireceğini çok merak ediyorum.” (YU, 2014: 19).

Bilimsel bilgi, analitik düşünmeyi gerektirir. Farklı düşüncelerden en uygun olan çözüme ulaşmayı hedef edinir. Bunun için hipotez kurmayı gerekli kılar. “Fantastik

Galaksi Serisi”nin ikinci dizisinde Ozezi, Dünya gezegeninde son dönüşümünü Elif’in formuna girerek yapar. Elif olmadığı anlaşılmasın diye aklından farklı farklı hipotez geliştirerek duruma uygun olanı seçer. Ozezi, duruma uygun seçenekleri şöyle sıralayarak bilimsel ve hipotetik düşünebildiğini gösterir:

“Kendi bedeninden başka bedene dönüşmeyeceğine göre Elif olarak kalmakla kendi bedenine dönmek arasında çok çabuk seçim yapmalıydı. Hangisi?”

- Hemen kapıya koşsa Dünyalı Bab güçlü görünüyordu. Elif bedeniyle onu aşip kapıya ulaşabilir miydi? Ayrıca bir de kafası karışmış Tükürük vardı. O, babadan bile güçlü olabilir ve kaçmasını engelleyebilirdi.

- Kendi bedenine dönüşse... Onu kimse durduramazdı. Hem o zaman kapıya koşmasına bile gerek yoktu, duvardan kolayca kayıp giderdi. Ama Dünyalı aile buna hazır mıydı? Hoş, bu hiç önemli değildi. Nasılsa kimse onlara inanmaz, ya akıllarını kaçırdıklarını düşünürdü ya da ailece tuhaf bir bitki yiyip uçtuklarını...

- Üçüncü seçenek uygun gibi görünse de gece oluncaya kadar Hexon bedeniyle dışarıda açıkta dolaşması gerekecekti ki bir Hexonyalının başka insanları tarafından fark edilmemesi olanak dışıydı. Uzaylı gördüğünü söyleyip aynı bedeni betimleyen insanlar çoğalır, o zaman da diğerleri de onlara inanmaya başlardı ve bu, ne kendisi ne de Hexonya'nın geleceği için iyi olmazdı.

- Aileyi kandırabilecek bir öykü uydurabilirdi. Dünyalılar özellikle duygu sömürüsüne hayli açıktı. Eğer onları kandırabilirse o zaman üçüncü günü de Dünya'da geçirebilir, giderken götürüleceği bir köpek bulabilirdi.” (YU, 2014: 71).

Romanın ilerleyen aşamalarında dört kafadar Dünya’da Ozezi’yi bulmak için Postipidik’ten yardım alırlar. Dünya’da domtik denilen rengin olmadığını dolayısıyla uzaylıların bu rekten bulunabileceğini söyleyen Postipidik, Dünya’da ne kadar Hexonyalı olduğunu anlamaları için Güneş’i izlemelerini ve bu sayede Güneş Dünya’nın etrafında dönerken Hexonyalıları fark edebileceklerini söyler. Bilimsellik,

olaylara inandırıcılık katar ve olaylar bilimsellik sayesinde kabul edilebilir hale gelir. Akal, burada Dünya'nın yuvarlak olduğunu Dünya'nın Güneş etrafında dönüşünü bir günde tamamladığı bilgisini hissettirerek olaylara inandırıcılık katar. Bu durum romanda şu şekilde geçer:

“Peki, ama en parlak rengi ayırt edebilmemiz için buradaki domtik tonlarını aynı anda görmemiz gerekir, bu nasıl olacak? Atmosferin neresinden bakarsak bakalım, Dünya'nın sadece bir kısmını görebiliyoruz. Güneş'i izleyin dedi Postipidik. O sizi bir gün boyunca Dünya'nın çevresinde tur attırır, en parlak rengi rahatça bulursunuz.” (YU, 2014: 129).

İlk gençlik romanlarında bilimsellik romana inandırıcılık ve heyecan katmaktadır. Kimi zaman romanlarda kullanılan bilimsellik değeri, okuru romanın içerisine çekmektedir. Olayların mantık analizini bilimsellik sayesinde yapan okur, romanın düğümünü çözmek için yine bu değerden yararlanır. “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında Funda fidyeciler tarafından kaçırılır ve ilk başta bir evin bodrumunda saklanır. Bir şekilde o evin bodrumuna ulaşan Funda'nın arkadaşları ise Funda'yı bulabilmek için ipuçları toplarlar. Bunu yaparken de bilimselliği kullanırlar:

“İçecek kutularını Funda'yı kaçırılanlar kullandıysa, üzerinde parmak izi bulunabilir. Yanımıza alalım. Ama polise gidemeyiz, kızımın hayatı tehlikeye girer.

- Parmak izini almak için bazı kimyasallara ihtiyaç var. Pudra da olabiliyor. Ama izleri elde etsek bile, polis arşivleriyle karşılaştırma yapmak gerekir ki kimlik belirlenebilsin.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 75).

Bilimsellik değeri, metinlere öğreticilik özelliği katar. Bilimselliğin kullanıldığı metinler inandırıcılık özelliğinin yanında metinlere kanıtlanabilirlik özelliği de katar. “Süper Çocuklar 1” serisinin ilk cildinde Mete, çok kitap okuyan ve sürekli araştıran bir özelliğe sahiptir. Sınıflarına yeni gelen Asya ise Mete'nin bu özelliğini sözcüklerinden anlamaktadır. Mete, sınıfta uç uç böceği tekerlemesini söylerken bu tekerleme Asya'nın dikkatini çeker. Uç uç böceği tekerlemesinde yazar devreye girerek üste dipnot bırakır

ve kitabın sonunda uç uç böceği tekerlemesinin nereden geldini açıklar. Yazarın çocuk romanlarına kattığı bu özellik bilimselliğin ilk basamağı olarak görülebilir. Çünkü yazar hem metinde dipnot kullanmış hem de tekerlemenin kaynağına inerek metne bilimsellik ve bilgilendiricilik özelliği katmıştır. Metindeki dipnot özelliği şu şekilde kullanılmıştır:

“Kız tepemde dikilip renklerle ilgili saçma sapan konuşmaya başlayınca tekerlemem¹ yarım kaldı. Uç uç böceği kanatlarını iki yana açıp ben dileğimi dileyemedim hoouooooop uçuverdi.” (RD, 2015: 10).

Yine metnin ilerleyen bölümlerinde uğur böceğine insanların neden inandığını Mete şu şekilde açıklar:

“ Sen inanıyor musun diyerek sorusunu ona çevirip karşı atış yaptım. Kendi yanıtla bana ne...

- Uğurludur gerçekten dedi.

- Şaşkınlıkla yüzüne baktım. Şaka mı bu?

- Yooo, ciddiğim... Bitkilere zarar veren yaprak bitlerini yedikleri için çiftçiler açısından çok uğurlu bir böcektir.” (RD, 2015: 13).

Yazar, metinde dipnot ile gösterdiği yeri, yani “Uç Uç Böceği” tekerlemesinin kaynağını ve özelliğini tıpkı bilimsel atıf yapar gibi metin sonunda anlatır. Metin sonunda kullanılan bu açıklama kitabın hem öğreticilik yanını hem de bilimsellik özelliğini ön plana çıkarır. Uğur böceğine insanların neden inandığını Akal, şu şekilde açıklar:

“Uç uç böceği tekerlemesi: Çok eski zamanlarda tüm ekinleri mahveden yaprak bitleriyle bir türlü baş edemeyen çiftçilerin imdadına yetişen bu böcek, yaprak bitlerini yiyerek ekinleri kurtarmış. O günden sonra çiftçiler, bu böceklerin şans getirdiğine inanmış. Bir başka inanış da yedi sayısının uğurlu oluşuyla ilgilidir. Bu böceğin

üzerinde genellikle yedi siyah benek bulunduğundan insanlar onların uğur getirdiğine inanır ve dilek tutup uç uç böceğim, yarın düğün olacak, annem sana terlik pabuç alacak. Tekerlemesini söyler. Uç uç böceği, tekerleme söylenirken uçup giderse dileğin gerçekleşeceğine inanılır.” (RD, 2015: 111).

Aynı romanın ilerleyen aşamalarında Asya, Mete'nin çok kitap okuduğu için sözcüklerinin çok renli olduğunu, bunun da Mete'nin özel bir yeteneği olduğunu belirtir. Mete ise böyle bir sonuca nasıl ulaştığını Asya'ya sorunca Asya da duyum ikiliğinden yararlandığını söyler. Akal, burada romana bilimsel bir hava katar. Çünkü Asya'nın açıklamalarının Mete'yi ikna edebilmesi için bilimsel olması gerekmektedir. Mete, ancak bu sayede arkadaşının “sözcüklerin çok renkli” cümlesine inanacaktır. Bu durum karşısında Asya, kendindeki özelliğin tanımını bilimsel olarak şu şekilde yapar:

“Özel bir yeteneğim var diyorsun yani... Pek sayılmaz. Duyum ikiliği deniyor buna. Yani iki duygu birbirine karışıyor... Benimki yetenek değil, bir çeşit farklılık dedi yumuşak bir sesle. Bir duyunun uyarımı otomatik olarak başka bir duyuyu algısını tetikliyor, dedi doktor. Bu yüzden her harfi farklı bir renk olarak görüyorum. Çok okuyanların dili zenginleştiği için kullandıkları sözcüklerde çok parlak renklerde oluyor. Okumayanların ise cansız ve donuk.” (RD, 2015: 23-24).

“Zombili Mombili Roman”ın kahramanı olan Özgür, istemeden de olsa bir cinayete tanıklık eder. Fakat polisler çantasında çıkan yüzük nedeniyle onu adam öldürmekle suçlarlar. Özgür'ün suçlu olmadığını gösterebilecek tek şey yüzüktür. Çünkü yüzüğün üzerinde parmak izi vardır ve asıl suçlu bu parmak iziyle belirlenecektir. Romanda cinayetin çözülmesi bilimsel bilgi neticesinde olmaktadır. Çünkü bilimsel bilginin sonuçları kesin ve kanıtlanabilir. Bunun için bilimsel bilgiye itiraz edilmez. Yüzüğün üzerindeki parmak izi de bunlardan biridir:

“Bu bir kanıt... Üzerinde parmak izi vardır. İncelenecek... Size veremeyiz.” (ZMR, 2016: 98).

Barış, gizemli gümüş aynanın üzerindeki harflerin sırrını çözmek ve gümüş ayna ile bilgi toplamak için araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda birçok bilgiye ulaşan Barış, bunu dayısı ve Gönül ile paylaşmıştır. Barış gümüş ayna hakkında: *“Hem benim söyleyeceklerim var. Aynanın geçmişini araştırdım. Bir şeyler bulmuş olabilirim.”* (ZMR, 2016: 198). Diyerek bilgilere araştırma sayesinde ulaştığını ekler. Daha sonra dayısının bu kadar bilgiye nasıl ulaştın sorusuna ayrıntılı bir şekilde cevaplayan Barış, bilimsel düşünmenin kendisine tanıdığı imkânları kullanır. Çünkü bilimsel düşünmek, mevcut problemleri fark etmekle başlar. Fark edilen problem daha sonra araştırmaya konu olur. Barış da bu aşamaları takip ederek gümüş aynanın esrarını çözmüştür. Bu durum eserde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Ripley’in müzelerinden biri, St Augustine şehrindeki o yangının olduğu yerde kurulmuş... Yani müze, iki kadının hayaletinin dolaştığı söylenen şatonun ta kendisi...

- *Özgür dayanamadı, nasıl ulaştın bu kadar bilgiye dedi şaşkınlıkla.*

- *Barış gururla gülümsedi. Bilgisayarda lanetli, uğursuz, tekinsiz gibi tuhaf sözcükleri aradım. Açılan sitelerden bu tür nesnelere toplayan Robert Ripley’in adına ulaştım. Bunu çözdükten sonra her şey çok kolay oldu aslında. Müze yönetiminin başındaki kişiye ulaştım. Ekte fotoğrafını yollayıp aynayla ilgileri olup olmadığını sordum.”* (ZMR, 2016: 201).

“Esrarengiz Duman” romanında Pelin, Çin’de maruz kaldığı bir dumanın yan etkilerini fazlasıyla hisseder. Fakat babası ise bu duruma pek imkân vermemektedir. Çünkü babası bir dumanın yan etkileri olabileceğini düşünmemektedir. Fakat Lei’nin verdiği bilimsel ve nesnel bilgi Ayhan Bey’i etkiler ve Ayhan Bey’in bu duruma inanmasına vesile olur:

“Hong-li’nin belirlediğine göre soluduğun dumanda büyüme hormonunun yanı sıra, Alzheimer tedavisi için henüz deneme sürecinde olan bambu özünün depresyon ilaçlarının yerine kullanılan yasemin yağının ve duygusal denetimi sağlayan bitki

çaylarının buharı varmış... Ah Pelin, inanamıyorum. Üstelik üç yaşında... (ED, 2014: 188).

3.6. Cesaret

Cesaret sözcüğü şöyle tanımlanabilir: “1. Güç veya tehlikeli bir işe girerken kişinin kendinde bulduğu güven. 2. Yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz pekliği (TDK, 2011). Yukarıdaki tanımlardan da görüldüğü gibi, cesur kişiler, inandığı ve haklı bildiği işlerde korkusuzca o işe atılırlar. Cesaret, korku ve endişe karşısında hem zihinsel olarak hem de ahlâk olarak ayakta kalabilme gücüdür. Cahilce olaylara atılıp kalp kırmak, kavgayaya karışmak cesaret değildir.

Kemal Demirel (2006), cesareti “*atılganlık, korkusuzluk, kendinde güç görme*” olarak tanımlar. Fakat buradaki korkusuzluk olayların üzerine körü körüne gitme değildir. Cesaret sahibi kişiler, zorluklar karşısında yılmaz ve aksine zorlularla mücadele eder. Aytül Akal, cesaret değerini yarattığı tipler üzerinden korkusuz kişiler olarak vermektedir. Onun kahramanları, olayların üzerine korkusuzca gidebilen güçlü tiplerdir. Zorluklardan yılmazlar ve zorda kalan birine yardım ederler.

Akal’ın romanlarında tespit edilen cesaret değeri eserlerde şu şekilde geçmektedir:

Süper Gazeteciler röportaj için gittikleri Oğuzcan Selimoğlunun evinde silahlı kişiler tarafından esir tutulur ve başlarına gelen olaylara cesaretle karşılık verirler bu diyalog romanda şu şekilde gerçekleşir:

“Selin’in zorla sürüklenerek götürülmek istendiğini gören Yener gizlendiği koltuğun arkasından fırladı.

- Bırak kızı! Yoksa fena olur! (SG1, 2011: 79).

- ...zaten durum umutsuzdu. Yener’in elindeki tek silaha başvurmaktan başka çaresi yoktu.

- Arka arkaya flaş patlatarak adamların resimlerini çekmeye başladı. Belki fotoğraflar bir kanıt olurdu.” (SG1, 2011: 80).

Serinin ikinci cildinde Süper Gazeteciler Belediye Başkanı'nın esir olan çocuğunu kurtarmak için cesaret örneği gösterirler. Derhal olayın içine dâhil olurlar. Oysa karşılarına ne çıkacağını, başlarına belanın gelip gelmeyeceğini bilmeyerek bu işe girerek Süper Gazetecilerin en büyük özelliklerinden birinin de cesaret olduğunu gösterirler. Yener Belediye Başkanı'nın durumuna dayanamayıp derhal olaya müdahil olur:

“Merak etmeyin efendim, çocuğunuza bir şey olmayacak onu çok kısa zamanda sağ olarak karşınızda göreceksiniz.” (SG2, 2011: 150).

3.7. Çalışkanlık

Çalışkanlık en önemli değerlerimiz arasındadır. İnsanoğlu hayatını idame ettirebilmesi için çalışmak zorundadır. Çalışma ve üretme kültürümüzde eskiden beri bir değer olarak görülmektedir. Çalışkanlık, geçerli bir değerdir. Çünkü çalışan kişi bir yandan kendisinin ve ailesinin geçimini sağlarken diğer yandan da aynı zamanda toplumun iyiliği adına topluma katkıda bulunmuş olur (Yaman, 2014).

Çalışkan olan kişi aynı zamanda üreten ve toplum yararına çalışan kişidir. Her şeyden önce kişi kendi temel gereksinimlerini karşılamak için çalışmak zorundadır. Çalışmayan kişi ise başkasına muhtaç halde yaşar ve bir süre sonra toplum tarafından dışlanır ve kendisine tembel gözüyle bakılır.

Çalışkanlık bir ülkeyi refah seviyesine kavuşturacak yegâne değerlerden biridir. Mustafa Kemal'in çalışkanlığın önemi ile ilgili şu sözü dikkat çekicidir: “Çalışmadan, yorulmadan, öğrenmeden rahat yaşamının yollarını aramayı itiyat haline getirmiş milletler, evvela haysiyetlerini, sonra hürriyetlerini ve daha sonra istikballerini kaybetmeye mahkûmdurlar.” Bir ülkenin kalkınabilmesi için o ülkedeki insanların devletin çıkarlarını düşünüp o doğrultuda çalışması gerekir. Amirinden memuruna,

öğretmeninden öğrencisine, işçisinden işverenine herkesin çalıştığı bir ülkede refah seviyesinin artması kaçınılmazdır (Kumbasar: 2011).

Kahramanların başlarından geçen olayları heyecanlı bir dille anlatan Akal, kahramanlara çalışkanlık özelliği yükler. Ortaya koyduğu tipler, araştıran çalışan ve çalışmaktan yılmayan tiplerdir.

“Süper Gazeteciler 1” romanında yedinci sınıfa giden dört arkadaşın kendi çalışkanlıklarıyla hazırladıkları Süper Gazetenin planlama, yazılma ve dağıtılma aşamasındaki gösterdikleri gayretleri anlatılır. Macera tutkunu olan bu dört kafadar problem çözen, takım halinde çalışan, sürekli üreten ve çalışan kahramanlar olarak karşımıza çıkar. Süper Gazeteciler serisinin kahramanları Evren, Yener, Selin ve Elif adında aynı sınıfta öğrenim gören dört arkadaştır. Değişik kültür ve aile yapılarından gelen bu dört arkadaşı birleştiren ortak ruh ise çalışkan olmaları ve içinde yaşattıkları gazetecilik ruhudur. Kendi mahallelerinde amatör bir ruhla çıkan Süper Gazete dört kahramanın araştıran, sorgulayan ve hepsinden önemlisi çalışmaktan yılmayan özellikleri de barındırarak ortaya çıkar.

Evren ve Yener Süper Gazeteciler romanının ilk serisinde birbirini tamamlayan özelliklere sahiptir. Evren gazete okurken düşünebilir, ekranda kıpırdayıp duran görüntüleri belleğine geçirebilir; Yener ise gazetenin grafiğini oluşturabilirdi. İki kafadarın birbirini tamamlayan özelliklerinin ortak noktası ise çalışkan olmalarıdır. Sürekli bir şeyler üreten çalışkan ruhun özellikleri metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Harika, eline sağlık! Çok güzel olmuş. Ama bu yalnızca iki sayfası. Öteki sayfalarında bugün bitmesi gerek.

- Yener Evren'in sabırsız halinin keyfini çıkara çıkara, olabildiğince yavaş hareketlerle bilgisayarın klavyesine uzandı ve aşağı in komutuna bastı. Sayfa aşağı indi ve... İki renkli sayfa daha açıldı ekranda.

- Aaa, ne zaman bitirdin? Müthişsin sen!

- Evren'in şaşkınlığı Yener'i eğlendirdi. Sen anneannem gibi dırđır konuşup dururken ben burada çalışıyordum..." (SG1, 2011: 25).

Serinin ilk kitabında Evren Süper Gazete için çalışırken bir yandan da okul derslerini ihmal etmemektedir: "Bilgisayar baskı işini kendi hallederken, Evren ders programını çıkarıp ertesi gün tarihten başka sınavı olup olmadığına bir göz attı." (SG1, 2011: 29).

Yine romanın ilerleyen bölümlerinde iki arkadaş birlikte çalışmanın ve zamanı verimli kullanmanın önemli olduğunu dile getirir: "İki arkadaş gülümseyerek birbirlerine baktılar. İkisinin de neşesi yerine gelmişti. 'Haydi, kalan yeri de tarih çalışarak geçirelim.' Dedi Yener, sınava yararlı olur." (SG1, 2011: 41).

Evren ve Yener'in kendi çevrelerinden edindikleri cinsiyetçi yaklaşımla Selin ve Elif'i Süper Gazete'den uzak tutmak isterler. Ancak Elif ve Selin sahip olduğu hakların bilincindedir ve çalışkanlıklarıyla her şeyin üstesinden gelme yeteneğine sahip olduklarını göstermeye çalışırlar. Selin kafasındaki düşünceleri çalışarak uygulamaya geçirir:

"İki arkadaş gazete işinde onu ekmek için ne gerekiyorsa yapıyorlardı. Oysa Selin yazı yazmaya ve desen çizmeye çok meraklıydı. İleride İletişim Fakültesine gitmek istiyordu. Başarılı bir gazeteci ya da televizyon programcısı olmayı kafasına koymuştu. İkinci iş olarak da stilistliği düşünüyordu. Daha şimdiden modeller çiziyor, boyuyor ve bunları bir dosyada saklıyordu. Ama bu iki kafasız çocuk, kızların gazete işinden anlamadıklarını söyleyerek durmadan onu atlatıyordu." (SG1, 2011: 61).

Çalışmak insanın kendini daha iyi hissetmesini sağlar. İnsan çalıştığında bedenini ve zihnini olumlu şekilde kullanır, bu da hem bedensel hem de zihinsel sağlığı pekiştirir (Urban, 2007: 153). Yener ve Evren çıkardıkları Süper Gazete ile verimli ve çalışkan olduklarını düşünmekte ve okuldaki Türkçe derslerinde bu çalışkanlıklarının karşılığını almaktadır. Türkçe öğretmeni ise çıkan gazetenin öğrencilerin zihinsel gelişimine etkisi

olduğunu düşünmekte ve bu sayede öğrencilerin dil becerilerinin geliştiğine inanmaktadır. Bu olay metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Yener ve Evren gazeteyi yayımlar yayımlamaz sınıfa getirir, okunmasına izin veren öğretmenlerin derslerinde yüksek sesle arkadaşlarına okurlardı. Özellikle Türkçe öğretmeni Yasemin Hanım bu konuya çok önem verirdi. Bu gazetenin yalnızca onu hazırlayan çocukların değil, haberleri dinleyen öteki öğrencilerin de Türkçelerini geliştireceğine ve onları da yazı yazmaya heveslendireceğine inanırdı.” (SG1, 2011: 64).

Süper Gazeteciler romanının ilk cildinde Selin üzerine aldığı sorumluluğu çalışkanlık ile tamamlamak ister. Oğuzcan Selimoğluyla yapılacak olan röportajda Selin, gördüklerini ve gözlemlediklerini kâğıda aktarmaktadır. Selin’in yapmış olduğu bu çalışma hem romana heyecan katmış hem de romandaki düğümün çözülmesini sağlamıştır. Selin yazı yazmaya ilgili, gazeteci veya televizyon programcısı olmak isteyen çalışkan bir kahraman olarak göze çarpmaktadır:

“Selin daha kapının girişinde not almaya başlamıştı bile. Portmantoda dört askı yeri vardı. Bunlardan ikisi doluydu. Askının birinde kiremit rengi bir yağmurluk, ötekinde karışık renkli balıksırtı bir ceket asılıydı. Köşeye bir şemsiye bırakılmıştı. Selin ayakkabı giymek için yerleştirilmiş olan küçük koltuğu da aceleyle kâğıda karaladı.

- Haydi, oyalanmayın, içeri geçin.” diye seslendi Oğuzcan Selimoğlu.

- Selin de ötekilerle birlikte salona girdi. Hiç konuşmadan not almaya devam etti. Dört kişilik bir kanep, iki koltuk... Bu koltuklara berjer deniyordu galiba. Yerde Hereke mi Silifke mi ne, parlak dokulu bir halı... Yok yok, Silifke halısıyla değil, yoğurduyla ünlüydü. Sağ köşede ahşap bir telefon sehpası vardı.”(SG1, 2011: 76).

Dört kafadarlar sadece Süper Gazetede’ki çalışkanlıklarıyla değil ev ödevlerine gösterdikleri çalışkanlıklarıyla da öne çıkmaktadır: *“Evren eve girince hemen odasına girip bilgisayarın karşısına geçti. Bir süre internetten dolaşp drduktan sonra ev*

ödevlerine başladı. Uzun süre çalıştı. Sıra matematik problemlerine gelmişti ki annesinin evin içinde çınlayan sesiyle yerinden sıçradı.” (SG1, 2011: 89).

Yine romanın bir başka bölümünde Yener ve Evren’in derslere olan çalışkanlığı şu şekilde geçmektedir: *“Yener ve Evren ertesi gün serviste tarih çalıştılar. Belli ki ikisinin de nedeni aynıydı.” (SG1, 2011: 147).*

Yardımlaşma ve dayanışma içerisinde çalışanın kazanacağına inanan Süper Gazeteciler romanının ikinci cildinin kahramanları Selin ve Elif çok çalışmaktadırlar. On beş dakika içerisinde iş bölümü yaparak ve çalışkanlıklarını ortaya koyarak soru hazırlarlar. Birbirlerine destek olarak çalışkanlık değerine olan inançları metinde şu şekilde işlenir:

“Selin çantasından defter ve kalemini çıkarırken arkadaşını yanıtladı:

- Üzülme! O da olacak göreceksin, çalışan kazanır. Biz de çok çalışacağız.” (SG2, 2012: 56).

Amatör ruhlu Sper Gazeteciler üçüncü cilde çalışkanlıklarıyla da ön plana çıkarlar. İnternet sitesinde Almancadan bir metni çevirmek için araştırma yapıp metnin çevrilmesini sağlarlar. Çalışkan gazeteciler dayanışma içerisinde çalışarak sorunların üstesinden gelirler:

“Tamam, ikimizde çeviri sitelerini araştıralım. Kim önce bulursa telefon etsin. Telefonu kapatıp ikisi de internete sarıldılar.” (SG3, 2015: 134).

Süper Gazeteciler romanı serisi, iki binli yıllarda kullanılması yoğunlaşan bilgisayar, internet gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşır. Yazar teknolojik ürünlerin nasıl kullanılması gerektiğini romanın birçok yerinde kahramanlar üzerinden aktarır. Dizinin dördüncü cildinde Yener bilgisayarı hangi şekilde kullanması gerektiğini düşünür. Bir taraftan kendi çağındaki çocukların müptelası olduğu oyunları oynamak ister. Bir taraftan da bilgisayarın işlevselliğine uygun olarak araştırma yapmak ister. Yedinci sınıfa giden Yener, kendi akran gruplarına rol model olmakta ve bilgisayarı araştırma

yapmak için kullanarak çalışkanlığını ortaya koymaktadır. İki binli yılların başında süratli bir şekilde gelişen bilişim çağı, birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Gelişme çağında olan çocuklar, bilgisayar karşısında oyun oynayarak zamanlarını geçirmektedir. Yener ise bilgisayar karşısında eğer oyun oynarsa zamanının boşa geçeceğini düşünmektedir. Bu durumdan kurtulmak için biraz oyalanır ve bilgisayar karşısında çalışmaya başlar. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Yener bilgisayarın başına geçti. Oyunu açıp oynamaya başlasa mıydı? Kararsız kaldı. Oyuna dalarsa dikkatini Okan’a vermeyebilirdi. Biraz beklese iyi olacaktı. Oyalanmak için başka şeyler bulmalıydı. İnternete girdi. ‘Spell of Magic Knigts’ yazdı ve oyunla ilgili bilgiler araştırdı. Nasıl oynanır, puanlar nasıl kazanılıyor, dünyada kaç sattı, gençler arasında neden son zamanların en popüler oyunu... satışlarıyla ilgili istatistiklere bakarken, oyunun bandrol kontrolünün yapılması gerektiğiyle ilgili bir uyarı gördü. Bandrolsüz olanların yasa dışı yollarla kopyalanmış olabileceği, yakalandığı takdirde kullananların da büyük ceza göreceği bilgisi veriliyordu.” (SG4, 2016: 73).

Çalışkanlık, insanda olması gereken en önemli değerlerin başında gelir. İnsanlar makamlarını, mevkilerini öğrenmelerini çalışkanlıkları sayesinde elde edebilirler. Nitekim serinin son cildi olan “Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye” romanında otelde çalışan ve bilgisayarının baldızı olan kız, çalışkanlığı sayesinde ayın en iyi elemanı seçilir. Bu durum romanda şu şekilde geçmektedir:

“Evet, öyle dedi bilgisayarıcı övünerek. Çok çalışkandır. Son üç ay üst üste ‘ayın en iyi elemanı’ seçildi. Hiç dinlenmeden gece gündüz çalışıyor.” (SG4, 2016: 206).

“Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında Murat, ödevi için teyzesinin yanına İstanbul’a gider. Çünkü Murat, çalışkandır ve sorumluluğunu bilmektedir. Teyzesi ise Murat’ı bir şekilde istememektedir ve bahaneler öne sürmektedir. Fakat Murat, tatil döneminde ödevini yapmak ister:

“Ablası birkaç gün önce arayıp Murat tutturdu teyzeme gideceğim diye. Okullar da tatil. Birkaç gün idare edersin değil mi demişti. Öğretmeni ödev vermiş. Topkapı ve Dolmabahçe Sarayı’nu gezip gördüklerini yazacaktı.” (KAH, 2016: 61).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin üçüncü cildinde Coğrafya öğretmeni Bayan Tonto, Hexonya’da kimselere belli etmeden Dünya’ya biricik aşkı Allegro’nun yanına gitme planları yapar. Ancak bazen planlar hiç işe yaramaz. Sadece üç gün geçirebilecekleri ve bu süre içinde üç kez kimlik değiştirme hakkına sahip oldukları Dünya’da başlarından geçen olayları anlatır. Dünya’ya gitmeden önce Bayan Tonto, çalışkanlık örneği göstererek araştırmalar yapar. Dünya’da formuna dönüşeceği insanın niteliklerini günlerce araştırır. Tonto, bu çalışkanlık özelliğiyle hem de çalışmanın nasıl yapılacağına dair verdiği ipuçları ile de Hexonya gezegenindeki çocuklara örnek olur. Bu durum şu şekilde işlenmiştir:

“Bu seyahati planlarken Dünya hakkında bildiklerine ek olarak yeni araştırmalar yapmıştı. Burada yaşayanların hangi yüz tipine ve nasıl bir bedene hayran olduklarını biliyordu. Allegro artık burada yaşadığına ve Dünyalılarının kalıplarına girdiğine göre beğenmesi kuşku götürmeyecek bir beden seçmek için epey çalışmıştı. Gezegenin en güzel kadınlarının en beğenilen özelliklerini tek tek listelemiş, kiminin gözü, kiminin bacağı, kiminin saçı derken kendisine tapılası yepyeni bir kimlik yaratmıştı.” (ÇUP, 2015: 89).

“Süper Çocuklar 1” serisinin ilk cildi olan “Renk Delisi” romanında Mete ile Asya okulda öğrendiklerini kendi aralarında tartışmaktadırlar. Asya, Mete’ye kendisinin de çok kitap okuduğunu, araştırmalar yaptığını ve çalışkan olduğunu belirtir. Öğrenilen bilgilerin okulda olduğu gibi araştırma yaparak ve çalışarak da öğrenilebileceği kahramanlar üzerinden aktarılır. Yine Akal, kahramanlara bu özelliği yükleyerek çalışkanlık değerinin insanı öne çıkardığını örtük bir şekilde aktarır:

“...beni duymamış gibi, mavi ile yeşilleri tropik bölgelerde bulunuyor zaten diye devam etti kendi cümlesine. Ülkemizde pek olmaz.

- *Nereden biliyorsun?*

- *Ben de senin gibi çok okuyorum. Öykü, roman şiir okuyup bolca araştırma yapıyorum.” (RD, 2015: 15).*

“Zombili Mombili Roman”da Barış ile küçük çocuk arasında geçen diyalogda çalışkanlığın başarıya ve bir şeyler üretmeye vesile olduğu bu nedenle insanların çalışkanlıktan asla vazgeçmemesi vurgulanmaktadır.

“Çocuk, Barış’a hayranlıkla baktı.

- *Sen süper akıllısın galiba abi, ha?*

- *Barış güldü. Kafama koyduğumu başarmak için çok çalıştığıma göre epey akıllı sayılırım, dedi.” (ZMR, 2016: 143).*

“Abur Cubur Canavarı” romanında Bora, anne ve babasını sürekli yemek yedirme ısrarlarına dayanamaz ve anne ve babasının yemek yedirmesinden şüphelenerek abur cubur yemeyi bırakır. İşte ne olduysa ondan sonra olur. Akşam uykusuna aç bir şekilde dalan Bora, kendini farklı bedenlere dönüşmüş olarak bulur. İkinci kez yatağa aç girdiğinde kendini sivrisinek olarak görür ve macera bundan sonra başlar. Bora, yaşadığı tuhaf olayların etkisini, etrafındaki insanların kendisine yönelttiği soruları araştırma ve çalışkanlık sayesinde giderir. Çalışkanlık değeri metinde şu şekilde işlenmiştir:

“Annemim sorusunu savuşturmam çok zor olmamıştı. Sağ olsun bilgisayarım! Kahvaltıya gelmeden önce konuyu araştırmıştım. Hatta insan kanını emen sivrisineklerin sadece dişiler olduğunu da öğrenmiştim. Erkekler bitki ve çiçekle besleniyormuş.” (ACC, 2016: 60).

3.8. Dayanışma

Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt (TDK, 2011) olarak tanımlanmıştır. Türk kültüründe kendine “İmece” olarak yer bulan dayanışma kavramı en önemli değerlerimizdendir. Nitekim

zor zamanlarında ve iyi günlerinde insanlar bir araya gelip dayanışma içinde tek vücut olmaktadır. Dayanışma değeri sayesinde insanlar işlerini hızlı bir şekilde tamamlamakta ve bu sayede aralarındaki sosyal bağ kuvvetlenmektedir.

Doğan (2005) sahip olunan imkânların ihtiyaç sahiplerinin yararına kullanılmasını sağlayan dayanışmayı adalet, ahlâk, saygı, sevgi gibi değerlerin yaşatılması olarak tanımlamıştır. Yine insanlara saygı gösteren, gönlü ve zihni sevgiyle dolu olan insanların dayanışmadan kaçmaları mümkün değildir diyerek sosyal şuuru oluşturması bakımından dayanışmanın önemini vurgulamıştır.

Aytül Akal'ın kitaplarında dayanışma değeri daha çok 10-14 yaş arası çocukların karşılaştıkları heyecan dolu serüvenlerdeki birlikteliği konu alıyor. Kahramanların başına gelen olumsuz olaylarda ve çıkmaza götüren serüvenlerde kahramanlar birbirinin destekçisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yener ve Evren çıkaracakları Süper Gazete isimli eser için sürekli araştırmaya yapmakta ve bilgiler toplamaktadır. Bu olay esere şöyle yansımıştır:

“İkisi de birden ekrana eğildi, sonuca beğeni ve gururla baktılar. Konuları birlikte seçmişler haberleri birlikte toplamışlardı.” (SG1, 2011: 12)

Seher Hanım evi tutma konusunda oğlu Yener'in desteğine ihtiyaç duyar ve birlikte karar almanın önemli olduğunu düşünür ve bu olay romanda şöyle belirtilir:

*“Az önceki sorunun yanıtını alamamıştım. Ne diyorsun Yener, bu evi turalım mı?
- Evet, anne demişti Yener gözleri parlayarak. ‘Turalım.’ (SG1, 2011: 20).*

Yener ile Evren Süper Gazete için röportaj konusu aramaktadır. Aralarında farklı fikir alışverişlerinde bulunsalar da tüm kararları ve işleri işbirliği içinde yaptıklarından birlikte karar almanın önemini biliyorlardı:

“Her şeyi birlikte hazırladıklarından bu değişikliğe de birlikte karar vermeleri gerekirdi. Eh Yener önerdiği değişime karşı çıkmadığına göre mesele yoktu. Bundan sonraki iş, bir sonraki sayıda yapacakları röportajın konusunu saptamaktı. İstersen bu akşam ikimiz de düşünelim dedi Evren...”(SG1, 2011: 28).

Üç arkadaş Yener’in evinde toplanmaya karar verirler ve bir süre sonra acıkırlar. Yener elinde tepsiyle mutfaktan çıktığında üç arkadaşın dayanışma içinde çalıştıkları şu şekilde belirtilir:

“Salondaki yemek masasına bir örtü serip çay fincanlarını ve tabakları dizdiler servis tabağındaki peynirli sandviçler ve kek dilimleri birkaç saniye içinde yer değiştirerek çocukların tabaklarına yerleşti...”(SG1, 2011: 68).

“Süper Gazeteciler 1” romanında Evren, Yener ve Selin Altay Şen’in kaçırılmasındaki muammayı çözerken yalnız iş birliğinin değil birlikte düşünmenin de dayanışma olduğunu gözler önüne seriyor:

“...Evren’in bu fikre aklı yattı, olur dediğinizi varsayalım. Nereden başlamamız gerektiği konusunda bir fikrin var mı?

- Benim yok. Sizin var mı?

- Hep birlikte düşünelim. Mutlaka bir yerlerde ipucu vardır.” (SG1, 2011: 85).

Yener, Selin ve Evren sahte kimlikle dolaşan ve tehlikeli olan Altay Şen ile röportaja giderler. Üç gazeteci yaptıkları işin aslının ortaya çıkmaması için dayanışma içinde çok çabalarlar.

“Bu sözleri duyar duymaz çocuklar kendilerine geldiler. Yener fotoğraf makinesini hazırladı. Selin not tutmak üzere defterini çıkardı. Altay Şen’e sezdirmemeye çalışarak yeşil bereli adamın resmini çizmeye başladı. Evren ise kayıt cihazını çıkarıp sehpanın üzerine koydu. Mikrofonunun dolaşmış olan kordonunu düzeltti ve düğmesine basarak mikrofonu Altay Şen’e uzattı.” (SG1, 2011: 112).

Yine aynı romanda üç gazeteci kafede ne yapacaklarına dair araştırma yapmaktadır. Araştırmaları beyin fırtınası şeklinde olup herkesin fikrini söylemesi üzerine dayanmaktadır:

“Garson gidince hemen konuya girdiler.

Yener evet arkadaşlar şimdi başlayalım. Ben durumu özetleyeyim. Siz aklınıza önemli bir ipucu gelirse ilave edin. Herkes düşündüğünü söylerse belki çözüme yaklaşabiliriz. (SG1, 2011:124).

Selin, Elif ve Yener Oğuzcan Selimoğlu ile röportaj için Oğuzcan Selimoğlu'nun adresine giderler. Aralarında iş bölümü ise metne şu şekilde yansımıştır:

...arabadan inmeden önce aralarında iş bölümü yaptılar. Selin ile Elif market sahibiyle Yener ise apartman kapıcısıyla konuşacaktı. (SG1, 2011: 171).

Akal'ın “İlk gençlik için serüven romanları” olarak betimlediği Süper Gazeteciler serisinin ikinci cildinde Elif Süper Gazete için röportaj konusu araştırırken serinin ilk cildinde yaşadığı maceradan kendisine armağan olan elektronik rehberden Belediye Başkanı Hakkı Güven'in ismini görür ve babasının bahsettiği belediye arsasına yapılacak olan çocuk parkının gazete için uygun bir konu olduğuna karar verir. Tek sorun olarak Yener ve Evren'i bu konuya ikna etmek olarak görür. Selin ile beraber dayanışma içerisinde bu konuyu halledeceğini düşünür:

“Elif bir süre düşündü, kafasında plan yapmaya çalıştı. Sonunda bu işi tek başına değil, dayanışma ile daha kolay çözebileceğine karar verdi.” (SG2, 2012: 24).

Yine romanın ilerleyen aşamalarında Elif, Selin ile birlikte hareket etme düşüncesini açıklar ve Selin'den destek bekler: *“Bak ne diyeceğim.” Süper Gazete'nin yeni sayısı için bir röportaj konusu buldum. Ama eminim Yener ile Evren bizi atlatmaya çalışacaklar. Seninle iş birliği yapmayı önerecektim... (SG2, 2012: 27).*

Selin ile Elif'in dayanışma içerisinde oldukları ve dayanışmanın problemleri çözmede, iş yükünün azaltılmasında ve birlikte güçlü olunacağı Süper Gazeteciler 2 cildinde sık sık dile getirilir:

“Elif duraladı.”

“Şey aslında herhangi bir önerim yok. Yalnızca beraber olursak daha güçlü olabiliriz diye düşünmüştüm. Ben bir röportaj konusu buldum, hepsi o kadar.” (SG2, 2012: 27).

“Sen de çok yaşa Elif! Çok akıllısın valla. Seninle iş birliği çok zevkli olacak.” (SG2, 2012: 29).

“Evren, Yener'i yalnız bırakmadı: “Evet, evet. Bizim gazete için ideal bir röportaj konusu. Aslında dördümüz birlikte gideceğiz, plan bu. Öyle değil mi çocuklar?” (SG2, 2012: 46).

Dayanışma birlikte düşünmeyi ve birlikte hareket etmeyi gerektirir. Elif söze başlayarak Selin'e *“Ne yapmayı düşünüyorsun? Bir planın var mı? Planımız! Diyerek düzeltti Selin.” (SG2, 2012: 53).*

Selin ve Elif röportajı bitirirler. Selin, Elif'e *“Sen akşam röportajı toparla. Yarın ben de göz atıp aklımda kalanları ilave ederim. Sonra Süper Gazete'ye teslim ederiz.” (SG2, 2012: 53).* Diyerek dayanışma ile iş yükünün hafifleyeceğini belirtir.

Belediye Başkanı Süper Gazetecilerin ikinci cildinde çocuklar için yapılacak olan parkın yapılmayacağını söyler. Bunun üzerine Süper Gazeteciler bu olayın peşini bırakmaz ve işin aslını öğrenmeye çalışır. Birlikte hareket etme ruhu ve dayanışma ile iş bölümü metinde şu şekilde işlenir:

“Bence, Başkan'ın sözlerini siz de bir kağıda yazıp yanınıza alın. Hepimiz akşam evde okuyup yorumlamaya çalışalım. Belki birimizin yorumu gerçeğe yaklaşır.” (SG2, 2012: 89).

Dayanışma, fikir birliğini gerektirir. Olası görülen problemleri çözmek için birlikte akıl yürütmeyi gerektirir. Binaya yaklaşan Süper Gazeteciler gizemli bina hakkında bilgi edinmek için dayanışma örneği gösterirler:

“Süper Gazeteciler, çite ulaşıp, ağaçlı yola çıkınca, bir süre sessizce yürüdüler. Sonra evlere dağılmadan önce konuşup konu üzerinde fikir yürütmek üzere yol kenarındaki bahçe duvarına oturdular.” (SG2, 2012: 95).

Amatör ruhlu gazeteciler, taksi tutmak için paralarını ortaya koyarlar. Herkes son parasını ortaya koyar. Bu olay birlikte hareket etmenin, dayanışma içinde olmanın bir sonucudur: *“Ceplerindeki parayı birleştirip, oradan geçmekte olan bir taksiyi çevirdiler.” (SG2, 2012: 98).*

Romanın birçok yerinde ilk gençlik ruhuna ait kahramanların fikir bakımından işbirliği ve dayanışma içerisinde oldukları ya da dayanışma neticesinde ortak bir çıkar yol buldukları görülmektedir. Buluş çağına ermiş olan bu kahramanların birlikte hareket etme azmi ve sorunlara dayanışma içinde ve birlikte yaklaşımları romanın birçok yerinde verilir. Örnek olarak: *“Çocuklar birbirlerine soran gözlerle baktılar. Biran önce buradan çıkıp aralarında konuyu enine boyuna tartışmalıydılar.” (SG2, 2012: 130).*

Dayanışma aile bireyleri arasında da olur. Aile bireyleri zor zamanlarda birlikte olma bilinci göstermelidir. Dayanışma ile birçok problemin üstesinden gelinebilir. Süper Gazetecilerin kahramanlarından Elif bize bu örneği çok güzel bir durumla gösterir:

“Elif ile Arif girer girmez, annelerine koşular. Önce sarılıp bir süre hep birlikte ağlaştıktan sonra kendilerine geldiler. Elif annesini teselli etti:

- Üzülme anne. Babamın suçsuz olduğu nasıl olsa anlaşılır. Biraz sıkıntı çekeceğiz ama her şey ortaya çıkacak göreceksin.” (SG2, 2012: 195).

“Süper Gazeteciler 3 Likörlü Çikolata” romanında kahramanlar iş bölümü yaparak dayanışma içerisinde çalışırlar. Birlikte olmanın, dayanışmanın önemini Selin üzerinden

ortaya koyarlar. Babasına doğum günü sürprizi hazırlamak isteyen Selin, işler yetişmeyince arkadaşlarından yardım ister:

“İşiniz yoksa gelin bende masayı hazırlıyorum. Dev bir pasta var. Döküp saçmadan servis tabağına yerleştirmek gerek. Başarabilir misiniz?”

- Tamam, yaparız. Nerede pasta?

- Haydi, kahramanlar parçalamadan çıkarın bakalım pastayı.” (SG3, 2015: 31).

Romanın ilerleyen bölümlerinde *“Bu fikir beğenildi ve oy birliği ile onaylandı.” (SG3, 2015: 184).* Cümlesiyle kahramanların iş bölümü yaptıkları ve uygulamaya koyacakları kararları alırken dayanışma içerisinde oldukları görülmüştür.

Dayanışma değeri, serinin dördüncü dizisinde de karşımıza çıkmaktadır. Uyuşturucu mafyasını yanlışlıkla tuvalette dinlemek zorunda kalan Yener, kendinin dilsiz ve sağır olduğunu ifade etmeye çalışır. Bu sayede uyuşturucu mafyasının elinden kurtalacağını düşünür. Ama işaret diliyle nasıl konuşulacağını bilmemektedir. Hemen arkadaşı Okan ile internet üzerinden görüşürler. Okan, Yener’e konuşabilmesi için işaret dilinin bazı kısımlarını öğretir. Yener öğrenirken Okan ona destek olur ve Yener’i cesaretlendirir:

“Yener işaret diliyle Okan’a ‘Teşekkür ederim, dedi. Okan, çok iyi beceriyorsun... diye işaret ederek Yener’i yüreklendirdi.” (SG4, 2016: 75). Yine romanın ilerleyen aşamasında Yener bu durumdan nasıl kurtulması gerektiğini düşünmektedir. Arkadaşlarının desteğinin ve birlikte olmanın zorluklara göğüs germede ne kadar önemli olduğunu düşünür : *“Evren, Selin, Elif... Keşke yanımda olsalardı. Birlikte bu tuhaf durum üzerinde kafa yorar ve şıp diye çözüldü. Aynanın karşısına geçti ve biraz işaret dili çalıştı. İyi ki Okan vardı da onu düşebileceği güç durumdan kurtarmıştı.” (SG4, 2016: 76).*

Dayanışma, zor durumları birlikte göğüslemeyi, zor durumlara birlik beraberlik içerisinde karşı koymayı gerektirir. Dayanışma ile birlikte insanlar bu sıkıntıların

üstesinden kolayca gelebilir. Yener'in hasta olduğunu düşünen Selin'in halası Zehra Hanım, Yener'e destek çıkar: *“Yavrucuğum üzülme sakın. Hepimiz senin yanındayız. Belli ki zor günler geçirmişsin ama geçmiş gitmiş işte. Artık hayatın neşeli yanlarını görmeli her şeyi kolayından almalısın.”* (SG4, 2016: 143). Diyerek Yener'e olan desteği gözler önüne serer.

Romanın ilerleyen bölümlerinde Zehra Hala da bir şekilde yerel ruhlu gazetecilere katılır. Süper Gazetecilerin olaylara bir dedektif edasıyla bakış açısına hayran kalır. Serinin tümüne hakim olan dayanışma değeri Zehra Hala'nın da katılmasıyla daha güçlü bir hal alır. Hırsızlık şebekesini çökertmek için bir şekilde bir araya gelen kahramanlar, Zehra Hala'nın da tecrübelerinden yararlanarak olayları çözmeye çalışırlar. Zehra Hala birlikte hareket etme amacını belirtmek için *“Anca beraber kanca beraber, ben de sizinle geliyorum.”* (SG4, 2016: 205). Diyerek dayanışma içerisinde olduklarını gösterirler.

“Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında Murat'ın teyzesi içindeki para kazanma hırsına yenik düşer. Biraz sabredip zengin olacağı yerde Titrek Teyze'nin kendisine sıkı sıkı tembihlediği 'her ilde bir iyilik' yapma sözüne sadık kalmaz. Arkadaşı Hakan'a şişeleri analiz için gönderir. Bunu yaparken grup halinde çalışmanın önemine vurgu yapar. Murat'ın teyzesi zor durumlarda birine ihtiyaç duyduğunu ve dayanışma içinde çözümün daha kolay olacağına dikkat çeker:

“Kendisi tıbbi konulardan anlamazdı. Hakan'a ihtiyacı olacaktı. Birlikte iyi bir ekip oluştururlardı. Hatta belli mi olur, belki sonunda evlenirlerdi de...” (KAH, 2016: 102). Birlik ve beraberlik dayanışma neticesinde ortaya çıkar. Birlikte yapılan işler daha hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulur. Nitekim birlik ve beraberliği vurgulayan birçok atasözümüz vardır: Bir elin nesi var iki elin sesi var, yalnız taş duvar olmaz, birlikten kuvvet doğar, ağaç yaprağıyla gürlür... Bunlardan bazılarıdır. “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında olaylar birlikte hareket edilerek çözüme kavuşturulur. Birlikte hareket etmenin kişilere güç verdiği Murat ve Kerem üzerinden aktarılır. Kerem, Murat'ın koluna dokunarak dayanışma içerisinde olayları çözüme kavuşturacaklarını vurgular:

“Saatime baktım. Birazdan derse giriş zili çalacaktı. Ama şu anda benim daha önemli bir işim vardı, Funda ablayı bulmadan bir yere gidemezdim. Benim dedektiflik yeteneğime ihtiyaçları ortadaydı. Murat Ağabey’in koluna dokundum. Merak etme, onu bulacağız, dedim. Bulacaktık. Bulmak zorundaydık.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 85).

“Süper Çocuklar 1” serisinin ilk cildinde herkesin özel bir yeteneğinin olduğunu düşünen fakat kendi yeteneğinin ne olduğunu bulamayan Mete’ye arkadaşı Asya yardım etmek ister. Her fırsatta Mete bu teklifi davranışlarıyla reddeder. Okula yeni gelen Asya ise Mete’nin yeteneğinin çok kitap okumak olduğunu belirtir ve her fırsatta Mete ile dayanışma içinde olduklarını göstermeye çalışır. Mete’nin uç uç böceğini aradığını gören Asya, onunla dayanışma içinde olduğunu göstermek için Mete ile birlikte hareket eder. Dayanışma değeri, kişiler arasındaki iletişimin sağlam temellere dayanmasını sağlar ve kişilerin arkadaş ilişkileri geliştirmelerine destek olur:

“Gözlerimin sürekli otlarda dolandığını fark etmekte gecikmedi. Birlikte arayalım istersen. Onun çekinmeden kendini yere atıp çimenlerde emeklemeye başladığını görünce oturduğum banktan kalkıp ben de otların arasına daldım.” (RD, 2015: 17).

Romanın ilerleyen bölümlerinde sınıf arkadaşı olan bu üç kafadarın dayanışma içerisinde hırsızları polislere yakalatması işlenir. Dayanışma içerisinde başarıyla sonuçlanan bu olaylarda dayanışma ve birlikte hareket etme değeri önem kazanmaktadır. Çünkü Mete, Tuna ve Asya birlikte dayanışma ruhu içerisinde hareket ederek polisleri hırsızların olduğu bölgeye getirmişler ve yakalatmışlardır. Romanda dayanışma içerisinde olan üç arkadaşın polislere hırsızların yerini tarif etmeleri şu şekilde işlenir:

“Biri aradı, bu adresi verdi!

- Siz gördünüz mü?

- Üçümüzde aynı anda sözleşmişiz gibi elimizle kulübeyi işaret ettik. Polisler telaşla hemen o yana koştular.” (RD, 2015: 99).

Serinin ikinci cildinde de yine dayanışma ve birliktelik değeri işlenir. Mete ve Tuna, birlikte sahafta buldukları ve aldıkları kitabın ön kapağındaki kargacık burgacık yazının dikkatlerini çekmesiyle maceraya atılırlar. Bu macerada kendilerini yalnız hisseden iki arkadaş Asya'nın da gruplarına dahil olmasıyla kendilerini güçlü hissederler ve gizemli olayı çözmeye çalışırlar. Üç arkadaşın birbirlerinden farklı özelliklerini içeren romanda birliktelik ve dayanışma değeri şu şekilde aktarılır:

“Görünmeyen bir topluluğa seslenir gibi Süper Çocuklar bu gizemli olayı çözer diye bağırdı Asya. Tek başıma dedektiflik yapamayacağım ortadaydı. Ama ekip olursak bir işe yarayacaktık. Evet, Süper Çocuklar iş başında diye alkışlarımla Asya'yi destekledim.” (SD, 2016: 46).

Yine romanın ilerleyen aşamalarında kahramanlar sadece maceraya atılmak ya da problemi çözmek için birbirlerini desteklemezler. Kahramanlar üzüntülü, sıkıntılı olduklarında da birbirlerinin destekçisi olurlar. Hem bisikletin çalınmasına hem de özel bir yeteneğinin olmadığını düşünmesine üzülen Mete'ye arkadaşları destek çıkar. Mete ise bu duruma çok sevinir. Çünkü arkadaşlarının desteğini görmüştür.

“Tuna yanıma yaklaştı. Üzülme dedi. Onları bulacağız... Asya'nın da gözleri hafiften kızarmıştı. Umutsuzdum ama arkadaşlarımla üzüntümü paylaşması, kendimi daha iyi hissetmeme neden oldu.” (SD, 2016: 72).

3.9. Demokrasi Bilinci

21. yüzyılda toplumlarda meydana gelen rejim değişikliğiyle birlikte cumhuriyet rejimine geçilmiş ve cumhuriyet rejimiyle birlikte demokrasi serüveni başlamıştır. Demokrasi Türkçe sözlükte *halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimi, el erki, demokratlık* (TDK, 2011) olarak tanımlanır. Demokrasi cumhuriyet rejiminin temel ilkesidir. Kendi hakkına sahip çıkan, başkalarının haklarına saygılı davranabilen, hukukun üstünlüğünü benimsemiş, özgürlüğü temel alan insanların yaşama şeklidir.

Demokrasinin dayandığı birtakım ilkeler vardır ve bu aynı zamanda demokratik yaşamın da ilkeleridir. Bu ilkelerin öğrenilmesi, yaşatılması ve gelecek kuşaklara

aktarılması her bireyin temel görevidir. Bu anlamda demokratik yaşamın ilkeleri ancak eğitim süreci içinde öğrenilebilir ve geliştirilebilir. Bu nedenle demokrasinin eğitime gereksinimi vardır ve eğitim demokrasinin ön koşuludur.

Demokrasi eğitimi doğal olarak bireyin ailesinde başlar. Aile içinde, çevresinde demokratik yaşamın ilkelerini öğrenmeye başlayan çocuk, formal eğitime başladığında yani okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim vb. kısacası eğitimin her bir aşamasında bu ilkeleri uygulamak, geliştirmek ve korumak durumundadır. Bu uzun süreçte kendisine yol gösterecek olan yardımcılara gereksinim duyacaktır çocuk. Yardımcılar arasında anne, baba, kardeş, akraba, öğretmen, arkadaş, medya, ders kitapları vb. sayılabilir (Kuzu, 2012)

Akal, demokrasi eğitimini kahramanlar üzerinden verir. Bunu yaparken “çocuğa görelilik” ilkesine bağlı kalır. Akal romanlarında değerler sisteminde demokrasi bilinci vurgusu yapar. Demokrasinin nasıl gerçekleştiğini Süper Gazeteciler 2 romanında Belediye Başkanı Elif ve Selin ekseninde okuyucuya aktarır. Akal, yarattığı tipler üzerinden demokrasinin dolayısıyla Belediye Meclisi'nin nasıl oluştuğunu şu şekilde aktarır:

“Nasıl? Büyük Millet Meclisi'nde mi toplanıyorsunuz?

- Hakkı Bey gülümsedi.

- Hayır, öyle değil. Her belediyenin kendine ait bir meclisi vardır: Belediye Meclisi. Kararlar bu meclisten çıkar, uygulamayla ilgili çalışmalarda yine benim başkanlığını yaptığım Belediye Encümeni tarafından sürdürülür. Encümen de Belediye Meclisi gibi seçimle gelen üyelerden oluşan bir çeşit meclistir.” (SG2, 2012: 59).

Selin Belediye Başkanı'nı tek başına her şeye karar veren biri olarak düşünür fakat yaptıkları röportajda bunun böyle olmadığını anlar. Demokrasinin tek kişinin elinde olmadığını, Belediye Başkanı'nın sınırsız yetkilerinin olmadığını Belediye Başkanı'ndan duyar ve demokrasinin tanımı somutlaştırılarak şu şekilde aktarılır:

“Selin biraz düş kırıklığına uğramış gibiydi.

- Yani sizin Belediye Başkanı olarak tek başına yaptırım gücünüz yok mu? Meclis’in aldığı kararlara uymak zorunda mısınız?

- Hakkı Bey açıktan açığa güldü:

“İtiraz hakkım var tabii. Ya da kararları geciktirebilir, uygulamaya direnebilirim. Ama her konuda tek başına karar almak... Yoo, bu mümkün değil, demokrasinin gereği de bu zaten.” (SG2, 2012: 60).

Demokratik yaşamın ilkelerinden bir tanesi de halkın yararına çalışmak ve halkın huzurunu sağlamaktır. Demokrasi halkın yararına olan şeyleri halk adına halk için kullanmaktır. Hakkı Bey kendisine röportaj için gelen çocuklara sınırsız yetkisinin olmadığını söyler. Çocuklar için yapılacak parkın da Belediye Meclisi’nde oy çokluğu kararıyla alındığını söyler. Belediye Başkanı’nın göreviyle ilgili soruya Hakkı Bey:

“Bakın bir Belediye Başkanı’nın görevi meclis kararlarını yerine getirmektir. Ya da uygulamaya sokmamak için direnmektir. Halk için doğru olan neyse onu yapmaya çalışırız.” (SG2, 2012: 60).

Demokrasi çok sesliliği esas alır. Demokrasilerde bir kişinin sınırsız yetkileri yoktur. Demokrasiyle insanlar kendine vekil tayin ederler. Elif ve Selin Belediye Başkanı’nın belediye arazisine yapılacak olan çocuk parkının yapılması ile ilgili kararı tek başına iptal etmesinin mümkün olmadığını demokrasi sayesinde bilmektedir. Elif ve Selin demokrasinin kendilerine sağladığı gücü kullanmaktadırlar:

“...bak, işte burada. Aslında Belediye Başkanı tek başına böyle bir karar alamaz. Meclis kararını uygulaması gerek.” (SG2, 2012: 73).

Yine romanın diğer aşamasında Belediye Meclisi’nin kararlarının Belediye Başkanı’nın üzerinde olduğu bilmektedir. Demokrasiler tek sesliliğin değil çok sesliliğin,

uzlaşmanın hakim olması üzerine kurulur. Selin Belediye Başkanı'nın Elif'in babasını işten çıkarma yetkisinin sadece kendisinde olmadığını şöyle anlatır:

“Selin arkadaşını rahatlattı:

- Canım, adamın karşısına dikileceğiz dedik, diklenip olay çıkaracak değiliz ki. Üstelik unuttun mu Belediye Başkanı babanı işten çıkarmaya tek başına karar veremez. Meclisin de kararı olmalı.” (SG2, 2012: 79). Yine bir başka yerde demokrasilerde olması gereken oy çokluğu ilkesinin özellikleri metinde şu şekilde yapılandırılır: “Doğru!” diye heyecanla atıldı Selin. “Belediye Başkanı söyleşi sırasında yapılacak uygulamalar için Meclis kararı gerektiğini söylemişti. Yani Başkan tek başına karar verip yaptırımcı olamıyor.” (SG2, 2012: 96).

Demokrasilerde “haklar” yasa ve anayasalarla güvence altına alınmıştır. Kimse keyfiyete göre yasaları çiğneyemez, haklara tecavüz edemez. Kişilerin hakları kanunların teminatı altındadır. Mevcut hukuk düzeninin koruması altında olan haklarımız, günümüz hukuk anlayışı içerisinde ulusal ve evrensel değerlerin koruması altındadır. Hak TDK (2011) sözlükte, “adaletin, hukukun getirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç” olarak tanımlanır. Yani hak hukuk demokratik devletin olmasa olmaz özelliğidir. Sünbül Hanım, kızının girişkenliğini destekleyerek Elif'in haklarının farkında olan ve haklarını arayan bir birey olarak yetişmesini istemektedir:

“Sünbül Hanım, Elif'in bu girişkenliğini desteklesin mi yoksa dizginlesin mi bilemedi. Zaman değişiyordu. Eski kuralların birçoğu yıkılmış ya da değişime uğramıştı. İş bulmanın zor olduğu bu yeni dünyada, Elif'in kendisine dengeli bir yaşam kurabilmesi için gerektiğinde haklarını arayacak güçte olması belki de daha iyiydi.”(SG2, 2012: 107).

Demokrasilerde maddî ve manevî bütünlük esastır. İnsana ve insan haklarına saygı vardır. İnsanlar birbirlerinin kişilik haklarına saygı duymalıdır. Kişinin yaşama hakkı en üstün tutulan haklardan biridir ve demokrasinin bel kemiğidir. Selin'i sürekli rahatsız eden Furkan'ı, Yener ve Evren uyarmak hatta dövmek ister. Selin ise Evren'i uyarır ve onlara adeta demokrasi dersi verir:

“Selin sıkıntılı bir ifade ile uyardı Evren’i:

“Hiç bulaşmayın derim. Gazetelerde okumuyor musunuz? Kız yüzünden silahlar çekiliveriyor, bizim yaşımızda hatta kimi zaman daha bile küçük çocuklar... İnsanların birbirlerinin varlığına, kişiliklerine saygısı kalmamış. ‘Benim olmazsa ölsün daha iyi.’ diye nasıl düşünebilir insan aklım almıyor.” (SG4, 2016: 193).

Demokrasilerde insan hayatı, insanın maddî ve manevî bütünlüğü önemlidir. Hiçbir sebep insan hayatına zarar verecek kadar önemli değildir. Yaşama hakkı, özgürce düşünceleri ifade edebilme hakkı, kabul ve reddedebilme hakkı demokrasilerde yasalarla güvence altına alınmıştır. Nitekim Anayasa 17/1 maddesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. maddesi ve Medeni ve Siyasî Haklar Sözleşmesi 6. maddesi insan yaşamının korunması konusunda temel bir hükme yer vermektedir. Buna göre insan yaşamı kanunun korunması altındadır (Tezcan, Erdem, Önok ve Sancaktar: 89) denilerek hiçbir şekilde insana ve hayatına zarar verilmemesi dile getirilmektedir. Süper Gazeteciler romanının dördüncü cildinde Furkan, Selin’e duygusal yakınlık hissetmektedir. Öyle ki bu duygusal yakınlık Selin’in en yakın arkadaşlarına karşı şiddete başvurmaya dönüşmüştür. Furkan, Selin’in yanında duran Azmi’yi darp etmekte ve onu ölümlle tehdit etmektedir. Durumun farkına varan Selin’in halası Fatma Hanım ise bu durumun yanlış olduğunu kişilerin aşklarına yanıt bulamadıklarında bu gibi problemlili davranışlara yönelmemesi gerektiğini şu şekilde açıklar:

“Kendine güvenen, sorumluluk sahibi insanlar sınırları da bilir aşkı ve sevgiyi de. Aşkına yanıt bulamadığı için başkalarına zarar verebilecek kadar gözü dönmüş olanların aşkla sevgiyle hiçbir alakası yoktur bence. Kıskançlığın da hoş yanları vardır tabii, ama böylesinin değil.” (SG4, 2016: 193).

Demokrasi, bir yönetim biçimi olduğu gibi yaşam felsefesi anlamına da gelmektedir. Kişiler demokrasi sayesinde kendi tercihlerini yapabilmekte, kendi duygu ve düşüncelerini başkasına zarar vermeden, başkasının kişilik haklarını zedelemeyen açıklayabilmektedir. “Abur Cubur Canavarı” romanında Bora, kilo almasının sebebinin anne ve babasının kendisine ikram ettiği yemekler olarak görür. Durumu babaannesine

açtığına babaannesi yemekleri yiyip yememesinin kendi tercihi olduğunu söyleyerek kendisinin böyle bir tercih hakkı olduğunu hatırlatır. Kişilerin kendi tercihlerinin önemli olduğunu anlatan bu durum Bora üzerinden şu şekilde aktarılır:

“Kızgın bir tavırla yüzümü astım. Bu yüzden mi bizimkiler midemi abur cuburla doldurup beni şişmanlatmaya çalışıyorlar?”

- Yooo, onlar getiriyor ama dayanamayıp hepsini yiyen sensin canım! dedi babaannem göz kırparak. Her şey senin tercihin anlıyor musun? Şu anda tombulsan böyle olmayı seçen sensin.” (ACC, 2016: 70).

3.10. Doğa Sevgisi

Doğanın tanımı TDK Türkçe sözlüğünde şu şekilde yapılmıştır:

- *İnsan faaliyetlerinin dışında kendi kendini sürekli olarak yeniden yaratan ve değiştiren güç, canlı ve cansız maddelerden oluşan varlığın hepsi, tabiat*
- *Bir kimsenin eğilimlerinin, içgüdülerinin hepsi, huy.*
- *İnsan eliyle büyük değişikliğe uğramamış doğal güzelliklerini koruyan çevre.*
- *Evrede meydana gelen olayları denetiminde, egemenliğinde tutulduğuna inanılan soyut güç (TDK, 2005: 547).*

Üzerinde yaşadığımız doğa insanoğluna uçsuz bucaksız güzellikler sunmaktadır. Doğanın sunduğu bu güzelliklere karşı insanoğlu birtakım yanlışlar yapabilmekte, doğayı tahrip etmekte ve bilinçsizce kullanmaktadır. Ağaçsız, topraksız, doğal ortamsız yaşanamayacağına göre insanlar doğaya karşı daha duyarlı davranmak zorundadır. Doğaya zarar verecek herhangi bir olay yanında birtakım yanlışları da beraberinde getirmektedir. Bugün küresel anlamda doğanın bilinçsiz kullanılmasından, tahrip edilmesinden ve sera gazlarının yüksek miktarda salınmasından doğal yaşamın dolayısıyla da doğanın olumsuz etkilendiği söylenebilir. Bütün bu olumsuz durumların önüne geçilebilmesi için bireylerin bilinçlenmesiyle ve doğa sevgisi kazanmasıyla

oluşabilir. Yakıp yıkan değil doğaya sevgiyle yaklaşan, doğal çevreye duyarlı bireylerin yetişmesi bu yüzyılda arzu edilen bir gelişmedir.

Aytül Akal'ın romanlarına bakıldığında kahramanlar doğaya sevgiyle yaklaşan, duyarlı, ağaçları ve doğal çevreyi seven tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanların başından geçen vakalar doğal çevrenin güzelliğiyle ve tabiiyetiyle aktarılır. Kahramanlar doğal ortamlara sevgiyle yaklaşan, doğal ortamları koruyan ve korunması için çalışan tiplerdir.

“Süper Gazeteciler 1” romanında Yener ile annesi yeni bir mahalleye taşınmaya karar verirler. Kiralık ev tutmalarında doğal ortamın güzel olması etkilidir. Seher Hanım başından geçen kötü ve yıpratıcı olayları tutacağı evin doğasının güzel olması ile atlabileceğini düşünmektedir. Yazar öyle bir kiralık ev betimlemesi yapar ki okuyucu metni okuduğu zaman böyle bir ortamda yaşamak isteyecek ve ister istemez okuyucu doğa sevgisine karşı olumlu bir tutum sergileyecektir. Bu olay şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Kiralık uygun bir ev arayan Seher Hanım giriş katındaki boş daireyi görür görmez beğenmişti. Evin yan duvarı henüz kıyıma uğramamış ağaçlıklı bir bahçeyle bitişikti. Bahçede ağaçların sık dalları arasından güçlükle görülebilen küçük bir ev vardı. Kiralık evin salon balkonunun bir yanı bahçeye, öbür yanı öndeki sokağa açılıyordu. Mutfak ve arka oda da bahçeye bakıyordu. Seher Hanım eşiyle başından geçen boşanma davasının yüreğinde bıraktığı yıpratıcı izleri, bu bahçeyi seyrederek ve ağaçlara yuva yapmış kuşların sesini dinleyerek daha kolay silebileceğini düşünmüş olmalıydı.” (SG1: 2011, 13).

“Evlerin arasında bu kadar güzel bir bahçe olsun, Hayret!.. Nasıl korumuş kendini acaba? Olsa olsa o küçük evde bir büyücü yaşıyordur ve bu bahçeyi karuyan da odur.” (SG1: 2011, 17). Yazar kahramanları aracılığıyla şaşkınlıkla dile getirdiği bu düşüncelerle insanların doğal çevreyi yanlış kullandığını, doğal çevreye karşı duyarlı olunması gerektiğini kinayeli bir şekilde aktarmaktadır.

Yener ile annesi kiraladıkları evin bahçesine hayran kalmaktadırlar. İnsanların böyle doğal güzellikleri yaşamaları gerektiğini, doğaya karşı gösterdikleri sevgiyle dile getirirler. Üstü kapalı bir şekilde doğanın değerli olduğu ve doğa sevgisinin insan üzerindeki olumlu etkisinin olduğunu vurgular:

“Bir Pazar sabahı Yener annesiyle birlikte salonda pencere önüne kurdukları kahvaltı sofrasında otururken, annesi “Ne şanslıyız! Herkesin penceresi çöplüğe ya da betona bakar biz kuş sesleriyle dolu bir bahçeye bakıyoruz. Bunun değerini bilmeliyiz oğlum. Acaba mahallemizde oturan kaç kişi şu kuşların sesini duymuştur? demişti.” (SG1: 2011, 21).

Yener kahvaltı boyunca annesinin sözlerini düşünmüştü: *“Belki de yalnız kendi değil, bu sokakta, bu mahallede, bu kentte, hatta bu ülkede yaşayan herkes bunu düşünmeliydi. Acaba kaç kuşun sesini duyabiliyoruz, kaç kuşu duyabiliyoruz?” (SG1: 2011, 22).* Diyerek doğal çevreye duyarlı olunmasını ve insanların doğayı sevmeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Süper Gazete için konu arayan Yener ile Evren gazetenin ikinci sayfasına “Süper Saksı” köşesi yapmak istemektedirler. Evren’nin annesi Nermin Hanım’ın çiçeklere olan merakını işlemek isterler. Bu şekilde kahramanlar aracılığıyla çiçek sevgisi ve doğa sevgisi vurgulanır:

“Nermin Hanım çiçeklere pek meraklıydı. Evin her köşesinde çiçek yetiştirirdi. Menekşeler, begonyalar, kaktüsler... Nermin Hanım’ın saksılarındaki kaktüsler bile her zaman çiçek açardı.” (SG1: 2011, 23).

“Yener kafasındaki soru işaretleriyle uyuyarak yeni bir güne hazırlanırken yan bahçedeki ağaçların dallarında kuşlar civıldıyor, doğa güzel ve aydınlık bir güne hazırlanıyordu.” (SG1: 2011, 106) cümleleriyle tabiattaki güzelliklerin sorunları çözmede yardımcı olduğu vurgulanıyor.

3.11. Doğal Çevreye Duyarlılık

Canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için temiz ve doğal çevreye ihtiyaçları vardır. Çevreye verilen zarar aslında kendimize verdiğimiz zarardır. Kendi varlığımızı, doğal alanımızı bilinçsizce yok ederek çevreye zararlar vermekteyiz. Oysa üzerinde yaşadığımız çevreye karşı duyarlı olunmalı, bu noktada bilinçlendirme eğitimi yapılmalıdır.

Çevreye karşı duyarlı yetişen vatandaş, çevrenin bize atalarımızdan kalan ve bizim de gelecek nesillere bırakabileceğimiz bir miras, aynı zamanda bir süreliğine bize emanet edilen bir hazine olduğunun bilincine varacaktır. Emanetimizi bizden sonraki nesillere en iyi şekilde teslim etmek bizim en önemli görevimizdir. Çocuklarımız da gelecek adına elimizde tuttuğumuz, geleceğimizin garantisi olan bir emanettir. Öyleyse çocuklarımıza çevre bilincini kazandırmak bizim en asli sorumluluğumuzdur. Bu bağlamda çocuklarımıza çevre bilincini ne kadar erken kazandırabilirsek, geleceğimizi de o denli garantiye almış oluruz (Kuzu, 2012).

Küçük yaşlardan itibaren başlayan çevre bilinci ve çevreye karşı duyarlılık örgün eğitim kurumlarında işlenmektedir. Bunun yanında edebî eserlerde de çevre bilinci işlenmektedir. Akal, “çocuk gerçekliği” ve “çocuğa görelilik” ilkelerine bağlı kalarak kurmaca metinler kurgulamıştır. Akal’ın kahramanları çevreye karşı duyarlı, doğal ortamları seven, ağaçları, bitkileri, çiçekleri ve doğal çevreyi koruyan tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Toprağı kirletmeyen, havanın ve suyun kirlenmesine karşı hassas bireyler Akal ile hayat bulurken doğal ortamlar romanların önemli bölümünü kapsamaktadır.

“Süper Gazeteciler 1” romanında kahramanlar doğal çevrenin büyüüne kapılmışlardır. Kinayeli bir şekilde insanların doğal çevreyi yok ettikleri ancak şu an karşılaştıkları yere ise insan elinin değmediğini görerek sevinmişlerdir. Kahramanlara göre bu durum büyüleyicidir ve olması gerektir:

“Evlerin arasında bu kadar güzel bahçe olsun, hayret!.. Nasıl korumuş kendini acaba? Olsa olsa o küçük evde bir büyücü yaşıyordur ve bu bahçeyi koruyan da odur.” (SG1, 2011: 17).

Selin ve Elif Süper Gazete'nin ikinci cildinde Belediye Başkanı ile röportaj yaparken Belediye Başkanı'nın doğal çevreye karşı hassas davrandığına şahit olurlar. Yüzyıllık ağaçların imar uğruna kesilmemesi gerektiği, bunların kültürel mirasımız olduğu şu şekilde aktarılır:

“Bakın bunlar geçenlerde araziye gittiğimizde çekilmişti. Burada yanımda Meclis üyelerinden ikisiyle bir mühendis arkadaş var. Eski dökük binanın önünde duruyoruz. Bina yıllardır boş, kullanılmıyor. Şu fotoğraf da arazideki ağaçlardan birinin resmi... Bu ağacın en az yüz elli yaşında olduğu sanılıyor. İnceleme yapıp ağaçların yaşlarını tespit etireceğiz. Şu da arazinin helikopterden çekilmiş kuş bakışı fotoğrafı. Ne kadar geniş arazi gördünüz mü?” (SG2, 2011: 61).

İş arayan genç bir kız, bilgisayarına gelen elektronik posta ile şaşkına döner. Bu elektronik postada hayallerine kavuşmanın şartları vardır. Ölen bir yazar ve arkasında koskocaman bir servet. Bunu elde etmenin tek şartı kasasında bulundurduğu tohumu her gittiği yere ekmek ve doğanın ağaçlanmasına katkıda bulunmak. Ölen yazar, bu yolla doğaya karşı sevgi içerisinde olunmasını ve duyarlı davranılması gerektiğini vurgular. Aytül Akal'ın korku, macera ve iyilikle dolu olan “Kırmızı Arabanın Hayaleti” isimli romanında bu değer şu şekilde işlenir:

“Anladığı kadarıyla ölen yazar çok ama çok zengindi. Öyle az buz değil, trilyonlardan söz ediliyordu. Avukatın anlattığına göre öldüğünde kasasında bir tohum bulmuşlardı. Bu tohumların her biri bir kente ekilecek diye bir vasiyet bırakmıştı ardında. Neymiş, topraklarımız ağaçlanıp çiçeklenecek, ülkemiz onlarca yıl sonra dünyadaki en zengin ülke olacakmış.” (KAH, 2016: 18-19).

“Kırmızı Arabalı II. Delikanlı” bölümünde emekli olmuş bir öğretmen kırmızı araba karşılığında Türkiye'nin volkanik dağlarından bir taş istemektedir. Bunun karşılığında

ise ilk karşılaştıkları kişiye içinde değerli bir eşya olan hediye vermelerini beklemektedir. Emekli öğretmen Türkiye'nin yüzey şekilleri vasıtasıyla doğal çevreye dikkat çekmek istemektedir. Türkiye'nin birçok yerinde doğal çevrenin çok güzel olduğu il il tanıtılarak verilmiştir. Emekli öğretmen, kırmızı araba karşılığında doğal çevreye karşı olan duyarlılığı şu şekilde dile getirmiştir:

“Söylediğine göre bizim zombi, çağrafyacımış. Yüzey şekilleri, nüfus, bitki örtüsü, dağlar falan... Volkanik yüzeylerin oluşumuna öteden beri ilgisi varmış. Emekli olduğunda ülkenin volkanik dağlarını tek tek dolaşıp örnekler toplamayı, sonra da bu konudaki incelemelerini bir kitapta yayımlamayı hayal edermiş.” (KAH, 2016: 18-19).

“Süper Çocuklar” serisinin ikinci cildi olan “Ses Delisi” romanında Bilim Kahramanları'na katılmak isteyen Tuna ve Mete, mahalleden arkadaşları olan Erhan'ın da kendi gruplarına dahil olmasıyla legolarla çöp kutusu yapmak istemektedirler. Çöp kutusu sayesinde atık pilleri toplayarak doğanın zarar görmemesini düşünen bu üç arkadaş tutumlarıyla doğaya karşı duyarlı davrandıklarını ortaya koymuşlardır. Çünkü atık pillerin doğaya zarar verdiğini hem ailelerinden hem de okullarındaki öğretmenlerinden öğrenmişler. Olması gerektiği gibi duyarlı bir şekilde davranan üç arkadaşın doğaya karşı hassasiyeti metinde şu şekilde aktarılır:

“Bence kocaman bir çöp kutusu yapalım, dedi Erhan. Bitmiş piller bu kutuya atılınca içlerinde kalan azıcık enerji, kutunun kapağına takacağımız algılayıcı sayesinde etkinleşip alarm vermeye başlayacak. Nasıl? Müthiş değil mi? Pillerin doğaya ne kadar zararlı olduğunu herkes biliyor.” (SD, 2016: 10).

“Zombili Mombili Roman”da Özgür, küçükken gittikleri piknik alanlarının doğal ortamını koruduğunu, henüz şehirleşmenin olmadığını söylemektedir. Şimdi ise insanların doğal çevreye karşı duyarsız davrandığını, önüne gelenin doğal çevreye ev yaptığını ve giderek de doğal çevrenin doğallığını kaybettiğini belirtmektedir. Bu şekilde düşünen Özgür için doğal çevre korunmalı ve kendi doğal haline bırakılmalıdır. İşte o zaman insanlar doğal çevreye karşı daha duyarlı hale gelebileceklerdir. Bu durum romanda şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Çocukluğunu hatırladı Özgür. Anne ve babasıyla hafta sonlarında yakın çevrelerde pikniğe giderlerdi. Komşular, arkadaşlar da katılır, hep birlikte oyunlar oynar, gülüp eğlenirlerdi. O kırlar, ağaçlıklar şimdi hep binalarla, alışveriş merkezleriyle dolmuş olmalıydı. Şehir durmaksızın doğayı yiyerek büyüyor, büyüyordu. Pikniğe gitmeyeli kaç yıl olmuştu acaba?” (ZMR, 2016: 130).

3.12. Dürüstlük

Dürüstlük sözcüğü TDK'nin sözlüğünde tanımını şu şekilde bulmaktadır: “Doğruluk (TDK, 2011). Bu tanımı esas alarak “doğruluk” ve “dürüstlük” değerleri ayrı olarak ele alınmayıp bu başlık altında işlenecektir.

Doğruluk, kişinin inancında, niyetinde ve düşüncelerinde, işlerinde, söz, iş ve davranışlarında, hakikate, adalete, gerçeğe uygunluğudur. Doğrulukta temel nokta gerçeğe örtüşme, olup bitenle uyumudur. Yani bizim dışımızda meydana gelen bir olay ile bu olayı zihnimizde değerlendirme sonucu vardığımız kararın birbiriyle tam uyumudur (Hökelekli, 2013).

Dürüst insan, çevresi tarafından sevilen güvenilir insandır. Dürüstlüğün hakim olduğu toplumlarda insanlar birbirlerine güvenle bakarlar. İnsan ilişkileri daha da sağlamlaşır. Herkes birbirine karşı samimi olur. Bu bakımdan dürüstlük değeri daha küçük yaştan itibaren anne ve babalar tarafından çocuklara kazandırılmalıdır. Gerek anne ve babalar gerekse toplumdaki diğer kişiler çocuklara dürüst davranışlarıyla örnek olmalıdır. Sadece anne ve babanın öğütleriyle ya da derslerde yapılan telkin yolu çalışmayla dürüstlük tam olarak öğretilemez.

Yalanın, hilenin kol gezdiği toplumlar geleceğe güvenle bakamaz. Herkes şüphe içerisinde yaşar. Sağlıklı bireyler yetişmediği gibi sağlıklı toplum da belli bir süre sonra ortadan kalkar. O halde insanlar, toplumlar dürüstlük değerine sıkı sıkı sarılarak bunu en önemli değerler arasında görmelidirler.

Akal'ın romanlarında dürüstlük değerleri şu şekilde işlenmiştir:

Altay Şen ile röportaja giden Süper Gazeteciler asıl maksatlarının gazeteleri için röportaj olduğunu, Altay Şen'in hayranı olduklarını ama imzalı resim için gelmediklerini söyleyerek dürüst davranmanın çok önemli bir değer olduğuna işaret etmektedir:

“Altay Şen doğru söylüyor, dedi. Biz onun hayranlarıyız. Adam dönüp binanın çıkışına doğru yürümeye başladı. Kadın da onu izlemek üzereydi ki birden durdu ve kapının önünde duran çocuklara seslendi:

- Bir dakika! Elinizde kâğıt kalem göremiyorum ama!

- Yener şaşkınlıkla duraladı. Bu kez Evren atılıp durumu kurtardı:

- Evet, ama biz imza için gelmedik zaten. Altay Şen'in hayranıyız ve onunla röportaj yapmak istiyoruz.” (SG1, 2011: 55).

Öğretmenler yalnız kendileri için değil öğrencileri için de birer kandil olurlar. Doğruluk ve dürüstlük öğretmenlerin öğrencilere aktaracağı en önemli değerdir. “Süper Gazeteciler 1” romanında tarih öğretmeni Osman Bey öğrencilere her zaman doğru yolu göstererek örnek olmuştur. Bu olay metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Osman Bey açıklama için ağızını açar açmaz bütün sınıf sustu. Herkes merak içinde tarihçinin neler söyleyeceğini merak ediyordu:

- Çocuklar, sizi hayal kırıklığına uğratmak istemezdim ama karşınızda gördüğünüz Altay Şen değil, yalnızca onun benzeri. Gerçekten de çok benziyor değil mi?” (SG1, 2011: 58).

“Süper Gazeteciler 1” romanında Altay Şen'in kim olduğu ortaya çıkınca Altay Şen doğruları, dürüstlikle ifade eder. Romanda bu olay doğruluğun ve dürüstlüğün en sonunda ortaya çıkacağı ve dürüst olmanın önemli bir değer olduğu olaya atıfta yapılarak vurgulanmıştır:

“Çocukların şantaj ve tehditten söz etmesi Altay Şen’i şaşırttı. Oğuzcan Selimoğlu’nu ölümle tehdit etmek mi? Kim, ben mi, ben kendisini üç yıldır görmedim. En son üç yıl önce hesaplarımda bazı yolsuzluklar yaptığından kuşkulandığım için işten çıkarmıştım. Elimde delil olmadığı için herhangi bir suçlamada bulunmadım. Ama imzama takip ederek hesaplarımdan çok büyük paralar sızdırdığından eminim.” (SG1, 2011: 193).

“Süper Gazeteciler 2” romanının kaharmanlarından Elif kendine kötü davrananlara iyi niyetle cevap verir, bunu yaparken ise dürüstlükten ve gerçeklikten ayrılmaz. Elif bilir ki insanların doğru bir şekilde özelliklerini söylemek dürüstlüğün en önemli özelliklerindedir. Yazar doğruları ilk önce kendimizi kötü hissetmemiz için söylememiz gerektiği algısını Elif üzerinden okuyuca hissettirir. Bu durum şu şekilde somutlaştırılır:

“Eğer insanlara duymak istedikleri şeyleri söyler, onları mutlu edersen, öfkelerini kolayca unutabilirlerdi. Bu yöntemi uygularken kendisini ikiyüzlü hissetmemek için, sözcükleri seçerken gerçekleri yeğlerdi. Nihal Hanım gerçekten incecik, manken gibi kadındı. Üstelik çok da şık giyinirdi. Elif onun giydiği elbiselerin bazılarını televizyonda şarkıcıların üzerinde de görürdü. Gülsün Teyze’nin ise gerçekten dizleri ağrırdı. Gülsün Teyzeye Gülsün Abla demişse, o kadarı da olurdu artık! Bu yalan sayılmazdı. Beyaz yalan bile değildi.” (SG2, 2012: 126).

Elif ve Selin dürüstlüğün önemine inanmaktadırlar. Onlara göre doğruyu söylemek yalan söylemekten daha kolaydır. Bu iki idealist gazeteci olanları olduğu gibi arkadaşlarına anlatırlar. Elif ve Selin dürüstlük değerine önem vererek ideal insan tipinin özelliklerini taşırlar ve bu değerler okuyucuya aktarılır.

“Dün akşam Süper Gazeteciler işini benim düşünmemi istemiştin ya:

- Evet, bir şeyler düşündün mü?

- Düşündüm.

- Ne?

- Her şeyi olduğu gibi anlatacağız.

- Selin duraladı biraz düşününce arkadaşına hak verdi:

- Sanırım haklısın. Elimizdeki röportajın zaten hiçbir ilginç yanı yok, okuyunca onlar da bunu fark edecekler. Ama dün akşamki garip ziyareti onlara aktarırsak... Belki ilgilerini çekebiliriz.”

- Hem yalan söyleyip başımızı derde de sokmamış oluruz.”

- Haklısın. Yalan yerine doğruyu söylemek her zaman daha kolay.” (SG2, 2012: 81).

Dürüst davranmak her koşulda önemli bir değerdir. İnsanlar dürüst davranarak kendi vicdanlarını rahatlatır ve dürüstlüğün önemli değer olduğunu anlarlar. Elif, fabrika müdürünün kendisine verdiği taksi ücretini alır ancak eve taksiyle gitmediği için bu paranın kendisinin olmadığını düşünür. İade etmek ister. Çünkü dürüstlük değeri bunu gerektirir. Elif, kendisine yapılan bu iyi niyetli davranışa karşılık dürüst davranarak karşılık verir:

“Gerek fabrikaya gidişte taksi kullanmadığı, gerekse dönüşte kendi evi yerine daha kısa mesafe olan Yener’in evine gittiğinden, taksi parasının büyük kısmı arttı. Elif kendini çok mahcup hissetti. Bu para onun hakkı değildi. En kısa zamanda fabrikaya iade etmeliydi.” (SG2, 2012: 139).

Devlet kurumlarının dürüst bir şekilde işlemesi temel ilkedir. DNA testi için “Genetik Tanı Merkezine” giden Süper Gazeteciler kurumların temel ilkesiyle karşılaşır. Genetik Tanı Merkezi DNA testini yalnızca kişilerin izni ve onayı olduktan sonra yapılabileceğini söyler. Süper Gazeteciler kurumların dürüst ve ilkeli bir şekilde çalıştığına şahit olurlar:

“Çocuklar iyi duymadınız galiba. Yalnızca Meltem’in annesinin değil, babamın da izni gerekiyor (SG3, 2015: 66).

Dürüstlük değeri her koşulda doğru söylemeyi gerektirir. Kişi kendi yakın ailesi de olsa olaylara bu değer ekseninde bakabilmelidir. Gerektiğinde onları uyararak doğru davranışlara sevk etmelidir. Süper Gazetecilerin son cildinde olaylara yeni katılan Azmi, yasa dışı işlere bulaşan ailesine karşı dürüstlüğün gereğini yaparak suçlu olanların cezalandırılmasını istemektedir:

“Azmi, Yener’in sözlerinin ardından böyle bir şeyi beklemiyordu. Sarardı, yanıt vermeden önce derin bir nefes aldı.

- Ailem de olsa, eğer yasa dışı bir işe karıştıysa... Gereğini yapman doğru bir davranış olur.” (SG4, 2016: 273).

Dürüstlük, insan ilişkilerinin olmazsa olmaz ilkelerinden biridir. Dürüstlüğün neticesinde güven ortaya çıkar ve bu sayede insanlar birbirlerine güvenebilir. Dürüstlüğün olmadığı yerde, yalan, hile ve düzenbazlık baş gösterir. Böyle toplumlarda huzursuzluk ve güvensizlik başta gelen özelliklerdendir. Bunun için dürüstlük değeri daha küçük yaştan itibaren gerek anne ve babanın davranışlarıyla gerekse çocuğa örnek olmayla ailede verilmelidir. Ailede bu değeri alan çocuk, okul ortamında da bu değerini sürdürmelidir. Okul, kendine güvenen, dürüst bireyler yetiştirmelidir. Bu bakımdan dürüstlük ve doğruluk değeri toplumların en önemli ilkelerinden biridir. “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında iki kardeş birbirlerine sürekli şakalar yapmakta ve yaptıkları şakalar neticesinde birbirine güven duymayan ve dürüst davranmayan bireyler olarak karşımıza çıkarlar. Kerem ve ablası Sinem, bu durumdan çok rahatsızdırlar ve bir anlaşma yaparak artık birbirlerine dürüst davranacakları sözünü verirler. Aytül Akal, romanlarındaki bu değerleri kahramanları üzerinden okuyucusuna aktarır. Akal’ın kurguladığı tipler okuyucuyu olayın içine çeker ve kahramanla duygudaş olmasını sağlar. Böylelikle bu değerler okuyucuya telkin ya da nasihat yoluyla aktarılmaz. Bu değerleri okuyucu kendi yaşıyormuş gibi içselleştirir ve hayatına uygular. Romanda verilen dürüstlük değeri şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Sahi nerden buldun o kolyeyi sokakta mı?”

- Gittiğimiz eski evin bodrumunda bulduğumu söyleyince ablamın bana inanmayacağını tahmin etmiştim. Onu kandırmaya çalışmakla suçladı beni. İki kardeş birbirimize güvenmememiz ne kötüydü.

- Bak dedim. Bundan böyle numara yapmamaya söz ver, ben de sana her zaman dürüst davranacağıma yemin edeyim. Böylece bir şey söylediğimizde ya da yaptığımızda doğruluğundan emin oluruz, dedim yorgun bir tavırla. Şimdi seni inandırmak için uğraşmam.

- Ablam bana hayretle bakıp gülümsedi. Vay, vay, vay, küçük kardeş sandığımdan da akıllıymış. Sonra ciddileşip elini uzattı. Anlaştık! Dedi. Bundan böyle birbirimize doğruları söyleyeceğiz. Tokalaştık. Böylece yaşlı kadının ve evi tutan kiracıların ablamın arkadaşları olmadığından kesin olarak emin oldum.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 54-55).

Yayınevinden aldığı teklifle sınırlı bir şekilde dışarı çıkan Özgür, havanın soğuk olması sebebiyle taksiye binmek ister. Bir taksi çevirir fakat taksiye binemez. Çünkü taksici değişim zamanı olduğunu, arabayı teslim etmesi gerektiğini ifade eder. Taksicinin bu çıkışı Özgür’ün hoşuna gider. Çünkü taksici dürüst bir şekilde çalışmaktadır. Para hırsı gözünü bürümemiştir. “Zombili Mombili Roman”da geçen bu olay şu şekildedir:

“Neşem yerine gelmişti ama bu kez de üşümekten içim tir tir titremeye, dışlerim birbirine çarpmaya başlamıştı. Bir taksi çevirip eve dönmek istedim. Durdurduğum üç taksinin şoförü de aynı şeyi söyledi: ‘Değişim saati abi, kusura bakma, yolcu alamam. Arabayı teslim etmeye gidiyorum.’ dedi.” (ZMR, 2016: 7).

Romanın ilerleyen aşamalarında genç bir yazar olan Özgür, antikalarından kurtulmak için antikacının yolunu tutar. Antikacıya elindeki antikaları küçük bir bedel karşılığında dahi verebileceğini söyler. Fakat antikacı dürüst bir kişidir. Alacağı antikaları araştırmak ister. Fiyatının ne olduğunu, eğer fazla bir miktar ederse borcunu mutlaka ödeyeceğini

söyler. Romandaki antikacı, dürüst bir esnafı temsil etmektedir. Bu şekilde davranarak ticaretle uğraşan kişilerin nasıl davranması gerektiğini örtük bir şekilde örneklendirmektedir:

“Öyle bir düşüncem yok, dedi kararlı bir sesle. Hepsini hemen satmak istiyorum. Kaç para verirsiniz verin önemli değil.

- Yaşlı adamın içi hala rahat değildi.

- Bak, oğlum dedi. Seni kandırılmış olmak istemem. Bu parçaların değeri, benim sana önereceğimin çok üstünde olabilir. O zaman aradaki farkı sana ödemem gerekir, ancak bu şartla alabilirim, dedi. Özgür antikacının söylediği fiyatı hiç pazarlıksız kabul etti. Parayı sayıp cebine koydu. Sevinç içindeydi. O uğursuz eşyaların karşılığında birkaç bin lira kazandığı gibi, anlaşılan daha da fazlasını alabilme olasılığı vardı. Antikacıya, üzerinde telefon ve adres bilgilerinin yazılı olduğu kartını bıraktı. Merak etme delikanlı, gerçek değerleri daha yüksekse mutlaka arayıp kalan borcumu ödeyeceğim, dedi antikacı.

- Çok şaşırdım doğrusu. Yeryüzünde sizin gibi dürüst insanların kalmadığını sanırdım, dedi Özgür.” (ZMR, 2016: 56-57).

3.13. Duyarlılık

Duyarlı davranmak, olaylara durumlara hassasiyetle yaklaşmayı gerektirir. Her insan içinde yetiştiği topluma ve çevreye karşı duyarlı olmalıdır. Bu aynı zamanda iyi bir vatandaş olmanın mutlu ve huzurlu bir birliktelik sürmenin ön şartıdır. Duyarlı davranış gösteren kişiler, toplum tarafından onaylanır ve kabul edilir. Sosyal ortamda çevrede ya da herhangi bir yerde gelişen olumsuz durumlara karşı hassasiyetli yaklaşmak duyarlı kişilerin özellikleri arasındadır.

Aytül Akal’ın romanları incelendiğinde, kahramanlar duyarlı kişilerden oluşmuştur. Ortaya koyulan tipler, topluma, çevreye ve hayvanlara duyarlı tiplerdir. Bu bakımdan romanlarda öne çıkan duyarlılık değeri ile ilgili bulgular şunlardır:

Süper Gazeteciler gazetelerinde hayvan haklarıyla ilgili bir haber yayımlayarak, hayvanlara ve hayvan haklarına karşı duyarlı olduklarını şu şekilde dile getirmişlerdir:

“Daha önceki sayılarda da gazetelerinde bu tür haber yayımlamışlardı. “Köpek Besleyenlere Merhaba!” konulu yazı herkesin çok hoşuna gitmiş, bir o kadar da yararlı olmuştu. Mahalledeki herkes kimin köpek beslediğini ve hangi evde hangi köpeğin neler yediğini öğrenmişti. Böylece tüm mahalleli, yemek artıklarını ayrı ayrı torbalara koyup üzerlerine istedikleri köpeklerin adını yazarak evlerin önüne bırakmaya başlamıştı.” (SG1, 2011: 22).

Selin okuldan gelen arkadaşı Yener’in aç olabileceğini düşünerek duyarlılığını ortaya koymuştur: *“Evren’e kapıyı bu kez Selin açtı. Yener mutfakta bize çay hazırlıyor, dedi. Acıktıysan yiyecek bir şeyler de var.” (SG1, 2011: 67).*

Yener’in annesi Seher Hanım işten eve yorgun döner ve bu yorgunluğu Yener’in dikkatinden kaçmaz. Yener’in annesine karşı hassaslığı metne şu şekilde yansır:

“Annesi Seher Hanım o akşam eve çoğu kez olduğu gibi yorgun geldi. Yemekte çok az konuşması Yener’in dikkatini çekti. Bir aksilik mi var anne, işler yolunda mı?” (SG1, 2011: 102).

“Süper Gazeteciler 1” romanında Gökhan Süper Gazetecilerin yanlış işlere bulaştığını düşünür ve arkadaşlarına bu yanlıştan dönmeleri gerektiğini söyler: *“Bakın eğer böyle bir şey varsa sizi polise ihbar etmem gerekir. Söylemezsem sonra ben de suç ortağınız sayılırım.” (SG1, 2011: 108).*

Duyarlılık, kişinin arkadaşına karşı hassas davranması, arkadaşı için endişelenmesi anlamına gelir. Süper Gazeteciler Evren derse gelmeyince meraklanır ve endişelenirler:

“Zil çalınca bir araya geldiler. Evren’i çok merak ediyorum, çoktan dönmesi gerekirdi... Bakın kendimizi kandırmayalım. Kaçırıldığını gördüğümüz kişiler ortalarda dolaşıyor diye, böyle bir olay gerçekte yokmuş gibi davranamayız. Bu işin gerisinde çok

ciddi olaylar dönüyor. Evren'in başına bir şey gelmiş olmasından korkuyorum..." (SG1, 2011: 26).

Selin ile Elif Süper Gazeteciler serisinin ikinci cildinde belediye başkanıyla yapacakları röportaj için heyecanlanmaktadır. Konuya hassas bir şekilde yaklaşarak çocuklar için parkın ne derece önemli olduğunu gazetelerine taşıyarak çocuklara oyun alanları oluşturulmasına duyarlı davranırlar. Bu durum örtük bir şekilde şöyle verilir:

"Babam belediyede çaycı olarak çalışıyor. Orada konuşurlarken duymuş. Hani ağaçlı yolun üzerinde büyük bir alan var ya işte orası belediye arazisiymiş. Çocuk parkı yapılacakmış. Bu işe de Belediye Başkanı önyak oluyormuş. Belediye Başkanı ile bu konuda röportaj yapmaya değer gibi geldi bana, sen ne dersin?"

- Selin bu fikri çok beğenmiş, hayalinde gazetenin ilk sayfasının tasarımını başlatmıştı bile. Manşet: 'Çocukları Seven Belediye Başkanı' başlığın hemen altında Başkan'ın eliyle boş arsayı göstererek, oranın yakın zamanda nasıl park olacağını anlatırken çekilmiş bir resmi... Resim altında şöyle yazacaktı: Belediye Başkanı çocuklar için müthiş bir proje geliştirdi. Belediye arazisini çocuk parkına çevirmeye karar veren Başkan, çocukların kent içinde oynayacakları ve zaman geçirebilecekleri yeşil bir alanı hak ettiklerini söyledi." (SG2, 2012: 28).

Elif kardeşi Arif'i düzenli olması noktasında uyarır. Kardeşinden annesinin işinin çok fazla olduğunu dile getirerek kardeşine düzenli olmasını söyler ve bu durum annesinin takdiriyle karşılanır:

"Annesi gülümseyerek Elif'e dokundu. Aferin Kızım. Kardeşini bu konuda uyarmana çok sevindim." (SG2, 2012: 31).

Elif saç diplerinde çıkan sivilcelere neyin sebep olduğunu araştırmaktadır. Bununla ilgili birçok hipotez kurmuştur. Saçında çıkan sivilcelere kullandığı şampuanın neden olduğunu az da olsa düşünmektedir. Bilinçli ve duyarlı bir tüketici olarak bu durumu şampuan fabrikasına iletme ister. Şampuan fabrikasına mektup yazan Elif bu

davranışıyla hassas ve bilinçli bir tüketici olduğunu, bu konularda herkesin duyarlı davranması gerektiğini kendi üzerinden okuyuculara aktarır:

“Şişeyi eline alıp üzerindeki etiketi dikkatle okudu. Normal saçlar için bitkilerden yapılmış bir üründü. Üstelik asla kendi parasıyla alamayacağı bir markaydı. Etiketin üzerinde fabrikanın adresi de yazılıydı. Elif konuyu fabrikaya iletmeyi düşündü. Eğer sorun onlardan kaynaklanıyorsa bilmeleri gerekirdi. Belki Elif’e işe yarar önerilerle yardımcı olurlardı. Fabrikanın kendisine yanıt vereceğinden kuşkuluydu, büyük olasılıkla ilgilenmeyip mektubunu çöpe atacaklardı. Ama Elif yine de mektubu yazdı. Beyaz kâğıttan kendi kesip hazırladığı zarflardan birine koydu.” (SG2, 2012: 35).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Elif’in şampuan fabrikasına yazdığı mektubun cevabı gelir. Şampuan fabrikasının müdürü Elif’i duyarlı davranışından dolayı tebrik eder. Fabrika müdürü de duyarlı bir firma tavrı gösterir:

“Şikâyetiniz bizi çok şaşırttı. Ürünlerimizi laboratuvar testlerinden geçirerek en ideal şartlarda üretiyoruz. Bir yan etki yapması hele saç dökülmesine neden olması imkânsız. Eğer böyle bir durum söz konusu ise hemen incelemek ve telafi etmek isteriz. Elinizdeki ürünle birlikte bizi ziyaret ederseniz, sorunu buradaki laboratuvar çalışmalarıyla çözebileceğimizden eminim.” (SG2, 2012: 105).

Şampuan fabrikasının duyarlı ve kibar davranması Elif’i heyecanlandırır. Elif’e uygun bir zamanda randevu verilir ve kendi hatalarından kaynaklanan masrafların fabrikadan karşılanacağı bildirilir. Fabrikanın halkın sağlığına karşı bu şekilde duyarlı olması ve kendi hatalarından kaynaklanan problemlerin sorumluluğunu üzerilerine almaları dikkate değer bir davranış olarak görülür:

“Tamam, bekliyoruz. Saat 3.00’te diyelim fabrikanın adresini biliyorsunuz nasıl olsa. Taksiyle gelin, ücreti tarafımızdan karşılanacak.” (SG2, 2012: 105).

Yener ve Evren girdikleri ve perili olarak düşündükleri binanın içinde yavrularıyla aç bir kedi bulurlar. Kediye ve yavrularına sevgiyle yaklaşarak duyarlı bir davranış

gösterirler. Evren ise kedilerin aç olduğunu düşünerek kediye süt vermek ister. Ortaokul öğrencilerin yaptıkları bu davranışlar duyarlılık değerine örnektir. Hayvanlara karşı duyarlı olunması gerektiği şu şekilde aktarılır:

“Kedilerin aç olabileceğini düşünen Evren bir koşu bakkal Nazmi’ye gidip bir şişe süt aldı. Nazmi Amca sütün anne kedi için olduğunu duyunca plastik bir kap da verdi. Evren aynı hızla eve döndü. Kabı sütle doldurup anne kediye verdi.” (SG2, 2011: 169).

Seher Hanım bir bankada çalışır ve müşterilerinin özel bilgilerini kimse ile paylaşmama konusunda duyarlıdır. Bu durum çalışanların kendi müşterilerine karşı duyarlı bir şekilde davranması gerektiğinin en önemli işaretidir:

“Seher Hanım, müşteri adı vermeme konusunda çok dikkatliydi. Konu oraya kayınca, konuşma isteği kayboldu.” (SG2, 2011: 195).

Evren ve Yener, Selin’in durumunu merak etmektedirler. Selin, serinin üçüncü cildinde birtakım yanlış anlamadan dolayı kendini yalnız hissetmektedir. Süper Gazetecilerin kahramanları Selin’in kendini kötü hissetmesine duyarsız kalamazlar. Kendi aralarında gerçekleştirdikleri konuşmalarla bu olaya hassas bir şekilde yaklaştıklarını gösterirler:

“...diyorum ki!

- Evet?

- Bir gidip baksak... Yani Selin iyi mi diye emin olsak. Cebi sürekli meşgul. Aramalarımı da görmüyor.” (SG3, 2015: 27).

Kitabın bu cildinde yazar kahramanlar aracılığıyla Türkçeye karşı duyarlılığını dile getirir ve durum okuyucuya aktarılır. İnternette araştıma yapan Evren Almanya’daki bir hastaneye mektup yazmak ister. Almanca bilmemektedir ve dipnotta Türk doktora yazdığı iletinin okutulmasını ister. Ancak Evren de günümüzdeki gençler gibi mesaj bölümünde Türkçenin ünlü harflerini kullanmadan yazar. Akal burada devreye girer ve

Türkçenin bu yolla anlam özelliklerinin kaybedildiğini Evren üzerinden okuyucuya aktarır. Evren'e nasihatlar da bulunmaz ve Evren'in yaptığı hatayı telafi etmesini sağlar.

Bu yolla Akal, kahramanları üzerinden Türkçe diline karşı olan duyarlılığı dile getirir:

“Sayın ilgi,

Almnc blmdgm için trkç yzyrm. Bnn için oezr dlrn. Almyda çk Trk var, mktbmu cevirek brini bulblrsnz dye umyrm.

28 Mart 1983 yln dahstnnzde doum yapan Nalan Schroeder adli hastnz, Meltem isimli bir bbk dnyaya gtirmş. Elmdki belgdebbgn babasnn adi gecmyr. Acba, szdeki kytlarda bb adi grnyr nu?

Bu blgyi en ksa zmnda adrsme bldrmnzi rca edrm. Bzm icn hyti oenm tasyr. Evren.” (SG3, 2015: 26).

Evren yukarıdaki yazdığı kısa mesajda içine sinmeyen bir şeylerin olduğunu fark eder. Çünkü yazdığı mesajda Türkçe ünlü harfler yoktur. Tıpkı telefonlarda kullanılan mesaj dili gibi olduğunu düşünür ve bunun Türkçeye zarar verdiğini anlar. Dolaylı olarak insanların Türkçenin doğru yazılmasını ve Türkçenin anlamına uygun olarak kullanılmasını ister. Türkçenin doğru bir şekilde kullanılmasına olan duyarlılığını bu şekilde ortaya koyar Akal.

“Türkçe harfleri kullanılmamış, hatta ö harfini babasından öğrendiği gibi oe diye yazmıştı.

- İçi yine rahat etmedi. Cep telefonundan kısaltma yapar gibi yazmıştı, orada kimse bu iletiyi okumayacaktı, hatta hastanede Türk doktor olsa bile anlaması olanaksızdı. Öyle ya bunca kısaltmadan sonra ne Türkçe kalmıştı ortada, ne de anlam. Çaresiz oturup iletiyi tekrar yazarak okunabilir hale getirdi.” (SG3, 2015: 27).

Süper Gazetecilerin engin hayal dünyaları polisiye romanlarına bir başka heyecan vermektedir. Kahramanlar birbirlerini destekleyen ve birbirlerine duyarlı davranan sadece birbirlerine duyarlı davranmakla kalmayıp çevreye, doğaya ve hayvanlara duyarlı davranan tiplerdir. Kendi gayretleriyle amatör bir şekilde çıkarttıkları gazetelerde bu duyarlılıklarını sık sık dile getirirler.

“Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye” romanı Yener’in adı üzerinde “belalı” bir davetiye almasıyla başlıyor. Her şey ardı ardına. Bir düğün davetiyesidir bu. Yener kendi babasının düğününe davet ediliyor. Annesiyle babası küçük yaşlarında boşandığından beri babasını neredeyse hiç görmemiş Yener için bunun ne anlamlar taşıyacağını tahmin etmek zor değildir. Öfke, nefret, sevgi, özlem ve daha bir sürü duygu arasında gidip gelen bir yeni yetmenin günümüzde iyice artan parçalanmış aile sorunlarıyla nasıl yüzleşmeye çalıştığı, heyecanlı olayların alt planında bir alt okuma olarak varlığını sürdürüyor (Asma, 2012: 95). Yener bütün bunlara rağmen içinde barındırdığı ve her defasında gazetesine konu yaptığı hayvanlara karşı duyarlı davranılması gerektiğini dile getirir. Duyarlı davranmayı, bireylerin yapabileceği gibi belediyelerin de yapabileceğini şu örnekler vurgular:

“Haydi, fırla gidiyoruz. Süper Gazete için harika bir haber buldum.

- Ne haberi?

- Belediye sahipsiz köpekleri toplamış.

- Zehirlenmiş deme sakın!

- Yok demeyeceğim. Yeni bir uygulama bu. Köpekleri yıkayıp doyurmuş ve çok ucuza satışa çıkarmışlar. Böylece hepsine bir ev bulunacak.

- İlginç bir haber gerçekten... Belediye başkanı Hakkı Güven muhteşem bir adam.”
(SG4, 2016: 17).

Dil, bir milletin kültürel değerlerinin başında gelir. Bundan dolayı ona büyük ehemmiyet vermek gerekir. Aynı dili konuşan insanlar “millet” denilen sosyal varlığın temelini teşkil ederler. Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın ve kitle olmaktan kurtararak aralarında “duygu ve düşünce” birliği olan cemiyet, yani millet haline getirir (Kaplan, 2013: 39). Süper Gazeteciler serisinin 4. dizisinde dil konusunda hassasiyet dile getirilir. Evren konuşurken araya İngilizce kelimeler sokar. Yener ise dil konusunda duyarlı olunması gerektiğini dile getirir. Dilimizdeki yozlaşmayı önleyebilmek ve Türk diline gereken önemin verilmesi için Yener ve Evren Süper Gazete’de “Temiz Türkçemiz” köşesi yaparlar. Amaçları dile karşı duyarlılığı artırmak ve dilin doğru kullanılmasını sağlamaktır. Bu durum romanda şu şekilde aktarılır:

“Yes!

- Yapma böyle ya Evren, biz de yes mes dersek Süper Gazetede açtığımız ‘Temiz Türkçe’ köşesi yalan mı olsun yani?

- Olmasın tabii...” (SG4, 2016: 70).

Zenginlik hayalleri ve görev sorumluluğu... “Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanının V. bölümü de bu iki ana kavram çerçevesinde yapılandırılmıştır. Zengin olma ve kırmızı araba hayaline kavuşmak isteyen genç kız, kendisine tekerlekli sandalyedeki gencin talimatı uyarınca tüm Türkiye’yi gezerek en çok yardıma ihtiyacı olan insanlara ulaşarak onlara yardım elini uzatması göreviyle vazifelendirilmiştir. Ama bu genç kız çevreye, insanlara, hayvanlara karşı yardımsever değil, dahası bunlara duyarsız kalmıştır. Duyarlılık, olaylara, durumlara hassasiyetle yaklaşmayı gerektirir. Kırmızı arabaya kavuşmanın hayaliyle göreve koyulan genç kız erkek arkadaşını da yanına alarak yola devam eder ve yolda bir serçeye çarpar. Genç kız bu duruma kayıtsız kalırken, yanındaki genç ise duyarlı davranır:

“Kaportaya sert bir şey düştü, ardından yola yuvarlandı.

- Sert bir frenle hemen durdular.

- Amanın bir şeye mi çarptın!

- Neyse kuşmuş. Korkkuttu bizi valla!

- Acaba veterinere felan götürsek mi?

- Kuş çoktan ölmüştür boşver.

- Kuş sanki onların nefesini okumuş da hala nefes aldığını kanıtlamak ister gibi çırpındı. Gagasını açıp kapattı.”

- Bak, ölmemiş!

- Ohoo, biz veteriner arayıp bulana kadar zaten ölüp gider.

- Böyle yol ortasında da bırakamayız ama.” (KAH, 2016: 169).

“Biri Uzaylı mı Dedi?” romanı “Fantastik Galaksi Serisi” üçlemesinin ilk romanıdır. Romanda Hexonya gezegeninde yaşayan Hex’in annesi çok küçük yaşlarda ölür. Hex, anne sevgisine ihtiyaç duyardı. Bu yüzden Hexonya gezegenindekiler Hex’e karşı hassas davranırlar ve Hex’e anne sevgisi vermeye çalışırlardı. Romanda bu duyarlılık şu şekilde geçer:

“Herkes Hex’in adından, annesinin öldüğünü anlayabilirdi. Çünkü yalnızca annesini doğumda kaybetmiş olan çocuklara isim olarak ülkelerinin ilk hecesi verilebilirdi. Böylece hangi yaşta olursa olsun, çevresindekiler onun başına gelenleri bilir, eksikliğini duyduğu anne sevgisini vermeye çalışırdı.” (BUD, 2013: 29).

Zeynep yağmurun altında kedileri görünce içindeki hayvan sevgisi kabarır ve kedilerin durumuna çok üzülür. Bu duruma kayıtsız kalmaz. Hemen kedileri ağacın altından alır.

Zeynep'in duyarlılığı sayesinde kediler biraz sonra yıldırım düşmesi neticesinde yanacak olan ağacın altından kurtulur. Uzaylı serininin ilk cildinde geçen bu durum hayvanlara karşı duyarlı olunması gerektiğini gözler önüne serer:

“Anneciğim, yağmurda ağaç altına sığınmışlardı. Ben kurtarmasam öleceklerdi. Düşünsene ben onları kucaklayıp aldıktan birkaç saat sonra ağaca yıldırım düştü.

- Ne diyorsun! Böyle gök gürültülü havalarda ağaç altında durulur mu hiç? Annesi yufka yürekliydi dayanamadı.” (BUD, 2013: 45).

Hexonya Gezegeni'nin kahramanları Dünya'ya geldiklerinde insanların gündelik telaşı içinde olduklarını görürler. On bir yaşındaki çocuğun çok üzülmediğini görürler. Annesinin bu duruma kayıtsız kalmadığını duruma hassasiyetle yaklaşarak problemi çözmek istediğine şahit olurlar. Serinin ikinci cildi olan “Fantastik Uzaylı Serisi”nde bu durum şu şekilde geçer:

“Anlamadığın bir şey olursa öğretmene mutlaka sor. Bak son sınavda puanların epey düştü diye baban da çok üzüldü. Daha çok çalışman gerektiğinin farkındasın değil mi canım?” (YU, 2014: 55).

Duyarlılık değeri; bireyleri, topluluğu olaylara ve durumlara karşı hassas ve dikkatli davranmaya yönlendirir. Duyarlı bireyler sayesinde yanlışlar düzelebilir, görünmeyenler ortaya çıkabilir dahası iyi bir birey olmanın yolu açılabilir. Uzaylı Serisi'nin ikinci dizisinde Ozezi, Elif formuna dönüşür ve durumu kurtarmak için kendisinin Elif'in ikiz kardeşi olduğunu, doğum sırasında hemşirelerin kendisini kaçırdığını söyler. Bu durum karşısında Elif'in babası gazete ve televizyon kanallarına haber vererek hemşirenin tez zamanda bulunması ve cezalandırılmasını ister. Aslında Elif'in babası olayın hassasiyetini kavramış ve benzer olayların bir daha yaşanmaması için hemşirenin cezalandırılmasını isteyerek olaya duyarlı bir şekilde yaklaştığını göstermiştir:

“Baba sıkıntıyla, biraz da mahcubiyet içinde yanıtladı eşini: Şey... Dün gece ben gazete ve televizyon kanallarına haberi yaymıştım. Ama bu kadar ilgi uyandıracacağı aklıma bile

gelmedi. Belki basın Aliye'yi satan hemşirenin izini sürer de aranıp bulunur ve cezası verilir diye düşünmüştüm.” (YU, 2014: 86).

“Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında Murat Öğretmen üniversiteden arkadaşı Funda'nın kolyesini bir evin bodrumunda bulan Kerem'e teşekkür eder. Fakat Murat Öğretmen kolyenin bodrumda olmasından şüphelenir. Çünkü arkadaşına birkaç gündür ulaşamamaktadır. Bu duruma karşı duyarsız kalmayan öğretmen hemen durumu Funda'nın ailesine söylemek ister. Bunu yaparken de yanında Kerem'i de alarak aileye karşı hem inandırıcı olmak ister hem de olaylara duyarlı yaklaştığını göstermek ister. Bu durum metinde şu şekilde aktarılır:

“Belki de gidip ailesiyle görüşmeliyim. Hasta mı acaba? Ama öyle olsa evde yattıyor olurdu değil mi? Kolyesinin boş bir evin bodrumunda işi ne olabilir. Kesinlikle ortada garip bir durum var.

- Sonra ablamı ve beni süzdü. Beni sap gibi tek başıma karşılarında bulurlarsa aile meraklanabilir, bir sürü açıklama yapmam gerekir. Siz de gelin. Yanımda çocuklarla güven uyandırıcı olurum, dedi.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece, 2016: 62).

“Süper Çocuklar 1” serisinin ilk kitabı olan “Renk Delisi” romanında henüz çocuk yaşta olan üç çocuğun başlarından geçen olaylar anlatılır. Romanın kahramanlarından olan Tuna bütün sınıfı ilgilendiren ve öğretmenlerine doğum gününde verilmek üzere hazırlanan defterinde içinde yer aldığı çantayı kaybeder. Bunu bulmak için yola koyulan üç arkadaş hırsızların bankayı soyacaklarına şahit olurlar. Duruma duyarsız kalmayan bu üç kafadar bir şekilde hırsızların adalete teslim edilmesini sağlarlar. Üç arkadaşın göstermiş olduğu mücadele duyarlılık değerine örnektir. Akal, kurguladığı karakterle duyarlı vatandaş olmanın örneklerini verir. Bu durum metinde şu şekilde anlatılır:

“Polislerin biri yanımızda bitiverdi. Belli ki üçümüzü de görüyordu. Burada oyalanmayın çocuklar çevre çok tehlikeli, dedi. Elleri arkada kelepçelenmiş bir şekilde kulübeden çıkan üç kişinin polis arabalarından birine bindirildiğini göz ucuyla gördüm.

Eğer artık kulübede tehlikeli bir durum yoksa belki de içeriye girip Tuna'nın çantasını alabilirdik.

- Asya, biliyoruz onlar soyguncu diye yanıt verdi polise. Bankayı soyacaklardı diye ekledim bende.” (RD, 2015: 102).

Farklı özelliklerdeki üç arkadaşın bir kitap kapağından yola çıkarak gizemli bir maceraya atılmasını konu alan “Ses Delisi” romanında Mete, Tuna ve Asya; olayı çözmek için hastane caddesine giderler. Hastanede gördükleri manzaradan çok etkilenirler. Çünkü onlar duyarlı kahramanlardır. Hastanedeki hastaları gözü yaşlı izleyen bu kahramanlar, hastalara karşı duyarlı olduklarını gösterirler.

“Hafta sonu olmasına rağmen hastanenin önü ana baba günüydü. İyileşmeyi bekleyen ne çok insan var, dedi Asya. Gözleri dolu dolu olmuştu. Onun bu kadar duygusal olduğunu bilmiyordum. Aslında ben de üzülmüştüm. Anne babalar, bebekler, çocuklar, yaşlılar...” (SD, 2016: 51).

Romanın ilerleyen bölümlerinde gizemli olayı çözmek isteyen “Süper Çocuklar” kendilerini yönlendiren kitapta yazdığı üzere su dolu bodrumu bulurlar. Bodruma inen ve orada suyu ve kolonların çatlaklarını gören bu çocuklar duruma kayıtsız kalmazlar. Evin yıkılabileceğini, beton bloklarda çürükler olduğunu, bina sakinlerine haber verirler. Bu durumdan haberdar olan ev sahipleri hemen binanın boşalması gerektiğini ve binanın yıkılabileceğini anlarlar. Daha sonra ev sahipleri, “Süper Çocuklar”ın duyarlılığına teşekkür ederler. Bu durum romanda şu şekilde işlenmiştir:

“Oysa buradaki çatlaklar bizim apartmandakilerin on katıydı. Yok yok, yirmi katı... Yüz katı... Ya da bin katı... Matematikle uğraşmayı bırakıp hemen toparlandım. Binayı kontrol ettirmeniz gerekir, dedim.” (SD, 2016: 99).

“İyi ki çocuklar gördüler, bizi uyardılar. Bina güvenli hale getirilene kadar başka bir yerde kalmalıyız. Bizi girişin orda bekler görünce yanımıza gelip teşekkür ettiler. Beyaz saçlı adam isimlerimizi sorunca Asya hemen atıldı:

- Bize ‘Süper Çocuklar’ derler. Yani bize öyle seslenen yok da biz kendimize öyle deriz, diye düzelttim. Gerçekten süper çocuklarmışsınız, diye gülümsedi adam. Bugüne kadar hiç aşağı inmemiştim. Gerek olmamıştı. İyi ki durumu fark ettiniz. Hepimizin hayatı tehlikeye mi meğer. Aferin çocuklar.” (SD, 2016: 103).

Arkadaşından haber alamayan Soner, meraklanır. Cep telefonundan ulaşmaya çalışır ama ulaşamaz. Hemen arkadaşının bulunduğu mahalleye gider ve arkadaşı Özgür’ü görmek ister. Soner’in Özgür’e olan duyarlılığının işlendiği “Zombili Mombili roman”da bu değer şu şekilde yapılandırılır:

“Israrla çalınan kapı zili... Bu sesi yine duymazdı ya, başucundaki cep telefonu da çalmaya başlayınca uyandı. Gözlerini zar zor açtı. Ne oluyor kanka? Düünden beri iletilerime yanıt vermiyorsun.

- Kim... Ne? Soner... Sen misin?

- İki saattir kapıdayım. Zili çalıyorum çalıyorum, açan yok. Komşular evde olduğunu söylediler ama senden iki gündür ses çıkmayınca meraklandım doğrusu. Neyse ki cebini duydun.” (ZMR, 2016: 41).

Pelin’in annesi Çin’de hastalığa yakalanır. Annesi artık Pelin ile ilgilenememektedir. Bu durum karşısında Lei olaya duyarlı bir şekilde yaklaşarak Pelin’in annesinin hastalığından duygusal olarak etkilenmemesi için onunla ilgilenir. Lei, hem Pelin’in annesine yardım etmekte hem de Pelin ile güzel vakitler geçirmektedir. “Esrarengiz Duman” romanında işlenen bu olayda Lei’nin duyarlı davranışı şu şekilde geçmektedir:

“Annem, hastalanınca evi tuhaf bir sessizlik sarmıştı. Çiçekler bile eskisi kadar kokmuyordu sanki. Babam telaşlı ve üzgündü. Annem ise beni kucagina alamayacak kadar yorgun... Onu rahatsız etmemek için Lei beni dışarı çıkarmaya başlamıştı. Belki de annemin varlığı nedeniyle sevgilisini artık eve çağırılmıyordu, bu nedenle dışarı çıkıyorduk, bilemiyorum. Parka gidip salıncaklara binerdik ama çoğu kez elimden tutar, beni Şnaghay’in daracık sokaklarına sürüklerdi. Geçtiğimiz sokaklar taksi geçemeyecek

kadar dar olduğundan yürümekten yorulup mızızlanmaya başladığımda beni çıplak ayaklı çocukların çektiği tek tekerlekli el arabalarına bindirir, kendisi de yanımda yürürdü.” (ED, 2014: 41-42-43).

Lei, Esin Hanım’ın ve Pelin’in durumuna çok üzülür. Çünkü Lei, bu duruma duyarlı davranmaktadır.

“Lei, Esin Hanım’ın hastalığını duyunca çok üzülmüştü. Aileyi seviyordu. Esin Hanım’ın göz göre göre erimesine ve küçük Pelin’in annesiz kalmasına razı olamazdı. Bu nedenle sevgilisinden yardım istemeye karar vermişti.” (ED, 2014: 45).

Yine Ayhan Bey, Pelin’in yaşadıklarının bir nedeni olduğunu, Pelin’e bunlardan bahsetmemelerinin sebebinin onu üzmemek olduğunu dile getirir. Ayhan Bey’in: *“Hepsinin bir nedeni var kızım. Hayati bir neden... Sana anlatmadık çünkü üzülmeni istememiştik.” (ED, 2014: 132).* Cümleleri, kişiler arasında duyarlı davranmanın önemini ortaya koymaktadır.

“Abur Cubur Canavarı” romanında Bora, insanların dış görünüşleriyle dalga geçilmemesi gerektiğini ve bu konuya insanların duyarlı olması gerektiğini şu şekilde anlatır:

“Geçenlerde komşu Hayriye Teyze ile karşılaştık da beni zar zor tanıdı. Neee! Bora? Bu sen misin? Görmeyeli top gibi olmuşsun yahu, dedi.

- Benim bildiğim insanların dış görünüşleriyle alay edilmez. Ama çok kişi bunu bilmiyor olmalı ki düşüncesizce konuşuyor. Hele okul arkadaşlarımdan duyarlı olmakla uzaktan yakından ilgileri yok.” (ACC, 2016: 8).

Bora, anne ve babasının bütün ısrarlarına rağmen yemek yemeden yatar ve uyur. Ne olduysa tam o esnada olur. Bora, kediye dönüşmüş olarak kendini bulur. Kedi kılığında sokaklarda dolaşmaya başlayan Bora, sokaklardaki olaylara tanıklık eder. Tenha sokağa sapan birkaç kişiyi, soyguncuların beklediğini görür ve olaylara duyarsız kalmak

istememez. Yaşlı çifti, soygunculara karşı uyarmak için planlar yapar. Bora'nın kedi kılığında yaşlı çifte duyarlı bir şekilde yardım etmesi eserde şu şekilde işlenmiştir:

“Yaşlı çift korku içindeydi. Karşı koymadan adamın onları bağlamasını beklediler. O sırada aklıma bir fikir geldi. Miyavlamaya başladım.

- Önce sesim pek zayıf çıkıyordu, ne de olsa ilk kez miyavlıyordum. Ama hemen alıştım, var gücümlle bağırp mahallede tüm kedilere haber saldım. Yakında yiyecek olduğunu, hemen koşup gelmelerini söyleyince bir anda onlarca kedi koşturdu. Doğrusu sokaklarda yiyecek arayan bu kadar çok aç kedi olabileceği aklımın ucundan geçmezdi. Çöp kutularından, damlardan, balkonlardan, duvar arkalarından, bodrumlardan sokak aralarından her yerden kedi fişkıyordu sanki. Hep birlikte saldırdık... Adamlar kurtuluşu koşup kaçmakta buldular.” (ACC, 2016: 37).

Kediye dönüşen Bora, kedi kılığında dahi olsa soygunculara gereken dersi vermek ister. Çünkü Bora'nın özellikleri arasında duyarlılık vardır. Kedi de olsa hırsızlık gördüğü anda içinde kabaran hassas duyguyla yaşlı çifte yardım etmek ister. Kediye dönüşen Bora'nın duyarlı davranışı eserde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Adamların sırt çantası sokağın karanlık köşesinde duruyordu. Fermuarın ucunu dişlerimle tutup hızla çektim. Çanta açıldı. Sonra yerde sürükleyerek içindekilerin dökülmesini sağladım. Birkaç cüzdan, bir sürü de cep telefonu saçıldı ortalığa. Kim bilir daha önce kimleri soymuşlardı...

- Küçük bir cüzdanı gözüme kestirdim.

- Bunu taşıyabilirim.

- Cüzdanı dişlerimin arasına aldım ve koşmaya başladım. Caddeye çıkınca kaldırımın kenarında duran devriye arabasını gördüm. Önlerinde durup hoplayıp zıplayarak dikkatlerini çekmek hiç de zor olmadı.” (ACC, 2016: 41).

Bora, farklı bedenlere dönüşebilmek için anne ve babasının akşam kendisine getirdiği yemekleri yemez. Yemekleri de çöpe atmak istemeyen Bora, mahallelerinde bulunan yaşlı amcaya vermek ister. Bunun için de plan yapar. Bora'nın bu hassas davranışı eserde şu şekilde işlenmiştir:

“İki gecedir abur cuburları biriktirdiğim naylon torbayı ona uzattım. Giderken şunu da bir yere atıver bizimkiler görmesin dedim.

- Torbaya göz attı. Ben yerim bunları yahu, yazık, dedi. Niye atıyorsun bari birine versen...

- Aaa, bak haklısın dedim. Erol aklıma bir fikir daha getirmişti. Hemen açıkladım. Bundan böyle yiyecekler birbirine karışmasın diye ayrı ayrı torbalara koyarım, sonra da her sabah okulun yan sokağındaki eski barakada yaşayan yaşlı amcaya bırakırım. Mahallenin yardımıyla doyuruyormuş karnını yaşlı adam.” (ACC, 2016: 119-120).

3.14. Fedakârlık

Fedakârlık, bir amaç uğruna insanların kendi sahip oldukları şeylerden vazgeçmesi ve özverili davranmasıdır. Fedakâr insanlar, paylaşmayı bilen ve paylaşmanın değerini anlayan kişilerdir. Özverili davranmak kişiyi bencillikten alıkoyar. Kendi çıkar ve menfaatlerini ikinci plana atan kişi bu sayede bencilce davranmamış olur. Çünkü kişi kendi sahip olduğu şeyleri seve seve başkası için feda eder. Bu bakımdan fedakâr insanlar, hoşgörölü, tevazu sahibi, özverili kişilerdir.

Şener'e (1997) göre fedakârlık: *“öncelikle din, vatan, toplum, aile gibi insan için büyük önem gösteren, onun düzen ve mutluluğunu sağlayan, toplumu düzen ve adalet içinde yaşatan görev ve ideallerle ilgilidir. Bir hastanın tedavisi için doktor bulma, fakir birine para yardımı yapma, toplumun problemlerini gidermek için hayatını vakfetme, inanılan değerler uğruna şehit olma gibi fedakârlık örnekleri ferdin ruh inceliğinin ve vicdani hassasiyetinin bir göstergesidir.”*

Türk milleti, fedakârca davranarak vatanını, dinîni ve namusunu canı pahasına olsa da savunmaktadır. Nitekim tarihimiz fedakârlık örneği gösteren kahramanlarla doludur. Çanakkale Savaşı'nda yokluk ve yoksulluk içinde vatanını koruyan ve canı pahasına da olsa düşman ilerleyişini durduran şehitlerimiz özverili davranmanın en büyük örneğini gösterirler.

Akal, romanlarında özverili tipleri özellikle ortaya çıkarmıştır. Çünkü ortaya koyulan tipler, kendi istek ve arzularından, kendi sahip olduğu şeylerden kolayca vazgeçebilen tiplerdir. Anneler çocukları için fedakârlık yaparken arkadaşlar da birbirlerine karşı özverilice davranmaktadır.

Romanlarda ele alınan fedakârlık değerleri şu şekildedir:

“Süper Gazateciler 2 Parktaki Esrar” romanında Elif’in annesi Sümbül Hanım sabahtan öğleye kadar kapıcılık işleriyle uğraşmakta öğleden sonra ise ek iş bularak evine para yardımında bulunmaktadır. Çocukları için fedakârca çalışan Sümbül Hanım durumu şu şekilde açıklar:

“Çocuklar, bir müjdem var. Şimdi iş görüşmesinden geliyorum. Yarından başlayarak her gün öğleden sonraları işe gideceğim. Okuldan gelince yaramazlık yok, sizi her zaman bugünkü gibi uslu ve neşeli görmek istiyorum.” (SG2, 2012: 20).

Fedakârlığın özelliklerinden bir tanesi de özverili bir şekilde davranmaktır. Kendimiz için önemli olan ve değer verdiğimiz nesnelere hiç düşünmeden paylaşmak özverili bir şekilde davranmayı gerektirir. Biriktirdiği tüm parasını babasına hediye almak için harcayan Selin fedakârlığın önemli olduğunu gösterir.

“Çok güzel bir çerçeveydi ve neredeyse son bir yıldır cep telefonu almak için biriktirdiği tüm parayı bu armağana yatırmıştı.” (SG3, 2015: 100).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Elif ayağına gelen ve kendisinin fırsat sandığı olayı tepmez. Bir ajansta mankenlik fikri hoşuna gider. Elif’i bu karara iten sebepler arasında

fedakârlık düşüncesi de yer alır. Anne ve babasının durumunu düşünen Elif, manken olarak onları zor durumdan kurtaracağını düşünür:

“Yapmak istedikleri o kadar çoktu ki. Yalnızca üniversite için biriktirmek yeterli olmayacaktı. Bir ev almak... Annesini kapıcılık işinden kurtarmak... Daha bir sürü şey... Hepsi için para gerekiyordu.” (SG3, 2015: 109).

Fedakârlık, paylaşma ve özverili davranmayı gerektirir. “Fantastik Galaksi Serisi”nin üçüncü cildinde Ezi, tüylü ceketini çıkartıp arkadaşı Nen’e verir. Çünkü Nen, tüylü ceketini çok aramış ama bulamamıştır. Arkadaşı Ezi ise fedakârca davranarak kendi ceketini arkadaşına vermek istemiştir:

“Hey, günaydın Nen! Bu ceketini soruyormuşsun. Ezi tüylü ceketini üzerinden çıkartıp arkadaşına uzattı. Elle bak yumuşacık... Zet, aynısından almak istediğini söyledi. Fiyatı çok uygundu, başka kaldı mı bilmem. Eğer bulamazsan dilediğin zaman alıp benimkini kullanabilirsin.” (ÇUP, 2015: 53).

Fedakârlığın değerini bilen insanlar, kendilerinden ödün veren, özverili davranan insanlardır. Bu özelliği taşıyan insanların en önemli özelliği, birçok maddî ve manevî özelliği hiç düşünmeden sevdikleri insan uğruna harcamaları gelir. Bundan dolayı, fedakâr insan, karşısındaki insanı değerli görür. “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında Funda, fidyeciler tarafından kaçırılmıştır. Hemen her fırsatta fidyeciler Funda’nın hayatına karşılık para istemektedirler. Funda’nın babası ise bu durum karşısında fedakârca davranarak varını yoğunu bu uğurda feda etmektedir. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Karısına baktı. Onun duymadığından emin olunca, biraz daha açıklama yaptı. İstedikleri fidyeyi hemen toplayıp verdim, yine de kızımızı bırakmadılar. Şimdi yeniden para istiyorlar. Benim için kızımın hayatı para ile ölçülemez; ne istiyorlarsa ne kadar istiyorlarsa vereceğim.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 70).

“Esrarengiz Duman” romanında fedakârlığın örneği Ayhan Bey ekseninde verilir. Ayhan Bey, eşinin sağlığı için kendi işinden ve ideallerinden vazgeçer:

“O sırada ne işimi ne de geleceğimizi düşünebilecek durumdaydım. Tek istediğim, annenin iyileşmesiydi. Onlara verdiğim sözü tuttum. Şanghay’daki zamanımı hemen hemen hiçbir şey yapmadan geçirdim. Döndüğümde, iki başarısız yılın sonucu olarak işten çıkarıldım. Ama bence annenin hayatı her şeye değerdi.” (ED, 2014: 136).

Yine romanda Pelin için yapılan özveriler şu cümlelerle ortaya çıkmaktadır:

“Her iki ailenin de çektiği sıkıntıları, yaşadıkları üzüntüleri geçirdi aklından. Babası sevmediği bir işte çalışıp onu okutmaya çabalamış, annesi her tersliğini gülümseyerek karşılamış, Hong-li ise mesleğini bırakmak zorunda olacağını bile bile ona ilaçlı şekerler hazırlamıştı. Ne tuhaf, bunca yıl yapılan her şey aslında onun iyiliği içindi.” (ED, 2014: 181).

3.15. Güvenirlilik

Güvenme, kişilerin birbirlerini rahat ettirecek bir duygudur. Karşısındakine her konuda güvenen kişi, karşısındakinin yanında mutlu ve huzurlu olur. Kendini güvende hisseden toplumlar, değer bakımından kendini aşmıştır. Çünkü güven, birçok değer oluşması neticesinde ortaya çıkar. Kişilerin birbirlerini anlamadığı, birbirlerine saygı göstermediği, sevmediği, fedakârlığın, alçakgönüllülüğün olmadığı toplumlarda güven duygusundan bahsedilemez. Bu nedenle güvenilirlik değeri toplumların olması gereken özellikleri arasındadır.

Küresel dünyada meydana gelen güvensizlik, kişilerin birbirlerini anlamaması toplumları kendi mazilerine yabancılaştırmakta ve kültürel erozyona neden olmaktadır. Kendi kültürüne yabancı kalan, kendi kültürünün değerlerini bilmeyen toplumlarda güvensizliğin görülmesi doğaldır. Bundan dolayı anne ve babaların çocuklarına ilk öğretmeleri ve davranışlarıyla örnek olmaları gereken değer güvenilirliktir. Çocuk, daha kundakdayken güven duygusunu öğrenmektedir. Eğer anne ve baba tutumları çocuğu

güvensizliğe iterse ileriki dönemlerde telafi edilemeyen hasarlar çocuklarda görülebilir. Güven duygusu ve değerinin aşılması bütün bunlar bakımından çok önemlidir.

Akal'ın romanlarında yer güvenilirlik değeri şunlardır:

Elif'in Selin'e iş birliği teklif etmesi ve ona samimi bir şekilde duygularını açıklaması aralarındaki güvenilirlik duygusundan kaynaklanmaktadır. Elif, Süper Gazateciler 2 romanında Selin'e, Yener ve Evren'e karşı iş birliği teklif eder. Bu teklif üzerine: *"Selin'in gözleri parladı. Bu konuyu kaç gündür o da ciddi ciddi düşünüyordu. Ama bir türlü çıkar yol bulamamıştı. Elif ile iş birliği mükemmel bir teklifti. Elif iyi bir arkadaştı. Selin ona güvenirdi."* (SG2, 2012: 27).

"Kırmızı Araba'nın Hayaleti" romanında her ilde bir iyilik yapma isteğiyle yola çıkan Murat'ın teyzesi zaman zaman içindeki zengin olma hırsına yenik düşer. Görevi başarıyla tamamladığı takdirde hayalindeki arabasına kavuşacakken içindeki hırsa yenik düşer ve kendine göre bahaneler üreterek iyilik yapmayı aksatır ve iyiliğe sebep olan şişeleri satmak ister. Şişeleri satarken karşısına bilinçli tipler çıkar, bunun bir ilaç olup olmadığını, doktor onayı olup olmadığını, prospektüsünün nerede olduğunu sorar. Çünkü güvenilirlik önemli bir değerdir ve bu özellik ihmal edilmemelidir. İnsanla zor durumda dahi olsa bu özelliklerinden asla taviz vermemelidir. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

"...Yeni bir formül sadece birkaç damla.

- Adam yüzünü buruşturdu:

- Hayatta içmem. Öyle bir ilaca güvenilmez. Hani doktor reçetesi, hani prospektüsü?" (KAH, 2016: 98).

Değerler toplumun yüzyıllardır biriktirdiği kurallar bütünüdür. Toplum içerisindeki düzeni sağladığı gibi, ideal insan tipinin nasıl olması gerektiğini de ortaya koyar. Güvenilirlik de bu değerlerin başında gelir. Murat'ın teyzesi "Kırmızı Araba'nın

Hayaleti” romanında Adana’da yardım edeceği birini aramaktadır. Genç bir kızın yanına yaklaşır ve onu arabasına davet eder. Genç kız ise tanımadığı güvenemediği birisinin arabasına binmek istemez. Çünkü ona öğretilen, aktarılan değerlerin başında güvenilirlik gelir. Büyüklerin “*Bilmediğin insanların arabasına binme.*” (KAH, 2016: 112). Sözü genç kıza güvenilirlik bağlamında öğretilen değerlerdendir.

3.16. İyi Niyet

İyi niyet TDK Türkçe Sözlük’te (2005) “*Herhangi bir kimse veya konuda hiçbir kötü düşünce beslememe, hüsniyet*” şeklinde tanımlanmıştır. İyi niyetli kişi, karşısındaki kişiye kötü zan beslemez. Olaylara ve durumlara hep iyi niyet penceresinden bakar. Keza, bu bakış açısı, olayları ve durumları anlamamızı sağlar.

İyi niyetli düşünmek aynı zamanda kişide oluşabilecek kötü düşüncelere engel olur ve karşı tarafı anlamaya iter. Eğer kişi iyi niyetten yoksun olursa kendi hırslarına, doymak bilmeyen nefsine, isteklerine ve arzularına yenik düşebilir. Karşılaştığı birçok durumu yanlış anlayabilir ve telafisi mümkün olmayan hatalara kendini itebilir. Bu bakımdan karşılaştığımız ya da maruz kaldığımız her olaya iyi niyet ekseninde yaklaşırsak olayları, durumları analiz edebilir ve sağlıklı çözümler üretebiliriz.

Romanlara tespit edilen iyi niyet değerleri şu şekildedir:

Süper Gazeteciler, Selin’i Süper Gazete ekibine dahil etmek istemezler. Selin ise tüm iyi niyet ve samimiyetiyle arkadaşlarına yardımcı olabileceğini şu şekilde dile getirir:

“...Aaa! Bakın, her şeyi ben taşıyabilirim, Yener’in fotoğraf makinesini alırım, senin de teybini taşıırım. Böylece sizin iki elinizde boş kahr, rahat hareket edebilirsiniz.” (SG1, 2011: 63).

Aytül Akal, serinin ikinci kitabı olan “Süper Gazeteciler 2 Parktaki Esrar” isimli romanını Elif’in eksenini üzerinden inşa edilmiştir. Farklı sosyo-ekonomik yapıya sahip ailelerde büyüyen çocukların önemli özelliklerinden birisi de iyi niyete sahip olmalarıdır. Elif’in annesi kapıcılık yapmakta iken bayandan kapıcı olmayacağı tüm

apartman tarafından dile getirilir. Elif olaylara ilk başta çok üzülürken bu durumdan asla gocunmaz. Hatta oturdukları binadaki komşularına da hep iyi niyet ekseninde davranır. Bu olay metinde şu şekilde geçer:

“Zaten kadından kapıcı olduğu görülmüş şey mi? Kocasını dışarda işte; karısı kapıcılıkta. Elbette beceremez. Baksanıza kendi çocuğunun gürültüsünü bile kesemiyor, apartmanı mı idare edecek?”

- Söylemiştim size kadından kapıcı mı olur? Gönderin gitsin yerine çocuksuz bir karı-koca buluruz. Bu işsizlikte kapıcı çok! Elini sallasan ellisi.

- Eskiden bu tür konuşmaları duyduğunda üzülip ağlardı Elif. Ama artık alışmıştı. Hem bu sözleri özellikle onun ya da aile bireylerinden birinin duyup üzülmeye için söylediklerini keşfetmişti.” (SG2, 2012: 10).

Yazarın, Gülten Dayıoğlu'na verdiği röportajda kahramanları “yaşama karşı güçlü kılmak” ve “deneyimleri aktarmak” için seçtiğini söylemiştir. Bu nedenle yazar, gençlere ailelerinden ve içinde yaşadıkları koşullardan utanmamaları gerektiğini Elif'in şahsında somutlaştırmaktadır. Elif, ne annesinin kapıcılık yapmasından ne babasının belediyede çaycılık görevinden ne apartmanın kapıcı dairesinde yaşadıkları kötü koşullardan utanıp aşağılık kompleksi yaşamaktadır (Akbulut, 2012). Elif kendisine kötü davrananlara şu şekilde karşılık vererek iyi niyetli olduğunu ortaya koymuştur.

“...Böylece onların sivri dilleri çalışmaya başladığında, öfkesini tutmaya çalışıp gülümseyerek onlara selam verirdi:

- İyi günler Gülsün Abla. Bugün nasılsınız? Diz Ağrılarınız geçti mi?

- Onu hem genç yerine koyan, hem de halini hatırını soran bu selamlama üzerine yaşlı Gülsün Teyze'nin yelkenleri hemen suya iniverirdi.

- *Ah canım kızım, nasıl da düşüncelidir. Sen olmasan ne yaparım? Torunların gelip gittiği yok. Sen ve yaramaz kardeşin benim torunlarım sayılırsınız. Güzel kızım benim.”* (SG2, 2012: 11).

Konu muhteşemdir. Süper Gazeteciler çocuklar için yapılacak park için Belediye Başkanı ile röportaj yapacak ve Belediye Başkanı'nın bu iyi niyetini herkes görecektir. Hem bu yolla çocuklara verilen değer ortaya konmuş olacak hem de mahalledeki insanlar belediyelerinin ne kadar iyi niyetli davranışlarda bulunduğunu bu gazete yoluyla öğreneceklerdir. Süper Gazeteciler, kendilerini toplum temsilcisi olarak görmekte ve belediyenin yaptığı bu çalışmaya iyi niyetle desteklerini vermek istemektedirler. Süper Gazetecilerin kahramanların her biri toplumun her kesimini temsil eden tiplerdir. Akal ortaya koyduğu bu tipler üzerinden park sevgisini ve bu amaçla çalışan herhangi toplum kuruluşuna iyi niyetle yaklaşılması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılır:

“Ağaçlı yolun üzerindeki belediye arsasının çocuk bahçesine dönüştürülmesi için Belediye Başkanı ön ayak olmuş. Biz de Başkan'a gidip bu konuda kendisini desteklediğimizi ve kutladığımızı söylemek istemiştik.” (SG2, 2012: 45).

İyi niyetli kimse, karşısındakinin iyiliğini düşünen kimsedir. Kötü düşüncelerden ayrılarak karşısındaki insana karşı iyi duygular besleme hatta karşısındaki insanın iyiliğine çalışmak anlamlarına da gelir. Selin'in arkadaşları serinin üçüncü cildinde Selin'in içinde bulunduğu duruma kayıtsız kalmazlar. Selin'i içinde bulunduğu durumdan kurtarabilecek iyi niyetli düşünceler üretirler.

“Ne diyorum biliyor musun?

- Nerden bileyim daha söylemedin ki!

- Süper Gazete için yeni bir konu bulalım ve konuyu Selin'in araştırmasını isteyelim düşüncelerinden biraz olsun uzaklaştırabiliriz belki. Çok üzülüyor kız.” (SG3, 2015: 34).

Aynı kitabın ilerleyen bölümlerinde de iyi niyet ile ilgili değerlere rastlanır. Elif ile Selin'in arasının bozulduğunu düşünen Sünbül Hanım olaya samimi ve iyi niyetli bir şekilde yaklaşır. Arkadaşlar arasında kimi zaman küslüklerin olabileceğini ancak iyi niyetli yaklaşımlarla bu durumların aşılabileceğini dile getirir:

“Sünbül Hanım kapıyı açtı.

- Ooo, Selin hoş geldin canım. Bizim kız bir tuhaf bugün. Aranızda küslük falan mı var, bilmem ki. Sabahtan beri çok sinirli... Sen gelince de hemen odaya kaçtı. Hadi gülüm Elif'e seslen de barışın; tatsızlık olmasın. Arkadaşlar arasında olur böyle şeyler ama uzun sürmesin güzel kızım, olur mu?” (SG3, 2015: 152).

“Süper Gazeteciler” romanındaki çocuk karakterler, çocuk okurun özdeşim kurabileceği, renkli, esprili, canlı, cesur ve birçok iyi değerlerle donatılmış karakterlerdir. Hepsinin özgüveni gelişmiştir. Ebeveynlerinin pek fazla etkisi altında kalmadan oldukça bağımsız hareket edebilmektedirler. Ancak onlara saygı ve sevgide kusur etmezler. Kötü ve sahteci adamlara karşı daima olumlu ve dürüst bir kimlik içinde olurlar. İyilik ve adaletten yanadırlar. Kızlar ve oğlanlar yaşları dolısıyla zaman zaman kız-erkek çekişmeleri içine girseler de bu grupta arkadaşlık ilişkileri iyidir. Çoğu kez birlikte, arkadaşlık içinde hareket ederler (Soyşekerci, 2013).

Ortaokul 7. sınıfa giden amatör ruhlu kahramanların aileleri de olaylara iyimser bir şekilde yaklaşan, çocuklarını anlayışla karşılayan ve onlara çoğu kez destek olan tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Akal, öne sürdüğü bu tiplerle çocuklarla ailelerin iletişimlerinin nasıl olması gerektiğini ve buluş çağındaki çocuklara nasıl davranılması gerektiğini ortaya koyar. Yine toplumda yardımlaşmanın ve dayanışmanın önemli olduğunu göstermek ve zengin ailelerin fakir insanların çocuklarına okul hayatına destek gibi önemli konularda yardım etmek gibi iyi niyetli davranışları öne çıkarır ve kendi hayal ettiği toplum düzenine ulaşmak ister. İyi niyet, olaylara iyi yaklaşmayı beraberinde getirdiği gibi ideal toplum düzenine ulaşmanın da bir parçası olarak görülür. “Süper Gazeteciler 3” romanının yardımcı kahramanlarından Mustafa Bey iyi niyet örneğini şu şekilde gösterir:

“Okumak isteyeneye her zaman yüreğimiz de kesemiz de açık. Öncelikle bizim hastanede ücretsiz psikolojik destek alacak; öteki çocukların aileleriyle de bu konuyu görüştük.” (SG3, 2015: 232).

“Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye” serisi Yener’i merkeze alarak yazılmıştır. Böylece her bir eksen karakter aynı değerde sunulmuştur. Okur açısından değerlendirildiğinde, yazarın bir dizide farklı bir kişiyi eksen karakter olarak tayin etmesi monotonluğu engellemektedir (Akbulut, Nazire, 2012). Yener, annesinden boşanmış olan babasının bir başka kadınla evlilik kararını öğrenir ve çok şaşırır. Babasıyla birlikte yeterince vakit geçirememiş olmanın üstüne babasının annesi dışında bir başka kadınla evlenecek olması Yener’in babasına karşı olumsuz duygular geliştirmesine neden olur. Fakat Yener’in annesi duruma müdahale eder ve olayları iyi niyet ekseninde yorumlayarak Yener’e babasıyla görüşmesinin gerektiğini söyler. Çünkü iyi niyet değeri olaylara olumsuz bakmamayı ve olayları iyi yönden değerlendirmeyi gerektirir. Bu olay metinde şu şekilde geçer:

“Hem gerçek şu ki... Babanla daha sık görüşmelisin. Artık yerleşik bir adresi olacağına göre zaman zaman gidip onda kalabilmelisin. Ne de olsa senin baban o.” (SG4, 2016: 14).

“Süper Gazeteciler” romanının 4. cildinde ve diğer serilerde merak ögesinin üst seviyede olduğu görülür. Olaylar kimi zaman çözülsün de her bölümde düğüm yeniden atılır, okucunun merak ögesi canlı tutulur. Başlıklar şeklinde verilen olaylar ise yeni bir gizemin eklenmesi olarak devam eder. Babasının düğününe annesinin iyi niyetli davranışı ve ısrarı üzerine giden Yener yeni maceralara atılırken babasının kendisiyle ilgilenmediğine çok üzülür. Annesiyle telefon görüşmesinde annesinin üzüleceği için bu durumdan bahsetmez. Çünkü “Süper Gazeteciler”in kahramanları iyi niyetli kişilerdir. Olaylara, durumlara iyi niyet anlayışıyla bakarlar. Yener :*“Babasının sevgilisiyle pek meşgul olduğunu, oğluna ayıracak zaman bulamadığı için peşine parayla adam taktığını söyleyecek oldu, ama annesini üzmemek için vazgeçti.” (SG4, 2016: 136).* Düşüncesiyle iyi niyet örneği göstererek annesini üzmez.

Yine Zehra Hanım romanın diğer bölümlerinde iyi niyet örneği gösterir. Zehra Hanım, kimseyi üzmeyen, küçük düşürmeyen, insanlar hakkında ön yargılı olmayan, iyi niyetli, olayları sağduyuyla değerlendiren biri olarak karşımıza çıkar. Bahar Hanım'ın kitabının içeriğinin çok da iyi olmamasına karşı onu eleştirmekten, kırmaktan kaçınır. Bu durum metne şu şekilde yansır:

“Kitap nasıl? Beğendin mi?”

- Zehra Hala bir an durdu. Ne söylemesi gerektiğini düşündü. Kitabın yazarı ne de olsa yeğenin en yakın arkadaşlarından birinin akrabası sayılırdı. Kimseyi eleştirip kırmak istemezdi.” (SG4, 2016: 146).

İyi niyetli davranış ölçülerinden bir tanesi de olayları ve durumları iyi niyet ölçüsüyle değerlendirmek ve yaşananlara olumlu bakmaktır. Selin'e karşı duygusal yakınlık hisseden Furkan, duygularını karşı tarafın düşüncelerini ve kişiliğini dikkate almadan açıklar. Koruyucu ve sahiplenici bir üslup kullanır ve işi daha da ileri götürerek Selin'in arkadaşlarına şiddet uygular. Selin ise şikâyetçidir bu durumdan. Fakat Selin'in halası olaylara iyi yönden bakmakta ve insanlara iyilikle ve güzellikle davranarak problemlerin önlenebileceğini düşünmektedir:

“E, ama anlamıyor işte. Kız istemiyor, daha ne olsun?”

- Kabadayılık yok diye kestirip attı hala, iyilikle bir yol bulmalıyız. O da insan eninde sonunda anlayacaktır.” (SG4, 2016: 204).

Dilek ve temenni cümleleri iyi niyetli davranışların en önemli göstergesidir. Selin babasının mallarının kaybolmasına çok üzülmüş ve bu duruma üzülen babasını teselli etmiştir. Babasının mallarının bir an önce bulunmasını isteyen Selin şu örneklerle olaylara iyi niyet penceresinden baktığını ortaya koymuştur:

“Yok, bir şey babacığım sana kolay gelsin. En kısa zamanda kayıp malların ortaya çıkmasını ve kimsenin canının yanmamasını dilerim.” (SG4, 2016: 211). Selin'in bu

sözlerine katılan babası bu ilaçların kötü niyetli kişilerin eline geçince eroin işinde kullanabileceğini düşünmektedir. Bu durumda Selin'in babası iyi niyetli ve kötü niyetli insanların farkını ortaya çıkarır. Olaylara durumlara ve nesnelere bakış açımız bizim niyetimizi ortaya çıkarır. Üretilen hammaddeyi Selin'in babası hastalar için ağrı kesici ilaç olarak kullanabileceken, kötü niyetli kişilerin eline bu maddelerin düşmesi neticesinde eroin olarak kullanılabilceğini bunun da birçok kişinin hayatına sebep olacağını düşünmektedir. Bu iki farklı durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Bende öyle Selinciğim. Bak şimdi ilaç sanayi de hammaddesi kaldı. Bir süre ateş düşürücü ilaçlar imal edilemeyecek, hastalar ilaçsız kalacak... Eğer variller uyuşturucu çetesinin eline geçmişse şimdiye kadar eroine dönüştürülmüştür bile. Bu da nice insanın hayatının sönməsi demek...” (SG4, 2016: 210-211).

“Her şehirde sadece bir iyilik” bu söz gereğince ve Titrek Teyze'nin kendisine zengin olma vaadi ile Adana'ya gelen Murat'ın teyzesi yolda genç bir kıza iyilik yapmak ister, arabasına davet eder ve ona “Yüzündeki sivilcelerden kurtulmak ister misin?” diye sorar. Genç kız, soruya olumlu yaklaşır. Titrek Teyze'nin verdiği şişelerden birini yüzüne sürer ve sivilcelerinden kurtulur. İyilik bildiğini göstermek için Murat'ın teyzesine iyi dileklerde bulunur:

“Sivilceleri tamamen geçmekle kalmamış cildi pespembe, yumuşacık ve pürüzsüz olmuştu. O da yetmezmiş gibi burnundaki kemer de kaybolmuştu. Ama kız sivilcelerinin sevincinden henüz burnundaki değişikliğin farkında bile değildi. Önce ‘bir tanecik iyilik meleğim.’ diyerek onu öpücüklere boğdu, sonra bir sıçrayışta arabadan inip yol kenarında çılgınlar gibi dans etmeye başladı.

- Benim iyilik meleğim çok yaşa!” (KAH: 2016: 75).

“Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında kiralık ev tutmak için evlerin ilerisinde bulunan mahalleye giden Kerem ve Sinem, evin tutulduğunu öğrenince üzürlürler. Bu arada evi gezerken kolye bulan Kerem ise ablası Sinem'in kendisine şaka yaptığını düşünür ve kolyenin ablasının olabileceğini tahmin eder. Fakat ablasının kolyesi

boynundadır. İki de iyi niyetleri gereği kolyenin sahibini bulmak isterler. Çünkü kolyeyi kaybeden kişinin, kolyeyi kaybettiği için çok üzüldüğünü düşünürler. İnsanlarda olması gereken iyi niyet davranışları, kişileri olumlu davranışlara yönlendirir. Sinem ve Kerem bu duygunun gereği olarak kolyenin sahibini bulmak isterler:

“Güzelim evi kaçırdık desene diye hayıflandım. Olsun yenisini ararız dedi. Şimdi önemli olan bu madalyonun sahibini bulmak, kaybettiği için kim bilir nasıl da üzülyordur.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece, 2016: 55).

Özgür adındaki genç bir yazar, korku romanı yazmak için kolları sıvar. Bir kafede bulup kendisine verilen antikalar tam da ona ilham verecek eşyalara benzemektedir. Paslı tren, tuşu eksik daktilo, kol saati, gümüş ayna ve daha birçoğu... Fakat Özgür'ün farkında olmadığı bir durum vardır. Evine getirdiği eşyalar başının belası olur ve her gece rüyasına girerek Özgür'ü korkutur. Bu durum karşısında antika eşyalardan kurtulmak isteyen Özgür, soluğu antikacıda alır. Antikacıya elindeki antikaları satmak istediğini söyler. Antikacı ise Özgür'ün maddî bakımdan zor durumda olduğunu düşünür ve satmak isteyip istemediğini defalarca sorar. Çünkü antikacı Özgür'ün elindeki antikaların baba yadigarı olabileceğini düşünür. Esnaflarda bulunması gereken, dürüstlüğü ve iyi niyetli davranmayı da konu alan “Zombili Mombili Roman”da bu olay şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Yaşlı adamın içi sızladı. Genç adamın ailesinden kalan eşyaları gözünü kırpmadan satmak zorunda kalması hüüzün vericiydi. Başından neler geçmişti acaba? Sevdiği bir aile bireyi mi ölmüştü. Ya da ailesiyle arasında oluşan bir kırgınlık yüzünden miydi? Her yaşamın içinde dışarıdan bakınca görülmeyen ne acılar gizliydi. Ama yaşamı güzelleştiren üzüntüler değil, sevinçleri anımsamak değil miydi?”

- *Güzel anıları da vardır, öyle değil mi delikanlı? dedi. Biraz daha düşün... Hiç olmazsa bir ikisini elinde tutmak istersin belki.”* (ZMR, 2016: 56).

Romanın ilerleyen bölümlerinde antikacı Özgür'ün sattığı antikaların, çalındığını bunu da Özgür'ün yaptığını ifade eder. Olayı polisler bildirim. Polisler ise Özgür'ün evinde

yaptıkları aramalarda antikaları bulurlar. Bunun üzerine antikacı hoşgörü ve iyi niyet örneği göstererek Özgür'ün yaşının genç olduğunu, çalışarak para kazanabileceğini dolayısıyla Özgür'ü affettiğini söyler. Antikacı bu olayda iyi niyet örneği gösterir. Özgür'e ikinci bir şans verir. Olaylara iyi bir şekilde yaklaşmanın insanı doğru yola götüreceğini belirtir:

“...dolandırıldığımı anlayınca çok üzüldüm. Gencecik bir çocuğun para kazanmak için bu yola başvurmuş olması gerçekten çok üzücü. Sonra Özgür'e dönüp bilge bir tavırla onu azarladı.

- Bak delikanlı, önünde pırıl pırıl bir gelecek var. Böyle madrabazlıklarla hayatını karartma. Yaşamını çalışarak kazanmalısın. Bu kez seni affediyorum ama bir kez daha böyle bir yola başvurduğunu duymayayım.” (ZMR, 2016: 75).

“Esrarengiz Duman” romanının başkahramanlarından olan Pelin Çin'de soluduğu iksirli bir dumanın yan etkisinden kurtulamaz. Öyleki duman Pelin'in duygularını kontrol altına almış, onu asi, sinirli, her şeye kızan ve çabuk sinirlenen, olaylara hiçbir zaman olumlu bakmayan, anne ve babasını üzen, olumlu düşünmeyen biri haline getirmiştir. Pelin'in bu duygulardan kurtulması ancak ergenlik döneminde olumlu düşünmeyle ve iyi niyet ekseninde gerçekleşecektir. Olumlu duyguların gücünün işlendiği ve iyi niyetli kişilerin sonunda hep kazandığı şu şekilde anlatılmıştır:

“ Sana olumlu duyguların gücünden söz etmiştim o gün. Dünyaya her zaman olumlu gözlerle bak demiştim. Çok küçüktün, yine de bu sözleri hatırlayacağını umuyordum.” (ED, 2014: 206).

“Olumsuz duyguların, yaşamını olduğu yerde dondurmuş olabileceğini söylüyor Hong-li.

- Pelin, anne ve babasıyla göz göze geldi. Hepsinin aklından aynı anda bir akşam önce otel odasında komuştukları, birbirlerine sarılışları geçti... Ben artık yepyeni bir insanım, dedi Pelin sessizce.

- *Yeni değilsin Pelin, sadece kendini yeni buldun, dedi Lei. Şimdiye kadar sürdüğün olumsuz tavırlar, terslikler, zıtlasmalar, yaşamla aranda alışılmaz bir set koymuş, sanki seni yaşamın gerisinde tutuyordu. Hayatı tüm duygularıyla kucaklayamaman, seni karmaşık duyguların başlangıcı olan ergenlikte durdurdu. İlerlemeni engelledi.*

- *Hayat bir bütün. Hangi yönünü daha çok hissetmek ve yaşamak istiyorsan, bu senin seçimin... Kin, öfke, nefret yerine olumlu duyguları yeğlemek, yalnızca senin değil, çevrendekilerin de önünü açar. Hayata daha sıkı bağlanmalarını sağlar.” (ED, 2014: 207-208).*

Lei’, “ *Olumlu düşünmek sadece karşıdakine değil, insanın kendisine de yarar sağlar.” (ED, 2014: 212).* Cümleleriyle iyi niyetli düşünmenin insana ve karşısındaki kişiye sağladığı faydaları dile getirmiştir.

Toplumsal hayatta kişiler elindeki bulundurdıkları imkânları eğer iyi niyet ekseninde kullanmazlarsa toplumsal düzen yara alır hatta telafisi mümkün olmayan olaylara sebebiyet verir. Bu bakımdan kişilerin kazanması gereken değerlerin en başında iyi niyetli olma özelliği gelmelidir. Çünkü iyi niyet; olaylara, durumlara başka gözle bakmayı gerektirir. “Abur Cubur Canavarı” romanında Bora, başına gelen olayları hep iyi niyet açısından değerlendirir. Öyle ki başka bir bedene dönüştüğünde dahi arkadaşı Yasemin’in evinde olan olayları anlamak ister. Çünkü Yasemin evlerinde sözü edilen hayaletten çok korkmaktadır. Bora, sivrisinek bedenine dönüşmenin bir iyiliğini Yasemin’in problemini çözmekle bulur:

“...böylelikle Yasemin’in evinde neler oluyor, çözebilirdim de. Neden olmasın? Sivrisinekler her yere girip çıkabilirdi. Eh bir bakıma kediler de öyle. Gerçi kedi olduğumda kapı baca kapalıysa eve giremezdim ama o zamanda pencereden hayaletleri korkmadan izleyebilirdim.” (ACC, 2016: 73).

Bora yine beden değiştirerek bir kanguruya dönüşür ve komşuları Asuman Teyze’nin bahçesindeki bütün bitkileri yer bitirir. Yaptığı bu bilinçsizce hatanın sonucunu sabah kalktığında öğrenir. Asuman Teyze çok üzülmemektedir. Bu duruma çok üzülen Bora,

daha önceden mahalleden yardım ettiği Mehmet Amca'dan yardım ister. Onunla birlikte Asuman Teyze'nin bahçesini tekrar eski heline getirmek için çalışırlar. Bora bu davranışıyla hem yaptığı davranışı telafi etmekte hem Mehmet Amca'ya maddî bakımdan yardımcı olmakta hem de iyi niyetli bir düşünceye sahip olduğunu anlayarak iyiliksever biri olduğunu göstermektedir.

“Mehmet Amca bahçivandı. Belki bana yardım edebilirdi. Ücreti karşılığında tabiki. Elindeki parayla tohumlar, fideler alır, bahçeyi yeniden düzenleyebilirdi.” (ACC, 2016: 132).

“Okul çıkışı Mehmet Amca'ya uğradığımda, onu çoktan giyinip hazırlanmış, heyecanla beni bekler buldum. Saçları taranmış, sakalları iyice kısalmıştı... Benim işim bu. Uzun zamandır yapmadığım için paslanmış olabilirim. Ama altı aya kalmadan burayı cennete dönüştürürüm, söz. Bir de sarmaşık gülleriyle küçük bir kameriye hazırlarım. Çayınızı bahçede, kameriyenin altında gül kokuları arasında içersiniz.” (ACC, 2016: 134-135).

3.17. Kanaat

Kanaat; elindekiyle yetinme, fazlasını istememe durumudur. Kanaat değeri kişiyi kıskançlıktan alıkoyar. Kişiye elindekiyle mutlu olma imkanı verir. Bu değere sahip bireyler hayatın tadını alan doyum sahibi, fazlasını istemeyen, elindekiyle yetinen bireyler olarak karşımıza çıkar. “Kırmızı Araba'nın Hayaleti” romanında Murat'ın teyzesi elindekiyle yetinmeyen, hep daha fazlasını isteyen biri olarak karşımıza çıkar. Zengin olma tutkusu ve hırsı onu romanın sonunda hüsrana uğratsa da o bu duygudan vazgeçmez. Titrek Teyze'nin “her ile yalnızca bir iyilik” sözü gereği Muğla'daki arkadaşı Füsün ile buluşurlar. Füsün; Murat'ın teyzesinin aksine kanaat sahibi, elindekiyle yetinen, şükür eden biri olarak karşımıza çıkar. Akal, burada yine devreye girerek olan ile olması gerekeni okuyucunun karşısına çıkarır. Olanı gerekeni Füsün temsil eder. Olan ise Murat'ın teyzesi ekseninde verilir:

“Yaşam güzel.” dedi Füsün.

“Güzel ama... Yetmiyor işte. Ün kazanmak, zengin olmak da istiyor insan.”

“Benim umrumda değil.” dedi Füsün.

Hayretle arkadaşına baktı.

“Nasıl yani? Sana inanmıyorum, dürüst değilsin. Bence herkes ister para, güç, aşk...”

“Elbette ama nereye kadar? Bak evim var, çalışıyorum, rahatım yerinde demek ki zenginim. Çalıştığım iş yerinde çalışkanlığım, yaratıcılığım tanınıyor, yani iyi bir ünüm de var. Ee aşk dersen...” (KAH, 2016: 117).

3.18. Merhamet

Merhametli olmak, kişiyi iyilik yapmaya sevk eder. Merhamet değeri, sevgi ve acıma duygusunu barındırır. “Kırmızı Araba’nın Hayaleti” romanında Murat, teyzesinin aksine ideal olanı temsil etmektedir. Murat, merhametli, yardımsever, yalan söylemeyen biri olarak karşımıza çıkar. Titrek Teyze’nin kendilerine yardıma ihtiyacı olanlara ulaştırması için verdiği şişeyi ölmek üzere olan köpeğe de vermek ister. Bu sayede köpek canlanacak ve tekrar koşup oynayacaktır. Murat’ı bu duruma iten durum merhamet sahibi olmasıdır. Merhamet sahibi olan kişi tıpkı Murat gibi hayvanlara dahi duyarsız kalmayacaktır. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Murat kalabalığı iterek ön sıraya geçti, köpeğin yanına çömelip başını okşadı:”

“Yazık sana...”

“Murat ağlamaktıydı. Yazık hayvana baksana ne güzelmiş.” (KAH, 2016: 104).

Merhamet, kişinin karşılaştığı kötü durumdan dolayı üzülmeye anlamlarına da gelmektedir. Merhamet değeri, kişiyi yardımlaşma ve empati duymaya sevk eder. Merhamet duygusuna sahip olan birey, şefkat ve acıma duygusunu kendi içinde barındırır. “Zombili Mombili Roman”da Barış dayısının kendisine armağan ettiği hediyein küçük bir çocuk tarafından çalındığını görür. Bu durumda Barış koşarak altı yaşında hırsızlığa bulaşmış olan çocuğu yakalar. Fakat ona bir şey yapmaz. İçindeki merhamet duygusu baskın gelir:

“Barış, küçüğün sessizce döktüğü gözyaşlarını görünce içi acıdı.” (ZMR, 2016: 140).

Küçük çocuğun, anne ve babasının çöpten oyuncak bulmaya çalıştığını ve küçük çocuğun hiç oyuncuğı olmadığını anlayan Barış, büyük bir üzüntü duyar. İçindeki merhamet duygusu kabırır ve küçük çocuğa yardım eder. Bu romanda işlenen merhamet değeri yardımseverlik duygusuyla birleşir. Çünkü merhamet, yardım etmeyi de beraberinde getirir. Küçük çocuğun neden hırsızlık yaptığını anlayan Barış, ona yardım eder ve küçük bir oyuncak armağan etmek ister. Bu durum eserde şöyle anlatılır:

“Annene babana söyle, sana oyuncak tren alsınlar. Çocuğun hıçkırıkları arttı.

- Kaç kez söyledim ama babam çöpte tren bulamadı daha...

- Çöp mü nasıl yani?

- Çocuk belini iple bağlayarak düşmesini önlediğı pantolonunu gösterdi. İşte bak bunu da çöpte buldu babam. İşe yaramayanları eskiciye satıyor. Bazen de bana verir ama hiç oyuncak getirmedi. Barış o zaman çocuğun ayağındaki ayakkabıların da birbirinin eşi olmadığını fark etti. Çöpte bulunmuş iki ayrı tek...

- Sus ağlama. Kimseye bir şey söylemeyeceğim. Nerede oturuyorsun sen?

- Çocuk, tepedeki derme çatma evlere işaret etti.

- Orada...

-Bak ne diyeceğim dedi Barış. Bu treni sana veremem, çünkü benim değil, dayımın. Ama sana şahane bir oyuncak vereceğim. Bir robot ister misin?” (ZMR, 2016: 142-143).

Barış, içindeki merhamet duygusunu dayısına yönelerek, *“Onun gibi kim bilir kaç çocuk vardır fakirlikte okula gidemeyen.” (ZMR, 2016: 161).* Sözleriyle açığa vurur.

3.19. Misafirperverlik

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (TDK, 2005) misafirperverlik, konukseverlik şeklinde tanımlanır. Yıllardır koruduğumuz ve yeni nesillere aktardığımız değerlerin başında olan misafirperverlik; paylaşmanın, yardımlaşmanın, sosyalleşmenin en önemli ögesidir. Misafir kısımetiyle gelir sözü misafire verilen kıymeti, değeri anlatırken on kısımetle gelir birisini yer dokuzunu bırakır sözü ise misafirin ev sahibine yük olmadığını tam tersine misafirle birlikte evinin bolluk olduğunu anlatmak için kullanılır.

Misafirin karşısına temiz bir kıyafetle çıkılır, hali hatrı sorulur, büyükse eli öpülür, ikramlarda bulunulur, konuşma esnasında ona öncelik verilir, gideceği zaman biraz daha kalması için ısrar edilir, belli bir yere kadar misafire refakat edilir ve yeniden gelmesi temenni edilir (Alkan, 1991). Konukseverlik, olmazsa olmaz değerlerimizdendir. Konuğa gösterdiğimiz sevgi, saygı, sunmuş olduğumuz ikramlar, yüzyıllardır kendi geleneğinden beslenen Türk milletinin en önemli özelliğidir.

Misafirperverlik insanları birbirine yakınlaştıran önemli bir değerdir. İnsanların birbirine konuk olması, birlikte yiyip içip, eğlenmesi onları birbirine yaklaştırır. Toplum içindeki bağları kuvvetlendirir. Bu yüzden bu değeri canlı tutma, gelecek nesillere aşılama son derece önemlidir (Akbalık, 2015).

Eserlerde rastlanan değerler şu şekildedir:

Evren, mahallelerine yeni taşınan arkadaşına hoş geldin demek için Yener'in ve annesinin yanına gider. Çünkü Evren mahallelerine gelen Yener'i evlerine gelmiş gibi kabul etmekte ve onlara misafir gözüyle bakmaktadır. Evren misafire "hoş geldiniz" demenin erdemli bir söz olduğuna inanmaktadır. Metinde bu olay şu şekilde yapılandırılmıştır:

Kapıdaki çocuk: "Karşıdaki evde oturuyorum." demişti. "Adım Evren. Sizi burada görünce yeni taşınacak komşularımız olduğunu düşündüm, merhaba demeye geldim." (SG1, 2011: 17).

Altay Şen, misafirlerini önemli görmekte ve onları ayakta karşılamaktadır. Misafire ilk olarak nasıl davranılması gerektiği üstü kapalı bir Şekilde verilmektedir:

Salona girdiklerinde Altay Şen'i ayaklarını sehpayaya dayamıŐ deri bir koltukta kitap okurken bulmuŐlar. Çocukları görünce hemen ayağa kalktı, gülümseyerek onları selamladı.

"Hoş geldiniz çocuklar. Demek Süper Gazeteciler sizensiz sorularınızı sabırsızlıkla bekliyorum." (SG1, 2011: 111).

Türk rf adetlerine göre misafir ayakta karşılanır. İçeri buyur edilir ve ikramlarda bulunulur. Akal, "Süper Gazeteciler 2" romanında bu değerlere bağlı kalarak değerleri kahramanlar üzerinden vermiştir. Selin ve Elif röportaj için Belediye Başkanı'nın yanına gittiklerinde kendilerine gösterilen ilgiden çok memnun kalırlar. Bu durumu Şöyle betimlerler:

"İki kız heyecan içinde basamakları çıkıp Belediye Başkanı'nın odasını buldular. Başkan; orta yaşlı, babacan bir adamdı. Kızların içeriye girdiğini görünce hemen yerinden kalktı ve onları karşıladı. Sonra geniş odadaki koltukları göstererek oturmalarını söyledi." (SG2, 2012: 58).

Yener ve Evren serinin üçüncü cildinde de mahallelerine yeni taşınan kişilere sıcak ve samimi davranmak isterler. Yener ve Evren bu sayede hem mahallerine yeni taşınan insanların ihtiyaçlarını karşılamak istemekte hem de misafirperver olduklarını göstermek istemektedirler:

"Bak ne diyeceğim. Gidip yeni komŐularımıza merhaba desek. Hem böylece tanışmıŐ oluruz." (SG3, 2015: 90).

Yener ve Evren'in komşularına olan ilgisine aileleri de eŐlik eder. Seher Hanım mahallelerine yeni taşınan komşularına konukseverliğini göstermek için hoş geldine gider:

“Haftalık alışverişimizi bitirdik. Gidip komşuların kapısını çalalım. Bir kahve içer, sohbet ederiz. Ne dersin? (SG3, 2015: 127).

- Seher Hanım hemen atıldı:

- Biz yan apartmanın giriş katında oturuyoruz. Size hoş geldine geldik. Elindeki tabağı kadına uzattı.

- Ağzı tadıyla oturun inşallah!” (SG3, 2015: 129).

“Kırmızı Araba’nın Hayaleti” romanında Titrek teyzenin verdiği görev için il il dolaşan Murat’ın teyzesi, gittiği her ilde bir arkadaşıyla karşılaşır. Arkadaşları, kendisine çok sıcak bir şekilde davranırlar ve misafirperver olduklarını gösterirler. Misafire ikramda bulunmak, misafiri sıcak karşılamak, özel ilgi göstermek Türk toplumunun önemli değerleri arasındadır. Akal’ın romanlarında da bu durum sıklıkla işlenir.

“Bekle Çanakkale, geliyorum!

- Yoldan arayıp ulaşmak üzere olduğunu haber verdi. Adresi bulduğunda, kapıyı çalmasına gerek kalmadı. Arkadaşı onu kapı önünde özlemle bekliyordu.

- Canım... Canım...

- Bu yakışıklı delikanlı da kim?

- Yeğenim ablamın oğlu.

- İkinizde hoş geldiniz. Geçin içeriye, bakın neler pişirdim sizin için. Gerçi yeğeninle geleceğini söylememiştin, bilsem ona göre de bir şeyler yapardım.” (KAH, 2016: 80).

Misafirperverlikte konuğa ikram, kişinin hem kendine hem kültürüne hem de misafire verdiği değeri gösterir. Fusun uzak yoldan gelen arkadaşını güzel bir şekilde ağırlamak ister. Ona ikramlarda bulunur ve özel olduğunu hissettirir:

“Sabah uyandığında, Fusun kahvaltayı hazırlamış, çayı demlemişti.

- *İyi uyudun mu?*

- *Bak ben kalamayacağım, bugün yola çıkmam gerek. Malum iş hayatı bilirsin.*

- *Elbette bilirim dedi arkadaşı. Bir şeyler yemeden olmaz ama bak sana neler hazırladım.*

- *Taze kızarmış ekmeğin ve çayın kokusu çok çekiciydi. Oturdu bir şeyler atıştırdı.*
”(KAH, 2016: 119).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin ikinci cildinde Elif formuna dönüşen Ozezi, Dünyalılara kendisinin uzaylı olduğunu gizlemek istemektedir. Kılık değiştirir ve Elif’in tıpatıp benzeri olur. Durumu kurtamak için bahaneler üreten Ozezi, doğum sırasında kendisinin kaçırıldığını aslında Elif’in ikizi olduğunu söyler. Elif ise bu duruma çok şaşırır ve Ozezi’ye sıcak davranır. Konukseverlik göstererek kardeşine yabancılık çektirmek istemez. Bu durum romanda şu şekilde aktarılır:

“Elif’in yine yüzü gülmüştü. Ozezi’nin elini tuttu. Evimize hoş geldin Aliye, dedi. Artık bizimle kalırsın değil mi?” sonra babasına dönüp yalvardı: Benim odamda yer var. Oraya bir yatak koyarız. Olur mu? Gidecek başka yeri yok... Hem kardeşim o benim.”
(YU, 2014: 75).

Misafire, sıcak çay ikram etmek, yer göstermek ve güler yüze davranmak kendi kültürümüzün en önemli özellikleri arasındadır. Örtük bir şekilde örf, adet ve geleneklerin devamını sağlayan misafiri karşılama ve ikramda bulunma değeri edebî metinlere de malzeme olmuştur. Edebî metinler bu değerleri işleyerek yeni neslin bu

değerlerle tanışmasına katkıda bulunmuştur. Nitekim, “Zombili Mombili Roman”ın kahramanı Özgür, soğuktan kurtulmak için bir kafeye sığınır. Karşısında gülyüzlü onu karşılayan mekân sahibi, Özgür’e yer gösterir ve çay ikramında bulunur. Bu durum metinde şu şekilde aktarılır:

“Boncukları eliyle yana çekerek dışarı çıkan orta yaşlı tombulca kadın, kafenin çalışanı ya da sahibi olmalıydı. Hoş geldiniz, buyrun dilediğiniz yere oturun, dedi... Ne içerdimiz? Çayı yeni demlemiştim. Kafem çayıyla pek ünlüdür.” (ZMR, 2016: 8).

3.20. Ölçülülük

Topluluk halinde yaşayan insan, birtakım kurallara uyarken davranışlarını da bu kurallar doğrultusunda geliştirmeli ve ölçülü davranabilmelidir. Kişiler birbirlerine severken aşırıya varacak derecede sevmeye kalkmaları beraberinde birçok sosyolojik ve psikolojik probleme neden olmaktadır. Aşırı bağıllık hele de ergenlik dönemine denk gelerek ortaya çıkarsa birçok probleme dayanak oluşturmaktadır.

Ölçülülük TDK Türkçe Sözlük’te (2005) “*Ölçülü dengeli olma durumu, ılım, itidal*” şeklinde açıklanmıştır. Bu bakımdan insanların ölçülü davranışlar sergilemesi beraberinde mutlu bir hayatı da getirmektedir. İnsan davranışlarında toplumsal normları da dikkate alarak aşırıya gitmemelidir. Orta yolu seçmek her bakımdan tavsiye edilen bir davranış biçimidir.

“Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye” romanında Furkan süper gazetenin kahramanlarından Selin’e olan bağıllığını aşırı bir şekilde dile getirmiştir. Öyleki Selin’in yanında duran ve ona yardımcı olan Azmi’ye şiddet uygulamış ve ona Selin’in etrafında dolaşmamasını söylemiştir. Ergenlik dönemlerinde daha çok görülen ve altında duygusal bağlanmaların olduğu bu gibi davranışlarda Akal, kahramanları aracılığıyla bu gibi durumlarda nasıl davranılması gerektiğini ölçülülük değerini de içine alarak şu şekilde ortaya koymuştur:

“Bence aşağılık kompleksi olanlar bu şekilde davranır, dedi Zehra Hala. Kendine güvenen, kişilik sahibi insanlar sınırlarını da bilir, aşkı da sevgiyi de. Aşkına yanıt

bulamadığı için başkalarına zarar verebilecek kadar gözü dönmüş olanların aşkla sevgiyle hiçbir ilişkisi yoktur bence. Kıskançlığında hoş yanları vardır tabii ama böylesinin değil.” (SG4, 2016: 193).

“Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında Arda, Emre ve Kerem isminde henüz çocuk yaşta olan üç arkadaş anne ve babalarının kendilerini evde sürekli kısıtlamalarından sıkılmışlardır. Evlerinde gönüllerince oyun oynayamayan bu üç kafadar kiralık bir eve çıkmak istemeleriyle maceraya atılırlar. Ev sahipleri, küçük oldukları için evi bu üç kafadara kiralamak istemese de bu üç kafadar çareyi Kerem’in ablası Sinem’de bulurlar. Üç arkadaş birlikte kiraladıkları evin kirasını yine harçlıklarından ödemek zorunda kalırlar. Ancak ev sahibi evin kirası ve bir de üzerine peşinat alacağını söyleyince babalarından aldıkları harçlıkların kirayı ve peşinatı karşılamaya yetmediklerini görürler. Bu üç arkadaş aslında ölçülü davranmayı bilmediklerinden başlarına böyle bir şey gelmiştir. Kendi bütçelerine uygun bir şekilde ev bulmalarını Kerem’in ablası tavsiye ederek ölçülü davranışlar sergilemenin önemini gözler önüne sermiştir:

“Ağlamaklı olduğumuzu gören ablam, halimize acıdı. Bütçenize uygun başka yer bakarsınız, dedi. Ben de bulmanıza yardım ederim.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 26).

Davranışlarda ölçülü olunabildiği kadar yeme içme de de ölçülü olunmalıdır. Nitekim bu gibi davranışlarda ölçülü davranmamak birtakım sıkıntılara neden olabilmektedir. “Abur Cubur Canavarı” romanının başkahramanı olan Bora, ilkokuldayken yemek yeme konusunda ölçülü olduğunu ve neticesinde arkadaşları tarafından kabul edildiğini, ortaokul yıllarında ise aşırı derecede çikolatalı şeyler yiyerek bunların kendisinde şişmanlığa neden olduğunu belirtmektedir. Ölçülü yemek yeme davranışının vurgulandığı bu değer eserde şu şekilde geçmektedir:

“Oysa ilkokulda beni paylaşamazlardı. Şutlarım, servislerim, bloklarım, top sürmelerim. Sporun her dalında başarılıydım. Ne olduysa ilkokulu bitirip ortaokula

geçtiğim yaz oldu. Birden aşırı yemeye başladım. Karnım aç mı tok mu aldırmadan, gelsin börekler, pastalar...” (ACC, 2016: 8).

3.21. Özgürlük

Yıldız (2003) özgürlüğü, “*Bir devlet, hükümet, halk ya da kişinin neyi yapmak neyi yapmamak isteğine kendi iradesiyle karar vermesi, egemenliğini sonuna kadar kullanması*” olarak tanımlar. Her ne kadar özgürlük, ilk zamanlarda yönetim anlamında kullanılmış olsa da bugün hayatın her anında, yaşamda olması gereken bir özellik olarak karşımıza çıkar ve hürriyet kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılır. Kişinin yapmak istediklerini başkasına zarar vermeden özgür bir şekilde yapması, onu yaşamdan tat almaya sevk eder. Özellikle ilk çocukluk döneminde daha belirgin olan özgür davranma eğilimi kişiliğin ve gelişimin bir göstergesidir. Çünkü çocuk yaşadığı dünyayı keşfedebilmek ve yeteneklerini bu alanda kullanmak için özgür olmalıdır. Fakat bunu yaparken de sınırsız özgürlüğünün olmadığını bilmeli, başkalarına zarar verildiği durumlarda bunun ortadan kalkacağı hatırlamalıdır.

Özgürlük kavramını oluşturan ilk sınır, keyfe bağlılığın yokluğudur. İktidar yasalara uygun olarak kullanıldığında bireyler güvenlik altındadır. Ama insanlardan sakınmak gerekir ve hiçbir insan mutlak gücü bozulmadan taşımak için yeterince erdemli olmadığından mutlak gücü hiç kimseye vermemek gerekir (Aron, 1986: 227). Dolayısıyla yönetsel olarak veya bireysel olarak mutlak ve sınırsız özgürlük sakıncalıdır. *İnsanın bireysel özgürlüğü, kendi dışındaki insanların özgürlük alanlarını işgal etmediği müddetçe geçerli ve kullanılabilir (Yılmaz, 2015).* Özgür insan, kendi hak ve sınırlarını bilir. Başkasının hakkına zarar verecek özgürlüğünü kısıtlayacak davranışlardan kaçınır. Kendi düşüncelerine önem verdiği gibi başkalarının düşüncelerine de saygı duyar.

Özgürlük değeri ile bulgular şu şekildedir:

Yener’in annesi bankada memur olarak çalışmakta ve Yener evde tek başına kalmaktadır. Kendi başına işler yapmakta herhangi bir koşula bağlı kalmaksızın

bağımsız düşünmeyi ve bağımsız davranmayı öğrenmektedir. Bu olay romanda şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Yener’in annesi bir bankada müdürdü. Bu yüzden gün arası hiç evde olmazdı. Yener’e okuldan geldiğinde yiyebileceği şeyler hazırlayıp dolaba koyardı. Ama Yener çoğu kez annesinin hazırladıklarına dokunmaz, kendi bir şeyler hazırlamaktan hoşlanırdı.” (SG1,2011: 67).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin ilk dizisinde Hexonya gezegeninde doğan çocuklara ilk 50 yıl boyunca kullandıkları üç harfli adlarını anne ve babaları koyarlarken sonrasında ise uzaylılar kendi kararlarını kendileri alarak diledikleri harfleri isimlerine ekleyebilirlerdi. Özgürlük insanın her türlü dış etkidenden uzak olarak kendi kararlarını alması olarak adlandırılabilir. Bu tanımdan yola çıkarak Hexonya gezegenindekilerin ilk 50 yıldan sonra kendi kararlarıyla kendilerinin isimlerine harf eklemeleri özgürlük değeri ile ilişkilendirilebilir. Bu durum romanda okuyucuya özgürlük değeri hissettirilerek verilir:

“Hexonya’da yaşayanların isimleri, onların yaşları hakkında da bilgi verirdi. İlk 50 yıl boyunca kullandıkları üç harfli adlarını, anne ve babaları koyardı. Sonrasında ise her 50 yılda bir diledikleri bir harfi ekleyerek kendi isimlerini kendileri oluştururlardı. Bu nedenle Müdür Teltek’in yaşının 250 ile 300 arasında olduğunu herkes anlayabiliyordu. Müzik öğretmeni Allegro ise sınıfa girdiği ilk günden 245 yaşında olduğunu, beş yıl sonra adına “M” harfini almayı planladığını söylemişti zaten.” (BUD, 2013: 30).

Serinin ikinci kitabı olan “Yine mi Uzaylı?” romanında Hexonya gezegeninin kahramanları Dünya gezegenine yaptıkları yolculukta dünyalılarının özgürlüklerinin kısıtlı olduğuna şahit olur. Elif, sürekli okula gitmekte okulda ise sınavlardan sıkılmaktadır. İsteddiği dersleri seçememekte, ilgi alanına yönelememektedir. Bir de büyüklerin kendisinden hep belirli derslere çalışmasını istemesinden sıkılmaktadır. Elif, özgürce seçim yapamamakta, kendinden büyük insanların kendi duygu düşüncelerine önem vermediğini görünce kendini değersiz hissetmektedir. Özgürlük, kişiye istediklerini –başkalarını rahatsız etmeden- yapma hakkı ve seçim hakkı verir. Akal,

eğitim sisteminin özgür düşüncelerini desteklemesini, çocuklara seçim hakkı verilmesini istemektedir:

“Acaba ben istiyor muyum, soran yok! Sanki benim hayatımı onlar yaşıyorlar. Bütün hafta okul eziyeti yetmezmiş gibi bir de hafta sonu kalk dershaneye git, olacak iş mi! Kaç haftadır oturup resim yapamadım, boyalarım kurumuştur. Piyano desen salonda süs diye duruyor. Sevdiğim şeylere ayıracak zamanım yok. Ama onların umrunda mı?” (YU, 2014: 56).

“Kiralık evde İki gün Bir Gece” romanında Emre, Arda ve Kerem kendilerine ait bir daire kiralamak istemekte ve bu dairede özgürce ve kimseyi rahatsız etmeden müzik aletleri çalmak istemektedirler. İlk gençliğin kıpır kıpır döneminde olan bu üç kafadarlar ailelerinin kendilerini kısıtlamalarından sıkılmışlardır. Bir de üstüne bina kültürünün getirdiği yasaklar eklenince bu üç amatör arkadaş ev tutmaya karar verirler ve maceraya atılırlar. Özgür olmak ve başkalarına zarar vermeden yapılmak istenen bu davranış romanda şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Rahatça oyun oynayabileceğimiz, dilediğimizce müzik yapabileceğimiz, bize ait bir daire... Kulağa çok hoş geliyordu. Rüya gibi... Emre ile Arda'ya söz edince onlar da bayıldılar.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 21).

Yine romanın ilerleyen bölümlerinde çocukların aldıkları kararlara anne ve babaların saygı duyduğu, hoşgörü gösterdiği görülür. Özgür birey, kendi kararını kendi alabilen bireydir ve bu alınan karar başkaları tarafından da saygıyla karşılanmalıdır.

“Gizlice geldi, dedi ablam. Babam madem ayrı yaşamak istiyor, saygı göstermeliyiz, diyor. Annem de aynı fikirde. Artık kararlarını kendi başına verecekmişsin.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 126).

Akal, anne ve babalara bu roman (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece) vesilesiyle çocuklarının özgürlük alanının kısıtlanmaması gerektiği üzerinde durur. Çünkü ilk

gençlik çok hareketlidir ve bağımsız hareket etmek istemektedir. Çocukların gelişim özelliğini çok iyi bilen Akal, özgürlük değerini üstü kapalı bir şekilde aktarır:

“Ablam, artık odamı nasıl dekore edeceğimi planlamaya başlayabilirim, değil mi diyerek hemen balkonlu odaya koştu.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 140).

3.22. Paylaşımçı Olmak

İnsana değer katmak ve değerli olduğunu hissettirmek eğitimin sisteminin en önde gelen konuları arasındadır. Tabiatı gereği insan değerli olmak ister. Değer görmek, başkaları tarafından kabullenmek insanın özellikleri arasındadır. İşte paylaşma ve paylaşımçı olma değeri insana bu özellikleri katar. Paylaşımçı olmak kişiyi, olumlu duygulara sevk eder. Kendini huzurlu ve mutlu hisseden kişi, birlik ve beraberliğin atılmasına ön ayak olur. Paylaşımçı olmak, sınıf farkını ortadan kaldırır. Kişileri, ırkına ve mezhebine göre davranmamayı öğretir.

Paylaşma değeri, kişileri ve toplumları birbirlerine yaklaştırır. Komşuluk ilişkilerini geliştirir. Sıcak ve samimi arkadaşlıkların kurulmasını sağlar. Kişiler zor zamanlarında dostlarının acılarını paylaşımlarıyla ayakta durur. Sevinçler ve mutlu zamanlar paylaşmayla katlanır. Bu bakımdan paylaşımçı olmak, toplumların ve kişilerin olmazsa olmaz özellikleri arasındadır.

Akal’ın romanlarında paylaşma değeri, kahramanların birbirlerine destek olmaları, acılarını ve sevinçlerini paylaşımları, iş bölümü yapmaları şeklinde karşımıza çıkar. Akal’a göre paylaşımçı olmak aile bütünlüğünü sağlar. Kahramanların yükünü hafifletir ve dayanışmayı sağlar.

Tespit edilen paylaşımçı olmak değeri şu şekildedir:

Süper Gazeteciler, röportaj için görev paylaşımı yaparak hem kendi üzerlerindeki iş yükünü hafifletmek hem de bu sayede kendi aralarındaki samimi duyguları ve davranışları besleyerek arkadaşlık ilişkilerini pekiştirirler:

“Bir saat sonra sorular üzerinde çalıştılar. Sonunda hangilerini soracaklarını seçip birkaç da yedek soru hazırladılar. Sıra ertesi günkü görev paylaşımını yapmaya gelmişti.

- *Soruları ben sorayım, diye atıldı Selin.*

- *Ya ben ne yapacağım? Elimde teybimle adamın önünde taş gibi durup Aekeoloji Müzesindeki Apollon heykelini mi oynayacağım?*

- *Yener ‘Benim ne yapacağım belli, her zamanki gibi resim çekeceğim.’ dedi.”*
(SG1,2011: 69).

Paylaşma değeri maddî durumları olduğu gibi manevî durumları paylaşma anlamına da gelir. Bilgilerin aile içinde paylaşılması önemli bir değerdir. Çocukların gelişimi açısından ebeveynlerin yaptıkları paylaşımlar çocukları yönlendirir. Akal’ın “Fantastik Galaksi Serisi”nin birinci kitabında Hex’in bilgi anlamında gelişmesi babası Ozezi sayesinde olmuştur. Babası her yeni buluşu oğluya paylaşarak oğlunu hem bilimsel alana yönlendirmiş hem de oğluna bu davranışıyla örnek olmuştur. Bu durum serinin ilk cildi olan “Biri Uzaylı mı Dedi” romanında şu şekilde geçer:

“Hex tırnağının ucuna yerleştirdiği mikroskopik fotoğraf makinesiyle müdürün sağdan soldan her pozunu çekti. Babası gezegenlerarası güvenlikte çalıştığı için teknolojik gelişmeleri yakından izleme ve yeniliklere arkadaşlarından daha hızlı sahip olma şansına sahipti. Bay Ozezi, her yeni buluşu mutlaka eve getirir, oğluna gösterirdi.”
(BUD, 2013: 14-15).

Paylaşma, gerek toplum düzeninin sağlanması gerekse insan ilişkilerinin geliştirilmesi açısından son derece önemlidir. Paylaşma değeri vasıtasıyla insanlar birbirlerine yardım ederler. “Zombili Mombili Roman”da Özgür, yeğenine hediye ettiği tavşanı istemektedir. Çünkü tavşanın antika olduğunu ve insanlara uğursuzluk getireceğini düşünür. Fakat yeğeni Nilsu, dayısına tavşanı vermek istemez. Araya Nilsu’nun annesi girer ve Nilsu’nun oyuncaklarıyla oynamasına dayısından müsaade etmesini ister. Hem

Nilsu'nun ilerde tavşanı ihtiyacı olan birine hediye edeceğini söyler. Nilsu'nun işine yaramayan oyuncakları başkalarına vererek, başkalarını mutlu edeceğini düşünen anne toplumda olması gereken paylaşma değerini ortaya koyar. Burada anne, ideal olanı, olması gerekeni simgelemektedir. Anne bu değerini, insanları kaynaştıracağına ve mutlu edeceğine inanmaktadır. Paylaşmanın önemini belirten bu değer romanda şu şekilde aktarılmıştır:

“Emel araya girdi.

- Vallahi şımarık çocuklar gibisin Özgür, dedi. Hiç ısrar etme, Nilsu büyüyene kadar bizim ailemizin bir üyesi artık o.

- Büyüyene kadar mı, sonra ne olacak?

- İhtiyacı olana vereceğiz. Onların işine yaramayan oyuncaklar, başka çocukların mutluluğu olabilir öyle değil mi?

- Mutsuzluk verir dersen daha iyi olur, diye mırıldandı Özgür, dişlerinin arasından.

- Huysuzluk etme Özgür, dedi Emel kardeşine. Annem de öyle yapardı unuttun mu? Bize küçük gelen az kullanılmış eşyalarımızı, artık oynamadığımız oyuncaklarımızı, kimsesiz çocuklara dağıtırdı. İhtiyacı olan kullansın, derdi.” (ZMR, 2016: 63).

Barış, romanın ilerleyen bölümlerinde hiç oyuncak ve elbisesi olmayan Ali'yle karşılaşır. Ali'ye kendisinde fazla oyuncak ve elbise olduğunu kendisiyle paylaşacağını söyler. Barış'ın bu duyarlı ve paylaşmaya önem veren değeri eserde şu şekilde geçmektedir:

“Barış, elinde tika basa dolu torbalarla onu kapıda bekliyordu.

- Ne bunlar?

- *Hepsi Ali'ye... Annem benim zaten küçülen eskilerimi yıkayıp hazırlamıştı. Verecek yer arıyordu. Benim ve Nilsu'nun kullanmadığımız oyuncaklarımızdan da ayırdık.*" (ZMR, 2016: 159).

3.23. Sağlıklı Olmaya Önem Verme

İnsanın kendi bedeni, kendisine verilmiş bir emanettir. Dolısıyla kendi bedenine dikkat etmesi gerekir. Sağlıklı olabilmek için zararlı alışkanlıklardan uzak durduğu gibi beslenmesine de dikkat etmelidir. Özellikle çocuklar gelişme döneminde oldukları için kendi gelişimlerine katkı sağlayacak besinler tüketmelidir. Sağlıklı beslenmek, sağlıklı olmanın yolunu açar.

Gelişme çağındaki çocuklara düzenli beslenme alışkanlıkları kazandırılmalıdır. Bunun yanında sağlıklı olmak için el, yüz ve vücut temizliği konusunda dikkatli olmaları gerektiği üzerinde durulmalıdır.

Aytül Akal'ın romanlarında kahramanlar gelişme çağında oldukları için ebeveynleri tarafından sağlıklı bir gelişim göstermeleri için sık sık uyarılırlar. Beslenmelerine dikkat etmeleri gerektiği, hasta olmamak için temizliğe önem vermeleri gerektiği kahramanlara aşılana çalışılır. Akal, kahramanlar aracılığıyla okuyucuya zararlı besinleri tanıtarak bunlardan uzak durulması gerektiğini öğütler.

İnsan vücudunun sağlıklı olması için dikkat edilmesi gereken birçok nokta vardır. Evren'in annesi serinin ilk romanında oğlunun gelişme çağında olduğunu bilmekte ve gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi için vitamin haplarının önemli olduğunu ve her gün alması gerektiğini söylemektedir. Bu yolla vitamin ilaçlarının insan sağlığı için özellikle de gelişme döneminde alınması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu durum şu şekildedir:

"Sahi nerden çıktı o ilaç?"

- *Annem verdi. Gelişme çağındaymışım, her gün bir tane almalıymışım.*" (SG1,2011: 52).

Sağlıklı olmanın bir diğer yolu da düzenli ve dengeli beslenmektir. Hele ki okul çağındaki çocukların sabah kahvaltı yapmaları çok önemlidir. Bu değer, Evren'in annesi üzerinden şöyle verilir:

“Aceleyle giyinip akşam yatmadan önce düzenlediği gazetelerden birkaç tane alıp çantasına yerleştirdi. Annesi her zamanki gibi kahvaltı hazırlamıştı. Bir şeyler yemeden onu asla dışarı çıkarmazdı.” (SG1,2011: 38).

Süper Gazeteciler roman dizisinin 4. cildi, Yener ekseninde cereyan eder. Yener arkadaşları arasında ilginç fikirleri ve esprileri ile tanınır. Evren ile her konuda çok iyi anlaşılırlar. Bilgisayar kullanmada ve grafik işlerinde başarılı olduğundan Süper Gazetenin düzenlenmesini o yapar. Annesi ve babası yıllar önce ayrılmıştır. Yener banka müdürü olan annesiyle birlikte yaşar. Süper Gazete fikri ondan mı çıktı yoksa Yener'den mi bu konu net değildir. İleride iyi bir gazeteci olmak ister (Şahbaz ve Güngör, 2012: 99). Babasının düğününe giden Yener, yine maceranın içine atılır. Babasının düğünü için kaldığı otelden bilgisayar oyunu alır ve oyun oynamaya başlar. Yener bilgisayar oynamaktan dolayı sırt ağrıları çekmekte ve göz kuruluğu yaşamaktadır. Yener bu sağlıksız durumu yaşayarak öğrenmiştir. Yener evrensel anlamda günümüz çocuklarını temsil etmektedir. Bugünün çocukları da tıpkı Yener gibi saatlerce bilgisayar oyunu oynamakta ve bunun neticesinde birçok sağlık problemi yaşamaktadır. Yener, başına gelen bu olayla ilgili olarak bilgisayar oyunlarını uzun süre oynamanın sağlıksız durumlar meydana getirdiğini dile getirmektedir. Bu nedenle bilgisayar oyunlarının insan sağlığına olumsuz etkilerinin önlenmesi için bilgisayar oyunu karşısında saatlerce durulmaması gerektiğini örtük bir şekilde dile getirmektedir. Bu durum metinde şu şekilde yapılandırılır:

“Yener bilgisayar oyunlarını çok iyi bilirdi. Oyuna kaptırdı mı saatler geçiyor, hiçbir şey yapmadan gün bitiyordu. Oyun oynadığı sıralarda bilgisayar karşısında hep aynı şekilde oturmaktan sırt ağrıları çekerdi. Gözlerini kırıştırdığında kirpikleri batıyormuş gibi hissettiğinde, annesi onu göz doktoruna götürmüştü. Göz kuruluğunun suçlusu da bilgisayar çıkmıştı. Aslında pek de öyle sayılmazdı çünkü onun karşısında saatlerce oturmayı seçen Yener'di.”(SG4, 2016: 62).

Akal'ın seçtiği karakterler günlük hayatın içinde olan karakterlerdir. Günlük hayatta karşımıza çıkan tipler Akal'ın romanlarında da karşımıza çıkar. O, olan ile olması gerekeni bir arada verir. Karşımıza çıkan yardımcı kahramanlar hayatın olağan akışı içinde verilir: Sigara kullandığı için ciğerleri iflas eden biri, alkol bağımlısı ve alkola düşkün insanlar... Bunlardan bazılarıdır. “Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında, sağlıklı olmak için hastane önünde bekleyen yardımcı kahramanlara Titrek Teyze'nin tavsiye ettiği sağlığa faydalı şişedeki su içirilir ve yardımcı kahraman hemen sağlığına kavuşur. Aslında Akal, bu yolla herkese iyilik yapma idealini gerçekleştirmek ister. Ama bu mümkün görünmese de çizdiği sağlığına dikkat etmeyen insanlar profiliyle sağlıklı olmanın önemli olduğunu dolaylı yoldan aktarır:

“Sigarasının izmaritini çalılıkların önündeki toprak zemine atıp ayakkabısının burnuyla söndüren adamın yanında, derisinin her gözeneğinden ter damlası fişkırarak kilolu bir kadın vardı; bir yandan terini siliyor, bir yandan söylenip duruyordu...”

- Ne yapayım doktor da söyledi işte. Beyinde bitirmiş bu iş. İradem zayıf, tamam mı? Sen beyninde bitirene kadar ciğerlerin seni bitirecek, geberip gideceksin... Bana söyleyeceğine kendine bak, sen zayıfla, söz ben de sigarayı bırakırım.

- Diyetisyenin verdiği diyeti uyguluyorum ya, iki ayda 10 kilo verdim, daha ne olsun? Ben gayret ediyorum.” (KAH, 2016: 96).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin ikinci cildinde Hexonyalıların Dünya'yla maceraları kaldığı yerden devam eder. Gezegenlerarası Güvenlik Birimi'nden Ozezi Dünya'dan zamanında dönmeyince oğlu Hex meraklanır. Arkadaşlarının bu durumuna üzülen dört Hexonyalı kafadarlar Dünya'ya gidip Ozezi'yi kurtarmaya karar verirler. Ozezi, son bir şekil değiştirerek Elif formuna dönüşür. Elif ise okula gitmiştir. Elif formuna dönüşen Ozezi, evde Elif'in annesi tarafından şaşkınlıkla karşılanır. Çünkü annesi Elif'i okula göndermiştir. Elif'i karşısında görünce şaşırır ve hasta olduğunu düşünür. Gerçekte ise Ozezi, Elif formuna dönmüştür ve Hexonya gezegenine gitmek için fırsat beklemektedir. Annesi Elif'i karşısında görünce hasta olabileceğini düşünür ve telaşlanır. Elif'in sağlığına önem vermesi gerektiğini söyler ve onun sağlığına

kavuşması için çeşitli önlemler alır. Sağlıklı olmak için neler yapılması gerektiği Elif'in annesi çerçevesinde verilir:

“Hadi canım, şuraya uzan da ateşine bakayım.

- Ozezi direnmeden, annenin gösterdiği geniş koltuğa yayıldı. Hazırladığı ihlamuru içti.

- Ohh, çok güzelmiş. Limon da.

- Televizyon sesini kısıyorum, uyumak istersen seni rahatsız etmesin.

- Yok, yok uyuyamam.

- Az sonra baban gelecek, o gelene kadar dinlen biraz.” (YU, 2014: 66).

“Çılgın Uzay Planı” romanında insanların sağlıklarına dikkat etmeleri gerektiği dile getirilir. Dünya gezegeni ile Hexonya gezegeni arasında kurulan kurguda Dünya'ya gelen uzaylılar şekerli yiyeceklerin sağlıklı olmadığını dile getirmektedirler. Şekerli yiyecekleri aşırı derecede seven Dünyalılara şekerli yiyeceklerin aşırısının zararlı olduğunu uzaylılar başlarından geçen olayla anlatır. Dünya'ya gelen ve çocuk bedenine dönüşen uzaylılar; çikolata ve dondurmayı çok sevmektedir fakat bunların zararlı olduğunu da aktarmaktadır:

“Bayan Tonto mızıldanmaya başladı. Ben acıktım. Dondurma istiyorum.

- Nen kaşlarını çattı. Dondurmayla karın mı doyurulur, hayret bir şey.

- Çikolata?

- Hayır

- *Hex keyifsizce başını salladı. Bu insan çocukları nasıl da biliyorlar şekerli şeylerin tadını. Oysa şeker çok zararlı bir şey...*” (ÇUP, 2015: 123).

“Renk Delisi” “Süper Çocuklar 1” romanında kendi özelliğinin ne olduğunu anlamaya çalışan Mete, sağlıklı olmanın spordan geçtiğini bilir. Spor sayesinde kendisinin sağlıklı ve atletik bir vücuda sahip olacağını düşünerek sık sık spor yapar. Mete’nin sağlıklı olmaya verdiği önem metinde şu şekilde geçmektedir:

“...hemen yere uzanıp mekik çekmeye başladım. O anda aklıma geldi. Belki göbeğimi eritmekle kalmayacak, böylelikle kaslarımın süper gücünü de fark edecektim. (RD, 2015: 35).

“Abur Cubur Canavarı” romanında Bora sürekli abur cubur yemektir. Öyle ki onun bu yeme sevgisini ailesi de desteklemektedir. Fakat Bora, aşırı kilo alır ve bunun sebebi olarak da yediği abur cuburların olduğunu söyler. Sağlıklı olma noktasında karar alan Bora, artık abur cubur yemeyeceğini, yediklerine dikkat edeceğini vurgular. Çocukların çok sevdiği ve zararlarını gördüğü abur cubur yeme alışkanlıkları Bora üzerinden okuyucuya hissettirilir:

“ Ben artık yediklerime dikkat etmeye karar verdim, onu söyleyecektim. Akşam yemekten sonra abur cubur yemeyeceğim, bana bir şey getirmeyin, istemiyorum.” (ACC, 2016: 17).

Erol’un arkadaşı Bora’ya olan tavsiyesi sağlıklı olmak için yapılması gerekenlere örnektir. Erol, “*Yemeklerini mutlaka yemelisin. Yoksa sağlığın bozulur. Ara öğünlerden vazgeç. Özellikle akşamları abur cuburu kes, yeter.*” (ACC, 2016: 46). Cümleleriyle sağlıklı olmak için yapılması gerekenlerin önemli olduğunu belirtmektedir.

3.24. Saygı

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (TDK, 2005) saygı, “1. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2. Başkalarını rahatsız

etmekten çekinme duygusu.” anlamlarıyla açıklanmıştır. Birey, bir yandan biyolojik varlığını sürdürürken bir yandan da kendini mutlu, huzurlu ve sağlıklı hissetmek ister. Kişinin kendini sağlıklı ve huzurlu hissetmesinin ilk şartı kendine değer vermesi ve saygı duymasıdır. Bunu yapabilmek için ise kendi benliğini ve kalbini kötü düşüncelerden uzaklaştırmalıdır.

Saygı değeri, kişiyi karşısındakine nezaket içerisinde davranmayı gerektirir. Pıghın (2005) saygıyı, “*bir insanın karşısındakini, meziyetleriyle, zayıflıkları, yanlışları, hakları ve ihtiyaçları ile olduğu gibi kabul etmesi*” olarak değerlendirmiştir. İslam felsefesi gereği, yaratılan her varlık yaratandan dolayı kıymetlidir ve saygıyı hak etmektedir. Bu bakımdan kişi inancı gereği yaratılan varlığa saygı göstermelidir.

Başkalarına saygı duymak ve saygılı davranmak onlardan da saygılı davranış görmenin başlıca şartıdır. İnsan ilişkilerinde her iki tarafın da memnun kalabilmesi için karşılıklı saygı duyulması gerekir. Saygıya dayanmayan ilişkiler insanları bir arada tutmaz, aksine onları birbirinden uzaklaştırır (Güngör, 2010).

Aile içi iletişimde de saygı en temel değerlerimizden olmalıdır. Birbirimizi sevdiğimiz kadar birbirimize de saygı duymalıyız. Eşler arasındaki saygılı ölçüler aile saadetinin en önemli belirleyicilerinden birisidir. Saygıya dayalı davranışlar, sevgiyi ve saygınlığı da beraberinde getirecektir. Çocuklarımızın da sevgi kadar saygıya da ihtiyaçları vardır. Çünkü kişilik ve karakterin sağlamlığı için bu duygu temel bir değerdir (Yaman, 2014).

Saygılı davranmak bir güneş gibi insanları birbirlerine yaklaştırır. İnsanlar arasındaki paylaşımı artırdığı gibi kişilerin değerli olmasını da sağlar. Bu bakımdan Türk toplumunda büyüklere saygıyla küçüklere sevgiyle yaklaşmak ilkesi temel pusulamız olmalıdır. Çünkü Türk toplumunda büyükler her ne koşulda olursa olsun saygıyı hak ederler.

Saygı, kimi zaman söz ile kimi zaman ise davranışlarla açığa çıkartılır. Toplumsal düzenin sağlanmasında insanların birbirlerine incitici sözler söylememesi gerekir.

Ortaya çıkan anlaşmazlık durumlarında bireyler problemlerini saygı çerçevesinde çözüme kavuşturmalıdır.

İnsanların birbirine karşı saygılı olması toplumsal huzur için gereklidir. Hayatın akışı içerisinde insan, başka insanlarla aynı mekânı paylaşır, aynı olaylara tanıklık eder. Bu süreç içerisinde insanlar karşısındaki insanlara değer verip, düşüncelerine saygılı olduğu takdirde yaşanabilecek olumsuz durumlar ortadan kaldırılabilir. Toplumsal düzenin düzgün bir şekilde işleyebilmesi için bir babanın eşine ve çocuklarına, öğrencinin öğretmenine, öğretmenin amirine, satıcının müşterisine saygı göstermesi gerekir (Kumbasar, 2011).

Saygı değeri, Akal'ın romanlarında kahramanların birbirlerine, ailelerine, içinde bulunduğu topluma, öğretmenlerine gösterdikleri saygıyı temel alarak gerçekleşir. Akal'ın romanlarında saygı değeri kendini belirgin şekilde gösterir.

Evren annesine olan saygısını sözleriyle dile getirir: *“Tamam, geliyorum anneciğim, diyerek baskı tablasından kayıp sağa sola dağılan sayfaları topladı ve çalışma masasının üstüne yığıdı.”* (SG1,2011: 29).

Öğrencilerin öğretmenlerine ve onun makamına gösterdikleri saygı şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Sonunda tarihçi koridorun ucunda görüldü. Gerçekten de yanında Altay Şen vardı. Sınıf gözcüsü heyecanla, İşte, geliyorlar, susun çocuklar! diye bağırarak yerine koştı. Osman Bey ile Altay Şen sınıfa girdiklerinde bütün sınıf sessizlik içinde bekliyordu.” (SG1,2011: 57).

Saygı arkadaşlar arasında kırıcı olmamak, gerektiğinde özür dilemek anlamına gelir. Saygı değeriyle insanlar birbirlerine ölçülü davranırlar, hürmet ve ihtiramda bulunurlar. Süper Gazeteciler sinirli oldukları bir anda saygı değerinin önemli olduğunu anlayarak sakinleşirler:

“...tamam, hepimiz çok sinirliyiz ama birbirimizle böyle kırıcı konuşmayalım.

- Yener arkadaşına hak verdi.

- *Özür dilerim Selin. Şaşkınlıktan ne diyeceğimi bilemedim.*” (SG1,2011: 117).

Sınıfta gürültüye sebep olan Elif kendinden beklenen davranışı gösterir. Yerinden kalkıp utanarak “*Özür dilerim. İsteyerek olmadı efendim.*” (SG2,2012: 44). diyerek nezaketli ve saygılı bir davranışta bulunur. Elif, sınıfta böyle durumlarla karşı karşıya kalabilecek olan arkadaşlarına konuşmadaki saygı ve nezaket dilini kullanarak örnek olur.

Kişiler buldukları konumlarına da uygun hareket ederek saygı ve nezaket dilini kullanırlar. Bu durum kişilerin birbirlerine saygılı bir şekilde davrandıkları anlamına gelir. Kişi karşısındakine saygıyı, dili ölçülü ve güzel kullanarak da ortaya koyabilir. “*Süper Gazeteciler 2*” romanında bu durum sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Saygı değeri dili nezaket ve saygı ölçüsünde kullanılarak verilmiştir:

“*Araba okul kapısına yaklaşıncaya durdu. Şoför başını uzatarak, kapıda gruplar halinde bekleyen öğrenci kalabalığına doğru seslendi:*

- *Elif ve Selin! Aranızda mı?*

- *İki kız kalabalığın arasından sıyrılıp, arabaya koştular. Şoför kibar bir tavırla indi. Kızlara kapıyı açtı. “Buyrun, Başkan’ım sizi bekliyor.”* (SG2, 2012: 55).

Elif Belediye Başkanı’nı karşısında görünce “*Buyrun efendim. Ne istemiştiniz? dedi Elif terbiyeli bir tavırla.*” (SG2, 2012: 71). Sözleriye kendinden büyüklere karşı saygılı bir şekilde davranılması gerektiğini ortaya koyar.

Saygı nezaketli davranmayı içinde barındırır. Kişi kendinden büyüklerine ve küçüklerine saygılı ve kibar davranmalıdır. Elif kendine karşı saygılı bir şekilde

davranan fabrika müdürüne bu davranışı için teşekkür etmektedir. Romanda verilen bu değer, insanların birbirlerini anlamalarına, samimiyet ortamının doğmasına, sorunlara açık ve net bir şekilde yaklaşılacağına olanak sağlamıştır. Saygı gibi insan ilişkilerinin olmazsa olmazı olan bu değer, romanda kıymetli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır:

“...Müdür gülümseyerek yerinden kalktı. Elif’in yanına gidip elini sıktı. Kendi kızıyla konuşuyor gibiydi. Sorunlar çözülebildiği sürece sorun değil, deneyimlerdir. Bunu sakın unutma.

- Elif’i kapıya kadar geçirdi. O sırada bir sekreter elindeki zarfı Elif’e uzattı. Buyrun efendim, taksi ücretleriniz.” (SG2, 2012: 138).

Evren ve Yener hatalarının farkına varabilen ve gerektiğinde özür dileyebilen kahramanlar olarak karşımıza çıkar. Bu iki kahraman büyüklere ve komşulara karşı saygıda kusur etmezler. Özellikle komşularına karşı saygılı davranmaya, onları rahatsız etmemeye ve gerektiğinde ise özür dilemeye özen gösterirler. Yedinci sınıfa giden bu iki kafadar, bu özellikleriyle saygı gibi temel insanî değerlere küçük yaşlardan itibaren önem verilmesi gerektiğine dikkat çekerler.

“Evet, biliyorum. Bu yüzden hala kendimi suçlu hissediyorum. Üstelik ailenin bir değil, iki çocuğu da felçliymiş. Çok üzücü bir durum. Belki de bir ara gidip özür dileriz diye düşünüyorum.” (SG3, 2015: 174).

Saygı, karşısındakine değer verme ve nezaket kurallarını kullanma olarak da adlandırılır. Süper Gazeteciler serinin tüm ciltlerinde saygıyı en önemli değer olarak görürler. Kendilerinden büyüklerine ve küçüklerine saygılı davranırlar. Tanımadıkları insanlarla nezaket içerisinde iletişim kurarlar. Nezaket kuralları saygılı bir dil kullanmayı gerektirir: özür dilemek, izin istemek, rica cümleleri kurmak, terbiyeli davranmak bunlardan bazılarıdır. Yedinci sınıfa giden ve kendi imkânlarıyla gazete çıkaran çocuklar bu dili sıklıkla kullanmaktadırlar:

“Adamın görüş alanının dışında kalan bir masa arandı. Yuka ağacının dalları ardına gizlenmiş uzak bir masaya otururken genç bir çift de yanına oturmak için izin istedi. Anlaşılan, onlarla da gözden uzak bu masayı hedeflemişlerdi.

- Oturabilir miyiz?

- Yener başıyla evet işareti etti.” (SG4, 2016: 90.

Saygı, karşısındakine değer vermeyi, karşısındakine alçakgönüllü, terbiyeli ve edepli davranmayı gerektirir. İnsanların fikirleri, tutumları farklı da olsa bunu saygı çerçevesinde hoşgörebilmelidir. Kendisini telefon ile sürekli rahatsız eden Furkan’ın telefonunu açmayan Selin’e halası adeta ders verir ve saygılı davranmanın gerekliliğinin ne olduğunu anlatır:

“Açsana kızım, her şey hemen anlatılacak dediysek telefon konuşmanı beklemeyecek kadar da sabırsız değiliz. Arayanın suratına kapatman çok kaba bir davranış.

- Konuşmak istemedim hala.

- O zaman açar, şimdi uygun değilim seni sonra ararım der, öyle kaparsın.” (SG4, 2016: 164).

“Biri Uzaylı mı Dedi” romanında Hexonya gezegenindeki uzaylılar Dünya’ya gelerek onlar hakkındaki yanlış algıları düzeltmek isterler. Hex, Dünya’ya birlikte geldiği başkanına saygıda kusur etmez. Çünkü başkan, Hex’ten büyüktür ve yaşı itibariyle saygılı davranılmayı hak ediyor. Bu durum metinde şu şekilde geçer:

“Siz Hexonya başkanısınız sayın başkanım, dedi Hex saygıyla.” (BUD, 2013: 57).

Üç yakın arkadaşın kendi evlerinde gönüllerince oynayamaması ve müzik yapamaması üzerine üç yakın arkadaşın kiralık ev bulmak için yakınlarından yardım istemesiyle başlayan macerayı konu alan “Kiralık Evde İki Bir Gece” romanı, ilk gençliğin

heyecanını ve aksiyon dolu maceralarını taşıyan bir eserdir. Eserde ev tutmaya giden Kerem ve ablası Sinem’in evi kiralamak için ev sahibiyle konuşmaları üzerine ev sahibi saygılı bir şekilde evin daha önce tutulduğunu söylemesi saygı değerine örnektir. Romanda küçüklerin büyüklere saygılı olduğu kadar büyüklerin de küçüklere saygılı davrandığı görülür:

“Yaşlı kadın mahcup bir ifade takınmıştı. Sizden önce gelenler tuttular, kapora da verdiler, sizi boşuna bekletmiş oldum. Kusura bakmayın.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 47).

Saygı, nezaket duygusunu da içinde barındırır. Kişinin karşısındakine kibar davranması, nezaket göstermesi toplumların önemli özellikleri arasındadır. Murat öğretmen, “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında kendilerine yardım eden yaşlı teyzeye saygı ve nezaket ekseninde *“Evet, verdiğiniz bilgiler için teşekkür ederiz.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 26).* Sözleriyle büyüklere karşı saygılı davranılması gerektiğini ortaya koyar.

Saygı ve sevgi değeri öfkenin zıddıdır. “Zombili Mombili Roman”ın başkahramanı Özgür, uzun uğraşlar sonucunda yazdığı romanın yayınevi tarafından kabul edilmediğini görür. Yayınevi kendisinden korkulu bir çocuk romanı istemektedir. Bu durum karşısında çok sinirlenen Özgür, sınırlarını kontrol etmek için saygı değerine başvurur. Nazik bir şekilde editörle konuşmasını tamamlar. Özgür, her ne kadar romanın kahramanı olsa da böyle durumlarda okurlarının nasıl davranması gerektiğini uygulamalı bir şekilde göstermektedir:

“Az önce içimde kıpır kıpır dolanıp çıkacak bir delik arayan öfke canavarını güçlükle yatıştırmaya çalışırken, editörün sözlerini yanlış duymuş olabilirdim. İçimde umut kırıntıları, editörün masasına yaklaşip nazikçe sordum?” (ZMR, 2016: 6).

3.25. Sevgi

İnsanı insan yapan temel değerlerin başında sevgi gelir. Sevgi, bireyler arasında, aile arasında, toplumlar arasında olması gereken bir duygudur. Birbirlerine karşı bu

duyguyu güçlü hisseden toplumlar birbirlerine daha sıkı sarılırlar ve kolay kolay ayrılmazlar.

Sevgi değeri, içinde hoşgörü, samimiyet, saygı ve bağlılığı barındırır. Sevgi neticesinde insanlar birlik olurlar ve kaynaşırlar. Sevgi çok çeşitlidir. Kişinin ailesine, arkadaşlarına, toplumuna, vatanına ve yaratıcısına karşı gösterdiği sevgi bunlardan bazılarıdır.

Bilhan, (1991) sevgiyi, “Bir kimseye ya da bir şeye karşı insanda oluşan, onu gerektiğinde büyük özverilere götürebilen, yakınlık, ilgi, beğeni gibi bağlarla ifadesini bulan duygusal bir hal” olarak tanımlar. Sevgi, kişiyi kuşatan ısıtan ve diğer insanlara yaklaştıran bir değerdir. Sevgi gerektiğinde özverili davranmayı gerektirir. Bireyin, vatana olan sevgisi ve gerektiğinde vatani uğruna canını seve seve vermesi bu değerın yüceliğini gösterir.

Sevgi, insanları birbirine yaklaştıran ve kaynaştıran, içsel olarak bağlayan doğal, ruhsal bir eğilimdir. Kişiyi öteki insanlardan ayıran duvarları yıkan, öteki insanlarla birleştiren etkin bir güçtür. Sevgi, kişinin bütünlüğünü, bireyselliğini yitirmeden diğer insanlar ve varlıklarla birleşmesidir (Hökelekli, 2013). Sevgi değerine sahip bireyler fedakâr davranan, sorumluluk sahibi bireylerdir. Bu değer bireyleri bir çimento edasıyla birleştirir. Kişiyi bencillikten alıkoyar ve toplumun bir parçası haline getirir.

Sevginin çok kıymetli bir değer olduğunu bilen Akal, romanlarında bu değeri sıklıkla kullanır.

Elif’in kardeşi Arif Süper Gazetecilerin ikinci cildinde ablasını, anne ve babasını çok sevmektedir. Arif “*Ben de ablamı seviyorum anne. Hem ben seni de babamı da seviyorum.*” (SG2,2012: 21). Diyerek ailesine karşı duyduğu sevgiyi dile getirmektedir.

Selin ile Elif’in ortak noktalarından bir tanesi de haylaz bir kardeşe sahip olmalarıdır. Bu iki kafadarın kardeşleri yaramazlık yaparak ablalarını kızdırsalar da ablaları tarafından sevilirler. Elif, “*Ya, aslında benimkinin canavarlığına bakma sen. Çok şeker*

çocuktur. Çok da iyi kalplidir. Severim miniği.” (SG2, 2012: 26). Diyerek kardeşine olan sevgisini dile getirir. Selin ise “Ona bakarsan ben de kardeşimi çok severim. Çok oyuncudur. Bana etmediğini bırakmaz ama... Komiktir işte. Beni eğlendiriyor. Onsuz ne yaparım bilmem.” (SG2, 2012: 26). Diyerek o da kardeşine olan sevgisini dile getirir. Yine kardeşlere olan sevgi romanın ilerleyen bölümlerinde de verilir:

“Elif kardeşine şefkatle yaklaştı; saçlarını okşayarak sakinleştirmeye çalıştı.” (SG2, 2012: 31).

“Süper Gazeteciler 2” romanında hayvan sevgisi dile getirilir. Romanın kahramanlarından olan Evren, girdiği ve perili sandığı binanın içerisinde yavrularıyla birlikte bir kedi görür. Kedinin aç olduğunu ve binanın kedi için güvenli olmadığını düşünür. Hayvanlara yönelik geliştirilen bu sevgi ve duyarlılık metne şu şekilde yansımıştır:

“...kendisine ona kötülük yapmak için değil, yardım etmek için gözleriyle anlatmaya çalışırken, bir yandan sesinin duygularını yansıtmaya gayret ederek fısıltı bir sesle kediyle konuştu:

- Bak, adamlar gelmek üzere. Yavruları şimdi bulurlar. Onları buradan çıkartıp güvenli bir yere götürmek zorundayız. Anlıyor musun? Haydi, birini sen al, ötekileri ben taşıyayım. Gel kedicik...” (SG2, 2011: 167).

“Süper Gazeteciler 4” romanında Yener babasının bir başka kadınla evliliği dolayısıyla babasının yanına istemese de gitmek zorunda kalır. Fakat annesine karşı sevgi doludur Yener. Annesine kızsada gerçek sevgiyi –anne sevgisini- onda tatmıştır. Her fırsatta annesine duyduğu sevgiyi dile getirir:

“Çok meraklıysan sen gitseydin.

- Annesi ses çıkarmamış, Yener ise ağzından kaçan sözlere pişman olmuştu ama artık yapabileceği bir şey yoktu. Seni özleyeceğim. Canım annem benim, diye sıkı sıkı sarılıp yanaklarından öperek unutturmaya çalışmıştı sözlerini.” (SG4, 2016: 32).

Yine aynı romanın ilerleyen bölümlerinde Yener’in yanına giden Selin anne, baba ve kardeşini çok özlemektedir. Anne ve babasına olan sevgisini babasıyla telefonda konuşurken dile getirir. Selin kardeşi Murat’ı ise yaşadıkları, beraber haylazlık yaptıkları anları gözünün önüne getirerek anmaktadır ve ona karşı da sevgi doludur. Selin’in aile sevgisi metinde şu şekilde işlenmiştir:

“Selin babasını biraz hayret ve mutlulukla dinledi.

- Tamam, babacığım. Yok, merak etme halamla çok iyiyiz burada, düğünün ertesi günü döneceğiz biz. Yener birkaç gün daha kalacakmış. Belki Evren de kalır bimiyorum. Anneme selam ikinize de öpücükler.

- Tabii, Murat’ı da öp. Unutma, öperken iki kulağından da çek.” (SG4, 2016: 192).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin ilk cildi olan “Biri Uzaylı mı Dedi?” romanında dünyaya yolculuk yapan uzaylılar kedi formuna dönüşürler. Yağmurda ıslandıklarını gören Zeynep ise bu duruma kayıtsız kalmaz. İçindeki hayvan sevgisini dışarı vurur:

“Üstelik bir değil iki yavru kediydi. Yağmurdan korunmak için asırlık bir ağacın altına sığınmışlardı. Ama pek işe yaramışa benzemiyordu. Sırıksıklam olmuşlardı, titriyorlardı.”

“Aman ne şeker şeylersiniz siz böyle. Çok miniksiniz, daha doğru dürüst miyavlamayı bile öğrenememişsiniz. Korkuttunuz beni. Eğilip kedileri kucağına aldı. Tek eliyle yağmurluğun önünü açarak kedileri göğsüne bastırıldı. Üzerlerini örtüp hızlı adımlarla tekrar toprak yola çıktı.

- *Sizi burada bırakamam, hastalanıp ölebilirsiniz. Hem karnınızda acıkmıştır. Annemi razı edebilirim, yağmur dinene kadar bizde kalırsınız.*” (BUD, 2013: 43).

“Fantastik Galaksi Serisi’nin ikinci kitabı olan “Yine mi Uzaylı?” romanında hayvanlara duyulan sevgi anlatılır. Ezi, arkadaşlarının aksine hayvanları çok sevmekte her fırsatta onlara iyi davranmaktadır. Ezi’nin hayvan sevgisi şu şekilde aktarılır:

“Benim en sevdiğim hayvan köpek. Evlerde bakılıyor, çok güzel eğitilmiş. Üstelik pek sevimli hayvanlar. Ama hepi topu ortalama on beş yıl yaşıyormuş zavallı şeyler.” (YU, 2014: 16).

Şekil değiştiren Ozezi, Dünya’daki annenin sevgisiyle karşılaşır. Ozezi, Elif şekline dönüşmüştür ve annesi onu Elif sanmıştır. Annenin evladığına gösterdiği sevgi şu şekilde yapılandırılmıştır:

“İyi misin canım?”

- *Ozezi, Dünyalı kadının şefkatli elini bir kez daha altında hissetti. Sevgi dolu, sıcacık, yumuşacık... Sesi televizyondan gelen mırıltılara karışıyordu sanki. İyice gevşedi. Farkına bile varmadan... Uykunun tatlı kucağına düştü.”* (YU, 2014: 68).

Sevgi, kişiler arasındaki bağı kuvvetlendirir. Kişilerin kendilerini iyi hissetmelerini sağlar. Sevgi sayesinde dostluk köprüleri kurulur. “Fantastik Galaksi Serisi’nin üçüncü dizesi olan “Çılgın Uzay Planı” romanında Hex, teknolojiyi çok iyi kullanmaktadır. Öyle ki teknoloji ile arasında duygusal bağ kurmuş ve bu bağı sevgi ile kuvvetlendirmiştir. Zaman zaman evindeki teknolojik aletler Hex’den sevgi göremeyince üzülmemektedir. Bu durumu bilen Hex, teknolojik ürünlerden dahi sevgi değerini eksik etmez:

“Hex derdini anlayan birini bulduğuna sevinerek yakındı. Evet, sorma ya, cansız alet benden ısrarla ilgi bekliyor inanır mısın?”

- *Nen, imalı bir tavırla alt dudakını büktü:*

- *İnanırım... Ashında azıcık sevgi herkese iyi gelir, öyle değil mi?" (ÇUP, 2015: 34).*

Romanın ilerleyen bölümlerinde Dünya'da üç günden fazla kalamayan ve üç kez farklı formlara dönüşebilen uzaylılar, Dünya'da kalmak isteyen Bayan Tonto'yu Postipidik'e götürmek isterler. Postipidik'e bir şekilde ulaşan uzaylılar ondan 11 yaşındaki Bayan Tonto'ya bakmalarını isterler. Çünkü beden değiştiren ve Kıvanç ismini alan Bayan Tonto dünyada savunmasız kalacaktır ve bir ebeveynin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Postipidik'e sevgi gösteren Bayan Tonto, Postipidik tarafından sevgiyle karşılanır. Akal, romanda devreye girerek sevginin her şeyin üstünde olduğunu, hele de anne ve baba sevgisinin koşulsuz sevgi olduğunu bu olayla okuyucusuna aktarır:

"Nen gülümseyerek yanıt verdi. Anne ve baba sevgisi bu. Karşılıksız, koşulsuz. O zaman başkan gözüyle bakıyordu, şimdiyse babası..."

- *Postipidik çocuğun sözleri üzerine içinde bir şeyler kıpırdadığını hissetti. O güne kadar hiç hissetmediği duyguları harekete geçiren bir şeyler..." (ÇUP, 2015: 154).*

"Süper Çocuklar 1" romanında Mete ve arkadaşları öğretmenlerinin doğum günü için annelerinin de katkısıyla öğretmenlerine hediye alırlar. Fakat öğretmeni asla armağan kabul etmez. Sınıftaki tüm çocuklar da bunun üzerine bir araya gelerek öğretmenlerini çok sevdiklerini ifade eden başka yol bulurlar. Öğretmen sevgisinin işlendiği bu satırlar romanda şu şekilde ortaya konmuştur:

"Öğretmenimizin doğum günü yaklaşıyordu. Birinci sınıfta annelerimiz bizi okula bırakırken elimize irili ufaklı armağan paketleri tutuşturup öğretmenimize vermemizi söylemişlerdi. Öğretmenimiz de paketleri açmadan geri göndermişti. Armağan almamızı istemiyordu ama onu sevdiğimizi belirtecek bir şey yapabiliydik. Önceki yıl bütün sınıf, öğretmenimizin ayrı ayrı resmini çizmiş, adımızı ve o günün tarihini yazarak masanın üzerine bırakmıştı. Pek sevinmişti. Tam istediği gibi armağanmış."

Resimlerimizi ömür boyu saklayacakmış. Bu yıl yine böyle bir şey yapalım diye düşündük ve en sonunda günlükte karar kıldık.” (RD, 2015: 42-43).

Sevgi, aile bağlarını güçlendirir. Akrabalar arasında samimiyeti artırır. “Zombili Mombili Roman”da Nilsu’nun dayısına gösterdiği sevgi şu şekildedir:

“Nilsu, dayısının sesini duyunca sevinçle koşup boynuna atıldı. Canım dayıcığım, çok teşekkür ederim. Bana tavşanı mı aldın. Çok sevdim.” (ZMR, 2016: 18).

Pelin üç yaşındayken Şanghai’da soluduğu bir dumanın yan etkilerini ergenlik döneminde görmeye başlamıştır. Gizemli bir mektup aklındaki sorulara yenilerini ekler. Boyu uzamamakta, birçok şeyi unutmakta olan Pelin, anne ve babasına asi davranır. Nitekim Pelin bu hatasını anlar. Annesine kendisini affetmesini söyler. Annesi ise Pelin’e karşı sevgi gösterisinde bulunur. Çünkü annenin kendi çocuğuna duyduğu sevgi, karşılıksızdır. Romanda bu değer şu cümlelerle işlenmiştir:

“Esin Hanım kızına hayretle baktı.

- Son zamanlarda kendi sorunlarıma öylesine odaklanmışım ki, bunca yıl sizin neler yaşadığınızı fark etmemişim.

- Oturduğu koltuktan kalkıp annesinin boynuna sarıldı.

- Esin Hanım çok uzun zamandır kızıyla böyle kucaklaşmadıklarını düşündü. Ona ne zaman sevgi gösterisinde bulunmaya kalkışsa hep geri püskürtülürdü.

- Pelin ise ağlamamak için dudaklarını kemirip duruyordu. Anne ve babası maddî sıkıntılara rağmen onu mutlu etmek için ellerinden geleni yaparken, istedikleri alınmadığında hırçınlık edip onlara surat astığı zamanlar için üzüntü duydu.

- Affet beni anne!

- *Affedilecek bir şey yok kızım. Sen bizim canımızsın. Hiçbir şey senden değerli değil bizim hayatımızda.*” (ED, 2014: 187-188).

“Abur Cubur Canavarı” romanında Bora dedesine duyduğu derin sevgiyi şu cümlelerle ortaya koymaktadır:

“Hayırdır Bora, son günlerde pek sık uğramaya başladın, dedi kuşkuyla.

- *Sizi özliyorum, ne var bunda diye meydan okudum dedeme. Sonra ikisini de yanaklarından öpüp eve döndüm.*” (ACC, 2016: 72).

3.26. Sorumluluk

Türkçe Güncel Sözlük’te sorumluluk, kişinin kendi davranışlarını veya yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet olarak tanımlanmıştır (TDK, 2010). Sorumluluk sahibi kişi kendi davranışlarının sonuçlarını üstlenen, kendi görev alanını bilen, kendine güvenen, eleştiriye açık kişiler olarak görülür.

Hökekleli (2013), sorumluluk değerini “Sorumluluk, kişinin kendisine ve başkalarına özen ve bakım göstermesini, yükümlülüklerini yerine getirmesini, toplumsal sürece katılmasını, acılarını dindirmeye çalışmasını ve daha iyi bir dünya için çaba harcamasını içeren bir erdemdir.” şeklinde açıklamaktadır. Sorumluluk sahibi kişi ödevlerini bilen, kendi davranışlarının sonuçlarına katlanan, sosyal yapıda rol alan, toplumun problemlerini kendi problemi olarak gören ve çözüm üreten bir yapıda olur.

Gerek mesleklerine gerekse toplum içindeki rollerine göre insan farklı sorumluluklar üstlenir. Vatandaş olmanın, anne baba olmanın, öğrenci olmanın, doktor olmanın sorumlulukları farklı olsa da beklenen şey, üstlenen sorumluluğun ilgili kişi tarafından en iyi şekilde yerine getirilmesidir (Kumbasar, 2011).

Aytül Akal’ın romanlarında sorumluluk değeri genellikle romanın kahramanlarının dayanışma içerisinde olurken her kahraman kendi sorumluluklarını bilen, sorumluluklarına uygun davranan, sosyal yapıda rol alan, yaptığı davranışların sonuçlarını üstlenen karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Süper Gazateciler 1” romanında Evren ile Yener bilgisayara süper gazate için haber yazılıp yazılmadığını birbirlerine sormaktadır. Evren Yener’e bilgisayarda işinin bitip bitmediğini sorar, Yener kendi üzerine düşeni yapmazken Evren sorumluluğunun bilincinde davranır.

“Yoo, dün gece yazıları bilgisayara ben çektim.” (SG1:2011,9).

Evren kendi odasında çalışmasını tamamlarken annesi Evren’in sorumlu davrandığını ve üzerine düşen ödevleri yerine getirdiğine tanıklık eder. Evren ve annesi olayları, sorumlu davranışları şu şekilde açıklar:

“Yok canım! Kapıdan giren havayı engellemeye çalıştığımı sandı. Babamla konuşurken sesini duymalıydın: “Ah şekerim sen ne dersen de büyüdü bu oğlan, artık sorumluluk almaya başladı. Daha geçen gün evin içi serin oluyor, kapı aralarından soğuk giriyor diye konuşuyorduk ya bak kapısına sünger bant almış.” (SG1:2011,12).

Aynı romanda her çocuğun kendine ait sorumlulukları olduğu ve kahramanların okul çağında olması sebebiyle okul derslerini ihmal etmemeleri gerektiği değeri kahramanlar arasında şu şekilde gerçekleşiyor:

“... Eve gidip ders çalışmam gerek, aaa şuna bak sanki benim dersim yok şu işi bitirir bitirmez ben de tarih çalışacağım.” (SG1:2011,12).

Okul çağında öğrencilerden beklenen sorumluluklardan biri de ödev bilincinin olması ve verilen ödevlerin zamanında yapılması, bu ödev bilinci verilirken anne ile çocuk arasında yaşanan sorumluluk çatışması olaylara başka bir gerçeklik katar. Yazar kahraman üzerinde ideal olan değeri okuyucuya şu şekilde benimsetmek istemektedir:

“Evren o akşam yemeğini bitirip tarih çalışmaya devam etmek için odasına çıkarken annesinin anlayamadığını düşündü. Hiçbir zaman derslerini aksatmazdı. Kırık not almazdı. Tek ekşiği, başarı sıralamasında üst sıralarda değil, ortanın biraz üzerinde yer almaktı. Ara sıra teşekkür getirdiği de olurdu ama o zaman annesi neden takdir

alamadığı konusunda onu sıkıştırırdı. Annesinin oğlundan beklediği sorumluluk sınıf sıralamasında ilk üçe girmesiydi.” (SG1:2011,32) .

Sorumluluk, sadece derslerde verilen davranışları kapsamamakta bireylerin toplumsal sürece katılmasını, toplum içerisinde de üzerine düşen mesuliyetleri yerine getirmesini de kapsamaktadır. “Süper Gazeteciler 1” romanında yazar kahramanların sosyal sorumluluklarına da vurgu yaparak okuyucuya bu değeri şu şekilde aşılacaktır:

“Oysa o yalnızca derslerle ilgili değildi, sosyal yönü de olan bir çocuktü. Sihirbazlık numaraları yaparak herkesi eğlendirir, gitar çalar, judo dersleri alırdı, okul tiyatrosu ve bilgisayar kulübü başkanıydı, üstelik arkadaşı Yener ile nerdeyse bir yıldır, on beş günde bir “Süper Gazete” adında harika bir gazete hazırlıyordu.” (SG1: 2011, 32).

Sorumluluk, kişinin önceden yapacaklarını planlaması ve ona uygun davranışlar sergilemesi olarak belirtilir. “Süper Gazeteciler 1” romanında Evren ile Yener sorumlu davranarak yapmaları gereken işleri olduğunu belirtirler.

“...acil çözüm bekleyen başka önemli konular vardı. On beş gün çok çabuk geçiyordu. Bir sonraki gazete basılacak, yeni röportajı birkaç gün içinde hazırlamaları gerekecekti.” (SG1, 201: ,38).

Evren, Selin ve Yener süper gazete için konuşurlarken zilin çalındığını duyarlar: “Geç kalmamak için sınıfa koşar adım döndüler.” (SG1, 2011: 64). Cümleleriyle sorumlu davranış sergilerler.

Selin Yener’e eve gitmeyeceğini ve Yener ile röportaj işini konuşacağını bu yüzden ailesinden izin aldığını söyler. Yener, Selin’in sorumlu davrandığını görünce şaşırır:

“Ailen merak etmez mi seni?”

- Merak etme, o işi çoktan hallettim. Tenefüste eve telefon edip okuldan sonra sizde ders çalışacağımı söyledim.”(SG1, 2011: 65).

Kendisine verilen harçlığı biriktirerek tutumlu olma ve kendi kararlarını verme sorumluluğu Yener üzerinden şu şekilde verilir.

“Teybimi kırmayın lütfen. Onu harçlığımla aldım.” (SG1, 2011: 78).

Süper Gazeteciler, röportaj için Oğuzcan Selimoğlu'nun evine giderler ve iş bölümü yaparlar. Kahramanlara yetenekleri ölçüsünde sorumluluklar düşmektedir. Kahramanların üzerilerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi romandaki düğümlerin çözülmesini sağlar. Yazar burada kahramanlara sorumluluk bilinci yükleyerek, sorumluluğu bilmenin faydalarını vurgulamak istemektedir.

Selin ikisine birden çıkışarak röportaj sırasında çizdiği resimleri göstererek: *“Ben bunlardan söz ediyorum. İşte bakın! Röportaj sırasında aldığı notları ve çizdiği resimleri ortaya çıkardı. Yener resimlere bir göz attı. Evin girişindeki partmonta, salondaki koltuklar ve sandalyeler... Kocaman bir halı... Yemek masası. Büfenin yanında kitaplar, sehpa da açık kalmış bir telefon...” (SG1, 2011: 86).*

Altay Şen ile röportaja giden süper gazeteciler görev paylaşımı yaparak röportaj için gerekli malzemeleri getirme sorumluluğunu üzerlerine alarak sorumlu davranma duygusuyla işlerini yola koyarlar. Yazar bu durumu şöyle yapılandırır:

“Gerçekten de kısa süre sonra Altay Şen'in kapısının önündeydiler. Evren arabaya biner binmez teybin kasetini yerleştirmiş, kayıt yapıp yapmadığını kontrol etmişti. Son dakikada bir aksilik çıkmasını önlemek için röportaj öncesinde bu kontrolü her zaman yapardı.” (SG1, 2011: 110).

Sorumluluk, içinde yaşanan toplumun normlarına uygun hareket etme, toplumsal rolleri yerine getirme, toplumdaki aksaklıklara çözüm bulma, daha iyi bir toplum için mesuliyetli davranmayı gerektirir. Süper gazeteciler yaşanan toplumsal bir olaya kayıtsız kalmazlar ve sorumlu davranarak olayların çözülmesini, suçluların cezalandırılmasını sağlarlar. Bu durum metinde şu şekilde aktarılır:

“Pencereden izlediğim adamın yerinden kalktığını görünce seni uyaracaktım ama kadın birden evden çıktı, ben de kendimi belli etmemek için saklandım, sonra ikisinin senin bulunduğun yere doğru gittiğini görünce koşarak Sedat Amca ile Elif’i bulup haber verdim. Sedat Amca da cep telefonuyla polisi aradı. Birazdan gelirler.” (SG1: 2011, 189).

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi’nin olduğu bir derste öğretmen İpek Hanım zilin çaldığını duyar duymaz sorumluluğu ve duyarlılığı gereği hemen derse gider. “Süper Gazeteciler 2” romanında işlenen bu durum öğretmenlerin topluma örnek olması ve öğrencilerin karşısında sorumlu ve erdemli bir kişi olarak yer aldığı için sorumluluk değeri, insan haklarının ve eğitiminin hassas bir şekilde verildiği dersle ilişkilendirilerek okuyucuya şöyle sunulur:

“...o sırada koridorlarda çın çın çınlatan zil sesi duyuldu. İlk ders Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi’ydi. Bu dersi veren İpek Hanım pek dakik bir öğretmendi. Zil çalar çalmaz sınıfa girer, herkesi sırasında görmek isterdi.” (SG2, 2012: 42).

Elif kendi üzerine düşen görevleri yapmakta ve sorumluluk bilinci taşımaktadır. Anne ve babası Elif’i uyarmadan Elif okul derslerine çalışır ve ev ödevlerini zamanında yapar. Elif, kendi gibi her öğrencinin ödev bilincinde olması gerektiğini örtük bir şekilde gösterir:

“Çantasını kucağına aldı. Kitaplarını çıkardı. Annesi ve kardeşi eve döndüklerinde Elif derslerini bitirmiş, okul kütüphanesinden aldığı romanı okuyordu. Annesini görünce hemen yerinden fırladı koşup yanaklarını öptü.” (SG2, 2012: 65).

Süper Gazeteciler 7. Sınıf öğrencileridir. Bir yandan Süper Gazete için maceradan maceraya koşarken bir yandan da sorumluluklarının gereği olan okul derslerini ihmal etmezler. Romanda yerel ruhlu bu dört gazeteci çalışkan, sorumluluklarını bilen kahramanlar olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Elif eve gelir gelmez kitaplarını, defterlerini çıkarıp masaya dizdi. Acil yapılacakları önceden halledip okunacak dersleri sona ayırdı.”(SG2, 2012: 104).

Yine bir başka yerde verilen ödevi yerine getiren Süper Gazeteciler sorumlu davranış örneği gösterirler:

“Süper Gazeteciler o günkü derslere kafalarını vermekte biraz zorlandılarsa da vatandaşlık dersinde Selin ile Elif, öğretmenin vadettiği notu hakkıyla aldılar. Hazırladıkları ödev çok güzel olmuştu.” (SG2, 2012: 126).

Süper Gazeteciler romanının üçüncü cildinde Elif mankenlik ajansında gizli bir şekilde çalışmaktadır. Yüklü miktarda para da kazanan Elif’in içi rahat değildir. Çünkü sorumsuz davranmış, ailesinin onayını almamıştır. Fakir bir ailenin kızı olan Elif kazandığı parayla birçok şeye sahip olacağını düşünür. Fakat Elif’in saç kurutma makinesi almak için gittiği mağazada bu davranışın yanlış olduğu örnek bir olayla aktarılır. Dokuzuncu sınıfa giden ve okul saatleri dışında mağazada çalışan öğrenci Elif’e ailesinin fakir olduğunu ancak bu durumun kendisi için sorun teşkil etmediğini dile getirir ve bu sayede sorumluluk duygusuyla yaşadığını bir nebze olsun ailesine karşı yardım etmekten mutlu olduğunu dile getirir. Bu durum romanda şu şekilde yapılandırılır:

“Elif bir yandan kurutma makinelerini incelerken, bir yandan da belli etmeden delikanlıyı süzüyordu. Bu kadar genç yaşta çalışma hayatına başladığına göre okulu bırakmış olmalı diye düşündü ve dayanamayıp sordu:

- Okula gidiyor musun?

- Elbette! Dokuzuncu sınıftayım. İşe okuldan sonra geliyorum, akşam geç saate kadar çalışıyorum. Hafta sonları da burdayım.

- Ya dersler?

- Dersleri yetiştirmek çok zor oluyor. Ama başka çarem yok. Genetik mühendisi olmak istiyorum, oysa ailemin beni okutacak beş kuruş parası yok. Üniversite olanaklarımı kendim yaratmak zorundayım.” (SG3, 2015: 97).

İlk gençlik romanı olan ve çocukluktan yeni çıkanlara hitap eden Süper Gazeteciler romanında kahramanlar sorumluluk bilincinde olan tiplerdir. Serinin son cildinde Yener, annesinin kendine şehir dışında kullanması için –babasının düğününde- harçlık vermesinin önemli olduğunu düşünür. Annesi ise Yener’e sorumluluk yükleyerek parasını idareli kullanmasını tembihler. Yener’in annesi günümüzde kredi kartı kullanımının bilinçsiz bir şekilde kullanımına dem vurarak küçük yaşlarda çocuklara para harcama çılgınlığına götürebilecek eylemlerden kaçınılması gerektiğini vurgulamak istemektedir. Evrensel değer bağlamında çocuklara idare ve yetinme kavramının öğretilmesi gerektiğini düşünmektedir. Anne ekseninde olay şu şekilde aktarılır:

“Yanına aldığı parayı saydı, bir kısmını ayırıp kasaya koydu. Çok değildi ama Yener için önemliydi. On günü vardı; parasını idareli kullanmak zorundaydı. Annesi bankacı olmasına ve müşterilerin kendisine şeker dağıtır gibi kredi kartı vermesine karşın, kendi oğluna, gençler önce parayı para olarak kullanıp idare etmeyi öğrenmeli, kart on altı yaşından sonra, diyordu. Yener de ısrar etmemişti.” (SG3, 2016: 102).

“Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye” romanında sorumluluk değeri Nejat karakteri üzerinden işlenir. Nejat Abi, Elif’i bir şekilde Süper Gazetecilerle buluşturur. Bunu yaparken ise Elif ile ilgili her türlü durumda Elif’e yardımcı olacağını, onu koruyup kollayacağına dair ailesine söz verir ve metnin ilerleyen aşamalarında da bu sorumluluğunu hep hatırlar:

“Çoluk çocuk bu saatte sokaklarda ne işiniz var?”

- Gençlerin ona aldırmadığını görünce Elif’e yüklendi. Sen gidemezsin Elif. Sorumluluğunu bana verdi baban, ne derim sonra?” (SG4, 2016: 255).

“Fantastik Galaksi Serisi”nin ikinci cildinde Ozezi, Dünyadan dönmeyince oğlu Hex babası için kaygılanır ve hayatına küser. Arkadaşlarının bu durumuna üzülen dört Hexonyalı kafadar Dünya’ya gidip Ozezi’yi kurtarmak isterler. Dört kafadarlar üzerlerine aldıkları sorumlulukları yerine getirmek için canla başla çalışırlar. Her biri sorumluluklarının gereğini fazlaca üzerinde hisseder. Görev sadakatiyle sorumluluklarını yerine getirmeye çalışan bu dört kafadarın durumu romanda şu şekilde aktarılır:

“Desene ya ölümü yeğleyeceğiz ya da insanların eline düşmeyi, dedi Alegro. Hiç hoş değil. Bu moral bozucu konuşmaları bir kenara bırakalım ve işimize bakalım, dedi. Nen. Sorumluluk ona verildiğinden beri elli yaş büyümüş gibi hissediyordu kendini.” (YU, 2014: 113).

Akal, yarattığı karakterlerle kendi kahramanlarının sorumluluklarını incelerken, kahramanlar dar çevrede değil, evrensel manada sorumluluk sahibi tipler olarak karşımıza çıkar. Akal, bu tipleri kullanırken ideal olandan yana tavır takınır. Onun için ideal kahraman, sorumluluklarını bilen, evrensel anlamda kendinden emin ve topluma zarar vermeyen tiplerdir. “Fantastik Galaksi Serisi”nin üçüncü dizisinde Dünya’ya yaptıkları ziyarette çeşitli bedenlere dönüşen uzaylıların maceraları anlatılır. Bayan Tonto, aşkını bulmak için Dünya’da çocuk bedenine dönüşür. Dünya’ya gelirken yanında getirdiği öğrenciler ise ebeveyn bedenine girer. Bu olaydan sonra örtük mesajlar veren Akal, anne ve babanın taşımaları gereken sorumlulukları Hex’in üzerinden verir. Hex Dünya’nın kurallarını bilen, bir baba edasıyla kendi çocuklarına nasıl davranması gerektiğini örneklendirir. Hex, çocuk bedenine dönüşen Bayan Tonto’ya tek başına Dünya’da yaşayamayacağını, bir anne ve babaya ihtiyacı olduğunu belirtir. Akal, sorumluluk değerini kurguladığı tipler üzerinde şu şekilde aktarır:

“O kadar kolay değil Bayan Tonto, küçük bir çocuksunuz artık yalnız kalamazsınız.

- Bir kere ben artık Bayan Tonto değilim, adım Kıvanç tamam mı? Ayrıca neden yalnız kalamıyormuşum? Başımın çaresine bakabilirim. Hex itirazının nedenlerini açıkladı:”

“Dünya'nın bazı kuralları var. Bir kere siz yaşta bir çocuğun okula gitmesi gerekir. Ayrıca her çocuk onu seven bir aileye sahip olmalı.” (ÇUP, 2015: 116).

Hex yine ilerleyen sayfalarda çocukların, anne ve babaların sorumluluklarını sıralar. Çünkü kendisi de farklı bir bedene dönüşerek Dünyalı bir baba olmuştur:

“Biliyorsunuz yani biliyorsun ki bu gezegende bebekler doğduktan itibaren bakıma muhtaçlar. Sınıfta Dünya bölümünü işlerken siz... yani sen anlatmıştın. Bütün çocukların sağlıklı büyümesi için onları seven, koruyan, gereksinimlerini yerine getiren bir ailesi olmalı diye...” (ÇUP, 2015: 117).

Hex ve Nen'in artık Dünya'dan gitme vakitleri gelmiştir. Onlara engel olan Bayan Tonto ise Dünya'da kalmak ister. Fakat Bayan Tonto çocuk bedenine dönüşmüştür ve Dünya'da kendi başına yaşamasına imkan yoktur. Bu bakımdan Hex ve Nen, sorumlulukları gereği küçük bir çocuğu Dünya'da yalnız başına bırakmak istemezler ve Bayan Tonto için aile ararlar:

“Yok, yok mümkün değil. Son seçtiği beden daha büyük yaşta olsa, Dünya'da tek başına yaşayabilirdi. Ama bir çocuk...”

- Nen, asık bir yüzle Hex'i onayladı. Haklısın eğer Hexonya'ya dönmek istiyorsak, Bayan Tonto'yu teslim edebileceğimiz güvenilir bir aile bulmak zorundayız.

- Nen, Hex'in yanıt vermediğini görünce sözlerine devam etti. Tonto'ya bir aile bulana kadar da bebeğe bizim bakmamız gerekecek...” (ÇUP, 2015: 121).

Üç yakın arkadaşın kendi evlerinde gönüllerince oynayabilmelerini ve kurdukları müzik gruplarının provalarını yapmaları için tuttıkları evlerde başlarından geçen maceraları konu alan “Kiralık evde İki Gün Bir Gece” romanında Kerem, Emre ve Arda kiraladıkları evin sorumluluğunu üzerlerine almaktadırlar. Kendi evlerinin eşyalarıyla ilgilenmeleri gerekmektedir. Bü üç kafadarın anne ve babaları çocuklara bu yaşlarda sorumluluk duygusu yaşatarak, günlük hayatta sorumluluk almalarını istemektedir. Bu durum metinde şu şekilde aktarılmıştır:

“Hamal kolileri odanın içerisine yığıp bıraktı. Babam da bundan sonra senin sorumluluğun, dedi. Ne de olsa artık ev sahibisin. Zaman buldukça yavaş yavaş yerleşirsin.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 117).

“Anneme telefon ettim. Artık ev sahibi sizsiniz. Kendi yemeğinizi kendiniz yapın, dedi.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 119).

“Süper Çocuklar” serisinin ikinci dizisi olan “Ses Delisi” romanında birbirinden farklı özelliklere sahip arkadaşların maceralarını konu alır. Mete, Asya ve Tuna; sahaftan aldıkları kitabın üzerinde yazan notu okurlar ve yardıma ihtiyacı olan birisinin olduğuna karar verirler. Üç arkadaşın birlikte hareket ederek yardıma ihtiyacı olan kişiyi bulmak için giriştikleri mücadelede kendi üzerlerine aldıkları sorumluluklar romanda işlenir. Kahramanların hepsi sorumluluk sahibidir ve evlerine geç kalmamaları gerektiğini bilmektedirler. Bunun için hepsi karanlık basmadan ve annelerine verdikleri sözlerden dolayı evlerine dönmek isterler. Akal, kahramanlara yüklediği sorumluluk gereği, onları hangi şartlarda olursa olsun yaptıkları işlerin sonucuna katlanan tipler olarak karşımıza çıkarır. Akal, bu yaştaki çocukların anne ve babalarından izinsiz sokağa çıkmamaları, çıktıklarında dahi, çocuklara sorumluluk yükleyerek onların evlerine vaktinde döndüklerini gösterir. Bu bakımdan kurgulanan bu tipler, okuyucuya birer emsal olmaktadır. Romanda sorumluluk değeri şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Hava kararmadan eve dönmeliyim, dedi Asya. Sesi üzgün gibiydi. Siz devam edin isterseniz. Tuna’nın da yüzü asıktı. Ben de evden turnuva çalışması için saatler önce çıktım, artık merak etmeye başlamışlardı, dedi.” (SD, 2016: 96).

“Zombili Mombili Roman”ın kahramanı olan Özgür, yayınevini istediği korkulu romanı yazmak istemektedir. Ablası ise Özgür’ü kendi evlerine davet etmiştir. Ablasının evine giden Özgür, ablasının evinde daha fazla kalamayacağını, üzerine aldığı sorumluluğu gereği roman yazmaya devam etmesi gerektiğini söyler. Özgür’ün takındığı bu tavır, sorumluluğunu bilmesi gereğidir. Sorumluluk değeri romanda şu şekilde geçmektedir:

“Özgür, mutluluk içinde şakalaşıp gülen aileye baktı. Ne huzurlu bir ortam... Daha çok kalabilmeyi isterdi ama eve dönüp romanla uğraşması gerekiyordu.” (ZMR, 2016: 71).

Romanın ilerleyen bölümlerinde Barış ve Ali bir olay vesilesiyle tanışırlar. Ali'nin hiç oyuncağı olmadığını öğrenen Barış, henüz küçük bir çocuk olan Ali'den evlerinin adresini sorar. Ali ise babasının kendisine ev adreslerini öğrettiğini söyler. Bu durumda Ali, sorumluluk sahibi olduğunu gösterir. Çünkü ev adreslerini bilmesi gerektiğinin sorumluluğunu üzerine almıştır. Bu durum eserde şu şekilde geçmektedir:

“Evinin nerede olduğunu öğrenmemiz gerek ama, dedi. Robotu sana getireceğiz ya.

- Ben adresi ezberden biliyorum ki dedi Ali övünürcesine.

- Neee! Biliyor musun?

- Yolu kaybedersem diye babam öğretti bana.” (ZMR, 2016: 147).

“Abur Cubur Canavarı” romanının başkahramanı olan Bora, okul yıllarında sorumluluk değerini yerine getirmeye çalışır. Öğretmeninin kendisine verdiği ödevi sorumluluğu gereği itina ile hazırlar. Bora'nın okul arkadaşlarına örnek olan davranışı, sorumluluk bilinci eserde şu şekilde işlenmiştir:

“Akşam yemeğinden sonra, Avustralya ile ilgili araştırma yapacağımı söyleyip odama çekildim. İnternette çok bilgi vardı. Bir sürü not tuttum. Bütün bir kıtaya yayılmış koskoca ülkenin nüfusu İstanbul'un iki katından azdı. Başkentinin adını da o güne kadar hiç duymamıştım. Tarihi, coğrafyası, kültürü, ekonomisi, bitki örtüsü... Fotoğraflara baktım. Videoları izledim. Aslında çok eğlenceli bir ödevdi bu. İlk kez sıkılmamıştım. Öğretmen izin verse, kanguru ülkesi denen Avustralya hakkında saatlerce sunum yapabilirdim.” (ACC, 2016: 124-125).

3.27. Sözünde Durmak

İnsanoğlu yaptığı eylemler kadar söylediği sözlerin de etkisi ve manası olduğunu unutmamalıdır. Kişi; söz söyleyen, sözü tartarak, ölçerek söyleyen, söz verdiği zaman

sözünde durma gibi niteliklerle daha bir değer kazanır. Söz verdiği zaman sözünde duran kişi, güvenilir ve kendisine saygı gösterilen bir birey olarak karşımıza çıkar. Nitekim TDK Güncel Sözlük'te (TDK, 2005) sözünde durmak kelime grubu, “*verdiği sözü yerine getirmek, verdiği sözden dönmemek, verdiği sözü tutmak*” olarak tanımlanmıştır.

Sözünde durmanın erdemliliği ve bu eyleme verilen değer Türk toplumunda yüzyıllardır önem verilen bir konudur. Sözün etkililiğini ortaya koymak ve kişiler ve toplumlar arasında güvenilirliği hakim kılmak için sözünde durma eylemi ve değeri gerek formal yapılarla gerekse informal yapılarla desteklenmelidir. Çünkü verilen sözü tutmak güven duygusunun en önemli özelliğidir. Birbirlerine güvenen insanlar birbirlerinin sözlerine de itimat eder. Birlikte hareket etme duygusu gelişerek insanlar arasında sevgi ve saygı artar. Dolayısıyla insan ilişkilerinde dahası toplumlar arasında sözünde durma davranışı önemli bir özelliktir.

İnsan toplumsal bir varlıktır. Kendini toplumun üyesi haline getiren birey, toplumun yüzyılların birikimlerinden getirdiği normlara uymak zorundadır. Yoksa toplum tarafından dışlanır ve kenara itilir.

Sözünde durma davranışı kaynağını hem ilahi kitaplardan hem toplumsal yasalardan hem de ahlâk kurallarından almıştır. Kişi, bu üç kaynağa da sıkı sıkıya bağlıdır. Sözünde durmayan insan toplum tarafından sevilmez, herhangi bir topluma ait olamaz, girdiği tüm ortamlarda dışlanır ve kendisine yalancı ve münafık gözüyle bakılır. Bütün bu özelliklerden dolayı, verilen sözde durmak, erdemli bir davranıştır.

Akal, sözünde durma davranışıyla kahramanları bütünleştirir. Ortaya konan tipler, verilen sözleri vaktinde yapmayı alışkanlık haline getirir. Her ne şart da olursa olsun kahramanlar, verdikleri sözleri kendilerinde tutma zorunluluğu hissederler.

Süper Gazeteciler romanının ilk serisinde Yener, Evren, Elif ve Selin'in en önemli özelliklerinden bir tanesi de birbirlerinin sözlerine güvenmeleri ve sözlerini tutmalarındır.

Oğuzcan Selimoğlu'yla röportaja giden yerel ruhlu süper gazeteciler, Oğuzcan Selimoğlu'yla daha önce sözleştikleri gibi röportaj yaparlar. Oğuzcan Selimoğlu süper gazetecilerin sözlerinde durdukları için şaşırır ve onları ilgiyle karşılar:

“Gülüştürerek rahatladılar. Artık Oğuzcan Selimoğlu ile karşılaşmaya hazırıldılar. Dördüncü kata çıkıp yedinci dairenin zilini çaldılar.

- Ooo, buyursunlar efendim. Küçük gazeteciler tam zamanında gelmiş. Buyrun, buyrun...”(SG1, 2011: 75).

Yine romanın ilerleyen bölümlerinde de Elif fabrika müdürü ile olan görüşmesine tam zamanında gider. Elif bu davranışıyla sözünde durmanın önemli olduğunu davranışıyla gösterir:

“Sedat Amca Elif'i üçe beş kala fabrikanın kapısında indirdi. Elif arkadaşlarına el salladı. Koşarak içeriye girdi. Kapıdaki görevliye gelişini hakkında bilgi verilmiş olduğundan biri onu alıp asansöre bindirdi.” (SG1, 2011: 133).

Sözünde durma davranışı, verilen sözleri zamanında tutma anlamına gelmektedir. Sözünde duran kişi çevresinde “kendisine güvenilir” kişi olarak gösterilir. Kişi topluma kendini kabul ettirmek istiyorsa öncelikle verdiği sözü zamanında yapmalıdır. Evren de serinin ikinci cildinde aç olan bir kediye süt vermek için Nazmi Amca'dan aldığı kabı söz verdiği gibi zamanında iade eder:

“Şişeyi Nazmi Amca'ya hemen geri götürmesi gerektiğini hatırladı. Depozitosunu ödemedi almış, ‘Şişeyi birazdan getiririm.’ Demişti. (SG1, 2011: 177).

“Süper Gazeteciler 3” romanının kahramanı Elif, verdiği sözleri tutmaktadır. Hangi koşullarda olursa olsun verilen sözü tutmanın önemli ve değerli olduğunu vurgulayan Elif, bu özelliğiyle de arkadaşlarına örnek olmakta ve arkadaşları tarafından çok sevilmektedir. Elif saatine bakıp arkadaşlarına dönerek:

“Çocuklar benim verilmiş bir sözüm var. Röportajın bu saate kadar biteceğini hesaplayıp söz vermiştim. Burada sizden ayrılmak zorundayım.” (SG3, 2015: 67).

“Zombili Mombili Roman”da Ali, kendinden büyük olan Barış’a dönerek *“Abicim, bana söz verdin. Robotu vereceksin değil mi?” (ZMR, 2016: 145).* Diyerek Barış’ın sözünde durup durmadığını merak etmektedir. Barış ise *“Evet, dedim ya, merak etme” (ZMR, 2016: 145).* Diyerek sözünde duracağını göstermektedir.

“Abur Cubur Canavar”ında Bora anne ve babasının kendisine neden sürekli tatlı şeyler yedirmek istediğini araştırır. Dedesine bunun sebebini sorduğunda dedesi, Bora’nın anne ve babasına bu konuda söz verdiğini ve sözünde durmaları gerektiğini dolaylı olarak ima eder. Dedenin takındığı tutum romanda şu şekilde geçer:

“Babaannem yumuşayıp biraz çıtlatsak diyecek oldu, dedem hemen kaşlarını çattı. Sakın ha! Sonra uçar mı kaçar mı bilemeyiz. Hem söz verdik, dedi.” (ACC, 2016: 22).

3.28.Tarihsel Mirasa Duyarlılık

Tarih bir ulusu meydana getiren en önemli özelliktir. Tarih sayesinde insan birlikte yaşamakta ve birlik içinde olmaktadır. Ortak tarihe sahip olmak, bu tarihi inşa etmek ve bu tarihsel ortaklığın oluşturduğu tarihsel eserlere sahip çıkmak insanlığın ortak görevidir. Tarihi eserler insanların ulusal ve evrensel değerleridir. Dolayısıyla tarihi eserler insanların ortak malıdır. Tarihsel eserlere ve tarihsel mirasa duyarlılık insanların özen göstermesi gereken görevler arasındadır.

Akal, romanlarında tarihsel mirasa sahip çıkmaya atıf yaparak tarihe karşı duyarlılığı geliştirmeye çalışmaktadır.

“Süper Gazeteciler 2” romanında Elif, belediye tarafından istimlak edilmek istenen yasaklı parkta tarihi eser bulan kardeşi Arif’e tarihi eseri hor kullandığı için kızar. Tarihi eseri Arif’ten alan Elif, bu esere merakla bakar ve kafasındaki soru işaretlerini giderene kadar sıkı bir şekilde muhafaza eder. Bu olay metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Elif, şaşkın şaşkın bir elindeki heykele bir Arif’e bakıyordu.

- Toprak dediğin yer neresi, nerede buldun?

- Hani çukurlar vardı, kocaman bir makine ile kazıp bırakmışlar, oradaydı. Hem bu bebeklerin büyükleri de vardı. Elif, elindeki heykele baktı. Büyük olasılıkla eski devirlerden kalma tarihi bir eserdi bu. Kardeşine geri götürmesi için verse, değerini bilmediğinden bir yere zarar verebilirdi. Gerçi sağlam bir şeye benziyordu ama söz dinlemeyip aynı yere bırakmak yerine, Elif’ten gizli başka bir yere götürüp saklama olasılığı da vardı tabii. O zaman yalnız Arif’in değil, bütün ailenin başı tarihi eser kaçakçılığı yüzünden derde girerdi.

...Elif heykeli alıp odadan dışarı çıktı. Banyoda ipe asılı duran toz bezlerinden birini aldı. Heykeli dikkatle sardı. Zarar görmesin diye emniyete aldıktan sonra çantasının yan cebine yerleştirdi.” (SG2,2012: 110).

Yüzyılların birikimlerini saklayan ve değere sahip olan tarihi hazineler olması gereken yerde yani müzelerde sergilenmelidir. “Süper Gazeteciler 2” romanında tarih öğretmeni olarak görev yapan Osman Bey, bu konuya olan hassaslığını öğrencilere örnek olacak şekilde gerçekleştirir:

“Osman Bey çocukların şaşkınlığını anlayışla karşıladı: “Gerçek eserin benim evimde işi ne çocuklar? Gerçi yıllar önce Alacahöyük kazılarında gerçek olanları da bulmadım da değil. Gençliğimde çok eser çıkardım gün ışığına. Ama hepsini müzeye teslim ettim tabii. Bunlar o döneme ait eserlerin kopyaları. Anı olarak saklıyorum.”(SG2,2012: 128).

Geçmiş yüzyıllara ait izler barındıran tarihi kalıntılar çok önemlidir. Bu tarihi kalıntılar o dönemde yaşamış uygarlıklar hakkında bilgi verir. Bunun için tarihsel mirasa duyarlı davranılmalı ve bu mirasa sahip çıkılmalıdır. Süper Gazeteciler serinin ikinci cildinde bu duruma sık sık vurgu yaparlar:

“Mehmet, Selin’in kulağına eğildi ve gizli sır veriyormuş gibi fısıltılı bir ses tonuyla onu yanıtladı:

- Park yapımı sırasındaki kazılarda ortaya tarihi eserler çıktı. Bu yüzden kazı durduruldu. Selin dayanamadı.

- Peki, ama ya çıkan eserler sahteyse?

- Dün üyelerden biri oraya keşfe gitti. Eserleri gördü. Elbette daha sonra ciddi araştırmalar yapılacak ve bulunan eserlerin hangi çağa ait olduğu ortaya çıkarılacak.”
(SG2, 2011: 190).

Antika eşyalar, tarihin aydınlatılmış yüzüdür. Antika eşyalar geçmiş uygarlıklar hakkında bilgi verir. Bu bakımdan antika eşyalara sahip çıkma ve korumak tarihsel bir bilinçtir. Bu bakımdan antika eserlere karşı duyarlı davranılmalıdır. “Zombili Mombili Roman”ın kahramanı Özgür’ün dikkatini girdiği kafede antika eşyalar çeker. Özgür, kafe sahibinin bunları dikkatsiz kullanmasından yakınır. Kafe sahibi ise Özgür’e antikaları ücretsiz verir. Antikaları eve getiren Özgür, onlara hassas bir şekilde davranır ve tozlarını alır. Özgür’ün tarihsel eserlere gösterdiği hassasiyet metinde şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Antikacılar çarşısına sonra uğramaya karar verdi. Değerli eşyalarla dolu torbalarla doğruca eve gitti. Özenle tozlarını aldı ve çalışma masasının üzerindeki rafı boşaltıp hepsini oraya dizdi. Böylece romanı yazarken her zaman gözünün önünde olacaklardı.”
(ZMR, 2016: 16).

Romanın ilerleyen aşamalarında antikaların bazılarının nereden geldiğini bulan Barış, antikaları tekrar eski yerlerine göndermek ister. Çünkü antikalar bir şekilde müzeden çalınmıştır. Diğer antika eşyaları ise incelemek üzere müze yönetimine gösteren Barış, bunların tarihsel bir değerlerinin olup olmadığını araştırmaktadır. Tarihsel değerlere sahip olanları müzeye teslim etmek istemektedir. Barış, ekseninde verilen tarihi nesnelere duyarlılık eserinde şu şekilde geçmektedir:

“İsveç Tarih Müzesi’nin müdürü benim yazdığım Amerikalı yönetim başkanının arkadaşımı. Fotoğraflar ona yönlendirilmiş. İsveçli müze müdürü antikalarla çok ilgilenmiş. Gelip yakından incelemek istiyormuş. Eğer gerçekten tarihi bir değerleri varsa, kendi müzesinde sergilenmek üzere bazılarını talip olabilirmiş.” (ZMR, 2016: 208).

3.29. Temizlik

Temizlik, insanın bedenini, ruhunu ve çevresini rahatsız edici durumlardan ayırıp rahat hale gelmesini sağlama durumudur. Temiz insan, kendi bedeninin temizliğine önem veren, çevresine de bu gözle bakabilen ve bu davranışı alışkanlık haline getiren insandır. İnsanın temiz kıyafetle toplumun karşısına çıkması ve temiz bir çevrede bunu gerçekleştiriyor olması insan olarak edinmesi gereken en önemli alışkanlıklardandır.

Sağlıklı ve mutlu yaşamın yollarından bir tanesi de insanoğlunun temizliğe önem vermesinde yatmaktadır. Yediklerine dikkat eden ve temiz olmasına özen gösteren, kendi kıyafetlerinin düzenli olmasını önemseyen birey toplum tarafından kabul edilir ve örnek bir kişi olarak gösterilir.

Temiz olmak düzenli olmayı da beraberinde getirir. Elbiselerin sadece yıkanması temizlik için yetmeyebilir. Bunların ütülenip düzenli bir şekilde katlanması gerekir. Bu şekilde toplum içerisinde bulunan insanlar toplum tarafından hoş ve sevimli karşılanır. Bütün bunları bilen Süper Gazetecilerin kahramanlarından Hacer Hanım, bu konuya dikkat etmekte ve Selin’e örnek olmaktadır.

“Selin eve ulaştığında, Hacer Hanım ütülerini bitirmek üzereydi. Oktay Bey’in gömleklerini dikkatle ütüyüp öyle bir katlardı ki eski gömlekler sanki mağazadan yeni alınmış gibi gözükürdü. (SG3, 2015: 84).

Günlük işlerin başında gelen temizlik insan için önemli olan değerlerin başında gelmektedir. Kişinin kendi şahsi temizliğine dikkat etmesi kadar yaşadığı yeri de temiz tutması önemlidir. Kişiyi temiz ve düzenli olma eğitimi küçük yaşlarda verilmelidir. Küçük yaşlarda bu değerle karşılaşan çocuk, temizliğin önemli bir alışkanlık olduğunu

kanıksayacaktır. Nitekim “Zombili Mombili Roman”ın başkahramanı olan Özgür’e annesi henüz küçük yaşlardayken bu değeri aşılamaaya çalışmıştır. Artık büyümüş ve ayrı bir eve çıkan Özgür’ün kulaklarında hala annesinin temizliğe verdiği önem çınlamaktadır. Bu önem romanda şu şekilde işlenmiştir:

“İyi ki yanımda annem yok. Ne biçim azar işitirdim, diye içinden geçirdi, yüzünde eğreti bir gülümsemeyle. Elektrik süpürgesini çıkardı. Hortumundan çekip peşi sıra sürükleyerek odaya kadar getirdi. Yatağını darmadağınık görünce, süpürgeyi kapı ağzında bırakıp önce yatağı toplamaya girişti. Çarşafı gerdi. Yastıkları düzeltti. Yorganın buruşukluğunu açıp yatağa düzgünce serebilmek için iki ucundan tutup sertçe silkeledi.” (ZMR, 2016: 32).

3.30. Yardımseverlik

Topluluk halinde yaşayan insan bir kısım gereksinimlerini karşılamak için birbirlerine ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç yardım değeriyle gerçekleşir. Kişi; ailesine, arkadaşlarına, çevresine, hayvanlara, kısaca kendisine ihtiyaç duyan herkese yardım etmelidir. Bu yardım iyilik değeriyle karşılanır. İyilik hayatımıza anlam katan ve insanı değerli bir varlık haline getiren bir kavramdır.

Savaş, deprem, sel gibi büyük felaketlerde insanlar can ve mal kaybına uğramakta; yersiz yurtsuz kalmaktadır. Millet olarak yaşanan bu zor günlerin atlatılabilmesini sağlayan değerlerden biri de yardımseverliktir. Bu zor günlerde insanların birbirine kol kanat germesi, desteklerini esirgememesi insanların yükünü hafifletir. Bu sebeple yardımseverlik her insanın sahip olması gereken bir değerdir. İhtiyacı olan insana para ve erzak yardımında bulunmak, sıkıntılarını dinleyip çözüm bulmaya çalışmak, yabancı bir şehirden ya da ülkeden gelen insanlara yol göstermek yardımseverlik örneklerinden sadece birkaçıdır (Kumbasar, 2011: 182).

Yardımseverlik; iyi insan olmanın, iyilik yapmanın, paylaşmanın, kısacası insan olabilmenin adıdır. Birbirlerine karşı yardımda bulunan insanlar zorluklar karşısında mücadele edebilir.

Akal'ın romanlarında birbirlerine yardım eden kahramanlar sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Yardımseverlik değeri romanlarda şu şekilde geçmektedir:

Röportaj için Oğuzcan Selimoğlu'nun oraya gitmek isteyen amatör ruhlu Süper Gazetecilere bir yardım eli uzanır. Yardım eden kişi kendi şoförleri Sedat Amca'dır. Sedat Amca, *“Tamam tamam, öyle kırmızı kurdaleli bayram koyunları gibi üzgün üzgün bakmayın. Ben sizi götürür, oralarda uygun bir yerde park eder beklerim.”* (SG1, 2011: 73). Diyerek çocuklara yardım eder. Yardımı gören kafadarlar *“Yaşa Sedat Amca! Diye hep birlikte el çırpıp tezahürat yaptılar.”* (SG1, 2011: 72).

Yener serinin ikinci cildinde yardımsever biri olarak karşımıza çıkar. Okula gitmek için servise binen Yener, Evren'in servisi kaçıracağını düşünür ve bir bahane bularak Evren'e haber vermek ister. Serviste bulunan Sinan ise Yener'e yardımcı olmak ister. Kahramanlar örnek davranış sergileyerek zor durumlarda dahi yardımseverliğin önemli olduğunu bu olay üzerinden vurgularlar:

“Yener sabah servise binerken, sağına soluna bakındı. Evren henüz ortalarda yoktu. Öff yine gecikti. Servisi kaçıracak! diye söylendi içinden. Bir şeyler yapıp servisi oyalamalıyım. O arada bizimki evden çıkarsa çıkar. Diye düşünerek servis şoförü tam gaza basmak üzereyken, sesini heyecanlı ve telaşlı bir hava vererek bağırdı:

- Bir dakika! Cüzdanımı evde unutmuşum! Hemen alıp gelirim.

- Servisin ön koltuğunda oturan Sinan hemen arkaya dönüp Yener'e yardımcı olmaya çalıştı:

- Üzülme, ben sana borç veririm. Yarın ödersin.” (SG2, 2012: 36).

Aile bireylerinin birbirlerine yardım etmesi önemli bir değerdir. Elif, annesi çalıştığı için kardeşine bakmak zorundadır. Aynı gün ise Belediye Başkanı ile röportajları vardır. Annesine konuyu açar ve annesi kendisine yardımcı olur. Elif, annesinin bu yardımına çok sevinir:

“Dün akşam babama Belediye Başkanı’ndan randevu almasını söylediğimde, annem çok yardımcı oldu. Kardeşimi yanında işe götüreceğini söyledi.” (SG2, 2012: 57).

Türk gelenek ve göreneklerinde yardımseverlik ön plandadır. Komşuların birbirlerine yardımları olduğu gibi aile içindeki bireylerin de birbirlerine yardımları olur. Bu yardım aile bağlarını kuvvetlendirir ve samimiyet duygusunun pekiştirilmesini sağlar:

“Sünbül Hanım akşam yemeği için hazırlık yaparken Elif, annesine yardım etti. Masayı sildi, tabakları taşıdı. O sırada annesine gelen telefonla ilgili bilgi verdi.” (SG2, 2012: 106).

Çocuğun ruhundan dile getirilen Süper Gazeteciler romanlarında yardımseverlik değeri sıklıkla işlenir. Kahramanların birbirlerine yardım etmeleri ve birbirlerini desteklemeleri büyük bir değer olarak görülür. Bu olaylar çocuğun ruhundan okuyucuya aktarılırken arkadaşların her koşulda birbirlerine yardım etmeleri istenir. Yener serinin ikinci cildinde annesinin işte olduğu vakit evi darmadağınık eder. Annesi gelmeden sorumluluğu gereği evi toplamak ve yerdeki kanları silmek ister. Arkadaşları ise Evren’e yardım eder. Bu olay şu şekilde yapılandırılır:

“...O annesi gelmeden yerdeki izleri silip ortadan kaldırmayı yeğliyordu. Annesi işten döndüğünde yerleri tertemiz bulursa Yener’e fazla soru sormazdı. Evren ile Selin Yener’i haklı buldu. Onlar da Yener’e yardım etmeye karar verdiler. Böylece işler daha hızlı bitebilirdi. Kovalar, bezler, ucu püsküllü süpürgeler çıktı ortaya. Çocuklar kurumuş lekeleri çıkarana kadar balkondan banyoya kadar olan her yeri defalarca sildiler...” (SG2, 2012: 141).

Süper Gazeteciler serisinin 3. Cildinde Evren ve Yener Selin’in çok kötü bir durumda olduğunu fark ederler. Selin’in yardıma ihtiyacı olduğunu düşünerek onunla ilgilenmeye başlarlar. Süper Gazeteciler yardımın sadece maddî bakımdan olmadığını, manevî bakımdan da arkadaşının zor durumda olduğunu düşünerek ona yardıma koşarlar.

“...Yener, Selin’in hıçkırığını duydu. Bir şey mi var Selin? Söyle Allah aşkına delirtme insanı.

- Selin’in hıçkırıkları arttı.

- Annene haber vermemi ister misin? Ya da babana ulaşayım? Söyle ne oldu, kötü bir şey yok ya?

- Yok, kötü bir şey yok... Belki de var... Bilmiyorum Yener.

- Sus ya ağlama. Düzelir her şey. Bana anlatmak ister misin?” (SG3, 2015: 16).

Yener romanda ailesine yardım eden bir kahraman olarak karşımıza çıkar. Annesi Seher Hanım alışverişlerde Yener’den yardım ister:

“Seher Hanım evin haftalık alışverişini cumartesi yapardı. Torbaları taşımakta yardımcı olmak için Yener de annesiyle birlikte markete gitmek zorunda kalırdı.” (SG3, 2015: 110).

“Süper Gazeteciler 4” romanında yardımseverlik değeri, annesi hastalanan ve iş yapmak zorunda kalan Elif’e yardım olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı sosyo- ekonomik yapıdan gelen kahramanların en önemli özelliklerinden bir tanesi de yardımsever olmalarıdır. Bu durum kimi zaman mahallede zor durumda kalan birine, herhangi bir hayvana ya da birbirlerine destek şeklinde gerçekleşmektedir. Babası belediyede çaycı olan ve annesi kapıcılık yapan Elif’e amatör ruhlu gazeteciler işlerinde yardım etmek isterler:

“Sümbül Teyze hastalandı ya, Elif bir süre annesinin kapıcılık işini üstlenecek. Taşınacak ağır eşyalar olduğunda ben de gider yardım ederim Elif’e diye düşünüyorum.” (SG4, 2016: 75).

Romanın gelişme bölümlerinde de bu durum işlenir:

“Ben çıkıp Elif’e uğrayayım, servise yardım ederim biraz. Sen de Selin ile konuş.” (SG4, 2016: 92).

“Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye” romanında olaylar Yener eksenini üzerinden verilir. Kurmaca, temel olarak Yener’in üvey anne adayı Bahar’ın tercüme edilen eserleri aracılığıyla yapılan eroin kaçakçılığının deşifre edilme sürecini anlatır (Şahbaz, 2012: 75). Babasının düğününe giden Yener ihtiyacını gidermek için tuvalete gider ve orada hiç tahmin etmediği olaylara kulak misafiri olur. Eroin kaçakçıların konuşmalarını istemeden duyan Yener, eroin kaçakçılarından elinden kurtulmak için sağır numarası yapar. Düğüne bir şekilde davet edilen Selin’in annesi Zehra Hanım ise Yener bu durumunu gerçek sanır ve Yener’e yardım etmek ister. Zehra Hanım, zor durumda kalanlara, hastalara kendi imkânları ölçüsünde yardım etmek ister:

“Niye arkadaşının duyma engelli olduğunu söylemedin şimdiye kadar? Bu konuda uzman çok iyi bir arkadaşım var, ona gösterirdik. Neyse geç kalmış değiliz. Hemen randevu ayarlarım, otobüse atlar gideriz. Bir saatlik yol fazla değil.” (SG4, 2016: 106-109).

Kişilerin birbirleriyle herhangi bir konuda karşılık beklemeden yardım etmeleri önemli ve tavsiye edilen bir değerdir. Selin’in halası Bahar Hanım’ın İspanya’da yayımlanan kitabı hakkında Erkan Bey’den yardım ister. Erkan Bey ise Zehra Hala’ya nezaket ölçüsünde yardım eder. Bu olay metinde şu şekilde işlenmiştir:

“Erkan Bey halaya döndü: Bugün Bahar ile tanışmışsınız, dedi. Kitabımı okuduğunuzu ve İspanyolca baskısıyla ilgilendiğinizi söyledi. İspanyolca biliyor musunuz?”

- *Hayır, dedi hala kibar bir tavırla. Ama İspanya’da arkadaşlarım var. Kitabı orada nerde bulabilecekleri konusunda yardımcı olursanız sevinirim.*

- *Elbette, dedi Erkan Bey. Yayıncının adresini veririm, oradan sorabilirler.” Hala teşekkür etti.”* (SG4, 2016: 196).

“Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında kahramanlar içinde yardımseverlik duygusu besleyen ancak bir şekilde insanlara yardım etmeyen tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Zengin olma hayaliyle işe başlayan kahramanlar, içindeki zenginlik hırslarına yenilirler. Çünkü kahramanlar işsizdir. Ve kısa sürede zengin olmak istemektedirler. İçindeki bu zengin olma güdüsü onları yardımseverlikten kimi zaman alıkoyar kimi zaman ise yardımseverlik duygusu ağır gelir. Her tohum ekmek için farklı şehirlere giden kahraman, burada suyun içerisine düşmüş bir kedi görür ve ona yardımcı olur:

“Ağaç dibinde kurumuş, uzunca bir dal parçası buldu. Ucundan tutup suya doğru uzattı. Tutunsa hemen çekip onu sudan çıkaracaktı ama panik içinde hayvan, kendisine uzatılan dalın farkında değildi sanki. Kedinin dikkatini çekmek için dalı suya birkaç kez vurup tekrar uzattı.” (KAH, 2016: 34).

Yine resepsiyona giden kırmızı arabanın sahibi kahraman, gördüğü rüyanın etkisiyle kendine gelemmez. Görevlinin *“Pardon beyefendi iyi misimiz, yardımcı olabilir miyim? Söziyle kendine gelir ve gördüğü bu ilgiden mutluluk duyar.” (KAH, 2016: 34).* Çünkü nezaket uslubuyla kendine yardım edileceği duygusu üzerindeki şaşkınlığı atmaya yetmiştir.

Kırmızı arabalı kız bölümünde Titrek Teyze, Murat’ın teyzesini her tarafa iyilik dağıtması ve yardım etmesi için kırmızı araba tahsis eder. Her gideceği ilde yardıma muhtaç kişilere elindeki şişeyle yardım etmesi gerektiğini söyler. Titrek Teyze, artık yaşlanmış ömrünü yardım etmeye adanmıştır.

“Şişedeki birkaç damla o anda o canlının yaşamıyla ilgili ne gerekiyorsa onu gerçekleştirmek için yeterli demişti Titrek Teyze. Sonra da sesine gizemli bir hava vererek eklemişti. Dikkat etmen gereken şey, bir gün içinde sadece bir şişe kullanmak. Ve o gün içinde şişeyi en çok gerek duyana vermek.” (KAH, 2016: 59).

Yine romanın ilerleyen bölümlerinde yardım etme duygusu ağır basar. Bu yardım etme duygusunun içinde başkalarını iyiliğini isteme kendini gösterir. Murat’ın teyzesi, zengin

olma hayalleriyle yaşıyan, gösterişe düşkün biri olarak karşımıza çıkar. O, iyiliği sadece zengin olma tutkusu için gerçekleştirir. Murat ise ideal olanı temsil eder. Yazar, Murat ile iyiliğin, yardımseverliğin önemli olması gerektiğine dair kendi düşüncelerini inşa eder. Bunun için Murat'ın teyzesinin karşısına hep yardıma muhtaç birileri çıkar ama Murat'ın teyzesi içinden gelerek yardım etmez. Görevin sonunda kavuşacağı parayı düşünerek zor da olsa muhtaçlara yardım eder. Akal, burada okurun düşlerine ve vicdanına seslenir ve yardımseverlik duygusunun, zengin olma hırsı, kibirlilik gibi duygularla yan yana gelmeyeceğini örtük bir şekilde dile getirir. Murat'ın teyzesinin istemeye istemeye yardım etmesi, aslında bu değerın çok daha önemli olduğunu gösterir. Annesinin kendisine dondurma almamasına üzülen çocuk çok ağlar ve susmaz. Murat'ın teyzesi ise içindeki para hırsıyla çocuğa yardım ertmek ister. Kötü niyetlerle de olsa birilerine yardım etmenin önemli olduğu görülür. Bu durum metinde şu şekilde ortaya konmuştur.

“Hastasın dedim! Yürü, şimdi gidiyoruz. Bak herkes rahatsız oluyor, sus artık.

- Duydukları onu sevindirdi. İyiliğe ihtiyaç duyan birini bulmuştu. Demek çocuk hastaydı. Tam istediği gibi... Hemen fırlayıp peşlerine düştü. Annesi elindekini bagaja yerleştirirken, küçük çocuk yanında bekliyordu. Yaklaşıp mavi şişeyi uzattı.

- Al bak, bunu iç, hemen iyileşirsin.” (KAH, 2016: 67).

“Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanının üçüncü bölümünde Türkiye'nin yüzey şekilleri hakkında bilgi toplamak isteyen coğrafyacı; Kaya ve kız arkadaşını zengin olma şartıyla görevlendirir. Yapacakları iş çok basittir. Türkiye'deki volkanik dağlarını gezerek karşılarına çıkan ilk kişiye kutu içerisindeki değerli hediyeleri vermektir. Birkaç volkanik dağ gezen bu iki zengin olmak isteyen arkadaşlar, karşılarına çıkan ilk kişiye arabadaki hediyeği verirler. Arabadaki hediye, hediyeği alanın en çok ihtiyaç duyduğu şey için tasarlanmıştır. Aslında coğrafyacı insanlara yardımda bulunmak istemektedir. Zengin olmak isteyen kahramanları ise sabır ile denetleyerek insanlara faydalı olmasını sağlamak ister. Ancak kahramanlar her defasında içindeki zenginlik hırsına yenilirler ve kötü sonla karşılaşır. Coğrafya öğretmenin, iki kahraman vasıtasıyla yaptığı

yardımlar şu şekilde aktarılarak yardım etme değerinin çok önemli bir davranış olduğunu vurgulamaktadır:

“İstanbul’dan arabalı vapurla Bursa’ya geçip Uludağ’a çıkmıştı. Orada taşınabilecek uygun bir taş bulmuş, coğrafyacının talimatına uyarak karşısına çıkan ilk kişiye ilk armağanı vermişti. Nasıl da sevinmişti adamcağız... Çocuklarını okutmakta güçlük çekiyormuş, büyüğü okuldan alıp çırak vermeyi düşünüyormuş. Borçlar, harçlar, senetler... Bir sürü şey yapmıştı. Sonra da boynuna sarılıp hüüngür hüüngür ağlamıştı.” (KAH, 2016: 136).

“Bursa’dan Bolu’ya geçmişti. Köroğlu Dağları’na çıkmıştı. Orada uygun bir taş bulunduğu ilk gördüğü kişi kozalak toplamak için tepelere çıkmış olan sekiz on yaşlarında bir çocuktü.

- Eh, zaten Noel Baba armağanlarını çocuklara verir diye gülümseyerek, en kocaman paketi uzatmıştı. Teknoloji harikası son model bir bilgisayar çıkmıştı içinden. Çocuk sevincinden ne yapacağını şaşırmış, kutuyu kucaklayarak annesini bulmaya koşmuştu.” (KAH, 2016: 137).

Yine romanın ilerleyen aşamalarında da zengin olmak isteyen bu iki arkadaş, coğrafyacının talimatları çerçevesinde ilk karşılaştıkları kişiye yardım ederler. Coğrafyacı bu iki kahramanın içindeki zenginlik hırsını törpülemek ve görevlerine sadık kalmasını istemektedir. Çünkü hediye uygun olmayan yerde ve zamanda kendileri açtığına içinden hiçbir şey çıkmamaktadır. Romanın yazarı burada devreye girer ve toplumda birçok kişinin yardıma muhtaç olduğuna dikkat çeker. Verilen hediyeler o kişinin çok önemli bir ihtiyacını karşılamaktadır. İnsanların birbirlerine yardım etmesinin önemli olduğunu bu örneklerle perçinleştirmek isteyen yazar, toplumda olan ile olması gereken arasındaki farkın ne denli çok olduğuna parmak basar. Kendi ihtiraslarından, kendi hırslarından sıyrılabilen insanların topluma faydalı ve yardımsever olabileceğini vurgulamaktadır. Nitekim “Coğrafya Öğretmeni” olması gereken değer iken romandaki “iki arkadaş” var olan değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Coğrafyacı verdiği hediyelerle insanların nasıl mutlu olabileceklerini şu örneklerle vurgular:

“Tendürek kraterine yaklaşmak için zaten deli olmak gerekirdi. Hala duman tütüyordu. Oradayken lav püskürtmeye başlar diye kaygılanmıştı. Arabadan inip birkaç yüz metre tırmanınca, lav artığı olduğunu sandığı bir taş parçası bulmuş, hemen eğilip almıştı. Verdiği armağan paketinden, tanınmış bir şirkette ortaklık sözleşmesi çıkmıştı. Adam uzun süredir işsiz olduğundan, ailesini geçindiremediği gibi borçlarını da ödeyemediğinden söz etmişti. Çaresiz ve umutsuzdu. Sonunda canına kıymaya karar vermiş ve tepelere tırmanmıştı. Biraz daha gecikseymiş... Gözyaşları içinde eline sarılıp onu öpmüştü.” (KAH, 2016: 136-137).

“Biri Uzaylı mı Dedi” romanında Dünya gezegenine kısa süreliğine ziyaret eden ve burada kendileriyle ilgili yanlış algıyı değiştirmek isteyen uzaylılar Dünya’da çeşitli formlarda bulunarak insanlara yardım etmek isterler fakat birçok seferinde kendileri yardıma muhtaç hale gelir. Bu kez köpek formuna dönüşen uzaylılara Dünyalılar yardım elini uzatır. Mert ve Hakan kayak yaparlarken yardıma muhtaç halde olan köpeklere yardım ederler. Fakat kalın kar kütlelerinin altında kalırlar. Bunun üzerine köpek formuna dönüşen uzaylılar her ne kadar başkanlarının bencilliğine rağmen olağanüstü özellikleriyle Hakan ve Evren’e yardım ederler:

“Eren, kayak betonlarından destek alıp kayaklarını ileriye doğru hareket ettirip hızla aşağıya doğru kaymaya başladı. Hakan ise köpeklerin derdindeydi. Telaşla iki yavruyu kucakladı ama bu şekilde kayabilmesi zaten olanaksızdı.” (BUD, 2013: 79).

Yine ilerleyen sayfalarda yardımseverlik değeri bu olaya bağlı olarak işlenir:

“Bari bekleseydiniz de ben çıkıp kurtaraydım şu Hakan dedikleri çocuğu çığın altından. Yok, illa nefesinizle karları eritip çocuğa nefes alacak alan yaratacaktınız değil mi? Ben de kendi çevremdeki karları eritiyordum o sırada. Sizden ağır olduğum içim karı erittikçe dibe çöktüm. O yüzden geciktim. Az sabredemediniz. Sizi beklesek çoktan ölmüş olurdu. İnsanlar bizim gibi değil, daha sık aralıklarla nefes alma gereksinimi duyuyorlar.” (BUD, 2013: 79).

Yardımsızlık kişinin zor zamanlarında yanında bulunmayı gerektirir. Kişinin problemlerine çözüm bulmak, içinde bulunduğu müşkül durumlar aynı duyguları taşıyarak onun için yapılması gerekenleri yapmak anlamına da gelir yardımsızlık. “Fanrastik Galaksi Serisi’nin ikinci cildinde Hex arkadaşlarına karşı kırıcı olur. Oki ve Zet bu durumun normal olmadığını düşünerek okul müdürüyle konuşarak Hex’e yardımcı olmak isterler:

“Hex’e tuhaf bir şey olduğu kesin. Onu hiç böyle görmemiştim.

- *Gidip Müdür Teltene ile konuşsak mı?*

- *Oki, Zet’e şaşırarak baktı. Nasıl yani? Arkadaşımızı okul müdürüne şikâyet mi edelim diyorsun?*

- *Hayır, canım olur mu? Belki Teltene, Hex ile konuşur da derdi neymiş anlarınız diye düşündüm. O zaman Pisipik’e gidelim daha iyi.” (YU, 2014: 14).*

Yine romanın ilerleyen aşamasında bu dört kafadar hem Hex’e yardım etmek hem de Ozezi’yi kurtarmak amacıyla Dünya’ya yolculuk yapmaya karar verirler. Arkadaş sevgisi ve yardımsızlık duygusuyla işlenen bu durum romanda şu şekilde yapılandırılmıştır:

“Geceyi insanların kuşkularını uyandırmadan geçirip sabah erkenden Bay Ozezi’nin kapısını çalacak ve Hexonya’ya dönmesi için onu ikna edeceklerdi. Ya birilerinin elinde tutsak ise onu kurtarmanın yolunu bulacaklardı.” (YU, 2014: 114).

Dünyaya giden uzaylılar, yolculuk esnasında dayanışma ve yardımlaşma örneği gösterirler. Hex ile Nen kollarından tutarak Bayan Tonto’yu Ces’in üzerinden kaldırdı. Çünkü Ces zor durumda kalmıştı ve arkadaşları Ces’in yardımına koşmuşlardı. Arkadaşlık sevgisi, yardımsızlık değeriyle daha da pekişir. Yardım etmek kişiler arasında güveni ve samimiyeti artırır. Bu durum uzaylı serisinin üçüncü cildinde şu şekilde aktarılır:

“Nen, arkadaşının kolunu bırakmadan sordu?”

- İyi misin, yürüyebilecek misin?

- Uuuua, canım çok yanıyor.

- Bayan Tonto, şaşkınlığını çabucak üzerinden atıp duruma hemen hakim oldu.” (ÇUP, 2015: 67).

Yine romanın ilerleyen aşamalarında Bayan Tonto, Dünya’ya sevdiğine kavuşmak için gelmiş ve sevdiğini bulamamıştı. Çaresiz bir şekilde kaldırıma oturup ağlamaya başlamıştı. Hex ile Nen bu duruma kayıtsız kalmayarak Bayan Tonto’ya yardım elini uzattılar. Çünkü yardım, kişilere zor zamanlarında destek olmak ve yol göstermek anlamına gelmektedir. Böyle bir durumda da Dünya’ya gelen uzaylılar Bayan Tonto’ya yardım elini uzatırlar ve problemini çözerler:

“Ağlamayın n’olur, bir çözüm bulunur merak etmeyin.

- Bayan Tonto hıçkırıklar arasında güçlükle konuştu:

- Ne... ne yap... yapabilir... biliriz ki?

- Hex, yumuşak bir sesle hatırlattı.”

- İnsanlar bir yerden bir yere gitmek için ulaşım araçları kullanıyorlar. Tonto çantasından çıkardığı mendilini ısrararak hıçkırıklarını durdurmaya çalıştı.

- Biliyorum ama bi... bizim para...mız yok ki. Hiçbir araca bine...binemeyiz.

- Merak etmeyin diye gülümsedi Nen. Para işi kolay.” (ÇUP, 2015: 81).

Yardım duygusu, kişinin karşısındaki insana herhangi bir çıkar gözetmeden bakmasını gerektirir. Yardım duygusu, insanların birbirine destek olmasını sağlar. Bu destekle kişiler arasında samimiyet gelişebilir. Nitekim “Kiralık Evde İki Gün Bir Gece” romanında Murat, arkadaşı Funda’nın kaçırıldığını, Funda’nın anne ve babasından öğrenir. Funda’ya yardım edeceğini, elinden gelen her şeyi yapacağını belirtir. Çünkü Funda ile üniversiteden arkadaşlıklar ve arkadaşlığın bu gibi zamanlarda daha değerli olduğuna inanmaktadır:

“Farkına bile varmadan ağızından, merak etmeyiniz kızınız sağ salim eve dönecektir. Biz de elimizden geleni yaparız, sözleri çıktı.” (Kiralık Evde İki Gün Bir Gece: 2016: 69).

“Süper Çocuklar 1” serisinin ilk cildi olan “Renk Delisi” romanında duyarlı insanların zor durumda kalan ve hasta olan kişilere yardımseverlik değerini de konu alır. Romanda Tuna’nın kaybolan sırt çantasını aramaya koyulan Mete, Tuna ve Asya gizemli bir maceraya atılırlar. Çantalarını hırsızlar çalmıştır ve hırsızlar büyük bir banka soygunu planlamaktadır. İstemedi de olsa hırsızların söylediklerine kulak misafiri olan bu üç kafadar daha sonra hırsızları bir plan vasıtasıyla polise yakalattırlar. Romanda Mete, hasta rolüne bürünürken yolda geçen adam yardım duygusuyla Mete’ye yardım eder. Bu değer romanda şu şekilde işlenmiştir:

“Adam, elini uzatıp başımı okşadı. Sonra bileğimi tuttu, nabzımı saydı. İyileşeceksin merak etme, dedi. Asya’nın uzattığı üzerinde numara yazılı kâğıdı aldı.” (RD, 2015: 95).

“Esrarengiz Duman”ın kahramanı olan Pelin babasının işi nedeniyle babasıyla birlikte Şangay’a gider. Asıl macera ise bundan sonra başlar. Bir gün Pelin, sandalyeden düşer. Arkadaşı olan Lei ise koşarak Pelin’e yardım eder. Kendisine yapılan yardımı Pelin şu sözlerle anlatır:

“Prensescik ne oldu?”

- Ağlıyordum... Lei beni yerden kaldırdı. Bir yerimi incittim mi diye kontrol edip düşerken kanattığım bacağımı okşadı. Alnımda kocaman bir şişlik olmuştu, çok acıyordu. Lei sevgilisiyle bir şeyler konuştu. Hong-li ortadan kayboldu. Epey sonra geldiğinde elinde cam bir şişe vardı. İçindeki macuna benzer şeyi yaralarımaya sürdü. Acım hemen dindi.” (ED, 2014: 41-42).

SONUÇ

2018 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türk Millî Eğitimin Genel Amaçlarından yararlanılarak çalışmaya teşkil edecek değerler belirlenmiştir. Bulgular analiz edilirken ve yorumlanırken bu değerlerden yararlanılmıştır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndan ve Türk Millî Eğitimin Genel Amaçlarından yararlanılarak oluşturulan değerler ve birbirine yakın olan değerler tek başlık altında toplanarak çalışmada bütünlük sağlanmıştır. Akal’ın romanlarında tespit edilen değerler ve bu değerlerin eserlerde işlenme sıklığı tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Değerlerin Akal’ın Romanlarına Göre İşlenme Sıklığı

Değer Adı	Süper Gazeteciler	Süper Gazeteciler 2	Süper Gazeteciler 3	Süper Gazeteciler 4	Kırmızı Arabanın Hayaleti	Biri Uzaylı mı Dedi?	Yine mi Uzaylı?	Çılgın Uzay Planı	Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	Ses Delisi	Renk Delisi	Zombili Mombili Roman	Esrarengiz Duman	Abur Cubur Canavarı
Adalet	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Aile Birliğine Önem Verme	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alçakgönüllük	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Arkadaşlık	2	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	2	-	3
Bilimsellik	5	3	6	3	-	4	4	-	1	-	4	2	1	-
Cesaret	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çalışkanlık	7	1	1	2	1	-	-	1	-	1	1	1	-	1
Dayanışma	8	12	2	4	1	-	-	-	1	2	2	-	-	-
Demokrasi Bilinci	-	7	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

Tablo 2'nin devamı

Değer Adı	Süper Gazeteciler	Süper Gazeteciler 2	Süper Gazeteciler 3	Süper Gazeteciler 4	Kırmızı Arabanın Hayaleti	Biri Uzaylı mı Dedi?	Yine mi Uzaylı?	Çılgın Uzay Planı	Kiralık Evde İki Gün Bir Gece	Ses Delisi	Renk Delisi	Zombili Mombili Roman	Esrarengiz Duman	Abur Cubur Canavarı
Doğa Sevgisi	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Doğal Çevreye Duyarlılık	1	1	-	-	2	-	-	-	-	1	-	1	-	-
Dürüstlük	3	3	1	1	-	-	-	-	1	-	-	2	-	-
Duyarlılık	5	7	3	2	1	2	2	-	1	3	1	1	3	4
Fedakârlık	-	1	2	-	-	-	-	1	1	-	-	-	2	-
Güvenilirlik	-	1	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İyi Niyet	1	3	3	6	1	-	-	-	1	-	-	2	3	3
Kanaat	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merhamet	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	3	-	-
Misafirperverlik	2	1	3	-	2	-	1	-	-	-	-	1	-	-
Ölçülülük	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Özgürlük	1	-	-	-	-	1	1	-	2	-	-	-	-	-
Paylaşımçı Olmak	1	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	2	-	-
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	2	-	-	1	1	-	1	1	-	-	1	-	-	2
Saygı	3	3	1	2	-	1	-	-	2	-	-	1	-	-
Sevgi	-	5	-	2	-	1	2	2	-	-	1	1	1	1
Sorumluluk	12	4	2	1	-	-	1	3	2	1	-	2	-	1
Sözünde Durmak	3	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
Temizlik	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Yardımseverlik	2	4	1	4	7	2	2	2	1	-	1	-	1	-

Yukarıda verilen tablo yorumlandığında Akal'ın taranan on dört kitabında otuz değer tespit edildiği görülmüştür. Bu değerler şunlardır: Adalet, aile birliğine ve kurumuna önem verme, alçakgönüllülük, arkadaşlık, bilimsellik, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, demokrasi bilinci, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, dürüstlük, duyarlılık, fedakârlık, güvenilirlik, iyi niyet, kanaat, merhamet, misafirperverlik, ölçülülük,

özgürlük, paylaşımcı olmak, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, sözünde durmak, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik ve yardımseverliktir.

Akal'ın ilk gençlik romanı olarak nitelendirdiği kitaplar değer aktarımı açısından incelendiğinde, on dört romanda üç yüz kırk değer tespit edildiği görülmüştür. Bu değerler otuz farklı değer kategorisine girmektedir. Bu kategoriler içerisinde romanlarda en fazla tespit edilen değer, duyarlılık değeridir. Duyarlılık değerini, sırasıyla bilimsellik, dayanışma ve sorumluluk değeri takip etmektedir. Romanlarda en az tespit edilen değer ise kanaat, adalet, alçakgönüllülük, güvenilirlik ve ölçülülük değeri olduğu görülmüştür.

Değer çeşitliliğine göre eserler incelendiğinde en fazla değer çeşitliliğinin görüldüğü eserler “Süper Gazeteciler, Süper Gazeteciler 2, süper Gazeteciler 3 ve Süper Gazeteciler 4” olduğu görülürken, “Ses Delisi, Çılgın Uzay Planı, Esrarengiz Duman ve Renk Delisi” gibi romanların değer çeşitliliği bakımından zayıf olduğu görülmüştür.

Akal'ın romanlarında değerler tablo 2 ekseninde tek tek ele alındığında şu sonuçlara ulaşılır:

Adalet, değeri “Süper Gazeteciler 1 ve Zombili Bombili Roman”da karşımıza çıkmaktadır. Akal, adalet değerini adil olma değerine uygun olarak kullanır. Onun ortaya koyduğu kahramanlar adildir, haksızlığa karşıdır. Yasalar karşısında ve eğitimde eşittir.

Aile birliğine ve kurumuna önem verme “Süper Gazeteciler 1 ve Süper Gazeteciler 2” romanlarında zayıf işlenen değer olarak geçmektedir. Romanlarda birlikte olmadan mutlu olan, tat alan, dayanışma içerisinde olan, zorluklara göğüs geren aile üyeleri ile karşılaşmıştır. Çocuklar aile bireyleriyle vakit geçirmekten mutludur. Ebeveynler ise kendi rollerine uygun olarak çocuklarına olması gerekeni göstermekten geri durmazlar.

Sadece “Süper Gazeteciler” romanlarının ilk serisinde yer alan **alçakgönüllülük** değerinde kahramanlar birbirlerine üstünlük taslamayan, tevazu sahibi, birbirlerini

küçük görmeyen tipler olarak karşımıza çıkar. Romanın kahramanları kimi zaman birbirlerine olumsuz anlamda alçakgönüllü davranmasalar da romanın sonunda işler tatlıya bağlanır.

Arkadaşlık değeri, altı romanda değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı sosyal sınıflara sahip ailelerin çocuklarının bir araya gelerek bir gazete etrafında arkadaşlık bağlarını güçlendirdiği görülür. Süper gazeteciler, Yener, Evren, Elif ve Selin tüm zorluklara göğüs geren, birbirlerine yardım eden dahası birbirlerine dostluk bağı ile bağlanan kahramanlar olarak karşımıza çıkar. Arkadaşlığın, fedakârlık ve birbirlerini sevme ile mümkün olacağını, bunu da başarabilmenin sırrını ise karşılıksız sevgi olarak belirten Akal, romanlar yoluyla arkadaşlık değerini vermeye çalışır.

Bilimsellik değeri romanlarda en çok rastlanan değerler arasındadır. Kahramanlar; mantıklı düşünen, neden sonuç ilişkisi kuran, bilime saygılı ve inanan tipler olarak karşımıza çıkar. Romanlarda kahramanlar başlarına gelen karmaşık olaylarda bilimin imkânlarından yararlanır. Bilimsellik değeri on bir romanda otuz üç ileti ile yer almıştır. “Süper Gazeteciler” başlarına gelen olaylarda bilimin imkânlarını kullanarak sonuca ulaşırlar. Onlar için bilim, sonuçları kesin olan, güvenilir bir alandır. Romanlarda olaylar birbirlerine bağlanırken herkesin kabul edeceği, bilimin de onay verdiği bilgilerle sağlanır. Süper çocuklar serisinde, kahramanların özellikleri bilimsel olarak açıklanır. Bu durum da romana inandırıcılık katar.

Cesaret, romanlarda az rastlanan değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Süper Gazeteciler romanlarının ilk ikisinde geçen bu değer, kahramanların korkusuzca olaya atılması ve haksızlık karşısında mücadelesi etmesini konu alır.

Çalışkanlık değeri ile ilgili dokuz farklı romanda on yedi ileti bulunmuştur. Akal, her şeyi bilen bir yetişkinden çok kendini çocuk kahramanların yerine koymuş onlarla düşünmüş ve onlarla maceraya atılmıştır. Özellikle bir gazete çıkarmak için farklı özelliklere sahip dört kafadarın bir araya gelerek çıkardıkları gazeteyi konu alan “Süper Gazeteciler 1” romanında çalışkanlık değeri sıklıkla geçer. Kahramanlar, sorumluluk sahibi, çalışmayı alışkanlık haline getirmiş tipler olarak karşımıza çıkar. Yazar

ortaokula giden bu kahramanlardan kendi özelliklerine uygun bir şekilde çalışmalarını ister. Kahramanlara okul derslerine sistemli ve düzenli çalışmasını öğütler. Kahramanlar da çalışmanın insan gelişimine olan katkısını bilir ve ona göre hareket eder. Bu yönüyle kahramanlar hem ailelerin hem de toplumun takdirini kazanmıştır. Sonuç olarak Akal, çocuk gibi düşünerek ortaya koyduğu kahramanlar vasıtasıyla çalışkanlığın önemli olduğunu, kahramanların eylemleriyle okuyucuya göstermiştir. Bundan dolayı çalışkanlık yazarın romanlarında önemli bir değerdir.

Dayanışma, romanlarda en fazla tespit edilen değerler arasındadır. Dayanışma hayatın zorluklarına göğüs germe, birlikte hareket etme, birlikte karar alma ve uygulama, ekip ruhu içinde çalışma boyutlarıyla romanlarda yer almıştır. Değerin en fazla yer aldığı “Süper Gazeteciler 2” romanında olayları çözüme kavuşturmak için bir araya gelen ve birlikte hareket eden kahramanların dayanışma içerisinde maceraları anlatılır. Bu bakımdan Aytül Akal, dayanışma değerini romanlarında başarılı bir şekilde kullanmıştır.

Demokrasi bilinci değeri Akal’ın romanlarında yer alan önemli değerler arasındadır. Akal, bu evrensel değeri romanlarında çocuğun özelliklerine uygun bir şekilde aktararak çocuklarda demokrasi eğitiminin önemli olduğunu göstermek istemiştir. Kahramanlar, başlarına gelen olay ile demokrasi değerini tanıyarak demokratik hayatın ilk basamağını tanımaya başlamışlardır. Millet Meclisi’nin nasıl çalıştığını, belediyenin görevlerini ve belediye başkanının nasıl yönetime geldiğini olay içerisinde aktaran yazar, demokrasinin ilkelerini kahramanlar üzerinden okuyucuya iletir. Onun bu istediği ideal insan tipine örnektir. Çünkü Akal, çocuk yaşta da olsa insanların seçim hakkının olduğunu vurgular. Bu bakımdan demokrasi değeri Akal’ın özellikle Süper Gazeteciler romanlarının ikinci serisinde sıklıkla karşımıza çıkar.

Doğa sevgisi yalnızca “Süper Gazeteciler 1” romanında karşımıza çıkmaktadır. Kahramanlar, doğayı seven, doğaya karşı hassas davranan, doğanın önemini bilen ve doğayı koruyan tipler olarak romanda yer alır.

Duyarlılık Akal'ın romanlarında iki farklı değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Taranan ve incelenen romanlarda kahramanlar duyarlı davranış özelliği gösterirken bir şeye, doğaya özellikle dikkatli ve duyarlı davranırlar. Beş farklı romanda doğal çevreye karşı duyarlılık önemli bir değer olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle “Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında okuyucu romanın ismi üzerindeki fantastik kavramı da dikkate alarak başladığı okuma serüveninin içerisinde bir anda kendini Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerindeki doğal güzelliklerle karşı karşıya bulur. Romanda her yerin doğal güzelliği ve değeri fantastik kavramlarla harmanlanarak işlenmiştir. Ortaya koyulan tipler bölgenin özelliğini açığa çıkarmak için çalışan ve duyarlı davranış özelliği gösteren bireyler olarak görülmektedir. Örneğin bu romanda doğaya tohum ekmek için görevlendirilen kahraman tohumun çok önemli olmadığını düşünür. Duyarlı davranış göstermeyen kahraman her seferinde pişman olur. Küçük bir tohumun asla küçük görülmemesi gerektiği ve doğaya hassas bir biçimde davranılması gerektiği aktarılır.

Dürüstlük ile ilgili iletilere altı romanda rastlanılmıştır. Bu altı romanda toplamda on bir dürüstlük değeri doğrudan tespit edilmiştir. Süper Gazeteciler serisinin ilk iki romanında dürüstlük ile ilgili altı ileti tespit edilmiştir. Dürüstlük değerini Akal, doğruluk olarak kullanmıştır. Kahramanlar her koşulda dürüst davranır. Yalan söylemez. Yine romanlarda ortaya konan yardımcı karakterler dürüst davranarak örnek olurlar. Dürüstlük, romanlarda vazgeçilmez değerler arasındadır. Kahramanlar dürüst olmayı sadece sözde yerine getirmezler, davranışlarıyla da nasıl dürüst davranılması gerektiğini ortaya koyarlar. Zor durumlarda dahi olsa da kahramanlar dürüst davranarak bu değerın önemli olduğunu ortaya koyarlar.

Anne ve babaların arkadaşların birbirlerine karşı **fedakârca** davranması gerektiği dört romanda ortaya konmuştur. Özellikle Süper Gazeteciler romanında kahramanlar ekonomik durum bakımından farklı ailelere sahiptir. Ancak onları bir araya getiren değerlerden birisi de fedakârca davranmalarıdır. Hiç çekinmeden özverili bir şekilde davranan kahramanlar fedakârlığın önemini gözler önüne sermiştir.

Güvenirlilik, romanlarda az rastlanan bir değer olsa da anlatıcı, kahramanları birbirine samimi davranan güvenilir tipler olarak belirlemiştir. Kahramanların birbirlerine

güvenmeleri, aralarındaki samimiyet duygusunu artırarak dostluk kurmalarına vesile olmuştur. Birbirine karşı açık ve dürüst bir şekilde davranan tipler güvenilirlik değerinin nelerden oluşması gerektiğini ortaya koyarak bu değer önemli olduğunu okucuya hissettirmişlerdir. “Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanında Murat, teyzesinin her ne kadar zenginlik peşinden koştuğuna tanık olsa da yaptıkları işlerin güvenli olmasına özen göstererek insanları aldatmamaya, onlardaki güven duygusunu zedelememeye çalışır. Romanların geneline bakıldığında ise bu değer iletisi bakımından zayıf kaldığı söylenebilir.

Romanlarda en fazla tespit edilen değerler arasında yer alan **iyi niyet** değeri romanlarda doğrudan karşımıza çıkmaktadır. Bu değere sahip kahramanlar, olayları ve durumları yorumlarken kötü niyetten sıyrılırlar. Kahramanlar, olaylara iyi niyet penceresinden bakarak insanları anlamaya ve yardım etmeye çalışırlar. İyi niyetin her kapıyı açtığını düşünen kahramanlar, insanları üzmemek gerektiğini her fırsatta ortaya koyarlar. Hakkında hiçbir delil, kanıt yokken bir kişinin hakkında kötü düşünülmemesi gerektiği davranışlarla ortaya konur. İyi niyetli davranmanın her zaman olumlu tarafının olduğu ve iyi niyete sahip bireylerin her zaman kazanacağı romanlarda sıklıkla vurgulanır. Bu bakımdan Akal’ın romanlarının iyi niyet iletisi bakımından yeterli olduğu söylenebilir.

Kanaat ve merhamet romanlarda az rastlanan iletisler arasındadır. Romanlarda kanaat ve merhamet değerlerinin sınırlı sayıda olması sebebiyle yazarın romanlarının kanaatkârlık ve merhamet değerlerini iletmesi bakımından zayıf kalmıştır.

Misafirperverlik değeri altı romanda on iletisiyle karşımıza çıkmaktadır. Roman kahramanları evlerine gelen misafirleri güler yüzle karşılayıp onlara ikramlarda bulunmuşlardır. Yine mahallelerine yeni taşınan insanlara misafirperverlik örneği göstererek onların yalnız kalmamalarını sağlamışlardır. Akal romanlarında misafire karşı nasıl davranılması gerektiğini olumlu iletislerle sunarak, misafirin önemine dikkat çekmek istemiştir.

Ölçülü ve paylaşımcı olma değeri romanlarda az rastlanan iletisler arasındadır. Akal, roman kahramanlarının ölçülü davranışlar göstermesini olumlu ve olumsuz örneklerle

ortaya koymuştur. Özellikle kahramanların ergenlik dönemlerinde aşırıya varan davranışlarını örnek göstererek bu dönemlerde ölçülü davranmanın iletişimde önemli olduğunu göstererek ölçülü davranışların önemine dikkat çekmiştir. Yine kahramanlar paylaşımcı özellikleriyle de örnek davranışlar sergilerler. Paylaşımcı olmayı, görev paylaşımı ve herhangi bir nesneyi paylaşma olarak gören kahramanlar bu şekilde bu değerini ortaya koymuşlardır.

Dört farklı romanda karşımıza çıkan **özgürlük** değerini Akal romanlarda işlerken bağımsız davranan, tek başına karar alan, kendine istediği ismi alan, özgürlüğün ölçülemez kadar önemli olduğunu vurgulayan kahramanlarla özdeşleştirerek vermiştir. Özellikle uzaylıları konu aldığı romanlarında kahramanlar, kendi başına karar alan, aldığı kararların sorumluluğunu bilen, özgür bir şekilde düşünen, seçme hakkı olan tipler olarak karşımıza çıkmıştır. Bu bakımdan romanlarda özgürlük değerinin olumlu manada işlendiği söylenebilir.

Sağlıklı olma değeri romanlarda önem verilen değerler arasındadır. Dokuz farklı romanda karşımıza çıkan bu değer kahramanların kendi sağlıklarına önem vermesi, sağlıklı olabilmek için düzenli beslenilmesinin gerektiği, özellikle gelişme dönemlerinde gerekli vitaminleri alarak sağlıklı gelişimi tamamlamanın önemi, çocukluk döneminde aşırı derecede bilgisayarda oyun oynamanın sağlığa olan zararları boyutlarıyla işlenmiştir.

Saygı ve sevgi değerleri romanlarda işlenen önemli değerler arasındadır. Romanda kahramanlar anne ve babalarına, yakın arkadaşlarına ve çevresindeki insanlara saygılı davranan tiplerdir. Kahramanlar davranışlarıyla örnek olmuşlardır. Kimi zaman yaptıkları hatalarda saygılı olma değerini yerine getirerek özür dilemesini bilmişlerdir. Yine önemli mevkilerde olan kişilerin insanlara saygı göstermesi gerektiği örnek davranışlarla vurgulanmıştır. Sevgi değeri ise dokuz farklı romanda karşımıza çıkmaktadır. İlk gençliğin serüvenini konu alan romanlarda sevgi değeri detaylıca işlenmiştir. Anne, baba, kardeş, arkadaş, doğa, hayvan sevgisi romanlarda işlenen değerler arasındadır. Bu bakımdan Akal, bu değerleri kullanarak sevgi ve saygı değerinin önemli olduğunu göstermek istemiştir.

Romanlarda en fazla tespit edilen değerlerin biri de **sorumluluk** değeridir. On farklı romanda karşımıza çıkan bu değer, ilk gençlik çağında olan ve bu değerle yeni taşınan kahramanlara görev bilinci aşılması boyutuyla karşımıza çıkmaktadır. Kahramanlar, sorumluluk almaktan çekinmeyen, görevlerine sadık, öğrenciliğin getirdiği sorumlulukları bilen ve buna uygun davranan tipler olarak karşımıza çıkar. Sorumluluk değeri “Süper Gazeteciler” romanlarının ilk serisinde on iki iletiyle karşımıza çıkmaktadır. “Süper Gazeteciler 1” romanında kahramanların her biri kendi yetilerine yönelik sorumluluk almaktadır. Kimi bilgisayardaki sorumluluğunu unutmazken kimisi de sosyal sorumluluk yönünü unutmaz. Kahramanların ortak yanları ise yedinci sınıfa gitmeleri ve ödev bilincine sahip olmalarıdır. Hepsi sorumlulukları gereği öğretmenlerin verdikleri ödevleri zamanında yaparak sorumlu davranış özelliği gösterirler. Gerek bu romanda gerekse diğer romanlarda Akal’ın sorumluluk bilincini yeterince işlediği, kahramanların bu değeri okuyucuya aşılatabilecek nitelikte olduğu kanısına varılmıştır.

Sözünde durmak değeri, romanlarda fazla rastlanmayan değerler arasındadır. Dört farklı romanda tespit edilen bu değer de kahramanlar verdikleri sözü zamanında yaparlar ve bunu alışkanlık haline getirerek bu değerini erdemli bir özellik olduğunu kendi üzerlerinden okuyucuya aktarırlar.

Akal, özellikle “Süper Gazeteciler 2” romanında **tarihsel mirasa duyarlı** davranılmasını sıklıkla işlemiştir. Belediye arsasına yapılmak istenen çocuk parkından bir süre sonra vazgeçen Belediye Başkanı’nın tarihi eser kaçakçıları tarafından tehdit edilmesi neticesinde yüzyılların kanıtı olan tarihi eserlerin korunması ve bunlara karşı duyarlı davranılması romanda verilmek istenen mesajlar arasındadır. Elif’in kardeşi Arif, bu parkta görevli olduğu esnada tarihi eser bulur ve bunun farkına varmaz. Elif bu durumu görür ve bu duruma duyarlı davranarak tarihi eserlere nasıl davranılması gerektiğini ortaya koyar. Bu vaka tarihsel mirasa duyarlılık açısından önemlidir.

Romanlarda az rastlanan değerlerden birisi de **temizlik** değeridir. Romanlarda düzenli olma, pis olmama, dağınık olmama yönleriyle ele alınmıştır. “Zombili Mombili Roman”da Özgür’ün annesi Özgür’e temiz ve düzenli olmayı davranışlarıyla aşılama

çalışmıştır. İlerde kendi evine yerleşen Özgür, annesinin davranışlarından öğrendiği bu değeri hayatına tatbik ederek okuyucuya aşılamaaya çalışır. Fakat bu değere sadece iki romanda rastlanılması ve iletilerin sayısının az olması sebebiyle romanlar bu değeri iletmede yetersiz kalmıştır.

On bir farklı romanda yirmi yedi iletiyle karşımıza çıkan **yardımseverlik** değeri romanlarda en fazla işlenen değerler arasındadır. Zor durumlarda arkadaşlarına yardım eden, aile bireyleri arasında yardımlaşmayı önemseyen, ev işlerinde annesine yardımcı olan, ihtiyaç sahiplerine çeşitli konularda yardımcı olan, eşya taşımaya yardım eden, müşkül durumda olan kişilere para yardımı yapan, onların elinden tutan, hastaları iyileştirmek için uğraşan, onları hastaneye götüren kahramanlarla sıklıkla karşılaşmıştır. “Kırmızı Arabanın Hayaleti” romanı bu değer en fazla yer aldığı roman olmuştur. Bu romanda kahramanlar aracılığıyla yardım etmenin önemi ve yardımseverliğin ne kadar özverili bir duygu olduğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu bakımdan Akal’ın romanlarının yardımseverlik değeri bakımından yeterli olduğu kanısına ulaşılmıştır.

Akal, bireyde bulunması gereken değerleri yerel olarak görmemiş eserlerinde evrensel olarak ele almıştır. Evrensel değerlerin bireyde olması gerektiğini düşünen yazar eserlerinde bu iletilere yer vermiştir. Örneğin, “Süper Gazeteciler 2” romanında demokrasi gibi evrensel değeri işlemiştir. Demokrasinin ne olduğunu kahramanlar aracılığıyla aktaran yazar bu yolla okuyucunun demokratik özellik kazanmasını istemiştir. Yine evrensel değerlerden oluşan, dostluk, duyarlılık, çevre bilinci ve sorumluluk Akal’ın romanlarında sıklıkla yer alır. Yazar bu evrensel değerleri ele alarak özlemine çektiği ideal tipi yaratır. Kahramanlar özlemi çekilen dünyanın özelliklerini yansıtır. Özellikle uzaylıları konu aldığı “Fantastik Galaksi Serisi” üçlemesinde uzaylı kahramanlar sık sık Dünya’ya yolculuk yaparak, Dünya üzerindeki eksiklikleri dile getirirler.

Aytül Akal’ın eserleri konu ve tema yönünden incelendiğinde bütünlük gösterdiği söylenebilir. Yazar özellikle üçleme eserlerinde anlamsal ve konu bütünlüğünü sağlamıştır. Akal, eserlerinde yerel olan, yerel düşünceleri olan ancak evrensel

değerlerle örülmüş çocukların maceralarını bir bütünlük içerisinde anlatır. Kahramanlar, çoğunlukla ortaokul öğrencileridir. Bu kahramanlarda tıpkı günümüz çocukları gibi teknolojiye düşkün, bilgisayar oyunlarını seven tiplerdir. Fakat kahramanlar taşıdıkları değer yönüyle bir adım öne çıkarlar. Çünkü bu kahramanlar; araştırmacıdır ve bilimin gücüne inanarak bilimselliği savunur. Yardımseverdirler ve yardımın insan ilişkilerinde önemine inanırlar. Doğaya ve tabiata karşı duyarlıdırlar. Çalışkanlığı önemseyerek sorumluluk duygusunu içinde taşırlar.

Akal'ın, çocuklara yönelik yazdığı romanlarda ulusal ve evrensel değerlerin işlendiği görülmektedir. Fakat Akal'ın romanları dil bilinci ve Türkçe kelime kullanma konusunda incelendiğinde kimi romanlarının yetersiz kaldığı görülmektedir. Çünkü Akal, bir yandan demokrasi değerini olumlu düzeyde verirken diğer yandan da dilimize yabancı dillerden giren sözcükleri kullanmayı yeğlemiştir. Hem Süper Gazeteciler roman dizisinde hem de Süper Çocuklar dizisinde *süper* kelimesini kullanan Akal'ın dil bilinci konusunda yeterli duyarlılığa sahip olmadığı söylenebilir.

Roman kahramanıyla özdeşim kuran çocuk, kahramanlar vasıtasıyla olayların içine girmektedir. Kahramanlar vasıtasıyla, kahramanla özdeşim kurarak değerleri içselleştirmektedir Dil, bir ulusun kendine özgü en önemli değerleri arasında yer almaktadır. Toplumlar kültürel devamlılığı sağlayabilmek adına dile başvururlar. Dil bu hususta kültürün taşıyıcısı konumundadır. Dilimizi bütünüyle yabancı kelimelerin etkisi altına tutmak, kendi değerlerimize karşı duyarsızlığı ortaya koyar. Bu noktada Akal'ın "Fantastik Galaksi Serisi" romanlarının kahramanlarının yerli olmadığı görülmektedir. Akal bu romanlarada Hex, Nen gibi kahramanlara yabancı isimler vererek Türkçe dil bilinci konusunda duyarlı davranmadığı görülmektedir.

Gümüş (2017), Akal'ın 2015 yılına kadar yayımladığı çocuk romanlarını değerler eğitimi bağlamında inceleyerek benzer sonuçlara ulaşmıştır. Gümüş, romanlarda en fazla iyilikseverlik, sorumluluk, saygı ve sevgi değerinin işlendiğini tespit etmiştir.

Kaya (2010), Akal'ın öykülerini ve romanlarını tema, dil ve eğitim yönünden değerlendirmiştir. Araştırmasında tema bakımından en çok sevgi temasının yer aldığı

belirlemiştir. Yine çalışmasında sorumluluk, saygı, sözünde durmak gibi eğitsel iletilere ulaşmıştır.

Gürel (2010), Akal'ın "Süper Gazeteciler" romanlarını serüven ekseninde değerlendirmiştir. Romanların çocuk edebiyatında aranan özelliklere uygun olduğu sonucuna ulaşarak, çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek herhangi bir iletiye rastlanmadığını ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda şu önerilerde bulunulabilir:

Özellikle derslerde yer alan metinlerde kazandırılmak istenen değerlerin pekiştirilmesi ve içselleştirilmesi için Akal'ın romanları kullanılabilir.

Çocuklara okuma sevgisinin aşılması ve nitelikli eserlerle okuma sevgisinin kazandırılması gerekmektedir. Bu bakımdan Akal'ın romanlarının çocukta edebî zevki aşılacak, okuma kültürünü geliştirecek çocuğun kendi penceresinden olaylara bakmasını ve anlamasını sağlayacak nitelikte eserler olduğu söylenebilir.

Yazarın romanları değerler bakımından incelendiğinde 12- 15 yaş aralığına uygun olduğu, onlara belirli değerleri aşılması bakımından yeterli olduğu sonucuna varılabilir ve bu noktada bu yaş grubunun bu romanları okuması önerilebilir.

Değerlerin öğretilmesinde edebî eserlerden yararlanılabilir. Özellikle öğretmenlerin öğrencilere değerler eğitiminde edebî eserlerden yararlanma konusunda rehberlik edebilmesi için bu eserleri okumaları ve tahlil etmeleri gerekmektedir. Bu amaçla öğretmen adaylarına henüz lisans dönemindeyken değerler eğitimi dersleri verilmeli ve bu doğrultuda bu eserlerin öğretmen adayları tarafından içselleştirilmesi sağlanmalıdır. Görevde olan öğretmenlere ise alanında uzman kişiler tarafından hizmetiçi kurslar verilerek bu konudaki eksiklikler giderilmeye çalışılmalıdır.

Öğretmenler aileler ile iş birliği içerisinde olmalıdır. Ailelere değerler konusunda bu gibi romanların önemli olduğu anlatılmalıdır. Bu amaçla ailelere kitap okumaları tavsiye edilmesi gerekmektedir.

Eğitimin paydaşları olan yönetici, öğretmen ve aileler değerleri bünyesinde taşıyarak öğrencilere iyi bir model olmalıdır.

Bir eserin bütün değerleri taşıması bakımından yeterli olmadığı açıktır. Bu bakımdan diğer değerlerinde kazandırılması için öğrencilere nitelikli farklı eserler tanıtılmalıdır.

Çocuğun gözüyle anlatılan romanların çocuklara okuma sevgisi kazandırması bakımından önemli olduğu bir gerçektir. Akal'ın romanları bu açıdan değerlendirildiğinde nitelikli olduğu ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan çocuğu temel alan, çocuğa görelilik ilkesiyle hareket eden romanlarla çocuklar buluşturulmalıdır. Bu sayede çocuk, kendi duygu dünyası ve penceresinden olayları görebilecek, maceraya atılabilecek ve böylelikle okuma sevgisi katlanarak artacağı önerilebilir.

Evrensel değerlerin farkına varılmasında ve kazandırılmasında Akal'ın eserlerinden yararlanılmalıdır. Akal'ın eserlerinde kullandığı değerlerle ders kitaplarındaki değerler karşılaştırıldığında benzerlik görülmektedir. Bu bağlamda Akal'ın kitaplarının okuma parçası olarak veya tavsiye okunması gereken kitap olarak hem Türkçe dersinde Hem de Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılması önerilebilir.

Çocukların hayal dünyalarının zenginleşmesinde, sınırsız hayal kurabilmelerinde metinlerin faydası yadsınamaz bir gerçektir. Akal'ın romanları da Sever'in (2005: 198) de ifade ettiği gibi çocuk kitaplarının bazı ilkelere dayandırılması noktasından hareketle çocukların hayal dünyalarına büyük katkısı olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Akal'ın romanlarının çocukların duygu ve düşüncelerine olumlu katkı yaptığı söylenebilir.

Akal, çocuklara yönelik yazdığı romanlarında yaparak yaşayarak, olay içine karışarak öğrenme ön plandadır. Akal, klasik değerlerin telkin yöntemiyle öğretilmesi yaklaşımına eserlerinde kullandığı yöntem ile karşı çıkar. Akal, kahramanlarına nasihat

etme edasıyla yaklaşmaz. Dahası kahramanlar, kendilerine nasihat eden büyüklerden hoşlanmaz. Kahramanlar, birtakım değerleri yaşayarak, sezerek öğrenirler. Bu sonuçtan hareketle Akal'ın romanlarının yapılandırmacı yaklaşıma uygun olduğu ve öğrenciler tarafından rahatlıkla okunabileceği önerilebilir.

Sonuç olarak Aytül Akal'ın romanlarının değerler eğitimi bakımından değerlendirildiğinde; bilimsellik, dayanışma, duyarlılık, sorumluluk, yardımseverlik, iyi niyet, çalışkanlık, sevgi, dürüstlük, demokrasi bilinci, arkadaşlık, saygı, misafirperverlik, doğal çevreye duyarlılık, fedakârlık, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme ve tarihsel mirasa duyarlılık değerleri bakımından yeterli bulunulurken, adalet, aile birliğine ve kurumuna önem verme, alçakgönüllülük, cesaret, doğa sevgisi, güvenilirlik, kanaat, merhamet, ölçülülük, paylaşımcı olmak, temizlik, sözünde durma gibi değerler bakımından yetersiz bulunmuştur. Romanlarda vatanseverlik gibi değerlere rastlanılmamıştır.

YAZARIN İNCELENEN ESERLERİ

Akal A (2013) *Biri Uzaylı mı Dedi?* (Mandolin, İstanbul).

Akal A (2014) *Yine mi Uzaylı?* (Mandolin, İstanbul).

Akal A (2014) *Esrarengiz Duman* (Mandolin, İstanbul).

Akal A (2015) *Çılgın Uzay Planı* (Mandolin, İstanbul).

Akal A (2015) *Süper Gazeteciler 1* (Tudem, Ankara).

Akal A (2015) *Süper Gazeteciler 2 Parktaki Esrar* (Tudem, Ankara).

Akal A (2015) *Süper Gazeteciler 3 Likörlü Çikolata* (Tudem, Ankara).

Akal A (2015) *Süper Çocuklar 1 Renk Delisi* (Tudem, Ankara).

Akal A (2015) *Süper Gazeteciler 4 Belalı Davetiye* (Tudem, Ankara).

Akal A (2016) *Zombili Mombili Roman* (Sev Yayıncılık, İstanbul).

Akal A (2016) *Süper Çocuklar 2 Ses Delisi* (Tudem, Ankara)

Akal A (2016) *Abur Cubur Canavarı* (Bilgi Yayınevi, Ankara)

Akal A (2016) *Kiralık Evde İki Gün Bir Gece* (Doğan Egmont, İstanbul)

Akal A (2016) *Kırmızı Arabanın Hayaleti* (Tudem, Ankara)

KAYNAKÇA

- Adler A (2005) Çocuk Eğitimi, çev. Kâmuran Şipal. (Cem Yayınevi, İstanbul).
- Akbalık H (2015) Değerler eğitimi bağlamında Hacı Bektaş-ı Veli'nin eserlerinde yer alan eğitsel unsurlar. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türçe Eğitimi Anabilim Dalı. Erzurum.
- Akbaş O (2004) Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinde gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbulut N (2012) Burjuva sistemini destekleyen edebî tür: polisiye Aytül Akal'ın "Süper Gazeteciler" serisi. (V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi, Uçanbalık Yayınevi, Ankara).
- Aktürk G (2012) Çocukta değerler eğitimi açısından Üzeyir Gündüz'ün eserleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akyüz Y (1993) *Türk Eğitim Tarihi* (Kültür Koleji Yayınları, İstanbul).
- Alkan A T (1991) *Misafir ve Misafirlik, Türk Aile Ansiklopedisi* (TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Yayınları. Ankara).
- Aron R (1986) *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara).
- Arslan A (1996) *Felsefeye Giriş* (Vadi Yayınları, Ankara)
- Arslanoğlu İ (2005) Türk değerleri üzerine bir değerlendirme *Felsefe Dünyası Dergisi*, 2005/41, 64-77.
- Aslan M (2009) Değerler eğitiminde kahramanlardan yararlanma. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Tokat.
- Asma B (2012) Anton Çehov ve Aytül Akal'ın eserlerinde çocuk (V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi, Uçanbalık Yayınevi Ankara).
- Aydın M (2011) Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Eğitim Öğretim ve Araştırma Dergisi*, 7 (19), (39-45).
- Aydın M Z ve Gürler Ş (2012) *Okulda Değerler Eğitimi* (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Bacanlı H (2006) *Duyuşsal Davranış Eğitimi* (Nobel Yayınları, Ankara).

- Bağcı E (2013) Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar İçin yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İlköğretim Anabilim Dalı, Manisa.
- Bahar H İ (2005) *Sosyoloji* (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları, Ankara).
- Başaran, İ E (1997) *Eğitim Psikolojisi: Eğitimin Psikolojik Temelleri* (Ökan Matbaacılık, Ankara).
- Belet D ve Deveci H (2008) Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. *VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Çanakkale: 2-4 Mayıs*
- Biçer S (2013) Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Uşak.
- Bilhan S (1991) *Türk Aile Ansiklopedisi* (Başbakanlık Aile Kurumu Yayını, Konya).
- Bozkurt V (2005) *Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar*, (Ekin Yayınevi, Bursa).
- Bridge B (2003) *Etik Değerler Eğitimi* (Beyaz Yayınları, İstanbul).
- Büyüköztürk Ş, Çakmak K E, Akgün E Ö, Karadeniz Ş, Demirel F (2014) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Pegem Akademi, Ankara).
- Cevizci A (2002) *Felsefe Sözlüğü* (Paradigma Yayıncılık, İstanbul).
- Çağlayan A (2013) *Ahlâk Pusulası Ahlâk ve Değerler Eğitimi* (DEM Yayınları, İstanbul).
- Çepni S (2007) *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş* Trabzon: Pegem A Yay.
- Çiftçi O (1999) *Sosyolojiye Giriş 'Temel Kavramlar* (Akademi Kitabevi, Trabzon).
- Demirel K (2006) *Açıklamalı İnsani Terimler Sözlüğü* (Epsilon, İstanbul).
- Demirel Ö (2002) *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* (Pegem Yayıncılık, Ankara).
- Develioğlu F (2003) *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat* (Aydın Kitapevi, Ankara).
- Dilidüzgün S (2004) *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım* (Morpa Kültür Yayınları, İstanbul)
- Dılmaç B (1999) İlköğretim öğrencilerine insanî değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İstanbul.

- Dilmaç B (2007) Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insanî değerler eğitiminin insanî değerler ölçęiyle sınanması. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya.
- Dilmaç B ve Ulusoy K (2015) *Değerler Eğitimi* (Pegem akademi, Ankara).
- Doğan İ (2005) *Modern Toplumda Vatandaşlık, Demokrasi ve İnsan Hakları* (Pegem yayıncılık, Ankara).
- Doğan İ (2007) *Sosyoloji: Kavram ve Sorunlar* (Pegama Yayıncılık, Ankara).
- Doğanay A Cemil Ö (2006) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Pegema Yayıncılık, Ankara)
- Emirhan T (2016) Değerler eğitimi bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun çocuk romanları. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Samsun.
- Erdoğan F (2007) *Kırmızıfare* (Mavibulut Yayıncılık, İstanbul).
- Evin İ ve Kafadar O (2004) İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler içerik çözümlemesi. *Türk Eğitim Bilimler Dergisi, Cilt: 2, sayı 3.*
- Eyüpoğlu Z İ (1998) *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* (Sosyal Yayınlar, İstanbul).
- Fichter J (1990) *Sosyoloji Nedir?* çev N. Çelebi. (Toplum Yayınları, Konya).
- Gökçe B (2008) Gülten Dayıoğlu'nun öykülerinde değer eğitimi ve öykülerinin Türkçeye katkısı. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe eğitimi Anabilim Dalı, Malatya.
- Gökçe O (1994) Türk gençliğinin sosyal ve ahlaki değerleri. *Selçuk Üniversitesi Ata Dergisi, S.6, 133.*
- Gümüş S (2017) Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanları analizi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Güçlü M (2015) Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, cilt: 8, sayı: 38.*
- Güleri M İkbal (2015) Değerler eğitimi açısından Lutfiyye-i Vehbi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum

- Güngör E (2000) *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar* (Ötüken Yayınları, İstanbul).
- Gürel N (2010) Çocuk edebiyatında serüben romanları üzerine bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Güven A Ş (2017) Aktarılan değerler açısından Divan-ı Hikmet. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Institute TAED-60, Eylül - September 2017, Erzurum*
- Hançerlioğlu O (1982) *Felsefe Sözlüğü* (Remzi Kitapevi, İstanbul).
- Hökelekli H (2007) Tevazu *DEM Dergi, (2), 144-119*.
- Hökelekli H (2010) Modern eğitimde yeni bir paradigma: değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi, 6 (18), 4-10*.
- Hökelekli H (2013) *Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi* (Timaş Yayınları, İstanbul).
- İşcan D C (2007) İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.
- Kaplan M (2013) *Kültür ve Dil* (Dergâh Yayınları, İstanbul).
- Karasar N (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Nobel Yayınları, Ankara).
- Kasapoğlu H (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Millî Eğitim Dergisi, 198, 97-109*.
- Kaymakcan R ve Meydan H (2016) *Ahlak Değerler ve Eğitimi* (DEM yayınları, İstanbul).
- Kaymakcan R Kenan S Hökelekli H Arslan S Zengin M (2013) *Değerler ve Eğitimi* (DEM yayınları, İstanbul).
- Kaya D D (2010) Aytül Uncu Akal'ın öykü ve masallarında tema dil ve eğitim öğeleri. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir.
- Kaynak L (2012). Değerler eğitimi bağlamında Sevinç Çokum'un hikayelerinin analizi, Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya.
- Keskin Y (2008) Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 Öğretim Programlarının Etkinliğinin Araştırılması,

- Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı İstanbul.
- Kılınç A ve Akyol Ş (2009) İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *I. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, <http://oc.eab.org.tr/egtconf/pdfkitap/pdf/30> (03.10.2017).
- Kolcu İ A (2006) *Öykü Sanatı* (Salkımsöğüt Yayınevi, Erzurum).
- Köknel Ö (2001) *Kimliğini Arayan Gençliğimiz* (Altın Kitaplar Yayınevi İstanbul).
- Kumbasar E (2011) Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon.
- Kuş D (2009) İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kuşdil E ve Kağıtçıbaşı Ç (2000) Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-79.
- Kuzu T (2012) Aytül Akal'ın masallarıyla çocukta çevre bilinci geliştirme. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 19.
- MEB (1981) *İlköğretim Okulları Türkçe Eğitim Programı* (Millî Eğitim, İstanbul).
- MEB (2005) *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, (Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.).
- MEB (2006) *İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı* (Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara).
- MEB (2018) *Türkçe Dersi (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı* (Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara).
- Meydan H (2012) İlköğretim okullarında değerler ve karakter eğitimi. Doktora Tezi Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Sakarya.
- Moğul S (2012) Mehmet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Kayseri

- Özbyay M (2013) *Türkçe Öğretimi Üzerine Araştırma ve İncelemeler* (Öncü Basımevi, Ankara).
- Özbyay M (2014) *Türkçe Dersi Özel Öğretim Yöntemleri I* (Öncü Basımevi, Ankara).
- Özensel E (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (3), ss. 217- 239.*
- Özensel E (2014) *Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer*, Derleyen: Sinan Zavalısız, (Ensar Neşriyat, İstanbul).
- Pıghın G (2005) *Çocuklara Değer Aktarımı* (İlya İzmir Yayınevi, İzmir).
- Sarı M (2007) Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Selek M (2014) Osman Yalçın'ın hayvan hikâyelerinde değerler eğitimi. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Burdur.
- Sever S (2010) *Çocuk ve Edebiyat* (Tudem, İzmir).
- Sınar A (2006) Çocuğa büyüğü bir dünyanın kapılarını açmak. *Milli Eğitim, S. 172, 175-182.*
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2017) (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar), <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=155>, (11.12.2017).
- Soyşekerçi H (2012). Aytül Akal'ın süper gazeteciler romanının çocuk gelişimine katkıları. (V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi, Ankara).
- Süper Gazetecileri Yazmaya İten Nedenler, Radikal Gazetesi Kitap Eki <http://www.aytulakal.com/index.php/icerik/sorular-yanitlar/149-radikal-kitap-eki-2002>, (30.11.2017).
- Şahbaz N K (2012). Çocuğun psiko-sosyal gereksinimleri açısından Aytül Akal'ın süper gazeteciler roman dizisinin çözümlenmesi. (V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi, Ankara).
- Şahbaz N K, Güngör M (2012) Çocuk hakları bağlamında Aytül Akal'ın süper gazeteciler roman dizisinin çözümlenmesi. (V. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi, Ankara).

- Şener S (1997) *Başarı Yolunda 70 Kural* (İnkılab Basım Yayım, İstanbul).
- TDK (2005) *Türkçe Sözlük* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- TDK (2011) *Türkçe Sözlük* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- TDK (2015) *Türkçe Sözlük* (Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara).
- Taşdemir D (2009) İlköğretimde değerler eğitimi ve bu değerlerin alevi-bektaşî değerleri ile ilişkililiği. *Türk Kültürü ve Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (51), 295-326.
- Taşpınar M ve Atıcı B (2002) Öğretim model, strateji, yöntem ve becerileri: kavramsal boyut, *Eğitim Araştırmaları*, Yıl: 2, Sayı:8, s. 207-215.
- Taşpınar M (2009) Eğitimde örtük program ve değerler eğitimi. *İyilik Sempozyumu Bildiri Kitabı* (Elazığ Valiliği, İl Millî Eğitim Müdürlüğü ve Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları).
- Tatçı M (2008) *Risaletü'n Nushiyye* (H yayınları, İstanbul).
- Tezcan D Erdem M Sancakdar O Önok M (2010) *İnsan Hakları El Kitabı* (Seçkin Yayıncılık, Ankara).
- Tezcan M (1974) Türkler ile İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Deneme. (Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları. Ankara).
- Tokdemir M A (2007) Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon.
- Türkyılmaz M (2012) Gençlik romanlarının okuma Becerisine etkisi ve değerler aktarımı bakımından incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Ulukut B (2007) Kardeşim Aytül. *Kırmızıfare Dergisi Sayı: 106, Sayfa 209-223, İstanbul*.
- Ulusoy K ve Dilmaç B (2014).*Değerler Eğitimi* (Pegem Akademi Yayınları, Ankara).
- Urban H (2007) *Hayat Dersleri* çev. Gülten Şen (Altın Kitaplar İstanbul).
- Yalap H (2017) *Edebiyattan Sosyolojiye: Besleme ve Fatıha Tefsirleri Üzerinden Bir Şerh Denemesi* (Editör: Bülent Kara) (İncir Yayıncılık, Kayseri).
- Yalçın A ve Aytaş G (2005) *Çocuk Edebiyatı* (Akçağ Yayınları, Ankara).

- Yalçın S K ve Şengül M (2004) Dede Korkut Hikâyeleri'nin çocuk eğitimi açısından öne sürdüğü değerler ve ortaya çıkarmak istediği tip üzerine bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 14, Sayı: 2, Sayfa: 209-223, Elazığ.*
- Yaman E (2014) *Değerler Eğitimi Eğitimde Yeni Ufuklar* (Akçağ Yayınları, Ankara).
- Yazar Aytül Akal'ın Yaşam Öyküsü (2017) <http://www.egelisesi.k12.tr> (20.11.2017).
- Yazıcı K (2006) Değerler eğitimine genel bir bakış. *TÜBAR-XIX-/2006-Bahar.*
- Yıldırım A Şimşek H (2008) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Seçkin Yayınları, Ankara)
- Yılmaz E M (2015) Fatma Karabıyık Barborosoğlu'nun Öykülerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Van.
- Yüksel S (2002) Yüksek Eğitimde Eğitim Öğretim Faaliyetleri ve Örtük Program *Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt: XV, Sayı: 1.*

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, SOYADI: Ahmet YILMAZ

Doğum Tarihi ve Yeri: 1987/ KAYSERİ

Eğitim Durumu

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
[Yüksek Lisans]	NHBVÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü	-
[Lisans]	Erciyes Üniversitesi Eğit. Fak. Türkçe Öğret.	2009
[Lise]	Aydınlık Evler Lisesi	2004

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: (Kurum Adı, Görev, Yıl)

Muş/Bulanık Kırkgöze İlköğretim Okulu 2010-2013

Kayseri/Yahyalı Atatürk Orta Okulu 2013-halen

İletişim

Yazışma Adresi: Atatürk Ortaokulu Yahyalı/Kayseri

E-Posta Adresi: Ahmet.yilmaz2538@gmail.com